T.C.
ORDU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TARİH

ECNEBİ MATBUATI HÜLASALARINA GÖRE SOVYET RUSYA (1925-1926)

ŞEYMA OKUMUŞ
PROF. DR. ÖMER ERDEN

ORDU-2023

TEZ KABUL SAYFASI

Şeyma Okumuş tarafından hazırlanan "**ECNEBİ MATBUATI HÜLASALARINA GÖRE SOVYET RUSYA 1925- 1926**" başlıklı bu çalışma, **Tarih girmek için burayı tıklatın.** tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak, jürimiz tarafından **YÜKSEK LİSANS tezi** olarak kabul edilmiştir.

Başkan	Prof. Dr. Ömer Erden Ordu Üniversitesi / Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü	İmza
Üye	Doç. Dr. Hakan Güngör Ordu Üniversitesi /Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü	İmza
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Zafer Sever Erzurum Üniversitesi / Edebiyat Fakültesi	İmza

ETİK BEYAN

Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Şeyma Okumuş

ÖZET

ECNEBİ MATBUATI HÜLASALARINA GÖRE SOVYET RUSYA (1925-1926)

ŞEYMA OKUMUŞ

Bu çalışmada Matbuat ve İstihbarat Müdüriyeti Umumiyesi tarafından yayınlanan ve ilk yayını 7 Haziran 1925 yılında yapılmış olan Ecnebi Matbuatı Hülasaları dergisine göre 1925-1926 yılları arasında uluslararası basında ve Rusya yerel basınında yer alan Sovyet Rusya'ya ait dahili ve harici gazete haberleri transkript edilmiştir.

Rusya'da 1917'de gerçekleşen ihtilalle birlikte Çarlık rejimi tarihe karışarak yerini Sovyet rejimine bıraktı. Bu rejim değişikliği, Rusya'nın Birinci Dünya Savaşı'na beraber girdiği eski müttefikleri tarafından hiç de hoş karşılanmadı. Özellikle İngiltere ve Fransa yeni rejimi kendi emperyalist yönetimleri için büyük bir tehdit olarak gördüler ve Sovyet yönetimine karşı düşmanca bir tavır aldılar. Batılı devletlerin bu düşmanca tutumu karşısında Sovyet Rusya, Birinci Dünya Savaşı sonrası şartları oldukça ağır bir barış antlaşması (Versay) imzalamak zorunda kalan Almanya'yı kendi yanına çekmek istedi. Ancak 1925'de Almanya'nın Avrupalı Devletlerle Lokarno Antlaşmasını imzalaması Sovyet yönetimi için tam bir hayal kırıklığına neden oldu. Sovyet Rusya, bu anlaşmayla komşu devletlerle ilişkilerini güçlendirme yoluna gidecekti. Sovyet Rusya'nın Türkiye ile de bu dönemde ticari, siyasi ve sosyal alanda ilişkileri zirvedeydi. Bu nedenle Lokarno sürecinde Sovyet Rusya'daki gelişmeler gerek Rus basınındaki haberler gerekse dünya basınındaki haberler incelenerek Sovyet dış politikasının anlaşılmasına ve aydınlatılmasına katkı sağlanması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ecnebi Matbuatı Hülasaları, Sovyet Rusya, Basın.

ABSTRACT

SOVİET RUSSİA ACCORDİNG TO FOREİNG PRESS COMPİLATİON

ŞEYMA OKUMUŞ

In this study, newspapers of Soviet Russia, which took place in the international press and the Russian local press between 1925 and 1926, were transcribed according to the Foreign Press Journal, which was first published by the General Directorate of Press and Intelligence on June 7, 1925.
Tsarist regime were overthrown with the revolution that took place in Russia in 1917, and left its place to the Soviet regime. Russia's former allies with whom it entered the First World War didn't receive well this change. Especially Britain and France saw the new regime as a great threat to their imperialist administrations and took a hostile attitude towards the Soviet government. In the face of this hostile attitude of the Western states, Soviet Russia wanted to attract Germany, which had to sign a peace treaty (Versailles) with severe conditions after the First World War. However, Germany's signing of the Locarno Treaty with the European States in 1925 caused a complete disappointment for the Soviet administration. With this agreement, Soviet Russia would seek to strengthen its relations with neighboring states. Turkish-Soviet relations in the commercial, political and social fields were at their peak during this period. This study aimes to contribute to the understanding of Soviet foreign policy by examining the developments in Soviet Russia in the Lokarno process, both the news in the Russian press and in the world press.

Keywords: Foreign Press Digests, Soviet Russia, Press.

TEŞEKKÜR

Bu araştırmanın konusu, çalışmanın yönlendirilmesi, sonuçların değerlendirilmesi ve yazımı aşamasında yapmış olduğu büyük katkılarından dolayı tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Ömer Erden'e, araştırma ve yazım süresince yardımlarını esirgemeyen Sayın Doç. Dr. Hakan Güngör, Doç. Dr. İsmail Özer'e ve Halim Kılıç'a her konuda öneri ve eleştirileriyle yardımlarını gördüğüm hocalarıma ve arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Bu araştırma boyunca maddi ve manevi desteklerinden dolayı aileme sonsuz teşekkür ederim.

Şeyma OKUMUŞ

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ

Arapça'da matbu kelimesinin çoğulu olan Matbuat genel olarak basılı yayınların tamamını kapsamakla birlikte sıklıkla süreli yayınlardan gazete ve dergileri ifade etmek için kullanılır.[1] Sert bir basmakalıbının izini daha yumuşak bir maddenin üzerine baskıyla çıkarma esasına dayanan tab' etme veya basım olarak adlandırdığımız bu sanatın tarihi oldukça eskiye dayanmaktadır. Kağıt üzerinde ilk baskı örneği Çin'de yapılmış olup yine bu bölgede 600 yılına doğru *"blok kitap"* basımı yapılmaya başlanmış daha sonra bunu Japonya ve Kore takip etmiştir.

Osmanlı Devletinde basım yayın faaliyetleri ve bu tarz kurum ve kuruluşların inşa edilip yaygınlaşması ise belli safhalarda gerçekleşmiş ve günümüze kadar gelmiştir.[2] Osmanlılarda ilk matbaanın tesisi ise 1727 yılında Macar asıllı bir Müslüman olan İbrahim Müteferrika tarafından gerçekleştirilmiştir.[3] İbrahim Müteferrika Siebenbürgen'in Klausenburg şehrinde dünyaya gelmiştir. 1693 yılında çıkan ayaklanmada Türklere esir düşerek İstanbul'a getirilmiş ve burada köle olarak satılmıştır. Köle olarak satıldığı zalim efendilerinin yanında bu köle hayatına dayanamayıp Müslüman olmuş, kısa Türkçeyi ve İslam bilimlerini öğrenerek yükselmiştir.[4]

Kurulan bu ilk matbaada 1729 -1742 senelerinde toplamda 17 kitap basılmıştır. Fakat basılan eserler ilk etapta Osmanlı toplumda hem sosyal hem de maddi yönden beklenen ivmeyi yakalayamamış ve Müteferrika'nın vefatından sonra ise bir durağanlaşma dönemine girmiştir. Bütün bu durağanlıklar ve bunların yanı sıra getirilen bazı kısıtlamalara rağmen matbuat önemini kaybetmek yerine ilerleyen dönemlerde ivme kazanarak yaygınlaşmış ve artış göstermiştir. 1787-1792 yılları arasında Avusturya Rusya savaşı, akabinde meydana gelen Nizam-ı Cedid hareketi ve bu hareketin bir parçası rolünü üstlenen matbuat burada keyfiyet fikriyatından uzaklaşarak askeri, resmi bir ihtiyaç yani bir talep gerekçesi haline gelmiştir. Bununla beraber XIX. Yüzyılda ıslahat hareketlerinin genişlemesi ve çeşitlenmesi de yine kitap, mecmua, gazete basımının artması buna paralel olarak matbaaların çoğalması bir gelir kaynağı haline gelerek çeşitli vilayetlere yayılması

[1] Erol Ayyıldız," Matbuat", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Erişim 09 Nisan 2023).
[2] M. Kazım Benek, "Osmanlı'da Basının Doğusu ve II. Meşrutiye Kadarki Gelişimi", *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 4\6-7 (2016), s.28.
[3] Ali Birinci, "Osmanlı Devletinde Matbuat ve Neşriyat Yasakları Tarihine Medhal", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 4\7 (2006),s.293.
[4] Franz Babinger, *Müteferrika ve Osmanlı Matbaası*, Çev. Nedret Kuran Burçoğlu (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2004),s.14-15.

neticesini beraberinde getirmiştir.[5]

Batılaşma faaliyetleri doğrultusunda ortaya çıkan fikir akımları ve bu fikir akımlarının geniş halk kitlelerine yayılmasında basın-yayın oldukça önem taşımıştır. Bu doğrultuda incelendiği taktirde Osmanlı modernleşmesinde basın-yayın çalışmaları adeta bir mektep fiiliyatı göstermiştir. Öyle ki II. Mahmud'un yenilik ve modernleşme çalışmaları esnasında Takvim-i Vekayi adlı ilk Türkçe gazeteyi kurması basın-yayın faaliyetlerinin kamuoyu üzerindeki etkisinin bir delili niteliğindedir.[6]

Basın- yayın faaliyetlerinin yoğunlaşması ve hareketlenmesi beraberinde basın-yayın kanunun yapılmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu doğrultuda 1864 yılında ilk basın kanunu olan 1864 Matbuat Nizamnamesi hazırlanmıştır. Matbuat Nizamnamesi, Türk Basın Tarihi'nin ilk basın yasası olma özelliğine sahip olmasına karşın fiili olarak sadece üç yıl uygulanabilmiştir.[7]

II. Abdülhamit dönemi Osmanlı Devleti'nin Avrupa'da imajının zedelendiği bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Osmanlı Devletinin içinde bulunduğu olumsuz şartlara ek olarak Balkanlarda meydana gelen çalkantılar devletin prestijini batı kamuoyunda zedelemiştir. İç ve dış muhalefetin etkisini azaltmak için bir dizi önlem alan II. Abdülhamid ve dönemin devlet adamları Osmanlı Devleti'nin Batı'daki görüntüsünü, başka bir deyişle imajını düzeltme gayreti içine girmişlerdir.[8] Bu doğrultuda 1884 yılında Hariciye Nezareti'ne bağlı Matbuat-ı Ecnebiye Müdüriyetini kurulmuştur. Matbuat-ı Ecnebiye Müdüriyetinin temel görevi Osmanlı sınırları dahilinde yayın yapan yabancı basının ve Türkçe dışı basının takibinin sağlanması ve bu doğrultuda gerekirse tekzip ve reddiye yazılmasıdır. Bu sayede imparatorluğun Batı nezdindeki imajı düzeltilecekti.[9]

Milli Mücadele döneminde de basının olağanüstü gücü göz ardı edilmeyerek kadar önemli bir detaydır. Milli Mücadele yıllarında bizzat Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umumiyesi halkın aydınlatılması ve propaganda faaliyetlerinin kurumsal bir çatı altında, planlı programlı bir şekilde toplanması ve yürütülmesi amacıyla 7 Haziran 1920 tarihinde kurulmuştur. Milli Mücadelenin kazanılmasında Türklerin sahaya sunduğu askeri gücün

---

[5] Ali Birinci, "Osmanlı Devletinde Matbuat ve Neşriyat Yasakları Tarihine Medhal",s.291-295.

[6] Hüseyin Dikme, Tanzimat Sonrası Türk Gazeteciliğinde "Halk" Kelimesinin Kullanımı ve Halka Yönelik Faaliyetler", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 5\20 (2012),s.33.

[7] Gökhan Demirkol, "Tanzimat Mizahının Sonu: 1877 Matbuat Kanunu Tartışmaları ve Osmanlı'da Mizah Derilerinin Kapatılması", *Hitit Sosyal Bilimler Dergisi* 9\2 (2016),s.687.

[8] Zekeriya Kurşun, "II. Abdülhamid Dönemimde Batı Basınında İmaj Düzeltme Çabaları: Matbuat-ı Ecnebiye Müdüriyetinin Kurulması ve Faaliyetleri", *Türk Kültürü İnceleme Dergisi* 1 (1999),s.101.

[9] Kasım Hızlı, "Çorluluzade Salih Münir Bey'in Matbuat-ı Ecnebiye Müdürlüğü (1890-1891)", *BELLEK Uluslar Arası Tarih ve Kültür Araştırmaları Dergisi* 3\1 (2021),s.46.

ve etkinin yanı sıra Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umumiyesinin istihbaratın temel fonksiyonlarından olan propaganda alanında yaptığı çalışmalar mücadelenin hararetli bir destekçisi olmuştur. Milli Mücadelenin başarı ile sonuçlanmasının ardından yeni Cumhuriyet dış basını ilgi odağı haline getirmiştir. [10]

Ecnebi Matbuatı Hülasaları Dergisi ilk kez 7 Haziran 1925 yılında yayınlamış olup dünya gündemini sıkı sıkıya takip etmiş ve yayın dönemi her ne kadar 10 ay gibi kısa bir süre olsa da kritik bir sürecin yayıncısı ve takipçisi olmuştur. Son nüshası 1926 yılında yayınlanmış olup her nüshanın içerisinde 2 ila 6 içerik barındırmıştır. Toplamda 229 nüsha yayınlanmış olup toplam sayfa sayısı ise 3659'dur.[11]

Tezimde araştırma konusu olarak transkripsiyonunu gerçekleştirmiş olduğum Ecnebi Matbuatı Hülasalarına Göre Sovyet Rusya 1925-1926 konusu genel itibari ile Sovyetlerin özellikle dış politikada göstermiş olduğu eğilimlere yönelik basın haberlerini içermekle beraber iç politikası hakkında bazı basın haberleri aks ettirilmiştir.

1920'li yıllara yönelik Sovyet Dış politikası incelendiği takdirde önümüze çıkan en önemli isim Georgi Çiçerin'dir. 1918'de Troçki savaş komiserliği görevine getirildiğinde yardımcısı Çiçerin'de dışişleri komiserliği görevine getirilmiş olup 1930 senesine kadar da bu görevi ifa edecekken sağlığının bozulmasından ötürü 1928 yılında fiili olarak bu görev Maksim Litvinov'a geçti. Çiçerin'in temel görevlerinden bir tanesi Sovyetlerin tanınmasını sağlamak ve dünyadaki konumunu sağlamlaştırmaktı. Macaristan'da ve Bavyera'da kazanılmış olan geçici başarılara rağmen Sovyet sınırlarının dışında kalan diğer tüm komünist devrimler başarısızlıkla sonuçlandı. Buna ek olarak diğer devletler nezdinde de Sovyet Rusya'ya yönelik açık bir düşmanlık ve şüphe vardı.[12] Genellikle 1921 1933 yılları arasında diğer devletlerle diplomatik ilişkiler sürdüren Sovyet Rusya her seferinde ilişki kurduğu ülkeye samimiyetten uzak bir şekilde bölgede karışıklığa sebep olmayacağına dair söz verdi.[13]

Diğer taraftan 1919 yılında Komünist Enternasyonal ya da (Komitern) kurularak devrime yönelik dönüşümler başlatılmış oldu. Burada delegeler genel itibari ile partilerin burjuva

---

[10] Aykut Çağlak, "Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umumiyesi Genel Müdürleri (1920-1931), Atatürk Yolu Dergisi 71 (27 Kasım 2022), s.85-89.

[11] Hasan Duman, *Osmanlı Türk Süreli Yayınları ve Gazeteleri (1828-1928)* (Ankara: Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı, 2000), 1/ 525-526.

[12] Paul Bushkovıtch, *Rusya'nın Kısa Tarihi*, Çev. Mehmet Doğan (İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2020),s.321-323.

[13] Geofrey Hoskıng, *Rusya ve Ruslar*, Çev. Kezban Acar (İstanbul: İletişim Yayınları, 2015),s.671-672.

devletlerine yardım eden organlar haline gelmesini kınayarak bu sistemin yeni işçi demokrasisi ile değiştirilmesine yönelik çağrıda bulundular.[14]

Sovyetler Birliği iç savaşı nihayetinde, Yeni Ekonomi Politikasının uygulanmasıyla beraber var olan izolasyon kırılmaya başladı ve SSCB- Büyük Britanya arasında 1921 yılı Mart ayında ekonomik bir anlaşma imzalandı.[15] 1922 yılına gelindiğinde ise Ceneviz'de düzenlenen bir ekonomi konferansına Sovyet delegasyonunun da katılmasıyla beraber Almaya ve Sovyetler arasında bir anlaşmaya varıldı.[16] Yine 16 Nisan 1922 tarihinde Sovyetler Birliği ve Almanya arasında imzalanmış olan Rapallo Antlaşması ekonomik işbirliğini başlatırken bazı politik, askeri bağlantıların kurulmasını da tetikledi.[17] Zira Versay Antlaşması ile kendi ülkesinde üst kurması yasaklanan Almanya bu anlaşma ile Rusya'da mevcut olan askeri üstleri kullanmış ve Alman sanayicileri Sovyet Rusya topraklarında gizli silah fabrikaları kurmuşlardır.[18] Bu anlaşmanın temel sebebi iki devletin birbirine duyduğu sempati ya da antipatiden kaynaklı değildi. Versay sonrası dünyada yalnız bırakılan iki devletin ortak çıkarlar doğrultusunda bir araya gelişinden kaynaklanmaktaydı.[19] Yine 1924 yılına gelindiğinde başta Büyük Britanya olmak üzere Fransa, İtalya, Avusturya, Çin gibi devletler Sovyet Rusya'yı resmi olarak tanırken, ABD ve Doğu Avrupa Slav devletleri ise bu durumu yok sayarak tanımayı reddetti. Bütün bu çatışmalara rağmen Çiçerin'in başarılı dış politik eylemleri, nihayetinde Sovyet Rusya'yı diplomatik anlamda uluslararası bir seviyeye taşıdı. Fakat Sovyet Rusya'ya yönelik tutumlar hala değişmiş değildi. Yine de Çiçerin'in uygulamış olduğu diplomatik politikalar Sovyet Rusya'nın 1930'lu yıllarda izleyeceği net ve iddialı politikaların temelini hazırladı.[20]

Yapmış olduğum çalışmada metin içi dipnotlandırrma kullanılmamıştır. Buna ek olarak metinde geçen şahışlar, önemli anlaşmalar ve önem arz eden olaylarlara yönelik dipnotlar mevcuttur. Yine transkiriptlerde tam anlamıyla bulunamayan kelimeler soru işareti ile gösterilmiş olup genel itibari ile bu kelimeler özel isimlerden oluşmaktadır. Transkipt edilmiş olan metinler Rusya ve diğer Avrupa,Ortaduğu ülkelerini içermektedir.

---

[14] Bushkovıtch, *Rusya'nın Kısa Tarihi*, Çev. Mehmet Doğan, s.555
[15] Bushkovıtch, *Rusya'nın Kısa Tarihi*, Çev. Mehmet Doğan, s.321-323.
[16] Nıcholas V. Riasanovsky- Mark D. Steinberg, *Rusya Tarihi*, Çev. Figen Dereli (İstanbul: İnkılap Kitapevi, 2016), s.554-555.
[17] Fahir Armaoğlu, "Avrupa Politikasında Polonya", *Belleten* 57\218 (20 Nisan 1993), s.290.
[18] Hoskıng, *Rusya ve Ruslar,* Çev. Kezban Acar, s.670-672.
[19] Fahir Armaoğlu, "Avrupa Politikasında Polonya", *Belleten* 57\218 (20 Nisan 1993), s.290.
[20] Riasanovsky- Steinberg, *Rusya Tarihi,* Çev. Figen Dereli, s. 555-556.

2. ECNEBİ MATBUATI HÜLASALARI TRANSKRİPSİYONU

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Rusya'nın Yeni Ziraat Siyaseti, Numara: 1, (7 Haziran 1341/7 Haziran 1925), ss. 15-16

Rusya'nın Yeni Ziraat Siyaseti[21]

Rigadan, 25 Mayıs tarihli Tayms *(Times)* gazetesine yazılıyor:

Sovyet Cumhuriyetleri ittihadı kongresi 1923 Teşkilat-ı Esasiye kanununa göre (Federal Sovyet) ile (Milletler Sovyeti, mecalis-i teşriyesinin intihabatı icra ve bir takım yüksek hükümet memuriyetinin tayininden sonra nihayet bulmuştur. Sovyet Cumhuriyetleri ittihadı bugün, müsavi rütbede dört reis yerine altı reise malik bulunuyor. Bunlar (Kalinin[22]),(Petroviski *-Petrovsk[23])*,(Çerviyakov[24]), (Musabekof[25]), (Aytakof[26]), (Hocayef[27]) derler ki bunlar sıra ile Rusya, Ukrayna, Beyaz Rusya, Mavera-yı Kafkas Sovyet Cumhuriyetler ile yeni tesis olunan (Türkmen) ve (Özbek) cumhuriyetlerinin reisleridirler.

Sovyet ahali komiserlerinden tebdilat olacağına dair şayia olan havadisin aslı olmadığı tahkik/tahakkuk etmiştir. Bütün komiserler mevkilerini muhafaza etmektedirler. Troçki yalnız merkez "icra komitesi"nde bir mevkıa/mevkiye maliktir.

Kongrede münakaşa ve müzakere olunan en mühim dahili mesele (Kaminef[28]) tarafından tertip ve tavsiye edilmiş olan köylü ve ziraat siyaset-i cedidesidir. (Kaminef) demiştir ki: "Bu yeni siyasetin, esas programdan bu zahiri inhirafın **(s. 16)** köylü komünistleri büyük bir te'accübe düşürdüğünü itiraf ederim. Bu komünistler daha gayretli köylülerin amele tutacaklarını bu kira ile arazi tedarik ederek hükümeti tekrar kapitalistliğin canlanması tehlikesi karşısında bırakabileceklerini düşünerek korkuyorlar. Filhakika bu hakiki bir tehlikedir. Fakat bu tehlikeye karşı çare ve tedbir yine hükümetin elindedir. Köylü bu gibi

---

21 *Ecnebi Matbuatı Hülasaları*, "Rusya'nın Yeni Ziraat Siyaseti", Nr: 1, 7 Haziran 1925, ss. 15-16.

22 Mikhail Kalinin,Yüksek Sovyet Prezidyumu başkanı.

23 Grigory Petrovsky, Sovyetler Birliği Kuruluş Anlaşmasında delegasyon başkanları arasında yer alan eski bir Sovyet politikacısıdır.

24 A.T. Çerviyakov, Eski bir Sovyet politikacı.

25 Musabekov (Ghazanfar Musabeyov), Maliye komiseri.

26 N. Aytakof, Türkmen Sovyet'inin oluşumda önemli bir rol oynayan Nadirbay Aytakof Türkmenistan Merkezi İcra Komitesi Başkanlığı görevini de yürüten eski bir politikacıdır.

27 Feyzullah Hocayef, Buhara Halk Cumhuriyeti Başkanlığı ve Sosyalist Özbekistan Cumhuriyeti Başkanlığı görevlerini icra eden eski bir politikacıdır.

28 Lev Kamenev, Sovyet Komünist lideri.

işlerde tamamıyla istediği gibi hareket edemeyecektir. Sovyet Hükümeti bütün arazinin sahib-i aslisi olduğundan kapitalistliğe müsta'id ve müteveccih harekatın her an önüne geçebilir. Eğer (burjuva) yengeçleri cüretlerini arttıracak olurlarsa Bolşevikler bunları tekrar ihtilalin kaynar kazanına atmağa muktedirdirler. Fakat böyle bir kapitalistlik cereyanına karşı en esaslı vasıta-i tahaffuz ve teminat bizzat bugün hüküm süren Sovyet sistemidir ki: bunun muktezasınca daima muayyen bir grup mevkı-i iktidarda bulunuyor. Bununla beraber yeni köylü ve ziraat siyaseti Komünist Fırkası'nın umumi bir tasvibine mazhar olmamıştır. Hatta kongrede bazı köylü komünistler bu siyasetin birçok tehlikelerle meşbu' olduğunu söylemiş ve kira ile arazi edinmek ve ücretle amele tutmak usulü bu ana kadar Sovyet hükümeti tarafından fena görülmüş ve men edilmiş olduğu halde şimdi yine hükümet tarafından nazar-ı rağbet ve kabule alındığını fakir köylüye anlatmaklığın çok müşkül olacağını ilave etmişlerdir.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
Azerbaycan Cumhuriyeti, Numara: 4, (17 Haziran 1341/17 Haziran 1925), s.62.

Azerbaycan Cumhuriyeti[29]

Rusça Pravada gazetesinden:

Üçüncü Şuralar İttihadı içtimaında Azerbaycan Cumhuriyeti murahhası Musabegoğlu hükümet-i hazıranın tatbik etmekte olduğu tedabir sayesinde Çar Rusya'sında hükümferma olan münaferetlerin artık zeval-pezir olduğunu ve beş seneden beri mali ve ırki münaferetlerin zevalinden dolayı bir damla kan bile dökülmediğini beyan etmiş ve şu halin mali ve akvam-ı cihana bir numune-yi imtisal olduğunu söylemiştir.

Mumaileyhin beyanatı cümlesinden olmak üzere cenabı Kafkasya Cumhuriyeti'nde servet-i milliye günden güne tezayüt etmektedir.

Çarlar devrinde hiçbir millete ana lisanını talim eder bir mekteb-i ibtidai küşadına ruhsat verilmediği halde el-yevm nefs-i Azerbaycan'da beş âli mektep tesis olunmuştur. Ticaret ve pamuk ziraatı harpden evvelki halinden ziyade terakki etmiştir

[29] *Ecnebi Matbuatı Hülasaları*, "Azerbaycan Cumhuriyeti", Nr: 4, 17 Haziran 1925, s. 62.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Sovyetler İttihadının Üçüncü İçtimaının Netayici, Numara: 5, (20 Haziran 1341/20 Haziran 1925), ss. 67-69.

Sovyetler İttihadının Üçüncü İçtimaının Netayici[30]

Son posta ile gelen (Pravda) gazetesinden:

Ahiren Moskova'da içtima eden (Sovyet Şuralar İttihadı) üçüncü içtimaına nihayet vermiştir. Bu üçüncü içtima, Sovyet nokta-i nazarına göre evvelkilerden daha şayan-ı dikkattir. Bu içtimada Sovyet Rusya'sında bir sene zarfında servet-i mahalliyenin intizam ve tekamülü gösterilmiştir. Aynı zamanda dahilen haricen servet-i mahalliyeye ait siyasi ve iktisadi hususat da mevzubahis ve müzakere olmuştur. Sovyet servetinin ne derecede terakki etmiş olduğu da ayrıca irae edilmiştir. Hububat, makulat, mahrukat ve münakalat bu miyane dahil olup bunların zaman zaman buhranlara maruz kaldığı ve encümen-i mesaiyi işgal ettiği mütehassıs hatipler tarafından beyan edilmiştir.

Köylünün, çiftçinin, memleket ahalisinin kısm-ı azimini teşkil eden şu kitle-i cesimenin zira' etmek ve hayvanat ve tavar-ı ehliye beslemek kabilinden olan mesaisi bu içtimada müzakere olunmuştur. Bu babda verilen izahata nazaran bu gibi işler her ne **(s. 68)** kadar matluba muvafık görülmemiş ise de seneyn-i sabıkaya nisbetle ümit-bahş emareler görülmüştür. Hükümet namına çalışan müessesat-ı sanaiye varidat ve mesarifi tevazün etmiş ve bunlara kredi açılması ve bankalara sermaye vaz' edilmesi lüzumu his olunmuştur. Sovyet Rusya'sında iktisadi muzafferiyetinin yüksek mertebeleri tedricen elde edilmekte ve (Sovyet proletarya) devleti iktisaden yükselmektedir. Burada serveti vücuda getiren cihazlar proletarya elinde hüsn-i idare ediliyor. Şu vaziyetin bi't-tabi memleketin serveti üzerinde kavi ve kati tesiri vardır.

İşte bu şerait dahilinde ilerlemekte olan Sovyet serveti sosyalizm esasatı dairesinde sür'atli adımlar atıyor. İçtimada hazır bulunan fırka adamları matlub-ı istikamete doğru idare-i umur edeceklerini taahhüt etmişlerdir. Bu üçüncü içtimada ispat-ı vücud eden köylü, amele ve işçi murahhasları fırkanın teklifatını kabul etmiş ve fırka bu suretle kanuni bir kuvvet almıştır.

---

[30] *Ecnebi Matbuatı Hülasaları*, "Sovyetler İttihadının Üçüncü İçtimaının Netayici", Nr: 5, 20 Haziran 1925, ss. 67-69.

Kızıllara karşı muhalefette bulunan Beyaz Rusya matbuatı, Sovyet içtimalarını her ne kadar mübalağalı propagandadan ibaret ad eyliyorsa da amele ve köylü kitlesi ittihadı kuvvetli bir bölük teşkil etmektedir.

Sovyet işlerine hariçten nazar eden muhasım gözlere, baktıkları dürbün habbeyi kubbe irae etmektedir binaenaleyh Beyaz Rusya matbuatı cumhuriyetinin umud-ı fakrisi galat-ı rüyet **(s. 69)** saikasıyla kırık dökük görüyor. Muhalif matbuat yedi seneden beri Sovyet Rusya'sını kaht ve galla içinde bugün yarın devrilecek zannettikleri halde o zanları tahakkuk etmemiştir. O, tammü'l-saha yaşıyor ve neam ve refaha müstağrik bulunuyor.

Sovyetler ittihadı, bu üçüncü içtimadaki makarratı harfiyen tatbik edecektir. Sovyetler, servet-i mahalliyenin tezayidine ika-yı halel eden mevani ref etmiş ve şehrah terakkiye girmiştir. İçinde kuvvetsiz olanlara kuvvet vererek servet-i mahalliyeyi süratle ilerletecektir. Proletarya aleminde hırf ve sanayi terakki edecek ve amelenin ve köylünün karnı doyarak sireti örtülünce yekdiğerine sarılıp Sovyet ittihadını yaşatacaktır. İşte bunları terviç eden nüveler ocaklardır.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Almanya ve Sovyet Rusya, Numara: 9, (8 Temmuz 1341/8 Temmuz 1925), ss.140-142

Almanya ve Sovyet Rusya[31]

"Times gazetesinin Berlin muhabir-i mahsusu 22 Haziran tarihli gazetesine yazıyor:

Sovyet Rusya'nın Berlin sefiri (Krestinsky[32]) bu sabah tayyare ile Berlin'den Moskova'ya hareket etmiştir. Biraz evvel Londra ve Paris Sovyet mümessilleri (Rakovsky[33]) ile (Krasin[34]) de Moskova'ya gitmişlerdi. Anlaşıldığına göre bu seyahatler, Almanya'nın emn u selamet ahidnamesini teklif ve Fransa'nın da esas noktalarında bu teklifi kabul etmesi üzerine Sovyet Rusya'nın nasıl bir siyaset takip etmesi icap eyleyeceğini mütalaa etmek maksadıyla yapılıyor.

Almanya'nın Moskova sefiri olan Kont (Brockdorff-Rantzau[35]) da Berlin'de bir mezuniyet devresi geçirdikten sonra **(s.141)** mahal-i memuriyetine avdet etmektedir. Kont (Brockdorff-Rantzau) Berlin'de bulunduğu müddet zarfında Almanya hariciye nazırı Doktor (Stresemann[36]) ile sık sık mülakatlarda bulunmuştur.

Son on beş gün zarfında Almanya ile Sovyet Rusya arasında mevcudiyeti görülen çok büyük diplomasi faaliyet birçok bahislere, tefsirlere maruz olmuş, hususuyla (Litvinof[37]) un Karlsbad'a giderken Alman Hariciye Nazırıyla görüştüğü anlaşıldıktan sonra işe daha fazla ehemmiyet ve dikkat atfolunmağa başlamıştır. Şurası malumdur ki, Sovyet Rusya emn u selamet ahidnamesi planına ve nihayet bir temin ve tekeffül sistemi vücuda getirecek olan Almanya'nın cemiyet-i akvama duhulüne muhalif olduğunu ortaya koymuştu. Binaenaleyh, Almanya fikri bi'n- netice kendisiyle müttefikler arasındaki müzakerat-ı üzerinde icra-i tesir edecek mahiyette bulunan Sovyet Rusya münasebetini nazar-i dikkate alarak, ihtiyatkarane hareket eylemeğe temayül etmiştir; Çünkü eğer Sovyet Rusya Almanya'nın kendisine karşı hilekarane hareket ettiğini keşif edecek olursa, Rusya Fransa ve Lehistan ile bir ittifak akdine muvaffak olabilir.

---

[31] *Ecnebi Matbuatı Hülasaları*, "Almanya ve Sovyet Rusya", Nr: 9, 5 Temmuz 1925, ss. 140-142.

[32] Nikolay Krestinsky, Rus Ekim ihtilalinde devrilen Geçici Hükümetin başkanlığı görevini yürütmüş ve Çarlık rejiminin devrilmesinde önemli bir rol oynamıştır.

[33] Khristian Georgievich Rakovsky, Bolşevik politikacı, Sovyet diplomatı ve eski devlet adamı.

[34] Leonid Borisovich Krasin, Rus Sovyet politikacı ve Sovyet diplomatı.

[35] Ulrich von Brockdorff-Rantzau, Almanya Dışişleri Bakanlığı görevi ve Sovyet Büyükelçiliği görevini ifa edene Alman diplomat.

[36] Gustav Stresemann, Alman devlet adamı.

[37] Maxim Litvinov, Sovyetler Birliği Dışişleri Halk Komiseri.

Binaenaleyh, Almanya siyasetinin şimdi yaklaşmakta olan mühim ve can alıcı devresinde takip edeceği prensip, her ne olursa olsun Sovyet Rusya ile arasındaki itilafı tehlikeye vaz etmemektir; bu esas Almanya'nın daima menfaati **(s.142)** iktizasından olduğu gibi, vaziyet hakkında doğru hüküm verebilecek bir mevkide olan zevatın fikrince Almanya'nın şark ile garp arasında tarihi köprülük rolünü ifa etmesi için lazımdır.

Almanya'nın cemiyet-i akvama duhulü meselesi hakkında Almanların bugün ortaya sürdükleri fikir şudur ki: Almanya cemiyet-i akvam dahilinde bulunacak olursa Sovyet Rusya'ya karşı levazım ve vazaif dostanesini cemiyet-i akvam haricinde bulunduğundan daha mükemmel olarak ifa edebilecektir; aynı zamanda cemiyet-i akvam meclisindeki düvel-i muazzama meyanında Almanya'nın da mevcut olması mecliste bir Sovyet düşmanlığı cephesinin teşkilini men eyleyecektir. Bu izahat-i mantıkıyenin Sovyetlerin fikrinde ne mahiyette bir tesir icra etmiş olduğunu şimdiden kestirmek mümkün değildir. Ancak burada mevsuk bir menbadan öğrenildiğine göre, Sovyet Rusya Eylül'de vukua gelecek cemiyet-i akvam içtimaına Cenevre'ye, Müttehide-yi Amerika hükümetinin yaptığı gibi bir "müşahit mümessil" göndermesi için vaki olacak bir daveti kabule mütemayildir.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
Çin İğtişaşatı ve Sovyet Fiiliyatı, Numara: 11, (15 Temmuz 1341/15 Temmuz 1925), ss. 163-165

Çin İğtişaşatı ve Sovyet Fiiliyatı[38]

7 Temmuz tarihli Times Gazetesi'ne bir gün evvelki tarihle (Pekin)den çekilen telgraftır: Mançurya'dan gelen Çin haberleri, Mavera-yı Baykal'da ve Moğolistan'da Sovyetlerin vukua gelmekte olan Sovyet askeri faaliyetlerine dair birçok malumatı havidir. (Urga[39]) şehrinde piyade, süvari ve topçuyu ihtiva etmek üzere 4000 Moğol askeri kızıl Rus zabitanı tarafından kemal-i faaliyetle talim ettirilmektedirler. Anlaşıldığına göre bu şehirde birtakım Alman ve sair cinsten tayyareler ile muntazam bir zırhlı otomobil fırkası cemedilmiştir.

Beyan olunduğuna göre (Kalgan[40])da (Feng-Yo Hisyanağ) manındaki Hristiyan Çinli generalin askerleri Rusyalılar tarafından talim edilmektedir. Bu şehirde kısm-ı azamı Çinli üniformasını giymiş oldukları kadar 1000 kızıl Rus'un mevcut olduğuna inanılıyor. (Urga-Kalgan) otomobil nakliyatının general (Feng-Yo Hisyanağ) tarafından idare olunduğu mumaileyhin elinde **(s. 164)** (Urga)dan (Kalgan)a levazım-ı askeriye nakliyle meşgul 300 otomobil ve kamyon bulunduğu da haber veriliyor. Ruslar, takım takım şarki ve cenubi İçeri Moğolistan'da dolaşmakta ve Moğolları (Çan Çuyulin) aleyhine kıyama teşvik eylemektedirler.

Yukarıda bildirdiğimiz malumatın ne kadarı Çinli mübalağası neticesi olduğunu takdir edebilmek müşküldür. Fakat dış Moğolistan'ın bir iki aydan beri Sovyetlerin idaresi altına geçtiği ve son birkaç hafta zarfında bir tarikle Çin'e birçok Bolşevik Rusların akın akın dahil oldukları hakkında müstakil menabitte/menabidde malumat-ı kafiye mevcuttur.

Ahiren Çinli Hıristiyan general (Feng-Yo Hisyanağ) Çin dahilindeki ve haricindeki bütün Hıristiyanlara umumi bir beyanname neşretmiştir. Mumaileyh, hakayık/hakaik-ı vekayiyi tahrif etmek suretiyle (Şangay), (Hong Kong) ve (Kanton[41])daki vekayi-i ahire hakkında malumat verdikten sonra, bir aydan beri bu işler hakkında Hıristiyan misyonerler ve ecnebi rahipler tarafından hiçbir sada-yı itiraz edilmediğinden dolayı izhar-ı hayret

---

[38] *Ecnebi Matbuatı Hülasaları*, "Çin İğtişaşatı ve Sovyet Fiiliyatı", Nr: 11, 15 Temmuz 1925, ss. 163-165.
[39] Ulaanbaatar/Ulanbatur: Moğalistan'ın başkenti
[40] Günümüzde Kuzey Çin sınırları içindedir ve "Zhangjiakou" olarak isimlendirilmiştir.
[41] Çin'in güney bölgesinde bulunan Guangdong eyaletinin merkezi ve ne büyük şehirdir.

eylemiştir. General beyannamesinde diyor ki:
“Ben bu gayr-ı memul sükuttan dolayı çok müteaccib oldum. Acaba hepiniz meseleyi, açıkça münakaşa etmekten korkuyor musunuz? Siz de emperyalistlerin taraftarı mısınız? Sermayedarların ta’disine iştirak mi ediyorsunuz?”
(s.165) General sonra (St. Paul) ve (St. Matthew)in akvalini tekrar ederek ilave eyliyor:
“Ecnebiler din ve mezhep telkin etmek vazifesiyle bu memlekete niçin geldiler. Bu adamlar Hz. İsa’nın talim ettiği hakayık olmaksızın yalnız Hıristiyan ismini mi taşıyorlar? Siz ayaklanmalı ve dinin hakiki esaslarını terviç ve himaye etmelisiniz. İngilizler Hıristiyanlığın din-i millileri olduğunu söylüyorlar fakat yine bu İngilizler her nevi fenalığı yapmaktadırlar. Bu İngilizler Çin’e evvela afyonu getirdiler, sonra (Hong Kong)u Çin’den çaldılar. Daha sonra da Çin gümrüklerini gasp ettiler. Şimdide güya zavallılar köpek yahut tavuk imişler gibi Çinlileri katletmeğe çalışmaktadırlar…”
Birkaç haftadan beri bütün Çin matbuatına Çin payitahtının askeri kumandanı tarafından bu mahiyette zehirler dökülüyor. Fakat Çin hükümeti hiçbir mümanaat göstermiyor.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

İngiltere'nin Sovyetlerle Münasebatı, Numara: 11, (15 Temmuz 1341/15 Temmuz 1925), ss.170-171

İngiltere'nin Sovyetlere Münesebatı[42]

5 Temmuz tarihli (Tan) gazetesinin İngiltere'nin Sovyetlerle münasebatı sernamesi altında neşrettiği mücmel malumatı ehemmiyetine binaen bervech-i zir tercüme ediyoruz:

Avam Kamarasının pazartesi günkü içtimaında Rusya ile münasebata dair vuku bulun bir çok suallere Mösyö (Austen Çemberlayn[43]), aşağıdaki cevapları vermiştir.

Son zamanda Çin'de çıkan hadiselere dair Rusya'ya hiçbir nota gönderilmemiştir. Beringle beraber, Britanya hükümetinin lüzumlu görebileceği bütün tedbirleri almak için hürriyet-i kemilemi muhafazaya mecburum. Avam Kamarası'nın, alacağım tedbirlere **(s.171)** muttali olmasını şiddetle arzu etmekle beraber, müstacil-i ahvalde Avam Kamarasının malumatdar olmasını bekleyerek serbesti-i hareketimi tahdit etmek vazifemle kabil-i telif değildir.

Britanya hükümetinin siyasetini değiştirmek niyetinde olduğu faraziyesine müstenit suallerin bana sorulmayacağını ümit ediyorum. Böyle sualler sormak, bir hatadır. Vaziyet, günden güne dikkatle takibi lazım gelen bir mahiyeti haizdir. Britanya hükümeti, Britanya menfaatin himayesi için lüzumlu göreceği şekilde serbesti harekete malik olacaktır.

Diğer bir suale cevaben mösyö (Çemberlayn), diyor ki:

Sovyet sefirinin Çin'de söylediği nutuklar, şoreş[44] çıkarmak maksadıyla Sovyetlerin imal-i nüfuz ettikleri hakkında vaki olan beyanatımı kafi derecede haklı göstermektedir. Bu babda başka delillerimiz daha vardır ki bunları söylemeyi münasip görmüyorum. Diğer taraftan (Manchester Guardian) diğer devletlerin ve bilhassa hükümet-i mütahede ile Fransa'nın iştirak etmeyecekleri beynelmilel bir müdahaleye iştirak etmemek siyasetini tutmuş olmakla beraber Britanya hükümeti, ancak Sovyet hükümeti tahrikatıyla Çin'de menfaatleri ihlal edilecek olan diğer devletlerle birlikte Rusya aleyhinde tedabir ittihaz etmek fikrindedir.

---

[42] *Ecnebi Matbuatı Hülasaları*, "İngiltere'nin Sovyetlerle Münasebatı", Nr: 11, 15 Temmuz 1925, ss.170-171

[43] Sir Joseph Austen Chamberlain, Birleşik Krallık dışişleri bakanlığı görevini yürütmüş bir siyasetçidir.

[44] devrim

Gazete Britanya hükümeti azasından bazılarının acele ve münferid bir hareket-i şedide lehinde olduklarını ve fakat bu babdaki nokta-i nazarlarını kabineye kabul ettiremediklerini ilave etmektir.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
Fas İhtilafatı ve Dahili Taksirat, Numara: 12, (19 Temmuz 1341 \19 Temmuz 1925), ss. 186-187

Fas İhtilafatı ve Dahili Taksirat

Komünist Tahrikatı[45]

25 sosyalist, 30 federe, 101 Sanparti, 281 komünist, 529 ittihadiyun, 34 sempatizan, 5 müstakil, 2 anarşistle 250 sair sosyalist fırkaları heyet-i murahhaslarından mürekkeb bir amele kongresinin iki günden beri Granjobal **(s.187)** sokağındaki mezon de sendikada(?) akd-ı içtima ederek hükümetin siyaset-i maliyesiyle Fas harbine muhalefet hakkında müzakeratta bulunduğunu ve bir çok hatipler tarafından irad-ı nutuk edildikten sonra iki kararın Fas harbine muhalefet etmek üzere umumi bir grev ilanı Başvekil Mösyö Pen Löve'den müsaade istihsal ettikten sonra bir tahkik heyetinin Fas'a gönderilmesi kararının kabul edildiğini Tan Gazetesi yazmaktadır.

Moskova Mahkumiyetleri (s. 187-188)

8 Temmuz tarihli (Tan) gazetesinden:

Alman kabinesi, Moskova mahkemesi tarafından milliyetperver üç Alman idama mahkumiyetleri meselesiyle meşgul olmak üzere çarşamba günü toplanacaktır.

Berlin mahfillerindeki umumi intiba, hükmün infazının tehir olunacağı merkezindedir.

(s. 188) Alman hukuk-ı beşer cemiyeti, ahali komiserleri meclisine bu üç adam kararını protesto eden bir telgrafname gönderdi. Cemiyet mahkumların idam edilmemeleri için Rus hükümetine müracaat etmekte ve Sofya'da komünistler aleyhinde verilen idam hükümlerini de protesto eyleyeceğini hatırlatmaktadır.

[45] *Ecnebi Matbuatı Hülasaları*, "Fas İhtilafatı ve Dahili Taksirat", Nr: 12, 19 Temmuz 1925, ss. 186-187.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

İngiltere ve Sovyetler, Numara: 14, (21 Temmuz 1341 \21 Temmuz 1925), ss. 216-221.

İngiltere ve Sovyetler[46]

3 Temmuz tarihli "Tan" gazetesi, (İngiltere ve Sovyetler) unvanı altında neşrettiği baş makalede Sosyalist Şuralar Cumhuriyetleri İttihadı Sefiri Mösyö (Rakovsky[47])nin Londra'ya avdeti münasebetiyle bir çok neşriyat vukuu bulacağını ve bunun bu yakın günlerde İngiliz-Sovyet münasebatının devam veya inkıtaı ihtimalinden ileri geldiğini yazdıktan sonra diyor ki:

"Mister Chamberlain'nın Çin'de İngiltere aleyhinde inkişaf etmekte olan tahrikattan Sovyetlerin mesul olduklarını pek açık bir surette ilan ettiği malumdur. Mumaileyh, Avam kamarasında Moskova ile olan siyasi münasebatın kat'ını mutazammen bir kararın hükümetçe derpiş edilmediğini ve fakat, İngiliz hükümetinin, cerayan-ı vakayı dikkatle takibe devam etmekte olduğuna ve bu cereyanın inkişafına intizaren serbesti-i hareketini muhafaza etmek istediğini söyledi."

Bundan sonra: "Muhafazakarların inkıta-ı münasebata taraftar olduklarını ve "Lord Breknehed?" tarafından vukuu bulan beyanatın mumaileyhin bu siyaseti ne büyük bir hararetle takip ettiğini göstermekte olduğunu, mesai-i perverlerin ve birkaç liberalin anasırın, yalnız bundan üç sene evvel Lloyd George'nin başladığı ticaret münasebatının iadesi ve Sovyet hükümetini ahden **(s. 217)** tanımak suretiyle Mister Ramsay MacDonald[48] tarafından başlanmış olan siyasi münasebatın iadesi siyasetlerinin akamet-i tammesini zelilane itirafını tazammun etmesinden değil aynı zamanda Rusya ile olan ticari münasebatın taliki yüzünden İngiltere'deki işsizlik buhranının vahamet kesbeylemesine sebep olacağından korktukları için inkıtaa taraftar olmadıklarını" beyan eden mezkur gazete, bu delilin – ister samimi surette olsun ister ağırca ihlal edilmiş bir davanın ihtiyacat-ı hazırasını tatmin maksadıyla ileri sürülmüş olsun – zevahiri kurtarabilmek ümidiyle Moskovaca istismar edildiğini, filhakika Mösyö Rakosvsky'nin İngiliz sanayine mühim siparişler getirdiğinden, maden ocakları ve ziraat levazımının derhal mubayaası için on beş milyon İngiliz Lirasından ve tediyesi hususunda İngiliz

[46] *Ecnebi Matbuatı Hülasaları*, "İngiltere ve Sovyetler", Nr: 14, 21 Temmuz 1925, ss. 216-221.
[47] Khristian Georgievich Rakovsky, Bolşevik politikacı, Sovyet diplomatı ve eski devlet adamı.
[48] Ramsay MacDonald, Birleşik Krallık başbakanlığı görevlerini ifa eden devlet adamı, siyasetçi.

sanayi erbabı tarafından Sovyetlere uzun vadeli bir itibar açmak şartıyla gelecek üç sene zarfında tedricen yapılacak doksan milyon İngiliz lirası kıymetindeki siparişlerden bahsedildiğini söyleyerek mütalaalarına şu suretle devam etmektedir:

"Sovyetler, Rus borçlarını tanımadıkça siyasi ve mali itirazlara muhtemel olan iade-i münasebat siyaseti, İngiliz sanayine Rusya'da vasi' mahreçler temini zaruretiyle muhik gösterilmek istenildi. Fakat bu meselede ham hayaller arkasından koşulduğu ve bu babda uğranılan inkisar-ı hayalin pek büyük olduğu aradan çok zaman (**s. 218**) geçmeden anlaşıldı.: Sovyetler başka memleketlerde olduğu gibi İngiltere'de de itibar kazanmak çaresini aradılar. Eğer, bugün sanayi buhranı nispeten tehavüne müsaid vasi mikyasta siparişler ümidiyle İngilizlerin gözleri kamaştırılmak isteniliyorsa bundan Rusya'nın işçi kitlesi nazarında nüfuzunu gayrikabil-i tamir bir surette ihlal ve devletlerce tanınması sayesinde elde edebildiği siyasi istifadeyi mahvedecek olan bir inkıtaın her neye mal olursa olsun önüne geçmek istediği anlaşılıyor.

"Sovyet İttihadı hükümetinin ahden tanınmasından bugüne kadar yalnız mezkûr hükümet istifade etti ve bu sayede inzalden kurtuldu ve ecnebi memleketlerde Üçüncü Enternasyonal[49] tarafından takip olunan propagandayı teshil için garip imkanlar buldu. Şayet evvel emirde İngiltere ve müteakaben diğer devletler, Sovyet hükümetini hukuken tanımaktan vazgeçerlerse bu nükul, komünist hükümetinin mukavemet edemeyeceği bir hadise olur. Bu vakıa Sovyet harici siyasetinin tebdil-i istikamet etmesi lüzumunu düşünenler ve bilhassa Bolşevik usul ve muamelatının tebdilini isteyenler ellerinde müthiş silah olur. Ren Ahidnamesini imza etmekle birlikte bir Avrupa blokuna dahil olmak isteyen Almanya'nın niyeti hakkında artık ham bir hayal besleyen Sovyet zimamdarları, bu yüzden Rusya'nın evvelce Avrupa'da işgal ettiği mevkii bir daha kazanmak ümidi olmadan kati (**s. 219**) surette Asya'ya dönmesini mudi olacak derecede onu kaybederler.

"Bu kadar tehlikeli ihtimalleri ihtiva eden işte bu vaziyet, Mösyö Çiçerin'in[50], Londra, Paris ve Berlin'deki Sovyet mümessilleriyle Moskova'da akdetmiş olduğu konferansa

---

[49] Üçüncü Enternasyonal (*Komintern*) Mart 1919'da kuruldu. 1917 yılı bir taraftan kapitalizmin genel olarak yaygınlaştığı bir dönem olarak ön plana çıkarken bir taraftan da buna paralel olarak dünya sosyalist devriminin de ön plana çıktığı bir dönem olarak kendini gösterir. Kapitalizmin ve sosyalizmin bu denli çarpıştığı bu dönemde yeni bir enternasyonalin kurulması sosyalistler için mecburi bir hal aldı. Bununla beraber Marksizmin ve oportünizmin birbirinden ayrılması ve oportünizmin sosyalist düşünce girdabına girmesi sonucu İkinci Enternasyonalin yapısal varlığını kaybettiği düşüncesi Üçüncü Enternasyonalin kurulmasının ana nedeni olarak gösterilebilir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Rıza Yurukoğlu, *Proleterya Enternasyonalizmi* (Ankara: İşçinin Sesi Yayınları, 1979), s.18.

[50] Georgy Vasilyevich Chicherin, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği Halk Komiserliği görevini ifa etmiştir.

sebep oldu. Ve bu konferansı müteakiben "Mösyö Rakosvsky'nin İngiliz sanayine mühim bir sipariş karnesini hamilen Londra'ya Mösyö Karasin'in Rus düyunatının tesviyesi hakkında yeni bir formülle Paris'e avdetlerinden Moskova'nın her neye mal olursa olsun inkıta-yı münasebata mani olmak istediği anlaşılmaktadır. Moskova hükümeti, Rus düyunatının tanınmasına mutlak hüsn-i niyet ve iradesine ve bilhassa kendileriyle siyasi münasebatta bulunduğu devletler aleyhinde inkılap propagandası yapmaktan feragatine dair açık delail ibraz etmedikçe yalnız İngiliz sanayine mühim siparişlerde bulunmak vaadinin artık Büyük Britanya'nın vaziyeti üzerinde nafiz olmak ihtimali yoktur. Sovyetler bütün Rus halkı menfaatine akd olunmuş olan düyunatı tanımadıkça ve beynelmilel hayatın ibtidai aidelerine (kaidelerine) tevfik hareket etmedikçe İngiltere'de veya başka memleketlerde itibar açmak ümidine kapılmamalıdır."

Bunu müteakip Tan gazetesi, Mösyö Rakosvsky'nin bu günlerde İngiliz hariciye nezaretiyle temasa geleceğini ve Çin'de bilhassa İngiltere aleyhinde inkişaf etmekte olan tahrikatta Bolşeviklerin dahli olmamasına mebni bu temaslarda teati edilecek efkarın samimiyetinden **(s. 220**) ari olacağını, Zinofiyef'in[51] mektubundan sonra Moskova'nın kendi hareketiyle tesis ettiği siyasi münasebat sayesinde faaliyetini kolaylaştırdığı Üçüncü Enternasyonel'in hareketi arasındaki ayrılığa dair ileri sürmek isteyeceği fikir İngiliz hükümetini artık aldatamayacağını söyleyerek makaleye şu suretle nihayet veriyor:

"Fazla olarak Harbiye Komiseri Mösyö Frunze[52] gibi Rus hükümetinin ehemmiyetli azasından biri pek tehditkâr bir lisan kullandıktan sonra bu farizayı ilzam etmek mümkün mü? Mumaileyh, Kızıl Ordu askerlerine hitaben irat ettiği bir nutukta dedi ki: "Rus arslanı ile Çin ejderi arasındaki ittifak, bütün dünyaya meydan okuyabilir. İngiltere, Çin'i taksim için Japonya ile birleşirken muahedenamelerle Çin'e merbut olan Rusya atıl kalamayacağından pek mühim vikaye intizar etmek icap eder. Böyle mütecavizine nutuklar Mösyö Rakosvsky'nin Londra'daki vazifesini kolaylaştıramaz ve bütün dünyadaki komünist teşebbüsat ve tahrikatına karşı şiddetle hareket zaruretinin İngiliz efkar-ı umumiyesini aylardan beri hazırladığı bir inkıta mani olamaz.

[51] Grigory Yevseyevich Zinoviev, Rus bir devrimci ve Sovyet bir politikacı olan Zinoviev, Komünist Enternasyonel'le de başkanlık yapmıştır.

[52] Mikhail Vasilyevich Frunze, Bolşevik devrimci, Rusya Devlet adamı, Kızıl Ordu komutanı ve askeri teorisyen.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuat-ı Hülasaları
Çin İçin Bolşevik Askeri, Numara: 17, (25 Temmuz 1341 \ 25 Temmuz 1925), ss.268-270.

Çin İçin Bolşevik Askeri[53]

10 Temmuz tarihli "Morning Posta" gazetesine muhabir-i mahsusadan yazılıyor:
Almanya'nın en büyük Katolik gazetesi olan (Germany) gazetesinin muhabir-i muhsusu geçen ay nihayetinde Moğolistan'da Kalgan şehrinde Çin'in Hristiyan generali "Feng-Yu Hsiang" ile mülakat etmiştir. Bu muhabirin yazdığına nazaran, "Kalgan" şehri birden bire büyük bir askeri kumandanın karargahı olmuş, 40 bin kişilikten fazla kuvve-i askeriyeyi istiab edecek vüs'atte bir ordugah şehrin şark cihetinde göze çarpmakta bulunmuştur. Yollar tamir edilmekte, köprüler yapılmakta, demir yolu için raylar ferş edilmektedir "Urga[54]"dan buraya Rus esliha ve mühimmatı taşımakta 200 kamyon kullanılıyor. Şehirde her gün Rusların adedi çoğalıyor ve Çin hıttası (memleket-ülke) için adeta bir Rus askeri harekatı vücut buluyor.
Çin generali "Germany" gazetesi muhabirine şu beyanatta bulunmuştur:
"**(s.269)** Çin'de tevessül edilen boykot İngilizlerin Çin üzerindeki pençe-i iktisadını kırmak üzere ittihaz edilmiş bir tedbirdir ve Çinliler elbet bu gün bu maksatlarına nail olacaklardır. "Çinliler İngilizlerle bir harbe girişmek istemiyorlar." Çinliler sulhperver bir millet olduklarından hedeflerine sulhperverane tariklerle vasıl olacaklardır. Millet lüzum görmedikçe şiddet istimal etmemeğe karar vermiştir. Fakat eğer İngilizler inatlarında sebat edecek olurlarsa bilmecburiye başka türlü vesaite müracaat olunacaktır.
İngiltere'nin şarktaki tecebbür ve tahakkümü nihayet bulmadıkça Çinlilerin rahat durmaları, kanaat etmeleri ihtimali yoktur. Bu mücadelede Rusya bizimledir ve yaptığımız propaganda Hindistan'da dahi hakikati neşr eyliyor."
General muhabirin bazı suallerine karşı" benim maksadım Moğolistan'ın terakki ve inkişafını temin ederek ani Çin mıntıkasının kıymetli, faal bir unsuru haline getirmektir. Bugün Moğollar kendi terakki ve inkişaflarını temin edebilecek bir vaziyette bulunuyorlar. Ben bu teceddüdat işinde Rusların muavenet ve iştirakine nail olmaktayım. Köyler arasında yollar, köprüler, şimendiferler ve mektepler tesis edeceğim ve buraya

---

[53] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Çin İçin Bolşevik Askeri", Nr: 17, 25 Temmuz 1925, ss.268-270.
[54] Ulaanbaatar/Ulanbatur, Moğalistan'ın başkenti.

çiftçi Çin köylüleri getireceğim. Az zaman zarfında "Kalgan" kasabası Çin'in haricinde bir yermiş gibi ehemmiyetsiz vaziyetinden çıkacak, zengin, mamur, **(s.170**) bir memleket merkezi olacaktır. Vatandaşlarınıza söyleyiniz ki sulhperver Alman milletinin Çin'in yeni baştan inşasında bize gösterecekleri müzaheret Çinliler tarafından layık olduğu memnuniyetle karşılanacaktır."

[Pekin şehrinin 125 mil şimal garbinde olan (Kalgan) kasabası bir nehirle ikiye taksim olunur. Nehrin bir tarafında Moğol diğer tarafında Çinli mahallesi vardır. Her iki mahallede tahkim edilmiştir. (Kalgan) Sibirya kervan tariki üzerinde mühim bir merhaledir.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuat-ı Hülasaları

Çin'de vaziyet, Numara:18, (26 Temmuz 1341 \ 26 Temmuz 1925), ss.284-288

Çin'de Vaziyet[55]

18 Temmuz tarihli " Daily Telegraph" gazetesinin baş makalesi hülasası:

Daily Telegraph gazetesi baş makalesinde şimdiki ahvale müşabe olmak üzere Boksör İsyanı'nın[56]suret-i zuhurundan ve bu hadisede Çin'de mevcut hafi cemiyetlerin büyük mikyasta müdahaleleri bulunduğundan bahsettikten sonra 1912 senesinde Sun Yat-sen[57]' **(s.285)** Kanton'dan verdiği bir emir neticesi olarak Japonlara nasıl kati bir boykot yaptığını ihtar ve Çinlilerin cihanda kanuna en muti bir millet oldukları halde hafi cemiyet ve tesirlere de son derece kapılma hususuna malik bulunduklarını ve Bolşeviklerin Rus köylülerinin zafiyetinden istifade ettikleri gibi Çinlilerin bu halinden de istifade fırsatını asla kaçırmadıklarını söylüyor:

"Şimdide Bolşevikler akide ve mesleklerini Şarki Asya'ya yayıyorlar. Çin hafi cemiyetleri tekrar faaliyet elde ediyorlar. Siyasi kalıplar ve cemiyetler Bolşevik akidesini kabul ederek Sovyet Rusya'sına temayül etmişlerdir, halk kitlesi ise bu akidelere akılları ermemekle beraber efkarına tabiyete mecbur kalarak onlarla bilfiil teşvik-i mesai ediyorlar. Biz Bolşeviklik mikrobunun Çin'e henüz ilk hululu devresi bidayetindeyiz. Eğer Çin tarihi bir daha tekrar edecek ise, ihtimal hareket-i hazıra birkaç ay daha devam edecek, sonra Çin milletinin kısım-ı küllisi bu alemden münferid, uzun müddetten beri muzdarip ve hadiseye ait malumat-ı hakikiyeden mahrum oldukları halde hevahoşla değilse bile anane-i mahsusaları olan sukün ve teslimiyetleriyle memlekette hadis olacak son darbe ve son müsademanın neticesine merbut kalacaklardır. Bu müsadema yalnız Çin'deki siyasi müşevvek ve muharriklerle "ecnebi şeytanlar" arasında vukua gelmekle kalmayıp, ecnebiye karşı mevcut taahhüdatı ifa **(s.186)** etmek isteyen her bir Çin hükümetine karşı müsellah bir ihtilal vücut bulacaktır. Vaziyetin bu safhası cidden ehemmiyetlidir. Çünkü iki seneden beri Çin, ticari vaatlerini ifada son derece sadık

---

[55] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Çin'de Vaziyet", Nr: 18, 26 Temmuz 1925, ss.284-288.

[56] 19 yüzyılda Çin'de var olan ekonomik, siyasi sebepler ve yabancı devletlerin uygulamış olduğu baskı neticesinde Boksör Cemiyetinin gücü hızla artmaya başlamıştır. 1899 yılında Hristiyan misyoner faaliyetlerinin Boksörleri provoke etmesi sebebiyle Boksörler, Batılı Misyonerlere ve Çinli Hristiyanlara karşı saldırıya geçmiştir. Pekin'de yapılmış olan bu saldırılarda kiliseler ve yabancı vatandaşların evleri yakılırken Çinli Hristiyanların bir kısmı ise katledilmiştir. Bu olaylar esnasında bir Alman Elçisi de öldürülmüştür. Ayrıntılı bilgi için bkz. Cengiz Mutlu, "Boksör Ayaklanması ve Sultan Abdülhamid'in Nasihat Heyeti",*Türk Dünya Araştırmaları* 123\243(2019), s.313.

[57] Sun Yat- Sen, Çin Cumhuriyeti Cumhur Başkanı.

oldukları hakkında bütün cihana şayi olmuş şöhretlerini tekzip edecek mahiyette hareketi iltizam etmekte bulunmuş oldukları gibi General "Feng-Yu Hsiang " de iki tarafından hüsn-ü rıza akdedilmiş pazarlıkları feshederek hem kendisinin hem Çin millet ve memleket menafini mahal bir taraf tutmuştur.

Bu ahval-i muvacehesinde büsbütün mucib-i tesliyet olamasa bile insana hiç olmazsa genişçe nefes aldırabilecek bir safha varsa o da "Hong Kong"da ecanib aleyhine mevcut olan karışıklıkların bu esnada idare olunabilir bir mahiyet kesb etmesidir. Aynı söz umumiyetle sahilde bulunan muahedeli limanlar hakkında da bir dereceye kadar söylenilebilir. Zaten "Hong Kong" şehri ve limanı bir ada üzerine kain olduğundan burada hariçten gelen zehirli telkinatın her limandan daha az müddetle hükmünü gaib etmesi lazım gelirdi. Avrupa devletlerinin aksa-yı şarkta topladıkları ve miktarı hayli mühim olan kuvve-i bahriye ve berriye bu gün en ziyade "Hong Kong" ile "Kowloon[58]" arasında bulunuyor, binaenaleyh Çin dahilindeki iğtişaşat ne şekil kesb ederse etsin ve boykot ve grev hareketi ne kadar devam eylerse eylesin, bu muhteşem şark **(s.187)** limanında İngiltere ve ecnebiler için artık bir güna tehlike mutasavver değildir. Şu kadar var, ki Bolşevikler için yegâne vasıta-yı ıskat olan bütün nümayişlerimiz Çin içerilerine doğru aynı süratle müesser olamaz. Hadisenin askeri safhası bugün hem İngiltere'de hem Hindistan'da müzakere ve münakaşa olunmaktadır. Ve Çin'deki gayrı mes'ul sergerdelerin dirayetsizce hareketleri yüzünden eğer hareket-i askeriye icra etmeğe mecbur kalırsak elbet donanmada çok mühim ve faal bir vazife ifa edecektir.

Bu meyanda kayd ve işaret olunacak bir şey daha var: bundan bir müddet evvel Mançurya'da yekdiğerine galebe etmeğe çalışan üç menfaat dan bahs eylemiştik. O zamandan beri, Çin mukadderatının cenubda değil orada Mançurya'da hallolunacağına dair mevcut kanaatimizi ihlal edecek, hiçbir şey vaki olmamıştır.

"Kanton"şehrinde Sun Yat-sen[59]'in haiz olduğu şöhret ve Sovyet hükümetiyle aralarında geçen cemilekarane muameleler "Kuang-Tong"[60] eyaletinin ihtiva ettiği Bolşevik temayülatının tezahürüne sebep oldu. Bu vaziyet, Çin hükümetinin şimalinden gelecek Sovyet istilasına karşı ikame edecek müdafaasının arkasında bir husumet merkezi vücuda getirmesi itibariyle ehemmiyetli olmakla beraber, hiç olmazsa şimdilik, Çin hükümeti generalleri için o derece mucib endişe olamaz. Şimalde komünist akidesini kabul etmiş yegane askeri şahsiyet" **(s. 188)** Hristiyan General "Feng Yu Hsiang"dir. Filhakika bu

---

[58] Hong Kong'un kuzeyinde yer alan bir yarımadadır.
[59] Modern Çin'in en büyük liderlerinden Çin'in geçici ilk başkanı.
[60] Guangdong, Çin'e bağlı bir eyalet.

adam şimdi yeni öğrendiği Bolşevik kaidelerini çok yüksek sesle ilan ediyor, fakat birkaç aya kadar Çin'de vukua gelecek büyük kuvvetlerin müsadematında "Feng Yu Hsiang" ortadan kaldırılacağı çok muhtemeldir. Gerek "Çeng Çulin" ve gerek "Vi Bebi Fu", bu Hristiyan generalden hem hoşlanmıyorlar, hem de ona karşı emniyetleri yoktur. Eğer bu iki general eğer bu iki general bir olup da Çin'i gerek komünist Rusya ve gerek Japonya'ya karşı müdafaada tevhid-i hareket edebilirlerse çoktan beri düşünülen "Çin'in yekpare haline konulması" arzusu şimdi böyle vücut bulmuş olur. Eğer bu da mümkün olmazsa Çin'de alakadar olan devletler şiddetli ve haklı olarak müdahale lüzumuna teslim-i nefs etmelidir.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuat-ı Hülasaları
Sosyalistler ve Müzakerat, Numara:20, (28Temmuz 1341 \ 28 Temmuz 1925), ss.314-315

Sosyalistler ve Müzakerat[61]

22 Tarihli "Tan" gazetesinden:

"Tan" gazetesinin Bürüksel muhabir-i mahsusu Salı sabahı telgrafla bildiriyor:

Fransa, Belçika, Almanya sosyalist fırkalarının murahhasaları emniyet misakı hakkında hali hazırda yapılan müzakerat esnasında İngiltere, Almanya ve Belçika arasında mevzu bahis olan mesail muhtelifeyi tetkik etmek için Pazartesi akşamı bir Brüksel'de içtima etmişlerdir. Fransa'yı Mösyö Blum[62], Mösyö Grumbach[63], Mösyö Lunke ile Mösyö Rofudel; Belçika'yı Mösyö Döbröker, Mösyö Van Rossi; Almanya'yı Mösyö Hilferding[64] ile Volis temsil ediyordu.

Bu murahhasalar mütekabil partileri tarafından atideki mesail müzakere etmek vazifesiyle mükellef kılınmışlardı:

1- Bir taraftan Almanya, diğer taraftan Çekoslovakya ile Lehistan arasında akdedilecek olan hükm-i heyeti muahedenamelerinin ne suretle taht-ı temine alınacağı hakkındaki şerait.

2- Almanya'nın cemiyeti akvam azası olması hakkındaki şerait.

3- Evvelce ihzar edilmiş muahedat-ı muhtelifeyi imza eden devletlerden birinin harbe girmiş ad edilmesi hakkındaki şerait.

(**s. 315**)Bu hususta icap eden teati-i efkardan sonra atideki beyanname matbuata tevcih edilmiştir:

Cenevre'de geçen Eylülde ihzar edilen protokol layihasında tekmil alakadar devletler sebat etmiş olsa idiler devletler arasındaki müşkülatın izale edileceği murahhasalar tarafından yapılan ilk tetkikte sebt olmuştur.

Diğer taraftan sair milletler hukuk ve vezaifine müsavi hukuk ve vezaifler Almanya'nın cemiyet-i akvama dahil olması ve 16. maddede muharrir harbe müracaat ahvali hakkındaki misak, basiretkarane hareket ederek bir kuvvet hareketine muadil olan

---

[61] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Sosyalistler ve Müzakerat", Nr: 20, 28 Temmuz 1925, ss.314-315.
[62] Leon Blum, Fransa'nın ilk sosyalist ve ilk Yahudi Başbakanı.
[63] Salomon Grumbach, Fransız Sosyalist ve yazar olan Grumbach çeşitli siyasi faaliyetler yürütmüştür.
[64] Rudolf Hilferding; 1923-1928 arasında SPD (Sosyal Demokrat Parti) Maliye Bakanı.

muahedenamelerin ihlal edildiğine dair ittihaz edilecek kararın yalnız devletlerden birisine ait olması şartıyla cemiyet-i akvam mişakının tatbik olunmasıyla bu mesail-i muallakatın hal ve hatta izale edilmesi bugünde mümkündür. Nihayet Rusya'nın müdahale edeceği bir harp halinde misakın 16. Maddesinin suver-i tatbikiyesi hakkında Rus ve Alman Efkar-ı Umumiyesi tarafından izhar edilen evhamın kısm-ı küllisi de Rusya Cemiye-i Akvamında ahz u mevki edince sebep mevcudiyetlerini kaybedeceklerdir.
Konferans, Çek ve Leh sosyalist partileri mümessillerinin de davet olunacağı müvehhir bir içtimada mesaisine devam etmeğe karar verdi. Bu içtima, malum olduğu üzere, Ağustos'ta Fransa'da toplanacak olan İkinci Enternasyonal Kongresi'nden evvel olacaktır.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası:

Ecnebi Matbuat-ı Hülasaları

Rusya Matbuatı, Numara:20, (28Temmuz 1341 \ 28 Temmuz 1925), ss.316-320

Rusya Matbuatı[65]

Son posta ile vürud eden "Pravda" Gazetesinden:.

Romanya- Lehistan tarafından Sovyetler üzerinden ahval-i Salib akıbeti

(Pravda) gazetesi bu hususa dair neşretmiş olduğu bend hususta ezcümle diyor ki: "Rusya'nın haricinde bulunan "burjuvazi" denilen erbab-ı yesar öteden beri Sovyet Rusya'sının umur dahiliyesinde bir uygunsuzluğun zuhur edebileceğini dört gözle beklemektedir. Sovyet muhasımı bulunan bu kitle dahilen Rusya'nın er geç bir tarafından çatlak patlak vermesine mutarassıdane intizar ediyor. Burjuvazilerin mahv ümidi, emperyalizm adüvesi olan Sovyet Rusya'sında kedd-i yeminle çalışan zirai köylü ve amele arasında nifak ve şekakın zuhur edeceği ihtimalinden ibarettir. Aynı sermayederan Bolşeviklerin sermayece tekamülü hususunda muhacemattan geri durmuyor. Bugün ki günde İngiliz emperyalizm "sevkü'l-ceyş" siyaseti Sovyet aleminde zirai köylü ile amele arasında tefrika salmayı istihdaf etmektedir. Beynelmilel ittihat aleyhinde bulunan İngilizler şu hususda da alakadar bulunuyor. (**s.317**) İngilizler bu gibi vesail altında Sovyet zirai ve amele köylülerin ziraat ve san'at(zanaat) işlerine sekte iras etmek istiyorlar. Halbuki İngiliz tazyiki Sovyet amele ve ziraini yekdiğerine daha sıkı rabıtalarla rapta vesile oluyor. Ahiren dest-res olunan malumata nazaran burjuvazi ve emperyalizm birliği Sovyet komşularından "Ukrayna" yı Rusya'dan külliyen kat etmekle orasını Rusya'ya karşı bir kuvvet şeklinde bulundurmak emelindedir. Sovyet siyasetine vakıf olanlar her ne kadar bu gibi kabusi şayialara ehemmiyet vermezlerse de bir taraftan da Beyaz Rusların burjuvazi ve emperyalizm ellerinde alet olmaları nokta-i nazarından bu gibi şayiata bir dereceye kadar atf-u nazar edebilir. Bu kabilden olan şayiat sayesinde eski borsa batakçıları, ellerindeki bir takım evrak-ı nakdiye ve esham ve tahvilatın fiatını terfi ettiriyorlar. "Ukrayna"nın bir heyeti Romanya'da hüsn kabule mazhar olmuştur. Romanya hariciye nazırı dün bizzat "Ukrayna" ya hüsn teveccüh ibraz etmiştir. Bir taraftan Beyaz Ruslar Sovyetler aleyhinde kıyam husule getireceklere iki yüz bin dolar verebileceklerini vadetmişlerdir. "Ukrayna" Romanya'dan başka Lehistan'la da ayrıca taahhüdat altına giriyor. Bu babdaki şerait ber vech-i ati serd edilmiştir:

1- Ukrayna'nın Sovyet boyundurluğu altından kurtarılması.

[65] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Rusya Matbuatı", Nr: 20, 28 Temmuz 1925, ss.316-320.

2- Ukrayna zabıtan ve kazaklarının Lehistan'ın kuva-yı müsellahası zümresine dahil edilmesi.

(**s. 318**) 3- Ukrayna'da Katolik mezhebinin tamimi zımnında Roma'da icap eden vesaile tevessül olunması.

Ukrayna'yı Sovyetler aleyhinde bulunmaya teşvik eden be-nam zevata da ayrıca maddi menafi gösterilmiştir.

(Pravda) gazetesi Lehistan ve Romanya'nın Ukrayna'yı Sovyetler aleyhinde tahrik etmekte bulunduklarını serd ve beyan etmekle beraber Sovyet hazırlıklarının bu kabilden olan "Ehl-i Salib" akınlarına meydan vermemesini bir takım delaile istinaden na-kabil tatbik buluyor.

Sovyet Rusya'sında Alman Amelesi

Daha yakınlarda Moskova'ya Berlin'den izam olunan heyet-i mahsusayı Berlin'de binlerce erkek ve kadın amele teşyi ederken "iki millet amelesi arasında husule gelen yeni irtibatın iki milletin yekdiğerine kalben de yakın bulunmasını temin edecektir" tarzında nutuklar irad edilmiştir. Tarafeyn matbuatı şu hadise saikasıyla neşretmiş oldukları bend-i mahsuslarında iki millet manen hudutları arkasından yekdiğerine arkadaşlık ellerini uzattığını dermiyan etmişlerdir.

Çin'de İngilizler:

Rus menabine nazaran Pekin'de İngilizler tecrit edilmiş vaziyette bulunuyorlar. Pekin'de çıkan "Nici-Nici/Nice-Nice" gazetesi aynı havadisi teyit etmektedir. İngilizler kendilerine Japonlardan başka bir de **(s. 319)** Amerika'da zahir peyda edebilmek esbabına tevessül etmişlerdir. Pekin'de Çin işlerine dair bir beynelmilel konferans toplanmağa tevessül olunmuştur. Bu hafta zarfında Malta'dan Çin sularına doğru seyir ve sefer edecek olan "Hermes?" tam harp sefinesi ile asakir ve mühimmat- ı harbiye sevk edilmektedir.

Amerika'nın İki Yüzlü Siyaseti:

Washington'dan Moskova'ya verilen malumata nazaran Amerika cemahir-i müttehidesi reis-i cumhuru Çin hükümetinin vaktiyle Amerika ile akd ettiği bir mukavelenameye göre Çin'e gümrükler işleriyle sefain-i ecnebiyeye ait işlerde muavenette bulunulacağı kaydına riayet edileceğini söylemiştir. Bununla beraber bir taraftan da halihazırda Çin hükümetinden ecnebileri müdafaa etmesi talep olunacağı da ayrıca teyit etmiştir. Amerika say ü amel federasyonu reisi "Herin?" Reis-i Cumhur "Coolidge[66]" vermiş olduğu bir layiha-yı istidaiyede Çin ecnebi işlerini tetkik etmek üzere beynelmilel bir konferans

[66] Calvin Coolidge; 1923-1929 ABD Başkanı

akdini teklif etmiştir. Çin hükümeti böyle bir konferans akdinden fevkalade memnun imiş.

Çin'de Sovyet Matbuatını Tazyik:

"Harbin[67]" de yeni intişara başlayan "Eko\Ekov?" namındaki gazetenin sedd u bend edilmesi hakkında Çin matbuatından evvel Japonya matbuatı musırrane lisan kullanmaktadır. Japonya'nın "Şark**"** (**s.320**) gazetesi: "Sovyetlerin vasıta-i neşr-i efkarı olan "Eko\Ekov?" etrafa zehir saçmaktadır" tarzında lisan kullanarak bu gazetenin tatiline taraftar görünmektedir.

Çin "Harbin'de" Kuvva-yı Zabıtasını Tezyid Ediyor:

Harbin'e[68] sevk edilen jandarma ve zabıta-yı şark- Çin demiryolunda hidmet eden Rusların bazı müesseselerini sedd etmiştir. Birkaç kişi taht-ı tevkife alınmıştır. Orada ötede beride baş gösteren bazı müsademelere bazen yüzlerce kişilerin iştirak ettiği bildirilmektedir.

İngiltere'de Sovyetler Aleyhinde Hareket:

Londra'dan Moskova matbuatına aksettirildiğine nazaran İngiltere matbuatından bir kısmında bazı muharrirler ezcümle "Hervin?" Sovyetlerin İngiltere ve İngilizlerle mukareneti atiyen İngiliz menafi-i siyasiye ve iktisadiyesine mugayir bir hareket olacağı yolunda neşriyatta bulunmuştur. "Frunze[69]" yoldaş da irad etmiş olduğu bir nutukta İngiliz siyasetinin Sovyet aleyhinde devam ettiğini dermeyan etmiştir.

---

67 Çin'in büyük ticaret kentlerinden, Trans-Sibirya demiryolunun doğudaki önemli istasyonlarından biridir.
68 Çin'de bir şehir.
69 Mikhail Vasilyevich Frunze, Askeri Devrim Konseyi Başkanı.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuat-ı Hülasaları

Rusya Matbuatı, Numara: 21, (29 Temmuz 1341 \ 29 Temmuz 1925 ss.335-336

Rusya Matbuatı [70]

Son Posta ile vürud eden 17 Temmuz tarihli " Pravda" Gazetesinden:

Mecburi Tafsil:

1925-1926 sene-i tedrisiyesinden itibaren Sovyet Rusya'sının şehirlerde, köylerde mecburi tahsil usulünün tatbiki maksadıyla bütçeye bu yolda sarfiyat için tahsisat ilave ediliyor. Ve bu gibi mekteplerin tesisi ve muallimlerin teşkili esbabına tevessül olunuyor. Velhasıl bil umum iptidai mekatibin pedagoji ve teknik cihetleri ikmal ediliyor. Ta'mim maarif meselesinde yakından alakadar bulunan Stalin yoldaş bütün Sovyet Rusya'sının her bir tarafında iptidai mekteplerin ihdası esbabına tevessül edilmesini talep etmiştir. Bunun efkarınca amele ve zürra' zümresinden olan köylüleri yekdiğerine birleştirecek esasın müesser\müessir temel taşı ancak iptidai mekteplerde sübyanın tahsilinin mecburi olmasından ibarettir. Köylüler çocuklarının mecburi tahsilini temin eden mekteplerin kaffe-i masarifini seve seve vermek isterler. Zira o sayede atiyen servet mahaliyenin tezayüdüne, refah hayata nail olabileceklerini şimdiden kestiriyorlar. Vasati\vusta hasebiyle 40 talebeye bir iptidai muallimi kafi geliyor. Bu gibi muallimler zaruri olarak 150 talebeyi de yerine göre talim edebilirler. **S.336** Umumi mecburi tahsil emrinde muallime ihtiyaç vardır. İptidai muallimleri yetiştirmek hususu kolaydır. Taraf taraf şu maksadı teminen tesis olunacak müesseseler muayyen zamanda muallimleri tehiyye edebiliyorlar. Gelecek sene tedrisiyede fazla olarak yeni tesis edilecek iptidai mekteplere 800, 000 ümmi çocuk kaydedilecektir. Bu çocukların kaffesi de köylü olacaktır. Eski köy mektepleri bu meyana dahil değildir.

Yeni pedagojiye aşina muallimler talim sübyan usulüne vakıf olmaları sayesinde talep olunan kompleyi tehiyye edebileceklerdir. Bu gibi mektep işinde efkar fukara bivaye çocuklar bilhassa tercih edilecektir. Orta halli ad edilenler onları veli ederler. Şimdiye kadar köylü ahalinin iptidai tahsile yanaşmamasının başlıca amili tahsile devam edecek çocuğa lazım defter, kalem vesaire gibi talim levazımını tehiyye edememesi olmuştur. Şu cihet bilcümle erbab- ı tetkik tarafından tasdik edilmektedir. Elyevm köy ve avam mekteplerini pek vasi' mikyasda tevsi' ve tetmim edilen bu mekteplerin masrafı da aynı

[70] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Rusya Matbuatı", Nr: 21, 29 Temmuz 1925, ss.335-336.

derecede tevsi edilmelidir. Bu gibi mekteplerin tedrisatında memleketin cidden takip ettiği meslek nokta-i nazarına muvafak olması tahtı temine alınmalıdır. Muallimler halkın fikrini tenvir eden bilcümle siyasi ve içtimai ve milli amali yaşayan teçhizatla mücehhiz\mücehhez olmalıdırlar. Mekteplerde kabul edilecek talim ve terbiye eserleri alem eşya levhaları vesaire dahi mesleki terviç eder. Evsafı haiz olmalıdırlar.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası:
Ecnebi Matbuat-ı Hülasaları
Rusya Matbuatı, Numara: 22 (30 Temmuz 1341 \ 30 Temmuz 1925) ss.351-352

Rusya Matbuatı[71]

Son Posta ile vürud eden Sovyet Matbuatından:

Ukrayna diplomatlarının İştirakları:

"Pravda" Gazetesi " Ukrayna Devleti hazırlıkta" unvanı altında atideki şayan kayd ecmali\icmal veriyor: "Tağlih Rundeşat?" serlevhasıyla Berlin'de çıkan Alman gazetesi Bahr-ı Baltık sevahili siyasiyetine hasr\husr etmiş olduğu bend mahsusunda Letonya Hariciye Nazırı " Pusta" nin bu kere Londra'ya vuku bulan seyahat **S.352** ve ziyaretinden hoşnut olmadığını gösterirken Estonya'nın pek açıktan İngiltere ile akd-ı itilaf ettiğini hoş görmüyor.

Estonya ricalinden bu babta pek mütecellidane huzem\ hezm ve ihtiyata riayet etmeden bir teşebbüste bulunarak Sovyetlere karşı İngilizler ile hemdest olması hali hazırda pek de münasip olmasa gerektir diyor. Zira bir taraftan da gerek Litvanya şu hususta Estonya'ya pir-u? olmak aynı histe bulunmak istidadını öteden beri göstermektedir.

Letonya ile Litvanya'nın Sovyetlere karşı beslemekte oldukları muhalefetkarane hissiyatı öyle açıktan açığa saha-i faaliyete koymamalarından Estonya ders ibret almalıydı." Gazete şuraya kadar devam eden mesrudatı göze çarpar hurufatla karinin inzarına aks ettirdikten sonra sadede geçerek diyor ki "Litvanya" böyle bir hattı harekete sapmadığını matbuata aks ettiren Estonya nazırı "Pusta"[72] nin Londra'da bulunduğu günlerde Litvanya nazırı "Maperuh?" unda aynı zamanda Londra'da bulunmasına acaba ne mana vermeli? Estonya'nın rif mümessil siyasiyenin "Guvnu?" şehrine yahut Litvanya'daki sefirin "Reval" şehrine çağırıldıklarını nasıl tafsir edelim? Bu gibi seyahatlere ve ziyaretlere " laceltezze" tabirini yakıştırmak haiz olamaz. Bu gibi ahval ancak Sovyetlere karşı bir hareketi hatra getirmektedir. Litvanya'nın tayyare filosu tedarik etmesinin de aynı maksadı istihdaf ettiği görülmektedir.

[71] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Rusya Matbuatı", Nr: 22, 30 Temmuz 1925, ss.351-352.
[72] Karl Robert Pusta, Estonya eski Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuat-ı Hülasaları
Sovyet Memleketinde Amele Tesanüdü, Numara:27 (5 Ağustos 1341 \ 5 Ağustos) 1925 ss.425-428

Sovyet Memleketinde Amele Tesanüdü[73]

Son Posta ile vürud eden "Pravda" gazetesi bu günlerde Almanya ve İsviçre'den Moskova'ya üç dört yüz kişiden ibaret amele delegelerinin vürudunu ve şu vesile ile Sovyet ve beynelmilel amele arasında tesanüd hasıl olabileceğini yazmakla beraber henüz esbab mucibesi (mucibe) anlaşılmayan bir mana dolayısıyla Avusturya'nın böyle bir amele delegesinin şimdiki halde Moskova'ya izamını münasip görmediğini de dermeyan etmiştir. Mezkur gazetenin Avusturya'daki muhabir mahsusundan bu babta almış olduğu malumata nazaran Avusturya hükümeti Moskova'ya müteheyyi azimet olan amele delegesi erkanına pasaport verilmesi zımnında ait olduğu zabıta memurlarına emir kat'i vermiş ve hatta bu gibilerden evvelce pasaport tedarikine muvaffak olanların pasaportlarının ellerinden alınması lüzumu da zabıta memurlarına ayrıca bildirilmiştir.

Elektrik Kuvvet-i Muhafaza:

Bu günlerde Sovyet matbuatı yekzeban olarak Sovyet memleketinde cari nehirlerden şelaleden vesair tazyik cihazatından (**S.426)** bilistifade Sovyet memaliği dahilinde elektrik kuvvetinin muhafaza ve tamimi esbabının istikmalini merci\mürci aidinden talep etmektedir. Gazetelerin musirr-ane yazdıkları yazdıklarına nazaran asrımızda muhasar kuvvetinden ziyade her tarafta elektrik kuvvetine ihtiyaç vardır. Bu gazetelerin efkarı köyleri de kasabalar gibi elektrikle ettirmektir.

Avusturya Sovyet Ticaret Müzakeratına Doğru

Sovyet hükümetinin Viyana'da bulunan ticaret hariciye memuru " Vulfson" Avusturya Sovyet münasebat ticariyesinin çarnaçar itilafa müncerr olacağını matbuata aks ettirmektedir. Mumaileyhin efkarınca bir taraftan Avusturya'da Sovyet petrolünün revaç bulması, Sovyet memleketinden zahire ve hububat celbine muhtaç olan Kafkasya kıtasında da pamuk, ipek, yumurta vesaire gibi bir çok mevad ve eşyanın Avusturya'ya ithali ve Avusturya harf ve sanayii mamulatından dahi Sovyet memleketine ithali keyfiyeti er geç tarafın arasında ticaret müzakeratının kararlaştırılmasını tesri' etmektedir.

Lehistan'la Sovyet Arasında

[73] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Sovyet Memleketinde Amele Tesanüdü", Nr: 27, 5 Ağustos 1925, ss.425-428.

Lehistan harf ve sanayi müesseseleri ile Sovyet ticaret ecnebiye memur mahsusu arasında Lehistan mamulatının Sovyet memleketine dahiline dair bir mukavelename akdedilecektir. **(S.427)**

Litvanya Delegesi

Litvanya hükümeti iktisadi bazı hususatı hal ve tesviye etmek maksadıyla bu günlerde Moskova'ya bir delege i'zam etmek azmindedir. Bu delegeye hariciye, maliye ziraat ve ticaret nezaretlerinden birer mütehassıs memur terfik edilmiştir. İthalat ve ihracata dair mukarrerat ittihaz etmek üzere bir muhtelit komisyon teşkil edilecektir. Bununla beraber her iki tarafta beraber istihbarat ve ajans memuru da bulundurulacaktır. Ağustos evailinde mezkur delege Moskova'ya muvasalat etmekten evvel Litvanya sefiri "İzol?" da orada bulunacaktır.

Sovyet memleketinde elektrik tevhidi şirketi erkanından "Luvin?", "Barsukof?" la maiyeti erkanı elektrik cihazatı alet ve edevatı tedarik etmek üzere Temmuzun nasaf\nısf ahirinde Amerika'ya muvasalat ve iştiraata mübaşeret etmiştir. Mezkur iştirat üç ay zarfında hitam bulacaktır.

Türkiye Pazarında Sovyet Rekabeti

"Pravda" gazetesine İstanbul'dan keşide edilen ticari bir telgrafnamede Sovyet memleketinden Türkiye'ye mebzulen sevk ve ithal edilen petrol fiyatça tenezzül etmektedir. Petrolün evvelce bir tenekesi 265 kuruş iken şimdi 240 kuruşa kadar inmiştir. Benzin ise 338' den 297 kuruşa inmiştir. Bu fiyatların daha **S.427** tedenni etmesine intizar olunabilir. Standart şirketi de petrol fiyatını indirmiştir. Sair petrol şirketleri de rekabete iştiraken fiyatça tenzilat icra ediyorlar. Sovyet ticari bu hususta daha ziyade faaliyet ibraz etmektedir.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuat-ı Hülasaları

Sovyet Rusya'sı ve Şark, Numara:28 (6 Ağustos 1341 \ 6 Ağustos 1925) ss.446-448

Sovyet Rusya'sı ve Şark[74]

28 Temmuz tarihli "Times" Gazetesi "Riga" muhabirinden aldığı atideki telgrafı neşrediyor:

Şanghay[75] hadisatı bidayetinde Moskova'da koparılan fırtınanın evvela aynı derecede İngiltere ve Japonya aleyhinde olduğu görülüyordu." Fakat birkaç gün sonra Japonya aleyhinde irae olunan şiddet köşedi? ve ondan sonra Bolşevik tahn ve teşni'i tamamıyla İngiltere aleyhine teveccüh etti. Fi – l hakika Asya'daki Bolşevik siyaseti, İngiltere ile Japonya'yı orada birbirinden açık bulundurmak ve bu iki devletin Asya'da ve bilhassa Çin'de tevhid hareket etmelerine mani olmak esasında tebellür etmiş görünüyor.

Rusya'nın Japonya'ya cemileler ibzal etmek arzusunda bulunduğu Japon sefiri mösyö "Tanaka"ya[76] karşı ibraz olunan resmi kabul ve istikbalden pek vazih olarak anlaşılmaktadır. Japonya sefirinin huduttan Moskova'ya gelişi adeta bir fatik, bir muzaffer kumandanın gelişine benzemiş, refakatine askeri, sivil, memurin verilerek aradaki mühimce istasyonlarda askeri mülki nümayiş yapılmış, askeri mızıka takımları bulunmuştur.

S.447 Bu gün Moskova'da Japon sefiriyle bir takım mükalemat cereyan ediyor ki Bolşeviklerce bu hususta gözetilen gaye Bolşeviklerin Asya'ya tahakküm uğrunda İngiltere ile sonuna kadar götürecekleri itirafından çekinmedikleri mücadelede Japonya'nın bitaraflığını temin eylemektir.

Sovyet Rusya'sının Japonya'daki mümessili " Vigdor Kop?" a da Tokay'da Japon hükümetiyle bu esas üzerinde müzakerata girişmesi için Moskova'dan talimat göndermiştir. Mezkur talimatta mümessilin bütün kuvvet ve gayreti, Japonya ile İngiltere arasında daha yakın bir dostluk tevlidine çalışan amellerin tesiratını mahv için temerküz ettirmesi tavsiye edilmektedir.

Resmi "Sovyet Press" Gazetesi "Asya'da İngiliz nüfuzuyla mücadele" nin ihtimalatından bahis ediği esnada bu nüfuzun temellerinin şimdiden sarsılmış olduğu kanaatini izhar eyliyor ve diyor ki: " bu İngiliz nüfuz ve hakimiyeti evvelce, ihtilalden evvelki çar

---

[74] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Sovyet Rusyası ve Şark", Nr: 28, 6 Ağustos 1925, ss.446-448.

[75]Şanghay, Çin Halk Cumhuriyeti'ne bağlı doğrudan yönetilen şehirdir.

[76] Tanaka Giichi, Politikacı- asker.

Rusya'sıyla yapılmış bir itilaf sayesinde idame olunuyordu. Bu Çarlık Rusya'sı İngiltere'yi Hindistan'da, Afganistan'da, Çin'de ve İran'ın büyük bir kısmında tamamıyla rekabetsiz bırakmıştı. Bu menfi amel artık müebbeden ortadan kalkmış bulunuyor. Binaenaleyh bu gün İngiltere Asya'daki nüfuz ve hakimiyetinin büsbütün havada kaldığını his etmektedir. Son senelerin hadisatı artık İngiltere'nin şarkta büyük bir kuvvet ve devlet olmaktan çıkacağını gösteren **S.448** pek hayırlı alametlerdir; Çünkü İngiltere arzu etmiş olsa böyle bundan sonra şarkta Japonya ile ittifakı yahut onunla şarkta ciddi mikyasda teşrik-i hareket etmesi mümkün değildir. Bu hususta İngiliz dominyonları[77] Moskova'nın en iyi muavinleridir, Çünkü Avusturalya New Zeland (Yeni Zelanda) ve kanada dominyonları ana memleketin (İngiltere'nin) Japonya'dan mezahiret görebilmesi için icap eden müsaadat ve şeraitin bahşedilmesine kuvvetle mümanaat göstereceklerdir.

[77] "İngiliz Milletler topluluğu üyesi olan bağımsız üyelere verilen isim.". Ayrıntılı bilgi için bkz. Kubbealtı Lügatı, (Erişim 28 Mart 2023).

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
İki Cepheden Bir Hücum, Numara: 38, (18 Ağustos 1341/18 Ağustos 1925), ss. 611-615

İki Cepheden Bir Hücum[78]

Son Posta ile vürud eden Sovyet Matbuatından: (Pravda) Gazetesin baladaki unvan altında [3103 numaralı nüshasında] İngiltere- Sovyet münasebatını atideki baş makalede tasvir etmiştir:

Elyevm İngiltere'de aleniyyete çıkıp her an celp calib inzar dikkat olan yalnız bir hadise vardır. Biz, Sovyet Rusları son günlerde yüksek ‚alem- şümul bir eda ile kainata hitaben İngiltere, elyevm Sovyet Rusya'sına karşı ilan-ı harbe hazırlanıyor" diye ihtaratta bulunmakla beraber, bu İngilizlerin Almanya'yı böyle bir cinayete sevk etmek emelinde bulunduğunu da mükerreren işardan geri durmuyoruz. İngilizler her tarafta birer dolambaçlı vesileler" ileri sürüyorlar.

Ez cümle " Landes Keynehat?" lardan [Alman evlat vatanından] "Sterling" mukabilinde çeteler teşkil ettirerek Rusya toprağıyla hem- civar bulunan hududa sevk ettiriyorlar! Ve hakeza, işte biz Sovyetçiler bu gibi şayan kayıt hareketi ifşa ve ilan etmekte bir an gaflet etmiyoruz. Bu gün ki günde, ahval aleme vakıf **S.612** bulunan uyanıklar tarafından bu babta sık sık çıkarılan ve vaveylalara nazaran da İngiliz felaketi takrib etmektedir. Almancada " halkı saddesi**?"** manasında olan volkstimme namıyla çıkan gazetede meşahirden içtimaiyat ve iktisadiyat mütehassıs (Lederer[79]) İngiltere - Rus gerginliği arifesinde bulunuyoruz" ser namesiyle bir makale neşretmiştir. Bu zatın fikrince evvela köye " Moskova " elyevm cihan hükümetine merkez ve mihver olmak şeklini almakta imiş.

Profesör " Lederer" İngiltere'nin nasıl fiilane, " fakat pek huzur ve rahatla el altından hazırladığı ber veçhi zir tasvir ediyor:

"Baldwin"[80] hükümeti harici siyaset ilamında elyevm yeni faaliyetler mesleğini ele almıştır. Avrupa "dais?" planlarına rağmen yakından ıstırap ve heyecana yüz tutmuştur. Almanya'da Kolonya'nın henüz tahliye ve tathir edilmemesi keyfiyeti orada sulh ve müsalemetin matlub derecede takarrür etmemesi arzu olunduğunu göstermektedir.

---

[78] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "İki Cepheden Bir Hücum", Nr: 38, 18 Ağustos 1925, ss.611-615.
[79] Emil Lederer, Alman ekonomist ve sosyolog.
[80] Stanley Baldwin, Birleşik Krallık Başbakanlığı görevini yürüten politikacı.

Hindistan'da, Japonya'da ve Çin'de ahval ve vaziyetin hadd bir halde bulunması ve sailini ibda etmekte ayrıca dai keşmekeş olmaktadır. Singapur'da es el bahar tesisi, muhacirin ve muhacerete dair müşkil pesendane mevad kanuniye, müttehit Amerika'da Asya kıtası arak karşı bed hahana garaz-kar-ane teşebbüsatta bulunulması keyfiyeti meydanda birebir gerginliğe vesile teşkil etmektedir.

S.613 Sovyet hükümeti düvel saire hükümetinin itilafı meselesinin taraf taraf akamete mahkum olması da ayrıca Sovyet hükümetinin Asya kıtasıyla iştigal etmesine mani olmaktadır. Romanya ve Lehistan'ın Fransa ve İngiltere tarafından beraber kuvve mesaha \ misaha şeklinde ileri tahrik edilmesi teşebbüsü bu iki kuvvetin iki koldan Sovyet Rusya'sına karşı kullanılmak arzusunu hatırlatmaktadır.

Bütün Asya kıtasında aksayı şarkta serzede zuhur olan ihtilallerin inkılapların sebepleri hafiyen Sovyetler elinde araştırılmaktadır.

Velhasıl bu kabileden daha bir çok vesailin fiilen meydanda bulunması İngiltere'nin Sovyetlere karşı seferberlik tedarikatında bulunduğunu ima etmektedir.

Profesör "Lederer" daha ileri giderek diyor ki: Almanya evvela "Çamberlayn"[81] eliyle pek mahirane çevrilmekte olan "siyaset çenber" inden naşi zuhur edecek müthiş felaketleri göz önüne getirmekle şimdiden bitaraflığını muhafazaya gayret etmelidir. Ahval meşruhadan müsteban olan hakikatler şunlardan ibarettir.

(1) İngiltere yeni muharebeye hazırlanıyor.

(2) " beşeriyeti yeni yeni felaketlere sokmak istiyor.

(3) " muhacemata başlamak arzusunda bulunuyor.

(4) " İngiltere cihanda yangın çıkarmak için kundak hazırlıyor.

(5) **S.614** İngiltere sermayedarını "burjuvazi" denilen o para kuvvetini, Sovyet alemindeki amele alemine iki cihandan hücuma hazırlanıyor.

İngiliz "burjuvazi" kuvveti aynı zamanda dahili ve harici amele alemine iki cepheden bir hücum hazırlıyor. Burjuvazi hareketinden şayan istigrab daha bir nokta vardır. Oda Rusya amelesi İngiliz aleminden pek ucuz ve vahin fiyatla zahire ve hububat ahz ve celb edebilmek teşebbüsünden ibarettir. 150 milyon pud (pud 13 kya? demektir.) Hububatın Rusya pazarından İngiltere'ye celbi zaruri görünmektedir. Milyonlara baliğ İngiliz işsizlerin Rusya hububatıyla tagaddisi, Rusya'nın yoksul amele kitlesinden çalınan kuvveti İngilizler vermek demektir. İşte böyle bir kavim ve milletin rical devletinin amiri ila müşarünileyh harp ve zarb ve sulh kuvvetini canlandırmakla geçiyor o sayede cihan

[81]Arthur Neville Chamberlain, Birleşik Krallık Başbakanı.

alt üst oluyor.

Dünya kan denizinde çalkalanıyor. Ve bu suretle husule getirilen dalgalar altında İngiliz eli istediği balıkları avlıyor.

Biz, Sovyetçi Ruslar, İngilizlere karşı nevi beşerden olmaları hasebiyle, hissiyat insaniyetperverane başladığımız halde böyle şimdi ağzımızdaki lokmayı çıkarıp farzen İngiliz proletaryasına verdirmeğe çalışmaklığımız reva mıdır? İşte yalnız şu nokta-i nazardan **S.615** İngilizlerin milyonlarca pudları mütecaviz Rusya'dan zahire ve hububat celbi vesaitin istikmaline sarf gayret etmeleri metin temel üzerine vaz edilmiş bir esas olmasa gerektir. Zirai tanıdığımız İngiliz militaristleri "ellerindeki barut fitilini üçünden bir ateşle parlatmaktan asla çekinmeyen kimselerdir.

Efkarımızca – Sovyet efkarınca- er geç belki de pek yakın zamanda işsizler ortaya çıkarmak istedikleri bir meselenin hal ve faslında izhar acz edeceklerdir. İşte İngilizlerin bu defa oynamak istedikleri "rol" ün ne kadar feci ve şayan şerm ve ar münasebetsiz bir "rol" olduğunu o zaman şapa otururken idrak edeceklerdir.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Rusya ve Afganistan, Numara: 40, (20 Ağustos 1341/20 Ağustos 1925), ss.647-478

Rusya ve Afganistan[82]

19 Ağustos tarihli "Daily Telegraph" Gazetesine "Allahabad"[83] muhabir mahsusu tarafından yazılıyor:

"Pioneer" Gazetesinin aldığı malumata nazaran Rusların şimali Afganistan'a üçer beşer duhulleri devam edip gitmektedir. Birçok Ruslar "Herat"[84] mıntıkasında petrol ve tariyesiyle iştigal etmektedirler. Bu Rus muhacirlerinin bir kısmı hakiki **S.648** tacirler ise de diğerleri de ticaret ile siyaseti birleştirmekte ve üçüncü bir kısmı ise sarf ve tam Bolşevik propagandacılarından ibaret bulunmaktadır. Rusyalılar yeni Bolşevik cumhuriyetlerini ayıran, Türkistan dahiline kadar tevsih eylemekten ibaret olan malum emel ve maksatlarına nazaran Afganistan'da bu vecihle Bolşevikler nüfuzunun tezayüdü ortaya bir mesele koymaktadır.

Eğer Özbekistan nevahisi hududu " Hindu Kuş (Hindu Kush)[85] "eteklerine kadar tevsih olunursa Afganistan'nın istiklali taht-ı tehlikede kalacaktır. Rusların gerek rüşvetler ve gerek başka türlü hilelerle Afganistan memurinden bir takımlarının itimadını celb etmiş ve onları kendi hüsn-ü niyetlerine inandırmış olmaları Afganistan'ın maruz bulunduğu tehlikeyi bir kat daha tezayüd eylemektedir. Bununla beraber bizzat Afgan emiri ile mesule siyasiyenin Sovyet maksadına karşı basiretsiz olmadıkları da temin ediliyor.

---

[82] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Rusya ve Afganistan", Nr: 40, 20 Ağustos 1925, ss.647-648.
[83] Hindistan'ın Uttar Pradeş eyaletinin kuzeyinde bulunan bir kenttir.
[84] Afganistan'ın batısında Herat vilayetinin merkezi olan kent.
[85] Asya'da Afganistan'ın merkezi ile Pakistan'ın kuzeyi boyunca uzanan daşdır.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
Çin'de Ecanib Krizine Tahrikat, Numara: 43, (24 Ağustos 1341/24 Ağustos 1925), ss.689-692

Çin'de Ecanib Krizine Tahrikat [86]

Bolşevik Propagandasına Müsait Bir Zemin Arz Etmektedir

17 Ağustos tarihli (Sekudu Pari?) den:

Nesebi\nisbi sükun devreleriyle, (Tianjin)[87] de onu mütecaviz himayetine mal olan kattal\kıtal\kuttal ani indifalarla, Çin tahrikatı aylardan beri devam etmekte ve hiçbir şey ne suretle hitam bulacağı tahmin ve istidalle müsaade bulunmamaktadır. Bu geniş Aksa-i Şark aleminin mevzui belası, ve böylece gizliden gizliye icrai tahribat edebilir. Fakat müstevli halinde ınkilap ederek birden bire netaici gayrı mahdud hailvi(hail) bir vaziyette ihdas eyleyebilir.

Tehlikeyi vahim bir hale getiren Çin milletperverliğiyle Bolşevik komünizminin mücaveret ve ittisalidir. Bir habisinin rabtasız mesaisini ikincisi beyinlerini telif eden, onları devamlı, mütekarib müesser\müessir bir hale getiren bir inzibat (disiplin) altına almaya teşebbüs ile muktedir. Eğer ihraz muvafakkiyet edecek olur ise bir felaket hemen hemen gayrı kabil içtinab olacaktır. Zira bu felaketin önüne geçmek vazifesi uhdelerine tertip eden devletlerarasında münakaşa ittifak pek müşekkel\müşkil gözükmektedir. İngilizler **S.690** usulünü iltizam etmektedirler. Evvelce bu usule müracaat eden Japonlar muhaziri taktir ettikten sonra bu usulü terk terk etmişlerdir. Bu işte daha az kuvvetli alakadar olan Fransızlar birçok Çinlilerin haklarında izhar etmedikleri teveccüh ve muhabbeti tehlikeye sokmakta tereddüt eylemektedir. Amerikalılara gelince onlar bilhassa İngilizlerin ve Japonların vaziyetini kendi lehlerine zayıflatmakla iştigal etmektedir.

Sovyetler tarafından idare ve himaye edilen bir kayyım\kıyem hareket umumiyesi karşısında devletler mevki edeceklerdir. Bu cihet Moskova'da malumdur. Orada garp medeniyetinin hasımları olarak telaki edilen adamlar bu Çin milletperverliğini bu medeniyet karşısına dikmek için azim mebaliğ tahsis eylemektedirler.

Nitekim dün Türkiye'de bu gün Fas'ta, Tunus'ta, Mısır'da, Hindistan'da aynı

---

[86] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Çin'de Ecanib Krizine Tahrikat", Nr: 43, 24 Ağustos 1925, ss.689-692.
[87] Çin'de bir kent.

mücadeleye Müslüman militprorluğunu sürüklemeğe çalışmaktadırlar.
İddia edildiği üzere, orada bir ilk ve mühüm ittihat İslam hüsnün tecellisi mevcuttur. Ve ihtimal bu ifade tamamıyla yanlış değildir. Fakat herhalde bu fikir ancak halkı ayaklandırmağa gayrı muktedir, kalil almaktır. münevveran nezdinde kök salmış ve bilhassa bu hareketin hududuyla tevafuk etmeyen saha-i ittisai (ittisaini) nazarı itibara almamıştır: şüphesiz bu hareket Japonya'yıda ihata etmek esbabını tahr eylemiştir. Bu babda adem muvaffakiyete düçar **S. 691** olmuş gözükmektedir. Ve diğer taraftan Afrika'da vesaitle taşımaktadır.
Moskova tamamıyla Çinliler ve Hintliler gibi hars manevileri yüksek ve kadim vuku siyasiyelerin zayıf arakların\ırak hususi milletperverliklerini işlettiği çok doğrudur. Fakat bu babdaki izahat henüz kafi değildir.
Bu izahati zamanımızın bir hadise-i iktisadiyesinde aramak lazımdır. Çinli talebeler ecnebi nüfuz ve tahkiminden vatani izzeti nefislerinin ceriha-dar hissedebilirler. Eğer Çin halkı bu tahkime karşı harekete geliyor ise bu tahkimden muztarib olduğu içindir. İpek fabrikaları amelelerine tahmil edilen mevcudiyetten bildiklerimiz, bu ızdırabın vesaitini ve bundan inbias eden kıyamın şiddetini anlamaktadır. On on iki yaşında erkek kız çocuklar gündüz ve gece on on iki saat çalışmakta ve çırak telaki ederek ancak üç cins (behr\bahr kağıt bir franktan daha az) ücret almaktadırlar.
Bu sanayi cüseymenin zuhur ettiği hengamede İngiltere'de ve Fransa'da cari olan usul budur. O usul bu memleketlerde resmen kabil tecviz idi. Fakat Çin'de vaziyet katiyen böyle değildir. Orada patronlar ecnebi olduğundan mutaassıp mali\milli sınıfların husumetini teşeddüd etmektedir.
Eğer garp medeniyeti eski cemaatlere bir lütuf ve ihsan menbai (menba) **S.692** değilde bilakis bir amil istismar gibi arz çehre etseydi o cemiyetler bu medeniyeti nasıl kabul edeceklerdi. Vaziyet böyle kaldıkça Bolşevizm partiyi kazanacaktır. Diğer yerlerde olduğu gibi Çin'de de onu mağlup etmek için hasımları evvel emirde kendi tarz hareketlerini tadil ederek Bolşevik propagandasının kullandığı delail ve berahını onun elinden almak mecburiyetindedir.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Emniyet Ahitnamesi ve Sovyet, Numara: 44, (25 Ağustos 1341/25 Ağustos 1925), s.710

Emniyet Ahitnamesi[88]

18 Ağustos tarihli "Tan" Gazetesinde emniyet ahitnamesi ve Sovyet " serlevhası havadis: Berlin New York herhalde işar edildiğine göre Mösyö Briyan[89] ile Mösyo Çamberlayn arasında cereyan eden Londra müzakeratı garpte Fransa ve İngiltere'ye şarkta Amerika'ya karşı koymak için Almanya ve Japonya ile anlaşmak isteyen Sovyet hükümetini endişeye düşürdü. Fi- l vaki Sovyet hükümeti, Mösyo Çamberlayn Rusya'yı tecrit için emniyet ahitnamesinden istifade etmek istediğini zan etmektedir. Sovyet diplomatları, Almanya'nın Sovyet teklifini kabul etmesi için ellerinden geldiği kadar çalışacaklardır.

[88] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Emniyet Ahitnamesi ve Sovyet", Nr: 44, 25 Ağustos 1925, s.710

[89] Aristide Briand, Fransa Başbakanı.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

İngiltere'ye Gelen Komünist Heyeti, Numara: 45, (26 Ağustos 1341/26 Ağustos 1925), ss.717-718

İngiltere'ye Gelen Komünist Heyeti[90]

17 Ağustos tarihli şiddetli muhafazakar " Morning Posta " gazetesinden:

Rusya muhabirimizin bildirdiğine nazaran, geçenlerde Rusya komünist fırkası merkez komitesi namına ve İngiltere'de ki Sovyet sefaretiyle şubelerinin tam komünistçe hareket edip etmediklerini anlamak üzere " çe – ka"[91] azasından meşhur "Royz Gani?"nin riyaseti altında Londra'ya gelmiş olan "teftiş komisyonu" Moskova'ya avdet eylemiştir. Bu teftiş komisyonunun başlıca vazifesi dediğimiz vecihle Sovyet sefareti ve şubeleri memurin ve müstahdeminin hakiki komünist prensiplerine rağbet edip etmemekte olduğunu tetkik etmek olup netice-i tetkikatta Londra Sovyet sefarethanesinde büyük tebeddülat vukua gelmiştir.

Teftiş komisyonunun verdiği rapor hiçte mucib\muceb memnuniyet olmamış olmalıdır ki: Sovyet matbuatında sefarethane erkanından malum bir takım zevatında tebdil edildikleri okunuyor. Londra sefareti hukuk müşaviri olan "Brezın" bu ana kadar Sovyet hükümeti nazarında komünist akaidi pek kuvvetli olmamakla beraber **S.718** ziyansız "bir şahsiyet gayrı mühimme" ad olunuyordu. Mumaileyh bu defa " Viyana" ya memur edilmişti. Bundan maksat, bil netice icrai memuriyetinden vaz geçilmiş olmakla beraber " Ufa?" nın ahiren Viyana'ya tayini saikasıyla Avusturya mahafilinde o yanın telaş ve endişeleri mu'tedilü'l-efkar "Brazen" ın şahsiyetiyle tadil edebilmektir.

12 Ağustos tarihli "İzvestiya" gazetesinin bildirdiğine göre Londra'ya "Ravzınhulç?" isminde mefrat\mufarrit komünist, mahir ve tecrübeli bir propagandacı gönderilecektir. Bu zat sekiz senelik komünist idaresi esnasında vezaif mütenevvi ifa eylemiş birinci sınıftan bir muharrik\mahrek ve teşkilatçı ad edilmekte bulunmuştur. Bundan başka "Sovyet sefareti müşavir " unvanı altında Londra'da fazla bir memuriyet daha tesis edildi. Anlaşıldığına göre salif " çe- ka" müfettişleri Londra'daki " Arkus Limited" şirketinin faaliyet mahsusasını da şayan memnuniyet bulmuşlardır. Çünkü bu şirketin her iki

---

[90] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "İngiltereye Gelen Komünist Heyeti ", Nr: 45, 26 Ağustos 1925, ss.717-718.

[91] Sovyet İstihbarat Teşkilatı. Ayrıntılı bilgi için bkz. Aykut Çağlak,"Sovyet Rusya'da Bolşevik Devrimi Sonrasında Ordu İstihbarat Teşkilatı Bağlantısının Oluşumu ve Kızıl Ordu'nun Sovyet İstihbarat Sistematiğinin Gelişim Sürecine Katkısı",*Harp Tarihi Dergisi* 3(Haziran 2021), s.45.

direktörü de komünistliğe kuvvetle merbut zevat ile değiştirmek üzeredirler.

Yeni Çe- Ka Reisi:

Moskova gazeteleri “Dzerjinskiy” nin “çe – ka” mesai ve müdafaa “ meclisi riyasetlerinden istifa ettiğini yazıyorlar.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Garip Bir Vesika, Numara: 45, (26 Ağustos 1341/26 Ağustos 1925), ss.714-716

Garip Bir Vesika [92]

Dviçe Almanya Çaytong gazetesinin Son Posta ile vürud eden nüshasından:

Martın ikisinde İngiltere hariciye nazırı "Çamberlayn" o zaman Fransa baş vekili bulunan "Herrirot"[93] a muharrem bir muhtıra göndermiş ve bundan Alman hükümeti ile akd olunacak emniyet ahitnamesiyle Almanya ve Sovyet Rusya, hattı müstakil ve iki teşkilat esasiye üzerine tesis edecek bir Rusya ile de münasebetin temin ve yeniden tesis edilebileceği zikir edilmiştir. Şayan merak olan ve "kulis" diye tavsif ettiğimiz bu vesikanın kısmı evvelden ; "Versay" [94]muahedenamesinin akd edildiği tarihten bu güne kadar hususuyla itilaf devletleri diplomatlarının Avrupa'da sulh ve müsalemet ve milletler arasında muhadenet tesisi hakkında sarf etmiş oldukları sözler, ifasını ve ad ettikleri taahhüdat tekrar edilmektedir. Atide münderiç bulunan kısım sanisinde ise "Çamberlayn" nın emniyet ahitnamesi ile beraber takip edeceği tarik ve maksat asliyede izhar edilmektedir. Mütelifin devletleri arasında cereyan etmekte olup ileride **S.715** münakaşa ve müzakeresi taht karara alınan nikat atiyeye Britanya hükümeti Fransa hükümetinin nazar-ı dikkatini celb eder: Sovyet hükümetinin takip ettiği ve hali hazırda bilhassa şark ve Asya milletlerini istihdaf ve bundan maada şarki Avrupa milletlerini de tecavüzkarane tahrikatıyla izaç komünist- militarist vasıta –i siyaseti bulaşık ve şüphe ittifak fikrinin ruha nüfuz edercesine tevessü etmekte bulunduğu mahsus olan Avrupai merkezi mağlup devletlerine de teşmil edilmektedir. Almanya ile Rusya arasında vücut bulması muhtemel fikir ittifak, Rusya'nın vaziyet dahiliyesine istikrar vererek eski Rusya'nın kudret ve azimetini yeniden tesis etmek hususunda mesai hasr edilmesi gayesiyle kuvvet bulmaktadır. Bu gün Alman müfrat milletperverlerinde Fransa'ya karşı mecdud Alman – Rus ittifakı arzusu tehlikesi, komünizm ve milletperverlik fikirleri er

---

[92] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Bir Garip Vesika", Nr: 45, 26 Ağustos 1925, ss.714-716.

[93] Edouard Herrirot, Fransa Başbakanı.

[94] Paris Barış Konferansı barışın aksine jeopolitik mücadelenin devam ettiği bir dönem olmakla beraber, ittifaklar sistemi içerisinde Fransa'nın kendini koruma amacı güttüğü, İngiltere'nin ise güçler dengesi sistemini arzu ettiği geleneksel bir dönemdir. Dolayısıyla Almanya'nın bu sistem içerisinde kontrollü olarak varlığını sürdürmesi her iki devlet içinde ortak çıkar noktası niteliği taşımaktadır. Versailles Anlaşması yaklaşık altı ay süren yoğun müzakereler sonucunda 28 Haziran 1919'da Bismarck'ın Alman Birliği'nin kuruluşunu ilan ettiği Versailles'ın Aynalı Salonu'nda imza edilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Merve Suna Özel Özcan, Lütfi Tutuş, "Nazi Almanyası'na Giden Süreci Yaratmak: Paris Barış Konferansı, Versailles Anlaşması ve Weimar Almanyası", *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD)* 14\27 (2022), s.283.

geç zail olacaktır. Herhangi bir devlete taarruz etmemesi taahhüt altına alınan Almanya, ne bu gün ki ve nede yarın ki Rusya'nın müttefik askeriyesi olamaz. Hal ve İstikbalde mevki faaliyete vazi arzu edilen Sovyet tahrikat ve efkarı tecavüzanesinde Almanya'nın da iştirakı hesap edilmiş olduğundan, bu iştirakın fıkdanında tahrikat ve efkarı mezkure Avrupa'da tesirat icra etmeğe muktedir olamayacaktır. Rus –Alman ittifakına bu suretle bir mania teşkil edilirse Lehistan'da taht emniyete vazi edilmiş olacaktır. – El ifa **S.726** hususatının mühim pek olduğuna hüküm eden Büyük Britanya hükümeti ; Almanya emniyet ahitnamesine celb ve çezb etmek çarelerinin Fransa'nın da diğer memleketler aynı esas şerait taahhüdat altında bulunmasını muvaffak bulmaktadır. Büyük Britanya hükümeti, Almanya'nın bu ahitnameye iştirak ettirilmesi esbabının istikmali hususunun istikmali hususatın Almanya'nın cemiyet-i akvama dahil olup olmaması gibi şimdiye kadar mevcut mevani mühimmenin rifata en iyi bir vasıta olduğu fikrindedir. Almanya'nın bundan akdem cemiyet akvama dahil olması gerçi mümkün ise de vakayi mezkurede muvaffakiyet hasıl olması için bu hususta Fransa ve Almanya arasında müzakerat cereyan etmesi lazımdır.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Sovyetlerde Buğday Siyaseti, Numara: 47, (29 Ağustos 1341/29 Ağustos 1925), ss.759-760

Sovyetlerde Buğday Siyaseti[95]

"Ekler Gazetesinin" 19 Ağustos sene 1925 tarihli nüshasından:

İktisadi matbuat içinde mükemmeliyeti ile maruf "Bulatın Dehal?" refikimiz, Sovyet sefiri Mösyö Krasin[96] Fransa'da Sovyet ticaret ittihadının verdiği ziyafette Rusya'da buğday ziraatının inkişafına ve bu memleketin Fransa ile münasebat ticariyesine dair irad ettiği nutkun metnini neşretmiştir.

Mösyo Krasin mezkur nutkunda beyanat-ı atiyede bulunmuştur.

" Avrupa alim\alem ticaretiyle vuku olan münasebatımızda, ticaret hariciyede umumen mevcut olan kavaid ve adete riayet ediyoruz. Ticaret ecnebiyedeki inhisar usulü, bu münasebata hiçbir vech ile bir mania teşkil ermez; Belki bilakis muamelat ve münasebat ticariyeyi kolaylaştırır basitleştirir.

Memalik ecnebiyede buğday şubesinin bir Sovyet ticaret mümessiliyle yahut "buğday ihracat" müdüriyetiyle akd edilmiş her mukavele ' "buğday ihracat" idaresi için tamamen mecburi el ifadır. Mamafih mecburiyetini de ihraz eyler.

Paris'te ticaret mümessilliğimizin tesissinden itibaren muamelat ticariyemiz hemen bir milyar franka baliğ olmuştur.

Fransa'da buğdaylarımızın az veya çok miktarda satışı tevazün husulüne müsait bir surette memleketinizden mübayaatımızın ve sanat destegahlarınıza siparişlerimizin miktarını tezyid imkanını bahşedecektir.

---

[95] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Sovyet Buğday Siyaseti", Nr: 47, 29 Ağustos 1925, ss.759-760.

[96] Leonid Borisoviç Krasin, Sovyet devlet adamı.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
Seyr Sefainin Tatili İçin Komünist Teşebbüsatı, Numara: 50, (1 Eylül 1341/ 1 Eylül 1925), ss.807-808.

Seyr Sefainin Tatili İçin Komünist Teşebbüsatı[97]

24 Ağustos tarihli "“Daily Telgraf (Telegraph)” Gazetesinde yukarı ki serlevha ile münderiç fıkranın tercümesidir:

Cumartesi günü gemicilerin bir küçük kısmı tarafından İngiliz limanlarından sefainin hareketine mani olmak için bir teşebbüste bulunmuş be noksan kalan taifenin birini dolduracak mürettebat tedarik edilinceye kadar bahr-ı muhit postalarından bazılarının hareketi tehir edilmiştir.

Bu iğtişaşın sebep zahiriyesi milli gemiciler ve ateşçiler ittihadı” nda itilaf etmiş olduğu vecihle taife aylıklarından birer İngiliz lirası tenzil edilmiş bulunmasıdır. Fakat “milli gemiciler ve ateşçiler ittihadı “ cem’ iyyet \ cem’iyat reisi “Wilson” cumartesi günü Kanada’ya hareket ederken maaşlardan bir lira tenzil keyfiyetinin 50 bin gemici tarafından bila itiraz kabul edildiğini söylemişti. Mumaileyhin beyanına nazaran Londra’daki “İndia Dock”[98] da çıkan iğtişaş **S.808** kızılların teşvikatıyla ile vücut bulmuş olup ve orada tatil işgal edenler hem gemiciler birliğine mensup olmayan, hem de istihdama liyakatları bulunmayan bir güruhdur. Mr “Wilson” hizmette bulunmayan bir adam için tatil işgal etmek reyini itadan kolay cihanda bir şey yoktur. Ortada hakiki bir tatil işgal olmadığı gibi, işin daha iyisi, böyle şey olmayacaktır!” Sözlerini ilave etmiştir.

Denizde bulunana “ Pros of Scotland” nam bahr-i muhit vapurundan alınan bir telsiz haberine göre komünistliğe mensup taife sefinenin seyrine mümanaat istemişlerse de taifenin ekseriyet kehresi milli gemiciler ve ateşçiler birliği” cem’ iyyetine mensup olduklarından komünistlere şiddetle mümanaat göstermişler ve sefine yoluna devam etmiştir.

Dün akşam Londra’nın “Hindi şarki havuzları“ civarında sükunet hakim ferma oluyor ve etrafta nöbetçiler görülmüyordu. Memurinin ifadesine göre gemiciler ve ateşçilerden bazıları, mürettebatımız kalan sefain mürettebatı meyanına kayıt ve kabul edilmeleri için

---

[97] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, “Seyr Sefainin Tatili İçin Komünist Teşebbüsatı”, Nr:50, 1 Eylül 1925, ss.807-808.
[98] Londara’da inşa edilmiş olan rıhtım.

müracaat etmişlerdir.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Kanton'da İğtişaşat, Numara: 53, (5 Eylül 1341/ 5 Eylül 1925), ss.854-855

Kanton'da İğtişaşat [99]

28 Ağustos tarihli " Times" gazetesine bir gün evvelki tarih ile "Hong Kong" dan bildiriliyor :

Kanton şehrinde vaziyet son derece şayan dikkat bir safhaya girmiştir. Şehirde Bolşevik idaresini idame eyleyen 12 komünistten " Çan Kay"[100] kızıl olandı; " Sun Fo[101]" nun şimalinden ne zaman avdet edeceği malum değildir. Kanton[102] belediye reisi "Vu " istifa etti. Üç komiserde şimalde bulunuyorlar. Dört askeri azanın sadakatleri az çok şüpheli ad ediliyor. Kanton'da mucip heyecan olan son hadise " Vu- Han – Min?" in tevkif olunmasıdır; Mumaileyh müteveffa " Sun - Yat – Sen[103]" ın muaveni olduğundan bütün Kanton Partisi'nin reisi **S.855** ad olunuyordu. Mumaileyhin tevkifi hastalığından dolayı Pekin'e girememiş olan meclis reisi " Wang Ching Wei[104]" de dahil olmak üzere bütün komiserler üzerine bir gölge atmıştır.

"Hong Kong" a iltica etmeye çalıştıkları söylenilen " Vu- Han – Min" taraftarları mumaileyhin tevkifinin komünistliğe karşı muhalefet göstermesinden ileri geldiğini söylemektedirler; Fakat şayan itimad Çin münasebatından alınan malumata nazaran bu tevkif " Çan Kay" katlinden dolayıdır. Sabık maliye vekilinin katli de Moskova'dan gelen paraların taksimi esnasında hadis olan münazaatın neticesi imiş. Hükümet azasından olmayan fakat " Çan Kay" ın en aziz dostu olup "Vampoa?" talebesine kumanda eyleyen " Çan Kay Şek" bu tevkifatda amil olmuş ve Rusların gönderdiği paradan " Çan Kay" ın hissesini talep etmekte bulunmuştur. Şüphe altında bulunan daha başka tali derece-i ehemmiyette rical askeriyenin de tevkif edildikleri, yahut firar ettikleri söyleniliyor.

Elhasıl vaziyet hazireye göre bu gün Kanton hükümeti Rusyalı "Biruvin?" ile rüfekasından ve general " Çan Kay Şek" den mürekkeptir.

---

[99] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Kantun'da İğtişaşat", Nr: 53, 5 Eylül 1925, ss.854-855.
[100] Çan Kay Şek, Çin'in askeri ve siyasi lideri.
[101] Eski Çin Cumhuriyeti başbakanı.
[102] Çin Halk Cumhuriyetinin güneyinde bir eyalet.
[103] Çinli Devlet adamı.
[104] Eski Çin Cumhuriyeti Başbakanı.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
Rusya ve Sovyet, Numara: 56, (8 Eylül 1341/ 8 Eylül 1925), ss.904-906

Rusya ve Sovyet[105]

İngiltere liberal fırkasına mensup "Manchester Guardian" gazetesinden:

Bu gün Rusya'ya atf inzar edenler gözlerinde her şeyi latif gösteren güllerinin gözlükler yahut her şeyi mezalim ve mulim\müellem\ müellim gösteren dumanlı gözlükler bulunuyor. Güllerinin gözlük taşıyanlar Rusya'yı bu gün çalışkan ve fakir sınıfının yaşamasına en müsait ve bir takım tenbellerin (tembel), mütehakkimlerin mekeli olmaktan kurtulmuş bir memleket telaki ettikleri gibi, dumanlı gözlüklerle bakanlarda burasını ancak (narvin?) ler gibi cebabirenin yaşamına layık bir mahal ad eyliyorlar. Rusya'ya, yani Bolşevik Rusya'ya böyle renkli gözlüklerle bakmanın en büyük tehlikesi nazar dikkat muhakemenin yalnız Bolşeviklik üzerinde tekasüf temerküz ederek asıl Rusya'nın gözden kaçması, Rusya'nın düşünülmemesidir. Halbuki: bir zaman çarlar zamanında asıl haiz ehemmiyet olan Rusya olduğu gibi Bolşevik idaresinde dahi haiz kıymet ve ehemmiyet olan ancak yine Rusya'dır. Arada bir fikir varsa mağşuş ve tamamiyet ahlakiyeden mahrum bir nim şarklı aristokrasi yerine yine nim şarklı bir oligarşinin kaim olmuş **S. 905** bulunmasıdır. Fi el hakika ecanib için Rusya'nın şimdiki hakimleriyle münasebete girişmek eski hakimleriyle münasebete girişmekten güçtür. Çünkü bu yıkımlar adeta şarka mahsus bir garabet muhakeme ile kendi hükümetleri esasında teşkil edilmemiş bütün hükümetlere gayet çoşkun bir kin ve nefret iman ve itikadı taşıyorlar. Fakat bu hal dahi onları Rusya'nın hadisat umumiye mutadesi arasında tamamıyla bir Rusyalı mahiyet seciyesi arz etmekten mani veya mahrum edemez. Bu gün ki idarenin başlıca yaptığı iş Rus seciyesinin bir takım hasais için yeni cereyan ve hareket kanalları bulmuş olmasıdır.

Mesela bir iki gün evvel bu sütunlarda neşredilen ve Moskova'dan alınmış bir "Royter" telgrafında mübayaatta suiistimal yapmış dokuz memurin adama ve diğer otuz üç memurinde on seneye kadar mahbusiyete mahkum olduklarını okumuştuk. Yine aynı zamanda " Jurnal dö Jenav" gazetesi de "Troçki" nin bir nutkunu neşrediyordu.

[105] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Rusya ve Sovyet", Nr: 56, 8 Eylül 1925, ss.904-906.

Komünizmin bu yaramaz çocuğu emtia ve istihsalatın keyfiyetini alçalttıklarından dolayı Sovyet fabrikalarına atıp tutuyordu. Mesela bu fabrikalar mamulat da yüzde 70 miktarı yük kullanacakları yerde yüzde 50 miktarında yük kullanıyorlarmış. Halbuki: diğer cihetten Rus matbuatı bu hususta makaleler yazarak kabahatlileri teşhir edecekleri yerde ihtiyar sükun eyliyorlar. "Troçki" Sovyet **S.906** turistleri halkın arzu ve ihtiyacını nazar dikkate almıyor. Suiistimal, maharetsizlik ve bilmukabele gayet teşdid mücazatlar hikayesine Çarlık Rusya'sında dahi tesadüf ederdik. O zamanlarda dahi şimdiki gibi adam cezası daha sık tatbik edilmediği ve tevkifhatalar daha dolu olduğu halde Rus memurini Avrupai garbi memurine nazaran daha az iffetli idi. Bütün bu sözlerimizden Rusya'nın daima bir ayağı barbarlık çukurunda kalacağını iddia ettiğimiz anlaşılmasın. Şunu demek istiyoruz ki Romanovların yerine Marksistlerin ikamesi Rusları medeniyete daha fazla yaklaştırmış değildir; Nitekim Petrograd'ın (Petersburg) bu gün Leningrad tesmiye edilmesi de o memleketi daha fazla refaha sevk etmemiş idi.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Cemiyet-i Akvam, Numara: 58, (10 Eylül 1341/ 10 Eylül 1925), ss.925-927

Cemiyet-i Akvam[106]

(Türk Manevraları)

2 Eylül tarihli "Daily Telegraph" gazetesine bir gün evvelki tarih ile Cenevre muhabir mahsusundan yazılıyor:

Bu sabah Mr. "Austen Chamberlain[107]" Cenevre'ye vasıl oldu. Cemiyet-i Akvam meclis şubesi reisi Kont "Kluzıl" aynı trenle geldi. Mösyo Brian"ın bu akşam otomobil ile muvasalatına intizar olunuyor. Yarın ilk Cemiyet-i Akvam[108] meclisi içtima edecektir. Irak hududu ihtilafı münasebetiyle Cenevre'ye gelmiş Türk heyeti murahhasası mutadden (mutad) fazla maiyyet memurlarına maliktir. Fi-l hakika burada Türk propagandası memurları bir müddetten beri hal faaliyette idiler. Bu memurlar bütün Avrupa gazetelerine, İngiltere'de bazı liberal gazeteler tarafından Musul ve Irak meselesine dair yazılan bentlerden bir takım fıkraları alıp gönderiyorlardı. Anlaşıldığına göre Türkiye hükümeti, zaman harpteki merkezi Avrupa devletlerine mensup İsviçre'de ki propaganda teşkilatını elde etmiştir. Türkler bir takım gazete ajanslarını propaganda işinde kullandıkları gibi **S.926** kendilerinden hazır edilmiş müsevvedeler\müsevvide kabul eden gazetelerden de istifade ediyorlar. Türklerin bu propaganda için ne kadar para sarf etmekte olduklarını tahmin mümkün değilse de bu propagandaların hayli büyük bir miktarda baliğ olduğuna şüphe yoktur.

Yine anlaşıldığına göre Türkler, Cemiyet-i Akvam hüküm ve kararını tehir ve talik ettirmek yolunu aramaktadırlar; münazaun-fih arazide rey amme müracaat edilmesi

[106] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Cemiyet-i Akvam", Nr: 58, 10 Eylül 1925, ss.925-927.

[107] Birleşik Krallık Dışişleri Bakanlığı görevini yürütmüş siyasetçi.

[108] Devletler arası ilişkilerde ilk uluslararası örgüt olma özelliğini taşıyan Milletler Cemiyeti I. Dünya Savaşının ardından 10 Ocak 1920 tarihinde uluslararası güvenliğin temini ve barışın devamlılığının sağlanması amacıyla Hollanda, Fransa, ABD ve İngiltere öncülüğünde İsviçre'de kurulmuştur. Güçlünün karşısında zayıfın savunulması prensibini benimseyen cemiyet bu görevi büyük ölçüde yine güçlü devletlere bırakmıştır. Fakat, ABD ve Sovyetler Birliği gibi iki güçlü devletin Cemiyet'e üye olmaması barışın sürdürülebilirliğini etkilerken Fransa ve İngiltere'nin ise misaka aykırı olarak manda himaye, kolonileşme ve sömürge arayışı içinde hareket etmeleri yine Cemiyet'in genel amacı ve işleyişiyle çelişmiştir. Genel itibari ile Milletler Cemiyeti kendi içindeki karar mekanizmasının yetersizliği ve sistemdeki yapısal bozukluklar nedeniyle giderek etkisizleşmiş, ve II. Dünya Savaşı'nı önleyememiştir. II. Dünya Savaşı sonrasında 18 Nisan 1946 tarihinde ise hukuki varlığı son bulmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz. Doğan Şafak Polat, "Kuruluşundan Çöküşüne Milletler Cemiyeti Sistemi", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 10\76 (15.10.2020),s.1951-1954.

teklifinde bulunacakları çok muhtemeldir. Musul ahvaline aşina olmayan Avrupalılara, Türklerin bu teklifi şüphesiz muvaffak görünecektir. Fakat bu arazide sakin olan göçebe ahaliyenin itiyadatını bilenler bunlar arasında rey amme müracaat etmekliğin, uçan kuşlardan rey toplamağa benzeyeceğini pekala bilirler. Türklerin karar itasını tehire matuf mesailerine rağmen Cemiyet-i Akvamın meseleyi bu devre-i içtimaiyesinde halledeceğine inanmak için sebeplere malikim. Musul tahkik komisyonu burada mucip memnuniyet ad olunmuyor; Fakat Cemiyet-i Akvam meclisi de, komisyonun tavsiye ve tekliflerine tatbik hareket etmek mecburiyetinde değildir; Musul tahkik komisyonundan istenilen şey bu hususta bir fikir ve rey dermeyan etmek olmayıp hal ve vaziyeti hakiki vecihle rapor etmek idi. Cemiyet-i Akvam meclisi, işbu vaziyet ve vakalara kendi hükmünü ita edecektir. Bu gün Türklerden başka herkes Musul komisyonuna aza tayini hususunda en müessif hatanın yapılmış olduğuna kanaat eylemiş bulunuyor; hususuyla şuhur **S.927** bir Türk muhibbi olan Macaristanlı kont "Teleki" nin tayini çok büyük bir hata idi. Bu fena tertibin bütün mesuliyeti, geçen eylülde İngiltere mesai hükümetinin Cemiyet-i Akvama göndermiş olduğu mümessile atfedilmek icap eder; Çünkü mümessil mumaileyh o zaman tahkik komisyonu azası meyanına bir Macar'ın idhaline kolayca itiraz ve mümanaat edebilirdi. Geçen sene Cenevre'den göndermiş olduğum mektuplardan birinde o zamanki mesai hükümeti mümessilinin Cemiyet-i Akvamda gösterdiği lakaytdane hareket ve siyasetten bahs eylemiş idim. O zaman yapılmış olan hayli ehemmiyetli fenalıkların bu devre-i içtimaiye de "Mr. Austen Chamberlain" tarafından tashih tamiri icap edecektir.

Mösyo "Camberlayn" in mütenekkiren Cemiyet-i Akvam içmialarında hazır bulunacağı hakkında bazı haberler intişar etmiştir. Hatta bu maksatla mumaileyhin Cenevre'ye mütevacihen yola çıkmış olduğu bile söyleniliyordu. Fakat ben bu şayiayı tekzibe mezunum. İsviçre henüz Bolşevik Rusya ile münasebeti siyasiye tesis eylememiştir; Binaenaleyh "Çiçerin" in İsviçre arazisine dahil olabilmek için evvel emirde bir müsaade-i mahsusa istihsal etmesi icap eder. Halbuki şimdiye kadar İsviçre hükümetine bu mahiyette bir müracaat vuku olmamıştır. Bundan başka İsviçre hükümetinin başında, daha "Çiçerin" e buraya gelmek için müsaade verip onu buradaki beyaz Rusların suikastine maruz bırakmaksızın dahi, kafi derecede gaile vardır.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası:Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Asya'da Komünist Tecavüzi Planı ve Kızıl İstilasının Başlıca Dört Yolu, Numara: 60, (13 Eylül 1341/ 13 Eylül 1925), ss.957-963

Asya'da Komünist Tecavüzi Planı ve Kızıl İstilasının Başlıca Dört Yolu[109]

9 Eylül 925 tarihli "Matin" gazetesinden:

Cihan İnkılabını hazırlamak için Sovyet cumhuriyetleri tarafından tesbit olunan umumi plan, hiçbir zaman çok gizli tutulmadı. Bolşevikler " hakim olmak için tefrika dövüşür!" kaziyesine muhalif hareket etmekle Asya'da İngiltere'ye karşı ayaklandırmak üzere evvel emirde İran'ı, Türkiye'yi, Afganistan'ı Bolşevikleştirmeye uğraştıklarını gizli tutmadılar. Bolşevikler, programlarında bulunan umumi taarruzu bekleyerek İran'ı, Türkiye'yi ve Afganistan'ı semrelerini vermekten hali kalmayan bir propaganda çemberi içine aldılar.

Aynı usule göre "komünterna" (beynelminel komünist komitesi), elyevm köklerini Asya kıtasının derinliklerine salmaktadır.

Bolşevikler Moğolistan'da, Çin'de, İran'da, **S.958** Türkiye'de ve Afganistan'daki mesailerini müşahede etmek şayan istifadedir.

Moğolistan'da

Müstakil bir devlet olmuş olan Moğolistan mutlak surette Bolşevik hakimiyetine tabi bir millettir; bu millet evvel emirde kendisini "Urga" namındaki makarr\mukarr\mukırr hükümetinin adını değiştirmeye sevk eden Sovyetler mümessili tarafından çizilmiş olan esaslara göre idarei hükümet etmektedir. Bu şehir bu gün kızıl kahraman "manasına gelen "Ulanbator" tesmiye edilmektedir. "Ulanbator", Moğolistan'da Sovyet propagandasının merkezi ve Moğol halkı hükümetinin son haziran kararnamesinde söylediği gibi " Moğolistan ahalisi kızıl ordusu" nun karargah umumiyesidir.

Bu devlet 1923 senesi bidayetinde Moğol ordusunu Moskova'nın emirlerine tabi siyasi ve askeri müessese dahilinde toplayan bir erkan harp mektebi tesis etti. Moğolistan'da mecburi hidemat askeriye başladı. " Cengiz han" kabilelerinin mütereddi torunları, askeri vazifelerini yapmak üzere vuku bulacak davete icap etmeye mecbur tutulmuşlardır. Moğol ordusu Sovyetler Cumhuriyeti kızıl ordusunun göz bebeği **S.959** Moğol halkı cumhuriyetinin Moskova'daki mümessili mösyö "Danzan" ın beyanatına göre pek iyi teçhiz olunmuş ve harbe hazırlanmış olan Moğol ordusu, Sovyetler ordusu gibi inkılabın

[109] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Asya'da Komünist Tecavüz Planı ve Kızıl İstilasının Başlıca Dört Yolu", Nr: 60, 13 Eylül 1925, ss.957-963

fütuhatını idame ve işçilerin menafi ve hukuklarını müdafaa gayesini takip etmektedir.
Geçen haziran ayında Moğolistan, “Ulanbator” da istiklalinin dördüncü devriyesini tesid etti. Moğol komünist fırkası teşkilatlarının kadınlar şubesinin, gençlik birliğinin Moğol ve Çin meslek cemiyetlerinin iştirak ettikleri büyük bir miting yapıldı. Bu mitingde orduları işçilerin istiklalini müdafaa edecek olan Çin, Rus Cumhuriyetleri birliği Moğolistan'ın ittifakını medh Çin generali “*Fing Yong-Sheng”? in mümessil, ve “komüneterna” azasından biri tarafından pek ateşli nutuklar irad edildi.*

Moğolistan'daki yeni Sovyetler mümessili “Linda?” Moğol Cumhuriyeti'nin gelecek sene bilumum devletler tarafından tanınması temenniyatı ifade ederek aynı şiddetli beyanatta bulundu. Moğolistan bu sene “Verkine Odnistin?“ den kahta tarikiyle 30 top, 60 mitralyöz ve Rus modelinde 5000 tüfek aldı. Sovyet memurları, ordu malem\mulem\muallem\muallim ve müteahhidleri ve memleketin hicri mıntıkalarında hususi tetkikat yapan ticaret asar ***S.960*** *atika ve coğrafya heyetleri “Moğolistan “ gidip gelmektedirler. Bu memleket, “komüneterya” nın bilfiil müstemlekesi olmuştur.*

Çin'de:

Sovyetlerin Asya'ya hulul ve nüfuzlarının ikinci yolu' şarki Çin demir yolunun istikametini takip ve deniz tarikiyle “Viladivostok”[110] *dan Çin'in şark ve cenub limanlarına teveccüh etmektedir. Şarki ve cenubi Çin'de komünist inkılabı yapmak için gönderilen silahlar, paralar, mahrekler, bu yoldan gitmektedir.*

Bolşevik, şarki Çin demir yolu kumpanyasına vaziyet etmek suretiyle kumpanyanın kadrolarını aynı zamanda memleketin menbanı ve Mançurya'da bir harp için muktezi sevk --- mevzilerini tetkike memur askeri casuslarla doldurdular. Aynı zamanda komünist propaganda merkezleri teşkil etmekte ve komünist memurları kaydedilmektedir. Esasen Kantun civarında bulunan “ Vampi?” de “ Kantun ordusunun" Bolşevikleştirilmesi bir mektep tesis edildi. Bütün muallimler kızıl orduya mensuptur. Ve bu mıntıkaya gönderilmiş olan bin kadar mütehassıs da Moskova mektepleri tarafından yetiştirilmiştir. Bunların başında 1922 senesinde Pekin'de komüneternanın hidematına girerek Moskova'ya iltica etmiş olan Çinli “Vang ho”? bulunmaktadır. “Vong ***S.961*** *ho” tahsil görmüş İngilizce, Rusçayı pek iyi konuşan bir adamdır. Kendisinin oynayacağı rol, Çin'de bilhassa meslek cemiyetlerinin ittihadını tahkik ettirmekten ibarettir.*

Mumaileyh “Tomsk” siyasi komitesinden talimat ve para almaktadır. Tahrikat yapmak

---
[110] Rusya'da bir şehir.

ve sulh tedarik etmek için 1920'de "Şanghay" ve "Kantun" da ki Çin ve ecnebi bakanlarına 3 milyon dolar yatırılmıştır.

Elyevm Çinde vuku bulan hareketler, vahim mukaddemeleridir. Bütün Asya'da tahrikat yapılmaktadır.

Bolşevik ordularının Çin'e bir akın yapması için bilhassa "komüneterna" fırkasının maraşel "Chang Solin" yardım arkasında icrai hareket edecek olan kızıl orduya yardım etmeye kabiliyetli hareket vasıtalarına ve ihtiyat kuvai askeriyeye malik bulunduğu Çin'nin cenub şarkiyesinde muktezi zemin hazırlamıştır.

Afganistan'da:

Afganistan, Sovyetler Cumhuriyetini, Lenin'i medeniyetin beşeri manası ilan etmiş olan kendi emirinin gözleriyle görmektedir.

Afganistan'ın ve tamamen İran'ın kısmen istilası Türkistan'ın cenub hudutlarından vuku bulacaktır.

Bu sene Afganistan'a kızıl tayyarecileriyle tayyarecilik muallimlerinin ***S.962*** *rakib bulunduğu 200 mitralyözü hamil iki tayyare filosu gönderildi. Sovyet tayyareleri, 1923 senesi sonunda, 1925 bidayetinde "Hust?" da kıyam etmiş olan "mangal" ve "Havran" kabilelerinin dumanına bilfiil iştirak ettiler. Bu kıyam bastırıldıktan beri Afganistan'da Sovyetler Cumhuriyetinin nüfuzu kuvvetlendi.*

İran ve Türkiye:

Sovyet istilasının Asya'daki dördüncü yolu, İran ve Anadolu'ya intiha üzere Azerbaycan'dan başlar.

Azerbaycan'da Türk ve İran'ı komünist muharriklerine mahsus mektepler vardır. Bunların faaliyet merkezi Bakü'de bulunuyor. Anadolu'daymış kadar ve İran'da takriben 50 komünist propaganda merkezleri vardır.

Komünernanin Asya'da bağlandığı meseleden beri de Filistin'deki Türk ve İngiliz mücadelesini alevlendirmek ve Irak'ta, Elcezire'de ve Filistin'deki Arap kabileleri arasında tahrikatı şiddetlendirmektir. Bu tahrikatın başlıca delili, bu mıntıkalarda ve kurtuluş mefkuresinin felahlar arasında büyük terakkiler gösterdiği Arabistan ve Mısır'da İngiliz emperyalizminin gördüğü tazyiktir.

Bolşeviklerin Hindistan'daki mesailerine gelince, bu mesai pek maruftur. Bolşeviklerin en son çıkardıkları hadise ***S.963*** *komünist Hinduların eşerr\eşir görünen " Lahore"*[111] *(Lahor) demiryolu amelesinin grevidir. " Lahore" demiryolu amelesi ittifakı katip*

[111] Pakistan'da bir kent.

umumiyesi Sovyet taraftarlarından mürekkeb 30000 kişilik hakiki bir ordu teşkil ve "komiternaya müsait ümitler bahş etmiştir.

Bu meselelerin tetkikine suret mahsusa da koyulmuş olan Rus muhacirlerinin son muhaberelerinden aldığımız malumat bundan ibarettir. Bu malumattan Asya kıtasında sükûnetli *bir istikbal hazırlanmadığını anlıyoruz.*

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
Çin'de İngiliz Sefaine Boykot Emir Edilmemiş, Numara: 64, (17 Eylül 1341/ 17 Eylül 1925), ss.1041-1043

Çin'de İngiliz Sefaine Boykot Emir Edilmemiş[112]

İngiltere amele fırkasının mürevvec\mürevvic\müruc efkarı olan "Daily Herald" gazetesinin 9 Eylül tarihli nüshasına mezkur gazete muhabir siyasiyesi tarafından yazılıyor:

"Hong Kong" dan gelen haberlerde Kanton hükümeti tarafından İngiliz ve Japon sefainine karşı tatbik emir olunduğu bildirilen mahud boykot hakkında malumat-ı mevsuka vürud etmeğe başlamıştır. Emperyalist matbuatta Çin'e harp sefineleri gönderilmesi vesaire gibi harbi şüphesiz kılacak bir takım ahmakça mütalaata meydan veren meydan veren ve Mr. "Chamberlain" tarafından da kemal ciddiyetle telaki edilen böyle bir boykot emri hakikatte Kanton hükümeti tarafından ıslah ita olunmamıştır. Gazete muhabirlerinin bu şekilde etrafa yaydıkları " yeni sefain kanunu" Kanton grev komitesinin neşretmiş olduğu bir boykot beyannamesinden başka bir şey değildir. Bundan başka boykot komitesi gerek İngiliz, gerek Japon sefaini ile bu memleket tebaası haklarındaki boykot hükmünü geri alıp bundan yalnız Kanton'un ecnebiler **S. 1042** ikametgahı olan ve şehir haricinde bulunan "Şemin" mahallesi sekinesini istisna etmiştir. Buda Çin amelesinin yaptığı bir nümayiş esnasında buradan amele üzerine ateş edilmiş olmasından dolayıdır.

Hala Nifakçılık ve Ber Hu Ahlak: S.1042

Görülüyor ki mahza emperyalistlerin menafini temin uğrunda "cidden mühellik beynelmilel vaziyet hali olarak ihdas olunmuştu. Anlaşıldığına göre İngiltere Hariciye Nezareti hareketinde iltizam basiret ve ihtiyat eylemek dersini son günlerde teyemmünen öğrenmiş ve zırhlılar dirednotlar göndermek tedabirine tavsil edilmemiştir.

Ancak bu halde emperyalistlerin iyi ders almadıkları, hiçbir şey öğrenmedikleri anlaşılıyor; bu adamlar hala atideki hadiseden anlaşılacağı üzere – mesailerinde bir devamdadırlar:

"Hong Kong" dan aldığım bir habere göre oradaki gazete muhabirleri şüphesiz er geç

---

[112] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Çin'de İngiliz Sefainine Boykot Emr Edilmemiş", Nr: 65, 17 Eylül 1925, ss.1041-1043.

emperyalist matbuata yetiştirmek üzere, yeni bir yalan uydurmuşlardır ki buda Sovyet hükümetinin, köye burjuva oldukları ithamıyla bir takım Çin talebeyi Moskova'dan tard etmiş olmasından ibarettir. Bu şayianın hükümeti şüphesiz Rusya ile Çin arasında bir iğbirar tevlididir; Çünkü emperyalist devletlerin hiç biri, Rusya'nın Çinliler nezdinde haiz olduğu itibarı hazmedememektedir.

Sefir Aleyhinde Bir Hareket: (S.1043)

Bu söylediğimiz hadise ise hakikatte Moskova'daki birkaç Çinlinin Japonya Sefiri Mösyo "Tanaka?" ya suikasta bulunacakları ithamıyla şehirden ihraç olunmalarından ibarettir. Bu Çinliler Moskova'daki Çin sefareti memurininden idiler. Bu suikast tertibatının keşfinden sonra bu Çinliler " yanlış yola sevk edici" müfret bir his vatanperveri bu işe teşebbüs ettiklerini mübeyyen\ mübin bir itirafname imza eylemişlerdir. Binaenaleyh pek tabii olarak bunların memleketinden ihracına lüzum görülmemiştir.

İşte böyle entrikalarla emperyalistler, muavenetinden ümit var bulunan mürtecalarını\ mertebe Kanton hükümeti üzerine hücuma hazırlamak istiyorlar.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Rus Hasadı, Numara: 67, (21 Eylül 1341/ 21 Eylül 1925), ss.1085-1087

Rus Hasadı[113]

Sofya'da münteşir "Mir "gazetesinin 925 tarihli nüshasından:

Müstahberat resmiye-i ahireye nazaran Rusya'nın her taraftaki mahsulat arziyye 67,300, 000 tonilato tahmin ve hesap edilmektedir. İşbu miktardan Rusya'nın ihtiyacatı için zaid ve lüzumsuz ad olunan 10,000,000 tonilatonun vakit ve zamanında piyasaya yetişeceği Rus Sovyet memurlarınca zan olunmakta ise de şimdiye kadar mahsulatın süratle ihracı mahalline sevki hususundaki ümit ve arzular tahkik etmemiştir.

Ekonomi "Ekonomi Çeskayajizen" gazetesine nazaren Moskova'da ve Petrograd'da ki ve mekulat saire miktarı az olup Ağustos zarfındaki muvaredat lüzumu olan miktarın yüzde yetmiş nispetindedir. Ukrayna ve eyalet saire köylüleri zahirelerini piyasaya ihraçtan içitinap etmektedir. Böyle olmakla beraber hükümet ihraç kasdıyla mekulat iştirasında büyük bir faaliyet göstermektedir.

Sovyet matbuatının neşriyatına göre zahairi hamil birçok **S. 1086** vapurlar Petrograd'dan ve Karadeniz limanlarından hareket etmiştir.

Muhalif hükümet bankaları ve kooperatif şirketleri zahire satın almak hususunda beyanlarında mecnunane rekabet etmektedir. Onların bu vadideki faaliyetleri o dereceye varmıştır ki ticaret dahiliye komiseri Şaynman istihsalat merkezlerindeki acentelerinin irtikap etmekte oldukları hile ve hadaalardan \huda dolayı tecziye edilmeleri ve sıkı bir nezaret altında bulundurulmaları için adliye ve mesai komiserlerine ve Komünist Fırkası Katip Umumiliğine tahrirat umumiyeye göndermekte muztar kalmıştır.

Mezkur acenteler, zahirelerinin kendi teşkilatlarına satılması için köylüleri icbar etmekle iktifa etmeyip muhalif müessesat anbarlarına mekulatını götürememek için köylülere mani olmak hırs ve emeliyle yollarda hendek kazmakta mevani saire ihdas eylemektedirler. Bundan başka hükümet şira merkezlerinin ekserisinde eşyanın esnai vezninde usul ve tertip üzere hile ve hadaa \huda cari olduğundan köylülerin menafi ihlal edilmekte olduğu bildirilmektedir.

Şaynman ifal hareket mebhusanın Sovyet köylüsüne itimat telkine etmeyeceği ve hükümetin hububat ticaret ve siyaseti üzerine gayr kabil tashih ve tamir zayiata bas bais

[113] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Rus Hasadı", Nr: 67, 21 Eylül 1925, ss.1085-1087.

olacağını söylüyor.

Köylülerin zahirelerini satmağa arzu etmeleri diğer birbirinden de neşet etmektedir. Oda fabrika mamulat ve masnu **S.1087** atının (masnuatının) mefkudiyetidir. "Ekonomi Çeskayajizen" gazetesi mamulat nesciyye, alet ve edevat ziraiye, maden ve deri mamulatı buhranının şiddetli olduğunu yazıyor. Sovyet matbuatı müteaddid makalelerinde fabrika mamulat masnuatının ziraatle meşgul vilayet halkına adilane bir nispet dairesinde taksim ve tevzini talep etmekte ve şehir amelesini köylü arkadaşları lehine ihtiyaçlarından feragatte bulunmağa davet eylemektedir.

Fabrika mamulat ve masnuatına olan bu şiddetli ihtiyacı tatmin etmek emeliyle Sovyet hükümeti, mamulat mezkureyi tedarik için memalik ecnebiyeye suret mahsusada bir heyet izam etmiş ve hatta birinci kısım mürselat, Rus gümrük idarelerine vürud eylemiştir. Ancak bu husuta mensucat sendikası ile "Büsturğ? " tesmiye olunan devlet ticaret idaresi arasında zuhur eden büyük bir ihtilaf neticesinde vürud etmiş olan mamulat mezkure hala Rusümat Devairinde tutulmaktadır. Köylüler, muhtaç oldukları mamulat ve masnuatın kendilerine verileceği temin edilmedikçe zahirelerini satmamakta mesmurdur.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Çin ve Garp Düvel Muazzaması, Numara: 69, (23 Eylül 1341/ 23 Eylül 1925), ss.1121-1123

Çin ve Garp Düvel Muazzaması[114]

14 Eylül tarihli "Times" gazetesine "Pekin" muhabir mahsusu tarafından bir gün evvelki tarihle bildiriliyor:

Ecnebi düşmanlığının daha az mütezahir olması ve seyr sefain ve mamulat ticariye de faaliyetin avdet etmesi nokta-i nazarından Çin'de vaziyet daha iyidir. Anlaşıldığına göre talebe meşgalelerine avdet etmekte olup ancak boş zamanlarında tahrikatde bulunabileceklerdir. Bu sulh kısmen "Tiençin"[115] valisinin asayişi iade ve idamede gösterdiği gayretten, kısmen de Bolşevik propaganda parasının bitmiş olmasındandır. Bundan başka iş güç sahibi olan Çinliler faydasız gürültüden bıkmış olduklarından işlerine **S.1122** avdete haşişker (haşişkar) bulunurlar. Çin şu üç ay zarfında ecnebilerin ziyanı ne kadar büyük olursa olsun Çinlilerin ziyanı ona makis olmayacak derecede fazladır.

Şanghay[116]'da İngiliz pamuk dest-gahlarına ve fabrikalarına karşı açılmış olan boykot elan devam ediyor: ve bilhassa "Suatov" gibi boykotun muzaheret\müzaheret resmiye mazhar olduğu mahallerde bu hal İngiliz ticaretini büyük ziyanlara düçar eyliyor.

Çin'in şimal menatıkında İngiliz düşmanlığının o kadar şedid olmadığı, Çin'de çok maruf şahsiyet olan Amiral (Çey Ting Kan) ın bu zat ahiren iğtişaş tahkikatinde bulunmak üzere Shanghai'e\ Şanghay gönderilen murahhaslardandır- matbuatta, "İngilizlerin adil ve Çinlilere karşı muhibb \bir millet oldukları ve Şanghay hadisesinin icap ettirdiği hükm adaleti tatbik edeceği hakkında İngiltere hükümetinin vermiş olduğu vaade itimat etmek lazım geleceği" hakkında bir makale neşr eylemesinden müsteban oluyor. Bu husustaki tahkikat adliyenin tehir etmiş olması şüphesiz ki: pek müessif bir haldir' fakat Çin bu gün, İngiltere'nin bu kararında mündemic olan fikir adaleti takdire bu gün daha müsait bir vaziyette olup, İngiltere'nin bu işten haysiyet ve itibarıyla kurtulacağına hiç şüphe yoktur. Çin matbuatı, Çin hükümeti tarafından gümrük tarifesi konferansı için vaki olan davete ecnebi hükümetler tarafından **S.1123** verilen cevaptan bahs etmiyorlardı. mefrat\mufarrit

---

114 E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Çin ve Garp Düvel Muazzaması", Nr: 69, 23 Eylül 1925, ss.1121-1123.
115 Tianjin Çin'de bir kent.
116 Çin'de bir şehir.

Çinliler tabii bu cevabı istihkar ile telaki etmekte ve muahedenamelerin tadil ve tashih olunacağı hakkında verilen şarta muallak vaadlerin manasız olduğu derecede boş olduğunu beyan eylemektedir. General (Feng Yü Hsiang)[117] aynı nokta-i nazarı takip etmekte ve İngilizler hakkındaki isnadatını tekrar ve teyid eylemektedir. Çin hükümetinin düvel garbiye cevabına karşı, adem hoşnudiyesini mulin bir cevapname ihzar etmekte olduğu söylenmektedir. Fakat Çin hükümetinin İnfialini konferansın inkadına kadar muhafaza etmesi ve konferansında da esas mesele haricinde ve hati tatmini gayrı kabil bir takım metalib dermeyan eylemesi tabii görmemek iktiza eder. Mutedil fikirli Çinliler ise garp devletlerinin mümkün ve tatbik olduğu derece Çin metalibini \matalib tatmine niyet eylemiş olmalarından dolayı beyan memnuniyet eyliyorlar. Hakikat şudur ki: memleketlerinin menafi hakikiyesini nazar muhakemede bulunduran Çinlilerden bu gün muahedenamelerin esaslı surette tadil ve tebdilini isteyenler pek azdır.

Bu sırada Çin'de nazara çarpan en fena alamet 14 seneden beri (Şansi[118]) eyaleti pek mükemmel idare etmiş olan (Yen Hsi Yen[119]) in (Hunan[120]) ve (Şansi) deki (Komintang Bolşevik Teşkilatı) tarafından azil ile tehdit edilmesidir. Bu vali ahiren ordusunu 17 binden 60 bine tezyid etmiştir. **S. 1124** maksadı komşu mütearrızlara mukavemettir. Fakat mahiltisaf maa-l teessüf bu zatın etrafı kahir tefevvuk askeriye malik müferrit\müfrat valiler tarafından ihata edilmiş olduğundan er geç eşkıyadan ve afyondan kurtulmuş ve tahsil ve terakki yoluna girmiş bu yegane Çin eyaleti de materyalist ve asker toplamak için halkı soymaktan başka bir şey düşünmeyen ihtilalciler eline geçecektir. Eğer Çin hükümeti ve Çin halkı insaniyet perverane bir siyaset kullanan yegane muktedir valisini Bolşevik muhiblerinin keyfine feda edecek olursa bu hadise Çin'de ahlak umumiyenin ne derece ne derece bozulduğuna ve hükümetin nefsani tefessühhane en beliğ bir delil teşkil eyleyecektir.

[117] Feng Yuxiang, Eski Çin Cumhuriyeti Başbakanı.
[118] Çin'in kuzeyinde bulunan bir yönetim bölgesi.
[119] Yen Hsi shan, Çin Cumhuriyetinde görev yapan Çinli bir savaş ağası.
[120] Çin'de bir eyalet.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası:
Ecnebi Matbuatı Hülasaları
İşçi Birlikleri İttihadı, Numara: 71, (26 Eylül 1341/ 26 Eylül 1925), ss.1152-1156

İşçi Birlikleri İttihadı ve Kongre Mukarreratı Hakkında Rusların Nokta-i Nazarı[121]

[Geçenlerde İngiltere'de (Trade Union) ların yani işçi birliklerinin bir kongresi teşkil etmiş, bu kongre müzakerat mukarreratı yalnız İngiliz matbuatında değil, hatta cihan matbuatında birçok sütunların doldurulmasına lehte, aleyhte bir takım muhakematın serdine sebebiyet vermişti. 18 tarihli Liberal (Manchester Guardian) gazetesinde mezkur gazete mesai muhabiri tarafından gönderilip neşredilen mektup bu hususta şayan dikkat malumatı ihtiva ettiğinden tercüme olunmuştur.]

İngiltere'deki işçi birlikleri kongresinde, Ruslar tarafından bir "Cemiyet-i Umumiye" teşkiliyle bu cemiyeti bütün cihan işçi birliklerini tevhid mesaisinde serbest bırakmak hakkında ittihaz **S. 1153** olunan siyasetin tasdik ve tasvibi Ruslarla Fransa ve Almanya komünistlerini pek ziyade memnun etmiştir. Bütün Rus işçi birlikleri " meclis reisi olup İngiltere'deki kongrede meveddeten murahhası sıfatıyla bulunan Mösyö (Tomski[122]) " Paris'te çıkan komünist mürevvec\mürevvic\mürüc efkarı (Omanite) gazetesi Mösyö (David)'e demiştir ki: "Nisanda İngiliz – Rus konferansı itilafı neticesi olarak teşkil eden" İngiliz – Rus İstişari Komitesi" bir (İngiliz- Rus ittihadı komitesi) haline inkılap ve tekemmül etmeli, maksadı da kemal faaliyetle umumi vahdet çalışmak olmalıdır; Böyle bir komitenin mesaisi yalnız temsil olunan iki memlekette münhasır kalmayıp, işçi birlikleri cereyanının müessif surette tefrikaya düçar olduğu bütün sair Avrupa memleketlerine de şamil olmalıdır.

Böyle bir hareket pek vahim bir mahiyet iktisab ederek İngiliz işçi birlikleri cereyanını Avrupa kıtasında hüküm süren komünist mücadelelerine karıştıracağına şüphe yoktur. Yine (Omanite) gazetesine göre bakınız Mösyö (Tomski) ne diyor: İngiltere konferansında bu defa ittihaz olunan mukarrerat, cihanın bütün işçilerini toplayarak muazzam bir teşkilat yapmak gayesine **S.1154** doğru atılan en büyük adımdır. İngiliz kongresinin beynelmilel işçiler ittihadı vücuda getirmek için mesaide devama karar vermesi, amele heyetleri ittihadı için mücadele etmekte Fransa vesaire gibi memleketlere cesaret bahş eylemelidir.

İngiltere'deki işçiler birliği hareket ve cereyanına karşı başladığımız itimad boşa çıkmadı.

---

[121] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "İşçi Birlikleri İttihadı ", Nr: 71, 26 Eylül 1925, ss.1152-1156.
[122] Mihail Tomski, Rusya İşçi ve Sendikalar Merkez Konseyi üyesi.

Çarşamba günü ittihaz olunan mukarreratın ilk pek yakın bir istikbalde İngiliz- Rus istişari komitesinin teşekkülü olacaktır. Pek tabii olarak bu komite (İngiliz – Rus İttihad Komitesi) nin teşkiline doğru atılmış bir adımdır; bu bir netice-i mantıkiyedir. Bu iki komite hakkında hat fasıl resm edilmek isteniliyor. Halbuki: birinci komiteyle ikinci komite arasındaki fark ancak şundan ibarettir. Birinci içtimanın ittihaz ettiği mukarrerat içtimaında temsil edilen birlikler tarafından tasdik olunmak icap ettiği halde " İttihad Komitesi" tarafından verilecek karar temsil edilen birlikler tarafından mer'a ve muteber tutulacaktır. Fakat hakikatte gayeler birdir; beynelmilel bir vazifenin ifasıdır. Maksat "işçiler birliği" haricinde bir şey vücuda getirmek değildir. Ancak işçiler birliğinin mesaisini cihet vahideye tevcih tensiktir.

Amsterdam'ın ne yapacağını tefeül edebilmek benim için mümkün değildir; fakat oradaki (beynelmilel)in İngiltere konferansı mukarreratı nazar-ı itibare alacağını zannediyorum.

S.1155 Suret umumiyede, İngiltere işçiler birliği konferansının birçok hususunda ittihaz ettiği mukarrerattan memnun kaldığımı beyan eylerim.

Mösyö (Tomski) ittihad fikrinin Fransa işçiler birliğinde dahi büyük kuvvet kazandığı kuvveden faale çıkmasına yegane mani bazı liderlerin basiretsiz siyasetleriyle boş muhalefetlerden ibaret kaldığını da beyan etmiştir. Bundan başka Mösyö (Tomski) Rusların Avrupa'da siyasi manevralar çevirmediklerini' yalnız amele kitlelerinin, işçi aleminin efkarına tercüman olduklarını da ilave eylemiştir.

Sol Cenah temayül:

Ağustosun son haftasında Fransa'nın iki büyük amele birliği bazı efkar siyasiyesinde İngiliz konferansına mukabil olan (konfederasyon General Dutravay[123]) ile İngiliz komünistlerine bulunan (konfederasyon General Dutravay Üniter) teşkilatları birer konferans akt etmişlerdi; bunlardan birincisi komünistlerin o kadar arzu ile ileri sürdükleri ittihad teklifini reddetti; bunun sebebi de "ittihad taraftarlarının amele ve işçi birliklerini doğrudan doğruya siyasi parti emrine tabi bırakan kızıl beynelmilel mezahir bulunmaları" dır. İkinci teşkilat konferansında başlıca hatiplerden biri kızıl enternasyonal

---

[123] Confederation Generale du Travail, Genel İş Konfederasyonu olarak adlandırılan bu örgüt Fransa'nın ilk sendikal üst örgütüdür. 1895'de kurulan bu örgüt "Anarko Sendikalist'lerce yönetilmiştir. Anarko Sendikalist anlayışının özü Anarşizme dayanmakta olup, devleti oluşturan kurumların ve partilerin gereksiz olduğu öğretisini benimsemektedir. Anarko Sendikalist Cemiyetin temel amacı kapitalist düzeni ortadan kaldırarak işçi sınıfının haklarını elde edebileceği yeni bir toplum düzeni kurulmasını sağlamak yönündedir. Cemiyet ilk etapta bu mücadele için herhangi bir siyasi partiye ihtiyaç duyulmadığı yönünde hareket etmişse de 1920 yılında sendikalar ve siyasi partiler ile iş birliği yapma kararı almıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Adnan Mahiroğlu, " Fransa'da Sendika – Siyasal Parti İlişkileri", *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 18\1 (2003), s.363-365.

S.1156 (beynelmilel)in katibi olan Mösyö (İlya) idi. Bu adamda ittihadı şiddetle tavsiye ediyordu.

Makdonald[124] kabinesine bütün ümidini bağlamış olan İngiltere amele ve işçi sınıfı fena halde aldattılar; Çünkü Makdonald ve arkadaşları sırtlarına yalnız nazırlık libasını koymakla iktifa etmeyerek kral bendeganı kisvesini de geçirdiler ve kavanin hazıranın, bankaların, amelenin sahbelerinin ve patronların kölesi kesildiler. 1920 senesinin en mühim hadisesi amele birliklerinin sol cenaha doğru temayülüdür. İngiltere'de bütün tezahürat komünistlik aleyhinde en kuvvetli propaganda, İngiltere amelesinin bir kere " belki de mel'ün Bolşevikler halkıdır? "Diye şüpheye düşmeleridir. Eğer bütün kanun esasiler ve parlamentolar teşkilatı sayesinde bir şey kazanamaz isek belki de Rusya'da muvaffakiyeti temin eden cezri tedbirler sayesinde kazanacağız.

[124] James Ramsay MacDonald, Birleşik krallık başbakanı.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
Rusya'da İşsizlik, Numara: 77, (4 Teşrinievvel 1341/ 4 Ekim 1925), ss. 1250-1252

Rusya'da İşsizlik[125]

"Mir" gazetesinin 20 Eylül tarihli nüshasından:

Cemiyet-i Akvam beynelmilel mesai şubesi, son zamanda bu gün ki Sovyet Rusya'sının şerait iktisadiyesi hakkında birkaç defa neşriyatta bulunmuştur. Mezkür maksadı siyasiye istihdaf etmemesine ve Rus Bolşevik iktisadi ve sendika mecmua ve ihsaiyyatını me'haz ittihaz eylemesine nazaran neşriyat mezkürenin bitaraflığında ve mevsukiyetinde asla şüphe yoktur.

Sınai ve mesai mecmuasında intişar eden malumata göre Rusya'da işsizlik 1922 senesindekinden daha fazla olduğu gibi günden güne tezayüd etmekte ve umumi bir mahiyeti iktisab eylemektedir. Temmuz zarfında Rus şehirlerindeki mesai kalemlerinde 1200000 miktardır. İşsizlerin bazılarına esbab muhtelife tahtında muavenet edilmekte olduğundan birçok işsizlik eşhasın mesai kalmalarınca kayıt olunmadıkları nazar-ı dikkate alınacak olursa erkam mezkürenin Rusya'daki işsizlerin hakiki miktarını irae edemeyeceği tezahür eder. Mesai aklamındaki (aklam) ecnebi anasırın – komünist teşkilatına dahil olmayanların – uzaklaştırılmaları **S.1251** için Moskova'da ittihaz edilen tedabire rağmen 1923 senesinde 119500 işsiz bulunduğu halde bu sene işsizlerin miktarı yüz kırk dört bine baliğ olmuştur.

Meslek erbabıyla kadın ve müstahdemin devlet aileleri ifradının mesai aklamına kayıtları icra edilmekte olduğundan bunlar arasındaki sefalet had kusvasını bulmuştur.

Teşkilata dahil olan amelenin mahallerde diğer ameleye bi't tercih fabrika ve imalathanelerde kabul edilmeleri mecburi olmasına rağmen bu mekule amele arasındaki işsizler dahil teşkilat olan amelenin miktarının yüzde atmışı nispetindedir.

Sovyet iktisadi mecmuaları, işsizliğe fevkalade ehemmiyet atıf eylemekle iktifa etmeyip iş hicranının uzun müddet devam edeceğine de kanaattirler.

Amele ittihadları naşir efkarı olan "türud" ve "say"ceride " işsizlik meselesi bizi uzun müddet izac edecektir. Ona karşı yegane cezri vasıta mücadele sanayi ve ticaretin inkişafıdır. Bizim iktisadi ve zirai hayatımız, bilumum işsizlerin istihsalatta istihdam edilebilecekleri bir süratte cereyan ve inkişaf edemiyor" demektedir.

[125] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Rusya'da İşsizlik", Nr: 77, 4 Ekim 1925, ss.1250-1252.

Rus Bolşevik ceraidine göre iş hicranının avamil ve müesseratı ber vech-i atidir:

1- Sanayinin millileşmesi neticesinde 1914 senesinde **S.1252** müstahdem amelenin miktarına kıyasen yüzde atmıştan ziyade ameleye iş bulunamadığı.

2- 1924 senesinde sanayide müşahede olunan terakki ve inkişaf, iş ve iş talep eden işsiz ameleyi celb edecek derecede sarih olmadığı.

3- Sinin ahire esnasında devlet memurlarında icra olunan tenkihatın ve komünist inkılabının ihdas ettiği vaziyet ve şeraitin işsiz ve güçsüz bir münevver\münevvir amele sınıfı doğurduğu

4- Her sene sekiz yüz bin köylünün şehirlere hücum etmeleri.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Tahran'da Gürültüler, Numara: 79, (6 Teşrinievvel 1341/ 6 Ekim 1925), ss.1283-1284

Tahran'da Gürültüler[126]

20 Eylül tarihli " Berliz Lokal Ançeykır" dan:

Londra 20 Eylül

Bu gün Tahran'dan gelen haberlere göre Tahran'da ekmek ve hububat buhranı dolayısıyla gürültüler devam etmektedir. Yerli kadınlarda bu harekete iştirak etmişlerdir. Dünde bütün çarşı ve pazarlar kapalı bulunmakta idi. Birçok tüccar yağmaya maruz kalmak korkusuyla, dükkanlarını açmak talebine red ile mukabele etmişlerdir. Dün parlamentoya cebren girmek isteyen birçok yerli kadın tevkif olunmuştur.

erlilerin polis mevakine taruzları ihtimaline karşı polis noktaları karakolları takviye edilmiştir. Rus sefarethanesine tecavüz vuku olduğundan mezkür bina civarında kuvvetli polis müfrezeleri tahaşşüd etmiştir.

Dün birçok tevkifatta bulunulmuş ve bu esnada polisçe mukarriren silaha müracaat zaruretinde kalınmıştır.

Asabi halkın parlamentoya ikinci bir taarruzunda halk polislere sopa ve taşla hücum etmiştir. Nihayet süvari polis kuvvetleri **S.1284** yetişerek müdahale etmiş ve halka ateş açmıştır. Yerlilerden birçok maktul ve mecruh vardır.

Bu müsadematı müteakip Rus sefarethanesine ikinci bir tecavüz vuku bulmuş. Ve bu sefer halkı süngülü polis muhafazasına rağmen binaya girmeye muvaffak olmuştur. Bu müsademede birçok insan zayiatını müntic olmuştur.

[126] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Tahran'da Gürültüler", Nr: 79, 6 Ekim 1925, ss.1283-1284.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Mösyö Çiçerin'in Seyahati, Numara: 80, (7 Teşrinievvel 1341/ 7 Ekim 1925), ss.1291-1296

Mösyö Çiçerin'in Seyahati[127]

29 Eylül tarihli "Tan" gazetesinin "Mösyö Çiçerin'in[128] Seyahati" unvanı altında neşrettiği baş makalesidir:

Rus Sosyalist Şuraları Cumhuriyetleri Birliği Hariciye Komiseri Mösyö Çiçerin, dün Varşova'ya muvasalat etti. Mumaileyh Varşova'ya varır varmaz Kont "Skarzynski" ile uzun bir mükalemede bulundu. Şuralar Birliği hariciye Komiserinin, emniyet ahitnamesi akdine dair olan beynelmilel münakaşaların kati bir safhaya girdiği ve Lehistan'ın sulhun "Ren" de temin edilmek istenildiği aynı şerait dahilinde Vistül'de[129] temin edilmek istenilmesinden endişeye düştüğü bir sırada Varşova'yı ziyareti, ahval cariyeye \cariyye mahsus bir mana vermektedir. Fi-l hakika Mösyö Çiçerin'in kendisini oldukça bir müddet tedavi ettirmek gibi sahi sebeplere binaen merkezi Avrupa'ya gittiği söyleniyor; Halbuki bu gün Lehistan hariciye nazırı ile görüşmek için Varşova'da durduğu ve bunu müteakip Mösyö Ştrezman'la[130] vaziyet hazıra hakkında görüşmek üzere Berlin'de duracağı da muhakkaktır. Demek ki Sovyet siyasetinin **S.1292** nazım ve müdiri olan Mösyö Çiçerin'in ahval sıhhiyesi' kendisinin Varşova ve Berlin'de Moskova hükümetini pek ziyade alakadar eden bir takım meseleler hakkında doğrudan doğruya görüşmesine mani olmuyor.

Bu teşebbüsün hakiki ehemmiyetini takdir için evvelen mumaileyhinin Rus hükümeti nezdindeki rolünün elyevm ne halde bulunduğunu düşünmek icap eder. Sosyalit Cumhuriyetleri birliğinin siyasetini altı seneden beri idare etmekte olan Mösyö Çiçerin'in ahvali sıhhiyesinin muhtel\muhtell olduğu ve dikkatli ihtimamlara ihtiyaç gösterdiği doğrudur; Fakat diğer taraftan bu günkü siyasi nüfuzunun bundan bir sene veya altı ay

---

[127] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Mösyö Çiçerin'in Seyahati", Nr: 80, 7 Ekim 1925, ss.1291-1296.

[128] Georgi Vasilyeviç Çiçerin, Genel itibari ile Rusya tarihi incelendiği taktirde "Çiçerin" soy ismi sıkça karşımıza çıkmaktadır. Rus dış siyasetinde Çiçerinler sülalesinden başka isimlerde rol oynamakla birlikte en önemli olanı Georgi Vasilyeviç Çiçerindir. Şöyle ki kendisi hem Sovyet öncesinde hem de Sovyet döneminde çeşitli zaman zarflarında bakanlık görevini yürütmüş ve Rusya tarihinde kişiliği ve faaliyetleriyle iz bırakan bir isim olmuştur. Türk Rus Dostluk ve Tarafsızlık Antlaşması, Lozan Konferansında Rus Heyeti Başkanlığı, Brest – Litovsk Mukavelesinde Rus delegasyon üyeliği gibi çeşitli anlaşmalar ve görüşmelerde önemli görevler ifa etmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Telli Korkmaz, "Türk Sovyet İlişkilerinde G.V Çiçerin ve Ermeni Meselesi", *Belleten* 80\288 (Ağustos 2016), s.619

[129] Polonya'da bir nehir.

[130] Gustav Stresemann, Eski Almanya Dışişleri Bakanı.

evvelki nüfuzu derecesinde olmadığı görülüyor. Müteaddid defalar kendisinin yakında çekileceği Rusya'da şiddetle devam etmekte olan nüfuz mücadelesine daha iyi uyan bir rical tarafından istihlaf edileceği hakkında bir şayia deveran etti. Aksa-i Şarkta tertip etmeye muvaffak olduğu –

Bolşevik hareketiyle[131] Sovyet mahfellerinde\mahfil pek büyük bir ehemmiyet kazanmış olan Sovyet hükümetinin Pekin sefiri Mösyö Karahan'ın Çiçerin'e halef olacağından bahsedilmektedir. Bununla beraber, Mösyö Çiçerin daima mevkiini muhafaza ediyor. Ve malum olduğu vechle Moskova'da tebdiller o kadar ani olur ki "Çiçerin" in hasımları, Çiçerin'in yerine- vazifesini bu sırada pek ziyade işgal ahvale rağmen – Karahan'ı getirmeleri hiçbir suretle muhakkak görülmemektedir.

S.1293 Mösyö Çiçerin, üç seneden beri takip etmekte olduğu garp devletleriyle mukarenet siyasetinin heyet umumiye itibariyle akamete hükümiyetinden dolayı muaheze edilmektedir. "Kremlin " diktatörlüğü, Sovyet idaresinin Rusya'da ancak bir cihan inkılabıyla veya kapitalist denilen devletlerle tabii münasebete yakından girişmekle bekayab olacağını ve kuvvet kesb edebileceğini nihayet anladılar.

Cihan inkılabı, artık kimsenin aldatmayacağı ham bir hayaldir. En hararetli komünistler, bu inkılabın tertibi ve imkanı olmadığı veya hiç olmazsa bunun tertibi bir çok senelerden sonra bir neticeye varacak olan uzun bir mesaiye mütevakkıf olduğunu anlamalıdırlar. Buna intizaren Sovyet Rusya'nın yaşaması lazım ve yaşamak içinde diğer devletlerle temassız bir halde dünyada münferid olarak kalması mümkün değildir. Sovyet Rusya'sı, ticaretini yakından tesise, sanayini inkişaf ettirmeye ve itibar etmeye muhtaçtır. Şu halde Sovyet siyaseti, istikbal için inkılap imkanlarını muhafaza ederek garp devletleriyle bir mukarenet tesisine resmen çalışmak ve Sovyet ittihadının faaliyetine tamamıyla hakim bulunan üçüncü enternasyonalin icra komitesine garp milletlerine karşı olan desiselerini takip imkanını hazırlayarak Moskova hükümetine medeni milletlerle tesis münasebetin fevaidini teminden ibaret bulunuyor demektir. Sovyet hükümetinin evvelen İngiltere ve sonra **S.1294** Fransa tarafından hukuken tanıdığı görüldüğü zaman bu iki yüzlü siyasetin muvaffak olacağı zannolundu, bununla beraber Moskova, bu tanınmanın ancak zahiri

[131] I. Dünya Savaşı esnasında Rusya'da büyüyen bir sanayi ve buna paralel olarak da büyüyen bir işçi sınıfı mevcut idi. Savaşın en büyük getirisi ise yoksulluk iken zaten mevcut durumdan memnun olmayan kesimde memnuniyetsizlik artış göstermiş ve işçi sınıfı arasında ciddi bir öfke meydana gelmiştir. "Ekmek İstiyoruz" sloganı hareketinin hızla büyümesi devamında ilk etapta savaştan hoşnutsuzluk daha sonra ise "Kahrolsun Çarlık" sloganlarını durumu artık ekonomik talep boyutundan çıkarıp politik talep boyutuna getirmiştir. Tüm bunlar neticesinde Çarlık rejimi sona ermiş yerine Sovyet rejimi başlamış oldu.a Ayrıntılı bilgi için bkz. Akdes Nimet Kurat, *Rusya Tarihi Başlangıçtan 1917'ye Kadar*, (Ankara: Türk Tarih Kurumu,2014),s.452-456.

olduğunu ve faydalı münasebetin yeniden tesisi bu son iki sene zarfında kazanılmış olan şeylerden mahsus derecede rücü edildiğini anlamakta gecikmedi.

Elhasıl Sovyet ittihadı Makdonald (James Ramsay Macdonald) hükümeti zamanında İngiltere'de kazandığı sahayı yeni baştan kaybetti ve Moskova ile Londra arasındaki münasebet bu gün oldukça gergin bir halde bulunuyor. Diğer taraftan Sovyet ittihadı, Fransa'dan hiçbir şey kazanmadı Ve Rus devleti tarafından akd olunan mesailesinin halisane bir surette muvafakat etmediği müddetçe de bir şey kazanamaz. En nihayet, bütün dünyadaki Bolşevik desiseleri, Sovyet hükümetinin harici hareketi üçüncü enternasyonal tarafından murakabe edildikçe ve bu müessesenin alet vücudunu teşkil eden, inkılap gayelerine tabi bulundukça Bolşevik Rusya'sıyla tabii münasebat idame etmenin gayrı mümkün olduğunu tamamıyla bilen hükümetlerde haklı bir itimatsızlık uyandırdı.

Rus siyaseti akametinde vasıf mümeyyizi \mümeyyez, bilhassa Almanya ile Rusya'nın mukadderatını beraberine bağlaması lazım gelen Rapollo'da[132] mün'akid Rus – Alman itilafnamesinin akdinden beri kat edilen yoldur.

S.1295 Şayet Almanya, Fransa, İngiltere ve Belçika ile Ren ahitnamesini imzalarsa garbe teveccüh için ister istemez Rusya'dan kati surette yüz çevirecektir. Berlin'de verilen bütün teminata rağmen Moskova hükümeti bu hususta asla aldanmamıştır. Mösyö Çiçerin, Daily Herald'ın bir muhabirine vuku olan beyanatta Eminiyet Ahitnamesi siyasetinin Almanya ile Rusya arasında tesis edilmiş olan dostane münasebatı imha maksadıyla İngiltere tarafından idare olunan bir manevra olduğunu teyit etti. Sovyet matbuatı Mösyö Çiçerin'in sözlerine inanmak lazım gelse imzası sulh umumi temin edeceğine bilakis beynelmilel vaziyetin istikrarsızlığını şiddetlendirecek olan Emniyet Ahitnamesine karşı hasmına vaziyetini hiçbir zaman değiştirmedi.

Fil-l hakika Rusya'nın kendisini derhal takip edeceği Cemiyet-i Akvam'a Almanya'nın duhulünü Moskova'nın bilahare her ikisi birden beynelmilel Cenevre müessesesinin tecrimine el birliğiyle çalışmak üzere-şimdilik kabul edeceğine dair bir fikir vardır. Fakat bu şimdiki siyasi hakikatlerin kati surette takdir edilmemesinden münbais bir fikirdir. "Gazet Duffus " tarafından neşredilen Mösyö Troçki,[133] Rusya'nın kendisi için hayati bir menfaat arz eden meselelerde hiçbir ecinni müdahalesini edemeyeceğinden Sovyet

[132] İtalya'da bir şehir.

[133] Lev Davidoviç Bronştayn yada da bilinen adıyla Lev Troçki Bolşevik Devriminin önderlerinden ve en etkili isimlerinin biri olan Troçki devrimin ardından Dışişleri Komiseri olarak tayin edilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Burcu Özdemir, "Troçki Muhalefeti ve Komsomol'a Yansımaları", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Dergisi* 58\1 (2018), s.283.

ittihadının Cemiyet-i Akvama duhulünün gayrı mümkün olduğunu söyledi bu sözler, Sovyet **S.1296** idaresi komünizme ve üçüncü beynelmilele istinad ettikçe Rusya'nın Cenevre'de temsil edilemeyeceğini ve ahitnamenin ihtiva ettiği mecburiyetleri kabul edemeyeceğini anlatmaktadır.

Moskova'nın, beynelmilel münasebatının yeniden tesisi siyasetinin akameti; Avrupa'da Ren Ahidnamesinin imzasını müteakip Almanya'nın alacağı yeni istikametten mütevellit tam bir infirad tehdidi ve muhtemel bir Rus tecavüzüne karşı müşterek bir müdafaada bulunmak gayesini istihdaf eden Baltık devletleriyle Lehistan'ın sıkı surette bir araya toplanmaları gibi ağır endişelere malik olduğu görülmektedir. Mösyö Çiçerin ile Kont *Skarzynski* arasında mükaleme mevzuaları eksilmeyecektir. Ara sıra söylenildiği gibi Ruslar'ın Almanya'nın bir garp ahitnamesine intisabına mukabil bir şark ahitnamesi akdine teşebbüs fikrinde bulunabileceklerini zannedecek ileri gitmeden son zamanlarda Varşova ile Moskova arasındaki münasebatın iyileştiğini, Lehistan'a karşı her türlü Rus tehdidinin şimdilik bertaraf edilmiş ve Leh Cumhuriyetinin Almanya'nın kendisine vermeyeceği şu veya bu şekilde Ruslardan almasının mümkün olduğunu kaydetmek haiz ehemmiyettir.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Çiçerin'in Varşova Seyahati, Numara: 81, (8 Teşrinievvel 1341/ 8 Ekim 1925), ss.1314-1316

Çiçerin'in Varşova Seyahati[134]

2 Teşrinievvel 920 tarihli " Mir" gazetesinden:

Rus Sovyet hükümeti hariciye komiseri Çiçerin'in Varşova'yı ziyareti ve Lehistan hariciye nazırı *Gref Skarzynski* vuku bulan medid mülakatı garp matbuatında büyük bir alaka uyandırmış ve fevkalade münakaşayı davet eylemiştir.

Bazı garp memleketleri ceraidi işbu ziyarete beynelmilel kıymeti haiz büyük bir ehemmiyet siyasiye atfetmeye mütemayil ise de Leh ve Sovyet matbuatının neşriyatından ziyaret vakıanın yalnız ehemmiyet mahaliyeyi haiz olduğu ve iki memleketin müstakbel münasebat dostane hem civarına taalluk ettiği müsteban olmaktadır.

Sovyet matbuatına nazaran işbu ziyaret öteden beri Lehistan'la dostane bir siyasete taraftar olan Çiçerin'in sarf teşebbüs zatisi olarak vuku bulmuştur. Çiçerin'in, Bosna'nın ilkbaharında Tiflis Sovyetler kongresinde oldukça mühim bir zümre-i muhalifeye karşı Lehistan ile münasebat hasene tesis ödemesi lüzumunu beyan ve müdafaa etmiştir. Çiçerin'in sözlerine göre Lehistan Rusya'nın **S.1315** Avrupa siyasetinin anahtarını ve emniyetini teşkil eder. Moskova Bolşevik mahafilinde pek ziyade sahip nüfuz olan "Radek"[135] tarafından bir kısmı kaleme alınan ve Sovyet matbuatında intişar eden kesir el ad makalatında Lehistan'a karşı böyle bir siyaset takibi lüzumundan mukannana bahsedilmektedir.

Çiçerin'nin gayreti neticesi olarak son aylar zarfında Lehistan- Rusya münasatı oldukça kesb salah etmiştir. İki memleket arasında tahaddüs eden birkaç çetin hudut münazaa ve ihtilafı süratle ve son derece Lehistan lehine hal olunmuştur.

Mukaddema mevcut olan hudut manialarına nihayet veren " Yampol" itilafının akdinden sonra devletin beynindeki münasebatı ticariye tezayüd etmiş ve teati olunan emtia ticariye miktarı geçen senekinin iki mislinden fazlasına baliğ olmuştur.

Muahharen Lehistan'da Rusya ile münasebatı hasene-i hem cevari\civari hatta revabıt dostane tesisine taraftar olanların miktarı pek çük tezayüd etmiştir. Birçok Lehlilerce müsellemdir ki Lehistan ile Sovyet Rusya'sı arasında vukua gelecek bir harbin yalnız

[134] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Çiçerin'in Varşova Seyahati", Nr: 81, 8 Ekim 1925, ss.1314-1316.
[135] Karl Radek, Gazeteci.

Alman militaristleri ile milletperverlerinin nefini mucib olur. Rusya ile paydar münasebat hasene-i hem civar tesisi ise Şarki Avrupa sulhunun ve hatta bütün Avrupa müsalematının teminini intaç eder.

Varşova'da Sovyet mümessili ile Lehistan hükümeti arasında **S.1316** Ne gibi mesail müzakere ve münakaşa edildiği henüz malum değildir. Alman milletperver matbuatının neşriyatına bakılacak olursa Varşova mükalematı Rusya- Lehistan mukarenetini istihdaf ettiği ve İngiltere'nin Sovyet Rusya'sı aleyhine vücuda getirmek istediği ittifak tasavvuratını akim bıraktığı için mükalemat mezküre İngiltere'de telaş ve heyecanı mucib olmuştur. Vuku bulan mülakat müzakerat İngiltere aleyhine müteveccih olmadığı Lehistan tarafından beyan edilmekte ve aksi rivayetler tekzib olunmaktadır.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Washington Müzakereleri, Numara: 83, (11 Teşrinievvel 1341/ 11 Ekim 1925), ss.1225-1341

Washington Müzakereleri[136]

Mösyö Çiçerin'in Berlin'i Ziyareti

3 Teşrinievvel tarihli "Tan" gazetesinin baş makalesi:

Washington mükereleri bitti, Reis Cumhur "Koliç"[137] in muzaheret ve tasvip ettiği Amerika tevhid ve takviye-i duyun komisyonu tali? Komisyon tarafından tetkik edilen itilaf projesini kabul etmediğinden Amerika'dan telsizle gönderilen mevsimsiz olduğu kadar gayrı makul bulunan haberlerin dün uyandırdığı kat'i hal ümidi tahakkuk etti. Bu müzakereler, sadece Fransız hükümetinin tasvibine tabi beş senelik muvakkat bir suret hal teklifine müncerr oldu.

Bu neticeden dolayı müdafaada bulunmak sırası değil. Amerikalıların mizaç ve temayüllleri malumdu; kendilerinin bir bezirgân zihniyetiyle müzakerede bulunmak istedikleri biliniyordu; Lakin umumi bir nokta-i nazardan bir itilafa vasıl olunmak için sarf edilen bunca mesaiden sonra müzakerelerin bu neticesine teessüf ediliyor. Fransa'nın hüsn niyetten ve fikir itilaftan ari olduğu söylenemez; zira kendisi ancak yapabileceğinden emin **S.1336** olduğu taahhütlere girişmeye azmetmişti. Bu suretle elde edilen neticelerin mali ve iktisadi nokta-i nazardan ilham ettikleri düşünceler atide okunacaktır. Meselenin siyasi vechesi hakkında bu gün müzakereler Washington konferansı esnasında tespit edilmiş olan esaslar dahilinde devam edeceğini ve muvakkat itilaf tasdik edildiği taktirde bu müzakerelerin iyi bir neticeye iktiranı (iktiran) için beş sene daha beklemek lazım geleceğini kaydetmek kafidir. Beş senede cihanın siyasi ve iktisadi vaziyetinde birçok şeyler çıkabilir. O zamana kadar Fransa'nın mali istitaatı vazih bir sarahat kesb eder; "Dawes"[138] planının Almanya tarafından infazının hafif surette temin edeceği mali netice ve büyük harpteki müttefik ve müşarekelerimizin müttefiklerimize borçlu olduğumuz mebaliği tesviye edebilmemiz için Almanya'nın

---

[136] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Washington Müzakereleri ", Nr: 83, 11 Ekim 1925, ss.1335-1341.

[137] Calvin Coolidge, Eski Amerika Birleşik Devletleri Başkanı.

[138] Almanya'nın dış borç ödemelerinin belli bir plan dahlinde gerçekleştirilmesi için 1924 yılında hazırlanan ve yıllık olarak ödenmesi gereken miktarın belirlendiği plandır. Fakat Almanya ödemelerini aksatmıştır ve bunun yerine 1929 yılında "Young Planı" hazırlanmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Erdal İnce, "1929 Dünya Ekonomik Buhranı'nın Almanya'daki Etkisi ve Bu Etkinin İzmir Finans Piyasasına Yansıması", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi* 7\16 (2008), s.279.

borçlarını tesviye etmesine ne nispette nezaret edecekleri hakkında bir fikir edinilecektir. Sovyet ittihadı hariciye ahali komiseri Mösyö Çiçerin için Berlin'de büyük bir istikbal merasimi yapıldı. Baş Vekil Mösyö Luter[139]mumaileyhin şerefine öğle vakti bir ziyafet çekti. İmparatorluk kabinesinin birçok azası, nüfuzlu mebuslar, yüksek maliye ve büyük sanayi mümessilleri ziyafette hazır bulundular. Mösyö "Ştrezman" dahi Mösyö Çiçe- **S. 1337** rin'in şerefine bir akşam ziyafeti çekti. Birçok diplomatlar, bilhassa papanın mümessili ziyafette hazır bulundular. Bütün bu ahval Rus ahali komiserinin Berlin'i ziyaretinin tamamıyla hususi bir mahiyeti haiz olduğunu ve bunun, ahval-i sıhhiyesinin icap ettirdiği tedavi ve ihtimamın Berlinli bir Alman doktoru tarafından tespiti lüzumu gibi şahsi sebeplerden neşet ettiğini teyide mani değildir.

Rus hariciye komiserinin ziyaretinin sebebi hakkında verilen bu izahat kimseyi aldatmayacaktır. Ve esasen Sovyet matbuatı, ahali komiserinin bu seyahatindeki siyasi ehemmiyeti kaydetmektedir. Mösyö Çiçerin Lehistan Hariciye Nazırı Kont Skarzynski ile Varşova'da en vahim meseleler hakkında görüştü. Ve Başvekil "Luter" ve Mösyö "Ştrezman"'ın Lokarno[140] Konferansına gitmeye hazırlandıkları bir sırada Berlin'e varıyor. Bu hal seyahat teşebbüsünün sebebini göstermekte ve bunun tamamıyla siyasi mahiyetini kayıt eylemektedir. Dün öğleden sonra Rus ahali komiseri "Wilhelm Strasse " de Almanya hariciye nazırı ile uzun bir mükalemede bulundu. Bu mükaleme esnasında her iki hükümet arasındaki iktisadi müzakerelerin, umumiyetle Alman- Rus münasebatının ve en nihayet "Ren" ahitnamesinin akdi ve Almanya'nın Cemiyet-i

---

[139] Hans Luther, Almanya Şansöylyesi.

[140] Avrupa tarihi incelendiği takdirde anlaşmazlıkların, mücadelelerin ve karşılıklı çıkar çatışmalarından kaynaklanan çekişmelerin hüküm sürdüğü görülmektedir. Hal böyleyken bu duruma son vermek adına çeşitli Avrupalı düşünürlerin 18 Yy dan itibaren Avrupa barışı ve bütünlüğü konusunda çeşitli çalışmalar yaptığı ve bu çalışmaların sonuç vermediği gibi ilerleyen dönemlerde Avrupa devletlerinin kendi içerisindeki çatışmaların şiddetlendiği de görülmektedir. I. Dünya Savaşı bu rekabet neticesinde yaşanmış sonrasında ise Avrupa'yı çatışmadan ve rekabetten uzaklaştırmak adına çeşitli girişimlerde bulunulmuştur. Savaş sonrasında Locarno Konferansı Avrupa devletlerini barış arzusu ile bir masa etrafına toplayan önemli bir adım niteliği taşımaktadır. Ancak şunu belirtmek gerekir ki, Avrupa devletlerinin bu masa etrafında gönüllü oturmalarının temel sebebi savaş sonrası yaşadıkları yorgunluk ve kaybettikleri kuvvettir. Öyle ki, Locarno Konferansınyla Almanya Versailles'in baskını azaltıp gücünü toplamaya çalışırken, Fransa ise dış endişelerden kurtulup iç sıkıntılarını hafifletmeyi amaçlıyordu. Locarno'nun mimarı olan İngiltere ise başkaldıran işçi sınıfının ve Sovyet tehlikesinin fakında fakat buna müdahale edemeyecek güçte olduğunun ise bilincindeydi. Bundan dolayı Avrupa devletlerini susturmak, kendisi için oluşabilecek tehlikeleri bertaraf etmek ve Avrupa devletlerinin kendi etrafında toplandığı görüntüsünü vermek için konferansa katılmıştı. Devletlerin arka planda konferansa yaklaşım amaçları bu olsa da bu konferans neticesinde Almanya, Fransa ve Belçika arasında ki sınırlar güvence altına alınmıştır. Ortak güvenlik sistemine uygun olarak gelecek olan herhangi bir saldırıya karşı ortak mücadele edilmesi vaadinde bulunulmuştur. Ren bölgesinin askerden arındırılması ve güvenliğinin sağlanması güvence altına alınmıştır. Locarno Konferansı neticesinde ise kabul edilen anlaşma ve sözleşmeler coşkuyla karşılanırken üç ülkenin dışişleri bakanları, Briand, Chamberlain, Stresemann'a da Nobel Ödülü verildi. Ayrıntılı bilgi için bkz. Erkan Cevizliler-Ali Servet Öncü, "Birinci Dünya Savaşı'ndan Sonra Avrupa Barışı İçin Önemli Bir Adım: Locarno Konferansı", *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi* 5\9 (2013), s.333-335.

Akvama duhulü ihtimalinin mevzubahis olduğu temin edilmektedir. Bilhassa bu son iki noktanın Mösyö Çiçerin'in **S.1338** Almanya'da yapabileceği bütün mükalemelerin esas hedefi olduğunu tahmine müsaid sebepler vardır, zira Almanya ile itilaf devletleri arasında bir emniyet ahitnamesinin akdi ihtimali, Moskova'yı herşeyden ziyade endişeye düşürmektedir.

Mösyö Çiçerin ahval malume dahilinde Varşova'yı ziyaretinde Berlin'de tesir edecek mahiyette olduğu muhakkaktır. Ahalli hariciye komiseri, Alman seddi zail olduğu taktirde Sovyet ittihadının başka bir istinad muzaheret noktası bulmakta müşkilat çıkmayacağını ispat etmek istedi. Bir Leh – Rus mukareneti, mesuliyeti doğrudan doğruya Almanya'ya atfedilebilecek feci ahval zuhuru sayesinde Alman- Leh hududunun tadiline müteveccih bütün Alman siyasetini ister istemez tehlikeye düşürür. Muhafazakar Almanların garp devletlerine Rus oyunu oynamaya müheyya görünmeleri şüphesiz Sovyetleri sevdiklerinden değil, fakat yalnız sosyalist cumhuriyetleri birliğinin Leh cumhuriyetine tecavüzü sayesinde Almanya'nın Lehistan hududu üzerinde beslediği ihtiraslar husul bulabilmesi ümidinden ileri gelmektedir. Şayet bir Rus-Leh mukareneti vazih surette teyit ederse bu ümit zail olur ve Moskova ile Berlin arasındaki münasebatın mahiyeti tamamıyla değişir. Harbin hitamından Alman siyaseti, daima şark ile garp arasında yani Sovyet Rusya'sı ile bir ittifak- bu ittifak Rapallo Muhaedesinde[141] filiz halinde **S.1339** bulunuyor- ve garp devletleriyle bir itilaf arasında mütereddid kalmıştır. Berlin'deki bu iki siyaset formülünün nüfuzlu taraftarları vardır. Varşova ve Moskova arasındaki münasebatta bir gerginlik baş gösterdiği Rus-Leh hududu tarafında bir harp tehditleri bulunduğu zaman "Brokdorf - Rantzav[142] " ın Rus muhibliği Siyaseti, "Wilhelm Strasse " de hakim olur. Ve bilakis Lehistan ve Sovyet birliği arasındaki münasebatın salahı, Alman siyasetinin ümidini azaltır ve Alman muvazenesini garp devletlerine meylettirir. Çünkü Almanya, sulh muahedesiyle tespit edilen Alman- Leh hududunu yakından mevzubahis etmesine müsaid Sovyetlerin Lehistan'a karşı bir tecavüzüne muntazır olmazsa Rus dostluğunu istihsalde aynı tespitte menfaatdar olmaz.

---

[141] Cenova Konferansına bir başkaldırı olarak yorumlanan Rapallo Antlaşması 16 Nisan 1922'de Sovyet Rusya ve Almanya arasında imzalanmış olup Versay sonrası yapılan Avrupa diplomasisine bir itiraz niteliği taşımaktadır. 1917 Devriminin ardından Sovyet Rusya'nın mevcut devletlerarası sistemin yıkılması gerektiği yönündeki yaklaşımları Avrupa ve ABD'nin tepkisini çekmiş, Sovyet rejimi adeta tecrit edilmiştir. Öte taraftan Versay Anlaşması ile Almanya'nın da bir tecride maruz kalması iki devleti bir birine yaklaştırmıştır. Bu tecrit politikasının Cenova Konferansı'nda da devam etmesi neticesinde Alman Dışişleri Bakanı Rathenau ve Sovyet Dışişleri Bakanı Çiçerin arasında bir anlaşma imzalanmıştır. Nihayetinde Rapallo Anlaşması yerinde yapılmış diplomatik bir hamledir. Ayrıntılı bilgi bkz. İsmail Şahin- Ersin Müezzinoğlu, "Locarno ve Musul Kıskacında Türk Dış Politikası", İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi 5\4 (2016),s.647.

[142] Ulrich von Brokcdorff Rantzau, Alman diplomat.

Şu halde ahval hazıra dahilinde Leh- Rus münasebatında bir sulh vukua, aşikardır. Sovyetler, Lehistan'ın ihmal edilemeyecek bir askeri kuvvet olduğunu düşünüyorlar. Varşova ve Moskova; gayrı muntazam çeteler tarafından sık sık ika edilmekte olan hudut hadiselerine mani olmak için bir itilaf akdini müzakere ediyorlar. Bir ticaret muahedesinin akdi hakkında müsaid ihtimaller vardır; Sovyet ittihadı, Leh sanayine mühim siparişlerde bulunuyor. Bunlar, gerginliğin gevşediğini gösteren ve Varşova'da Mösyö Çiçerin tarafından pek samimi bir ifade ile vuku olan beyanata ve Sovyet matbuatının S.1340 ahali hariciye komiserinin seyahatine tahsis ettiği mütalaalara hakiki bir kıymet bahşeden bir takım alametlerdir. Şu halde bu son günlerde Varşova'da geçen ahvale istinaden bu saatte Berlin'de neler geçtiğini tahmin ve takdir etmek icap eder. Rusların fikrine göre bir garp ahitnamesinin akdi ve Almanya'nın Cemiyet-i Akvam'a duhulü, umumi Alman siyasetini Britanya nüfuzuna doğru tevcih için ister istemez Rusya'da çevirecektir. Moskova'da Cemiyet-i Akvama münhasıran kapitalist denilen devletlerin siyasetini tahkime mahsus bir teşkilat olduğu ve İngiltere tarafından telkin olunan emniyet ahitnamesinin Sovyet aleyhine müteveccih bulunduğu kanaati hüküm sürmektedir. Berlin siyaseti' "Kremlin" diktatörlerini bu fikirden vaz geçirmeyecektir. Şayet Almanya cemiyeti misakının 16.maddesi ahkamı hakkındaki kuyud ihtiyatiyesinde sebat etmeden Cemiyet-i Akvama girerse Ruslar, bunda Sovyet ittihadının tutuşacağı bir Avrupa harbinde garp devletlerinin Almanya toprağının Rusya aleyhine müdahalesine karşı emin bir zaman gibi telakki ettikleri husussatın Almanlar tarafından terekkünü göreceklerdir.

Meselenin esası buradadır; ve bu suretle Almanya'nın siyasi dörtyol ağzında bulunduğu anlaşılmaktadır. Bundan üç sene evvel "Rapallo" da Almanya ile Sovyet Rusya'sı arasında itilaf olunan hususatın fiilen zevali, yarın Lokarno'da **S.1341** verilecek karara tabidir. Berlin şark ile garptan birini kati surette intihab mecburiyetinde kalacaktır. Hangi yolun intihabı lazım geleceğinden Almanya tarafından tespit edilmiş olduğu ve Alman hükümetinin yalnız zevahiri kurtarmaya çalışacağı zannolunabilir. Zira Almanya, Moskova ile Varşova arasında hasıl olacak mukarenetin bir Rus tecavüzü sayesinde Lehistan'dan intikam almak hususundaki Alman ümidini mahvedeceğini düşünmektedir. Bunda elyevm teressüm ettiği tarzda Avrupa'nın yeni siyasi teşekkülünde haiz ehemmiyet bir vaka mend mücidddir.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
Locarno Alman Beyanatı, Numara: 86, (14 Teşrinievvel 1341/ 14 Ekim 1925), ss.1383-1389

Locarno Alman Beyannatı[143]

6 Teşrinievvel tarihli "Tan" gazetesinin "Locarno'da Alman Beyanatı " unvanıyla neşrettiği baş makalede müzakere edilecek meselelerin ehemmiyetine binaen Locarno Konferansının sükun içinde cereyan edeceğinin ve sarih neticeler elde edilinceye kadar müzakere memurlarının pek büyük bir ketumiyyet muhafaza eyleyeceklerinin umumiyetle tahmin olunmakta olduğunu ve dün mensup oldukları memalik matbuatı mümessilleriyle temasa giren Mösyö Chamberlain ve Mösyö Briyan'ın, İhtiyatsız veya yanlış anlaşılması melhuz bir kelimenin müzakeratın başladığı havayı itimadı efsed etmesine mani olmak endişesiyle pek büyük bir ketumiyyet gösterdiklerini, Mösyö Ştrezman ise böyle bir ihtiyata riayet lüzumunu hissetmediğini ve Mösyö Çiçerin'in Berlin'deki - teşebbüsün sözlerine inanmak lazım gelse – mahdud bir ehemmiyeti haiz olduğunu beyan ve Almanya ile Sovyet Rusya'sı arasındaki münasebatın mahiyetini kaydetmek lüzumunu görürken Almanya başvekilinin bilumum memalik matbuat mümessillerine vuku olan beyanatında konferansın küşadı sırasında Alman vaziyetini tayin etmenin faydalı ola- **S.1384** cağına hüküm verdiğini kayıt ve bu iki Alman nazırı tarafından vuku olan beyanatın konferans için hayırlı bir mukaddeme ve bu beyanatta efkar-ı umumiyeyi hazırlamaya matuf bir hareket görmek icap edip etmediğinin cay sual olduğunu beyan ettikten sonra malumat ve mütalaatına ber- vech'i zir devam etmektedir: Almanya başvekilinin vuku olan beyanatında hükümetin hissiyatını ve müzakeratın bir neticeye iktiranını (iktiran) görmek hususundaki şiddetli arzusunu teyit etmek istediği anlaşılıyor. Bu son aylarda Berlin'de o kadar mütenakız tezahürler, o kadar teşebbüsler ve en mütehalif şekillerde tefsiri mümkün olan o kadar çok beyanat vuku buldu ki resmi te'yidat faydadan hali olmasa gerek. Fakat pek sade ve pek itilafkar bir lisanla beyanatta bulunmasına rağmen Mösyö "Luter", Alman nokta-i nazarının asla değişmediğini, ilk günlerde olduğu gibi kaldığını ve bundan dolayı müzakeratın müşkül olacağını göstermek istemiştir. Bu suretle Alman başvekili, Berlin'de ekseriye bahsolunan bir mevzu üzerinde yani Almanya, diğer devletlerle mutlak bir müsavat dairesinde muamele görmedikçe ve

[143] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Locarno'da Alman Beyanatı", Nr: 86, 14 Ekim 1925, ss.1383-1389.

onların haiz oldukları hukuka malik olmadıkça sulhun tesisi imkanı olmadığını da ısrar etmek mecburiyetini hissetmiştir. Bununla beraber bu mutlak **S.1385** müsavat hiçbir şüpheyi celb olmamalıdır. Çünkü Almanya müzakerata serbestçe iştirake avdet edilmiş ve hiçbir kimse kendisine muayyen hususu bir formül tahmilini düşünmemiştir. Mösyö Luter Bunu bilmez değil, fakat onun hakiki endişesi Locarno'da toplanan bütün milletler aynı hürmet ve itibara mazhar olmadıkça sulhun gayrı mümkün olduğu cümlesiyle ifade ettiği düşüncesinde mend mücidddir. Bundan Locarno'da Almanya'nın harp mesuliyetinden tebriesinin istenildiği anlaşılıyor. Bu mutallaa, Londra'daki, Paris'teki, Roma'daki ve Brüksel'deki Alman mümessillleri tarafından tevdi olunan şifahi notadan esasını teşkil eden Alman mesuliyetinin reddini daha kapalı surette mutazammındır. Alman beyanatında Mösyö Luter ve Ştrezman'ın Versay Muahedesinin[144] 231. Maddesinde kati surette halledilmiş olan Alman mesuliyeti meselesini yakından mevzubahis etmek tasavvurunda bulunduklarının bir delilini görmek icap eder mi? Böle bir tasavvur, müzakeratı başlangıcında büyük bir tehlikeye düşürecek ve Alman imparatorluğu başvekilinin yüksek sesle te'yid ettiği Alman hüsn niyeti hakkında şüpheyi celb mahiyette olacaktır.

"Alman hükümeti reisi, Musolini'nin[145] bu ilk beyanatında kayıt olunacak daha başka noktalar ve bilhassa 9 Şubat tarihli Alman muhtırasının muhtevi bulunduğu bütün meselelerin münakaşasının Locarno'da mevzubahis olacağını hatırlatmasıdır. Almanya'nın **S. 1386** Ren muahedesinin ve Almanya ile hem hudut memleketlerle hüküm\hakim muahedelerin akdi teşebbüsünden bulunduğu doğrudur. Bu saatte tabi olduğu fikir müzmir ne olursa olsun bu teşebbüsün şerefini Almanya'ya bırakalım. Fakat, Almanya'nın 9 Şubat tarihli muhtırasından beri emniyet ahitnamesi fikri çok yol aldı. Ve bir hayli istihalelere uğradı. Bu ahiname bu gün Mösyö Ştrezman'ın ilk telkinatı dairesinde görünmüyor. Emniyet ahitnamesi Londra ile müttehiden kaleme alınan Fransız notasıyla tayin ve tasrih edilmiştir. Bizzat Almanya bile 20 Temmuz tarihli notasıyla ilk düşüncesini tadil etmiş ve bu gün esas itibariyle kazanılmış olan hususatı izale kimsenin kudreti dahilinde değildir.

Mösyö Luter, arazisinde bir kısmı işgal edilmiş olan ve komşu devletlerin müsellah

[144] I. Dünya Savaşının ardından ağır yenilgiye uğrayan Almaya ile İtilaf Devletleri arasında imzalanan bu anlaşma neticesinde Almanya Avrupa'daki topraklarının bir kısmını ve bütün sömürgelerini kaybetmekle kalmamış aynı zamanda oldukça ağır askeri, siyasi ve ekonomik yükümlülüklere maruz kalmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ayşe Aydın, "Türkiye- Almanya Dostluk Anlaşması (3 Mart 1924)", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 19\1 (Haziran 2017), s.110-111.

[145] Benito Mussolini, İtalya Başbakanı.

olduğu sırada silahsız bulunduğunu teyit ettiği Almanya'nın hususi vaziyetinde ısrar ederken Alman hükümetinin geçen seneden beri Cemiyet-i Akvama duhul meselesi münasebetiyle cemiyet misakının 16. Maddesi hakkında dermeyan etmiş olduğu itirazları iltizam etmek istiyordu.

Bununla beraber Alman başvekili misakın herhangi bir maddesinin cemiyeti akvam azasından olan bütün devletlere tahmil ettiği mecburiyetleri Almanya'dan ref' etmenin Locarno'da temsil olunan devletlere ait bir şeyi olmadığını bilmelidir. Almanya, ancak **S.1387** herkes için müsavi olan müşterek kanuna tabi olmak şartıyla Cenevre'ye kabul edilebilir; ve ancak usul ve nizami vech ile kabul edildikten sonra cemiyet-i akvam, muayyen şerait dairesinde 16. Maddede münderiç mecburiyetlerden kurtulması için Almanya'nın hususi vaziyetini bahane ederek ve ileri sürebileceği tam bir salahiyyetle tetkik edebilir. Locarno'daki Alman mümessilleri bir emniyet ahitnamesinin akdi münasebetiyle siyasilerini bu noktalar üzerine tevsi fikrinde bulunuyorlarsa aldıkları vaziyetin oldukça zayıf olduğuna hakim idiler. "

Bu mütalaaları müteakip gazete, Mösyö Ştrezman'ın Çiçerinin ziyareti hakkındaki beyanatını ber vech-i zir tahlil ederek makalesine nihayet veriyor:

Mösyö Ştrezman'ın beyanatı, Mösyö Çiçerin'in Berlin'i ziyareti üzerinden temerküz etmektedir. Şüphesiz Almanya hariciye nazırı bu Rus teşebbüsü etrafında Alman matbuatı tarafından vuku olan neşriyatın deruhde ettiği davayı kolaylaştırmaktan çok uzak olduğunu ve vazifesini pek ziyade işgal ettiğini anlamıştır. Mösyö Ştrezman'ın sözlerine inanılacak olursa hakikaten hasta olan Mösyö Çiçeerin, Berlin'e seyahatinden bilistifade kendisiyle yalnız günün meseleleri hakkında görüşmek istemiş ve bundan Alman siyaseti asla değişmemiştir. Alman hariciye nazırının fikrine göre **S.1388** Almanya şark ve garp istikametlerinden birini intihab mecburiyeti karşısında bulunmakta ve Rusya ile olduğu kadar diğer milletlerle de tabii vaziyet iktisadiyenin yeniden tesisini istihdaf eylemektedir. Bununla Alman hariciye nazırı Mösyö Çiçerinin ziyaretinin, ilk neticesi olarak bir Alman- Rus ticaret muahedesinin akdini anlatmak istediği şüpheden varestedir. Fakat Ne yazık ki doğrudan doğruya hükümetin ilham alan Alman matbuatının neşriyatı ziyaretin Mösyö Şterezman'ın inandırmak istediği derecede sade olduğuna inanmaya müsait değildir. Almanya'nın Sovyet Rusya'sıyla münasebatını bu zamandan emniyet ahitnamesini imza ve cemiyet-i akvama girmek istemesi pek tabiidir. Lakin Mösyö Çiçerin, emniyet ahitnamesinin Almanya'yı garp ile şarktan garp ahitnamesiyle şark ittifakından birini intihab mecburiyetinde bırakan bir İngiliz manevrası olduğunu şiddetle ilan etmektedir.

Mösyö Ştrezman vaziyeti şüphesi pek müşkül olmalıdır; zira Alman matbuatı, hükümeti Mösyö Çiçerin'in gürültülü beyanantına dair bir nota neşrine mecbur etmekle Alman hariciye nazırının Locarno'da ve müttefiklerin Alman matalib\ metalibini kabul etmedikleri taktirde Rusya tarafından Almanya'ya temin olunabilecek fevaidden istifadesini güçleştirdiler.

Şantaj muvaffak olmayacak kadar erken ve çirkin bir surette başladı. Bir Rus- Alman askeri ittifakı, bir Alman- Leh- Rus ahitnamesi veyahut bir Almanya, Rusya, Lehistan **S.1389** ve İtalya ittifakı hakkında deveran ettirilen şaiyaları kimse ciddi telakki edemez. Bunlar, hayal mahsulüdür. Ve münakaşaya değmez şeylerdir. Mösyö Çiçerin'in Berlin'i ziyareti Locarno'da Almanların elinde bir hüccet olabilirdi. Fakat Rus ahali komiserinin ihtiyatsızlığı ve Alman matbuatının bu ihtiyatsızlığa mani olan neşriyatı yüzünden Çiçerin'in Mösyö Şterzman'ın bir an evvel kurtulmak istediği bir gaile halini aldı.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Bolşevikler ile Almanya, Numara: 86, (14 Teşrinievvel 1341/ 14 Ekim 1925), ss.1389-1393

Bolşevikler İle Almanya[146]

"Posledniya Novosti" gazetesi 4 Teşrinievvel tarihli nüshasında baladaki unvan altında neşretmiş olduğu makalede ezcümle diyor ki:

(Çiçerin) Almanya hariciye vekili ile Perşembe günü melaki olmuştur. Ertesi Cuma günü (Şterzman) Emnü ve Selamet Ahitnamesi akdine ait konferansında ispat vücut etmek üzere Berin'den hareket etmiştir. Aynı zamanda Sovyet komiseri Çiçerin "Berliner Tageblatt" Alman gazetesi muharriyle mezkur ahitname aleyhinde tahrik –amiz muhaverede bulunmuştur. Bu muhaverenin neşri gününde Almanya kabinesinin Sovyet-Alman ticaret layıhasını **S.1390** tasvib etmiş olduğu da resmen Alman gazetelerinde neşredilmiştir. Bununla beraber Moskova'da bu hususa dair beynel devletin bir ticaret muahedenamesi metninin tanzimi maksadıyla bir murahhas izam edileceği de matbuata aks edilmiştir. Bir taraftan da bir nevi kelam kabilinden olmak üzere mezkur ticaret mukavelenamesine ne gibi mevadın derc edileceği üslup mahsus ile kaydedilmiştir. Beynel devletin umur ticariyeye dair hakiki, iktisadi mevad ile şimendüfer nakliyat ve tarifelerine ve hususat ticariyeye ait mesai mesail Konsulato işleri ve emval mevruseye müteallik bazı mühim mevad gösterilmiştir.

Bu meyanda Almanya'nın Sovyet Rusya'sıyla akdi musammem ticaret mukavelenamesi her hususta pek vasi olmakla beraber birinciliği ihraz ediyor. " Sözleri göze çarpacak harflerle dizdirilmiştir.

Ecnebi matbuatının Almanya ve Bolşevik münasebatına ait intibaatına gelince Çiçerin'in Emn ve Selamet Ahitnamesi aleyhindeki hareket ve teşebbüsatının gayrı müsmir kaldığını ve Almanya hükümetinin mebhus anh ticaret mukavelenamesinin kdi bir nevi "taviz" olarak tasvip edilmiş olduğunu ve zaten bu mukavelename beynel devletin kararlaştırılarak mütenessik tanzimi li- sebebin tehir edildiğini irae etmektedir.

Ecnebi matbuatı bu gibi mutalaatı Çiçerin'in Berlin'i ne **S. 1391** maksada mebni ziyaret etmiş olduğunu ve Almanya Bolşevik münasebatının ne gibi safahata girdiğini kanaat bahş surette tasvir etmemektedir. Bu mülakata dair menab mevsukadan treşşuh eden

[146] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Bolşevikler ile Almanya", Nr: 86, 14 Ekim 1925, ss.1389-1392.

malumata göre, Çiçerin Berlin'de Ştrezman ile vuku bulan mülakatı neticesinde mumaileyhin (Locarno) da Almanya'nın Cemiyet-i Akvama nizamnamesinin 16. Maddesi ahkamınca bu cemiyete duhulüne tav'an serfürü etmesi emrini ciddi surette müdafaa edeceği vaadini almaya muvaffak olduğu teyit etmektedir.
Cemiyeti Akvam nizamnamesinin 16. Maddesi muhteviyatının tadili meselesi de bu mülakatta Çiçerin ile Ştrezman arasında tezekkür olunduğu da ayrıca iddia olunmaktadır. Sovyet hükümetinin gerek Emnü ve Selamat Ahitnamesi akdi hususunun, gerek mezkur 16. Maddenin muhteviyatına dair muhalif bulunduğu revş\reviş halden tebeyyün etmektedir. Çiçerin'in endişesi Almanya'nın İngiliz siyaseti satrancında bayağı emre tabi daima ileri hareket eder. Bir (yedek) rolünü oynamasından ibarettir. Ahitnamenin mahiyeti de Sovyetler aleyhinde görünüyor. İngiltere'nin bu yoldaki matmah nazarı Almanya'yı Fransa amalı ile Lehistan amalı arasında tarafını müfret bir keşmekeş içinde bırakabilmekten ibarettir. 16. Madde ahkamınca bütün bütün cemiyet-i Akvam erkanı tah-ı temin vikayede (vikaye) kalmak icap edeceği yerde Almanya Lehistan üzerine sevk edilmiş vaziyette bulunduruluyor. Sovyet hükümeti ise hali hazırda **S.1392** Lehistan'ı pek nazik ane surette müdafaa etmek teşebbüsündedir. Almanya Lehistan taarruzatından masun tutmak vazifesini duruhde ederken acaba şu mecburane vazifeyi ne gibi amilin tehdidatıyla ifa etmiş olur? Şu muammanın hali pek de güç olmamalıdır. Cemiyet-i Akvamın "mani muharebat" müzakeratı "cihan ihtilalinin " ihdasına mani olman sadedinde iken bir taraftan da "yeni harp" zuhuru emareleri baş gösteriyor. İşte şu gibi vaziyet bir amil teşkil ediyor. Bununla beraber başka bir şeyde varid hatır olmaktadır. Şöyle ki Sovyet hükümeti Cemiyet-i Akvamın mukarreratına karşı ap aşikar itirazatda bulunduğu takdirde Almanya milletperverleri de kendi fikir ve emellerini meydana koymalıdır. Bunların nezdinde Cemiyet-i Akvam nizamnamesini aynen kabul etmek Almanya'da monarşizminin mağlubiyetine vesile olan beynelmilel hukuk esasatını kabul eylemek demektir.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Briand – Luther Mülakatı, Numara: 87, (15 Teşrinievvel 1341/ 15 Ekim 1925), ss.1402-1405

Briand – Luther Mülakatı[147]

9 Teşrinievvel tarihli Journal Dadeba?“ nın” Briyan Luther mülakatı “ve” Rus şantajı “ unvanıyla neşrettiği bent:

Mösyö Briyan, Alman başvekili Luther'le hususi bir mülakatta bulundu. Dünkü günün pek ziyade tenkit edilen ve edilecek olan hadisesi budur. Bu mülakat öğle üzeri Locarno'nun pek yakınında bulunan güzel ufak “ Askona”[148] kasabasında vuku buldu. Her iki nazır Askona gölü sahilini mükâleme mahali intihab ettikten sonra mahali mezkurede buluşmak üzere dün birbirine söz verdiler; ve bir otel bahçesinin yeşil kameriyesi altında buluştular. Mösyö Luther bir bira kadehini boşaltırken Mösyö Briand, büyük bir itimat ve samimiyetle konuşuyordu. Bu manzara ile istihza kolaydır. Bunu tenkit etmek mümkündür. Burada mülakat haberi müsait bir surette karşılandı. Bu mükalemeler tasavvurda iken konferansın muvaffakiyetini ihzar için bunların lüzumu daha iyi hissediliyordu.

Askona mülakatının ehemmiyetini anlamak için Mösyö Luther mahiyet ve vaziyetini öğrenmek lazımdır. Başvekil Mösyö Luther Almanya'da henüz pek büyük bir nüfuzu vardır. Hiçbir siyasi fırkaya mensup olmaması kendisini şiddetli tenkitlerden korumak- **(S.1403)** dadır. Kendisi azm sahibi, namuslu bir vatanperver tanındığı malumdur. Kendisine Alman vatanı teşhis eden bir zat denilse layıktır. Ve en koyu fırkacılar, Mösyö Luther ifal ve maksatlarını tecrime cüret etmez. Alman başvekili, bu mülakatın tesirlerini düşündükten sonra buna karar verdi; ve bundan mütevellit mesuliyetleri üzerine aldı. Mösyö Luther Almanya'da siyasetinin bir çok düşmanları bulunan Mösyö Streseman'ın yanında avakib vahim bir eşir siyasiyi akdetmeden evvel Mösyö Briyan'la serbestçe konuşabilmesi faideden hali değildi. Dilimize mükemmel surette vukufi ve kısmen Cenevre'de tahsil ve terbiye görmüş bulunması mükalemeyi kolaylaştırıyordu. Bu mülakatı asla geciktirmek faideli idi.

Büyük bir hataya düşmek korkusu olmaksızın bu mükalemelerin umumi melini tahmin mümkündür.

---

[147] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, “Briand Luther Mülakatı ”, Nr: 87, 15 Ekim 1925, ss.1402-1405.

[148] İsviçre'de bir şehir.

Her iki nazır, zamanımızın meselelerini ve bilhassa konferansa arz olunan meseleleri gözünden geçirdiler. Ve aynı zamanda mensup oldukları memleketlerin efkar-ı umumyelerini birbirine anlattılar. Müşkilat vazi bir surette görmek onları halletmek demektir. Bu müşkilatın cümlesi, konferansa ait değildir. Bunlar içinde konferansa yabancı olanlarda vardır. Mösyö Briand dün gazetecilere beyanatta bulu nurken dediki Locarno'da mühim meseleleri halledecek konferansı torpillemek isteyenler **(S.1404)** Locarno müzakerelerini akim bir bırakmak isteyen ve birkaçı esasen malum olan zevat vardır. Bunların birincisi elyevm Sovyet hükümeti hıdematında bulunan çar idaresinin Makyavel diplomatı Çiçerin'dir. Buraya gelen ve her tarafta şüphe ile karşılayan tekziplere rağmen Mösyö Çiçerin kendini tedavi ettirmekten ziyade konferansı akim bırakmak için Berlin'e gitti. Beynelmilel inkılap havarisinin reis-i cumhur Maraşel Hindenburg'a[149] karşı Almanya'nın müstakbel mukadderatı hakkında vatanperverane endişelerle dolu bir lisan kullandığı tahmin olunabilir.

Rus hariciye nazırı İngiltere'nin tesiskardesi Olan Cemiyet-i Akvamın Yukarı Silezya meselesinde, Saar mıntıkası idaresi hakkında olduğu daima Almanya aleyhinde bulunacağını gösterdi. Almanya Locarno'nun cazibesinden korunmayı tavsiye etti. Ve belgede kendisinin de orada hazır bulunması esbabının ihzarını teklife kadar ileri vardı. Lehliler'in Rusları Locarno'ya gelmeye davet ettikleri hakkında "Rotekana" nın yazdığı bir makale, böyle bir teklifin vukunu tahmine müsaittir. Bunlar, Almanya'nın daima iki cepheye maruz bulunduğunu tahmin eden şarktan büyük bir tehlike gelmeyeceğini biltecrübe bilen ve korkulacak tehlikeleri garpte gören ihtiyar bir maraşelin üzerinde bir tesir yapabilir; Rus entrikaları bundan ibarettir. Beynelmilel inkılap adamlarının sulh ve müsalemetin en **(S.1405)** azimkar düşmanı ve en serkeş nasyonalizmin tabii müttefiki olmaları pek şayan kayıttır.

Locarno'daki vaziyet hakkında bir hüküm vermek için bu noktaları bilmek lazımdır. Mösyö Briand, bunları Mösyö Luther'den öğrendi. Alman başvekili de Mösyö Briand tarafından temsil olunan Fransa'nın bir gulyabani olmadığına kanaat getirebildi. Fransa kendisi için dostları için ve herkes için sulh ve emniyet şartları istiyor. Kendisi, bunları istihsal için Locarno'da bulunuyor. Bu kadar hüsn-i niyet safderunluk olacağını, Almanya ile mükalemenin esasen bir tehlike yolun tuzaklarla dolu olduğunu teyit edecek evhamlı adamlar bulunacaktır. Bunları dinlemek icap etse her Alman teşebbüsüne "memnudur" dur diye mukabelede bulunmak lazımdır. Locarno'da başka usulün tecrübe edildiği

[149] Paul von Hindenburg, Mareşal ve Eski Almanya Cumhurbaşkanı.

aşikardı. Bunu, efkarı umumiyesi müteşettit, milletperverlerin entrikalarına ve Rus şantajlarına maruz bulunan Almanya ile bir itilaf mevkit olması ihtimalini düşünerek tatbik etmek lazımdır. Bu cihet düşünüldükten sonra, Mösyö Briand'ın Mösyö Luther'le mükalemeleri, birçok mübhemiyet muhteva\muhtevi siyasi bir manzarayı ancak pek az tenvir edebilir.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Rusya İle Münesabat-ı Ticariye, Numara: 88, (17 Teşrinievvel 1341/ 17 Ekim 1925), ss.1415-1422

Rusya İle Münesabat-ı Ticariye[150]

Son Posta ile gelen " Gülnişe Çaytong " dan: Kolonya 26 Eylül

Rusya el an esrar-ı memleketi mahiyetinde bulunmaktadır. Bu sebeple bütün dünya siyaset sahasında Rusya'ya karşı çok yüksek bir itimatsızlık meşhuddur.

Halbu ki diğer taraftan bütün ticaret dünyasını Rusya ile münasebete girişmek gayesiyle meşbu görüyoruz. Bunlar arasında bu hususta en gayretkeş devletler siyasi sahada Rusya'ya karşı zıt vaziyetler takınmış memlekettir.

Çünkü onlar için memleketlerindeki işsizler ordusunu işgal etmek ihtiyacı dolayısıyla Rus pazarları gayrı kabil terk ve ihmal sahalarıdır.

Almanya içinde Rusya ile münasebat-ı ticariyeye girişmek çok büyük bir ehemmiyeti haizdir. Hatta efkar-ı umumiyede " iktisadi atimiz şarktadır" şeklinde bir kaziye-i müsaleme husul bulmuştur.

Gerçi bundan bu az mübalağa meşhud oluyorsa da resmi ihsaiyat dairesinin 1920 senesi ilk nısfındaki ihracat **S. 1416** umumiyemizin yüzde (11,7) 'nin Avrupai Şarki memalikine yapıldığı tarzdaki tebligatı (Lehistan, Rusya, Finland, Danzing, Litvanya, Letonya ve Estonya gibi) nazarı dikkate alınırsa bu, şarkla olan münasebat ticariyemizin ehemmiyeti hakkında güzel bir fikir verebilir.

Bunda ma-ada yine aynı dairenin diğer bir tebliğine nazaran bu senenin ilk nısfında (nısıf) Avrupai şarkiye yaptığımız ihracat 1923 senesinin ilk nısfında yapılan ihracata nispetle yüzde bir tezayüd irae etmekte ve yalnız ticaret hariciyemizin bu kısmındaki bu tezayüd aynı senelerin aynı zamanlarımıza bütün ihracatımızda görülen tezayüdden yüzde bir fazla bulunmaktadır ki buda yukarıda teşri etmek istemediğimiz hakikati çok güzel ifade etmektedir. Bundan Rusya'ya 1920 senesi nısf evvelinde ihraç edilen emtia (96,4) milyon mark kıymetindedir ki bu (1923) senesi nısf evveli ihracatına nispetle yüzde 107,7 bir tezayüd mahiyetindedir. Yine 1920 senesi ilk nısfında Almanya Rusya'dan 89 milyon mark kıymetinde ithalatta bulunmuştur ki buda geçen seneye nispetle yüzde (9,1) miktarında bir tezayüd demektir.

---

[150] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Rusya ile Münasebat-ı Ticariye", Nr: 88, 17 Ekim 1925, ss.1415-1422

Burada adetlerle gösterilmiş diğer “istatistik” ler iraesine lüzum kalmadan Alman-Rus ticaret bilançosunda Almanya’nın lehine bir fikir görülmekte olduğu müşahede edilebilir ki bu fikir Almanya’nın bütün şarki Avrupa memleketlerine olan ihracatına da tebarüz etmektedir.

S. 1417 1920 nısf evvelinde Almanya ile bütün şarki Avrupa memleketleri ticaretinde Almanya 19 milyon mark kıymetinde bir meblağ kaydedebilmiştir. Halbuki Almanya aynı zamanda ticaret hariciye-i umumiyesinde 2699 milyon mark bir farkla geri kalmıştır.

Almanya’nın şarki Avrupa ticaret hariciyesinde mevkiini göstermek için bütün bu memleketler idhalat umumiyesinin (bu devletler resmi istatistiklerine müracaat edilmiştir.) 2 milyar mark olup burada Almanya’ya bütün bu idhalatın dörtte biri isabet ettiğini işaret ettiği faideden hali bulmuyoruz. Diğer taraftan bütün bu devletler ihracat umumiyesindeki (1,3 milyar mark) hissesi üçte birden fazladır.

Bununla beraber Alman- Rus münasebet ticariyesi daha fazla tenemmüve müstaidd bulunuyor.

Bu vazifeye, şarkla olan münasebet-i ticariyemiz dolayısıyla tesir edilen, Alman şark serkisi ile sıkı bir münasebete bulunan “ Königsberg”[151] şehrindeki “ Rus ve şarki Avrupa iktisat müessesesi hasr nefes \nefs \nefis edilmiştir.

Garbi Almanya mahafil iktisadiyesi de kendileri için şarka ihracat ehemmiyetini çok zamandan beri takdir ve bunu Alman şark serkisine çok canlı iştiraklerle izhar etmişlerdir. Rus ve şarki Avrupa iktisat müessesesi” bu vaziyeti **S.1418** takviye için garbi Almanya ve bu kısım ile hem hudut memalike ticari rabıtaları tesisi için Kolonya serkisine iştirak ve bu hususta ibraz mesai eden birçok Rus guruplarının mevcudiyetleri münasebetiyle bu akşam İzabella salonunda birçok alakadarların iştirak ettiği bir içtima akdetmiştir.

İktisat müessesi ve Alman şark serkisinde faal reisi konsolos Doktor Eric Wigand?, Alman ihracat ticarine şarki Avrupa pazarında ameli bir rehber ve vukuflı bir nasıh, müşavir olmak gayesini gören müessesenin vezaifinden bahs etmiş ve bunun üzerine müessese iktisadiye idare reisi Doktor Aleksis Markof? (vaktiyle Rus rical devletinden) Rus ticaret hariciyesi teşkilatına bir nutk irad eylemiştir.

Doktor Markof, bu günkü Rus ticaret sisteminin esas itibariyle Çarlık Rusya’sının harp iktisadiyatı tedabirinin devamından başka bir şekilde olmadığını ve Almanya’nın harb umumide tatbik ettiği ticaret hariciye teşkilatından da pek faklı olmadığını beyan etmiştir.

---

[151] Rusya’da bir şehir.

O halde Bolşevikler hakimiyeti elde ettikleri zaman bir ticaret hariciye sistemi esası bulmuşlar ve Rus istihsalatının fiyat hakikiyesinden çok dün (alçak, zayıf) fiyatla satılmasına mani olmak için bu esasları takviye etmek mecburiyetinde kalmışlarıdır.

Buna nazaran bu sistem bir nevi iktisadi müdafaa mahiyetinde **S.1419** olup zaman geçtikçe Rusların elinde, onunla siyasi menfaatler elde etmekte vasıta olan ve harice istimal olunan kıymetli silah makamına kaim olmuştu.

Doktor Markof Rus devlet plan iktisadiyatını mufassalan teferruatıyla izah ve bunun Rusya cihan iktisadiyatına karıştıkça tedricen şekilde elastikiyet kesb ettiğini gösterdi. Bilhassa Rus mahsulatının oldukça iyi yetiştiği ve haftalarca Rusya'da ticaret hariciye sisteminin bu elastikiyetle idare edilmek temayülleri görülmektedir.

Rusya, şimdi mahsulat ihracatı yapmak zaruretinde olduğundan müşterilerine mütekabil bir teshilat göstermek mecburiyetindedir.

Bu elastiki siyasetin tatbikinde atılan ilk adım hariçte Rus ticaret mümessillerine verilen vasi bir faaliyet hürriyetidir ki bununla hariçteki ticaret şubeleri idhalat ve ihracatı idare-i kırtasiyesinin müdahalesi vuku olmadan istedikleri tarzda tanzim edeceklerdir. Doktor Markof atideki beyanatla izahatına hitam vermiştir:

"Almanya faaliyetlerini Rus sistemine tetabuk ettirmeye çalıştığından kendisi için Rus piyasasında büyük muvaffakiyetler imkanı vardır.

Gerçi Rusya ile irtibat peyda etmek pek kolay değilse de çok mübalağalı nik-biniden de tevakki etmek şartıyla bilhassa bu meselede bedbin olmanın sırası değildir. "

(S.1420) Bunu müteakip iktisadi müessesenin Berlin şubesi reisi doktor "Westenberger" bu izahati, ameli sahaya rücu ile Rusya'da faaliyet imkanlarından bahsetmek suretiyle itmam etmiştir.

Doktor "Westenberger"Rusya'ya karşı hissedilen adem-i itimadın hiçbir şeye istinat etmediğini çünkü Rusya'nın bu gün müstakarr\müstakırr bir para piyasasına malik bulunduğunu ve ihracatı çok ithalatı az bir ticaret plancısı olduğunu (gerçi hali hazırda kasten aksi vuku olsa bile) üç dört seneden beri aynı rical tarafından idare edildiğini (ki bu vaziyet başka memleketlerde her halde tahkim edilmiş mevkie\ muvakki haml\ himl edilir.) Tafsil etti.

Bu son keyfiyetten Rusya'nın iktisaden şimdiye kadar takip ettiği yollardan yürüyeceğini yani devlet sermayedarlığı iktisadiyatı esası üzerinde çalışacağı neticesini istihraç edebiliriz. Buna müteakip Doktor Westenberger trust sendikaların ve bunlara yakın daha ufak teşkilatların ve bilhassa Rusya ile memalik ecnebiye arasında münasebat temininde en belli başlı unsurlar olan Rus harici ticaret mümessilleri usulü mübalağasız çok büyük

ve mühim kudret unsurlarıdır.

Bu unsurlara memleketler tarafından yapılan teklifler **(S.1421)** vesair memleketlerdeki her nevi piyasa fiyatları hakkında yapılan tebligat ve talimat mütekabile sayesinde her ticaret mümessilliği her memleketin her türlü emtia fiyatlar hakkında o kadar esaslı malumata vakıf bulunmaktadırlar ki hususi teşebbüs eshabının bu bilgiye ne kadar faal bulunurlarsa bulunsunlar bu mikyasda dest-res olabilmeleri imkanı yoktu.

Tabi bu malumattan istifade ile en ucuz mal bulunan mahallere siparişatta bulunulması artık şaşılacak bir şey olmak mahiyetinden çıkar.

O halde bütün bunlar, rekabetten tam manasıyla istifade yolunu bilen Ruslarla bir ticaret yapabilmenin ne kadar güç olduğunu çok vazi gösterir.

Doktor "Westenberger" bundan sonra iktisadi münasebatın şekilleri üzerinde teferruata girişerek bunu atideki tarzda tasvir ve taksim etti:

Rusya'da, oraya ihraç ve irsal edilen emtiaya mahsus depolar tesisi, muhtelit şirketler teşkili ve imtiyazlar istihsali. Hatta Alman şirketleri bu tarzda faaliyeti kabul etmeseler bile her halde Rusya'da faaliyet teşkilatlarına malik bulunmak şayan bu sayedir.

Rusya'da büyük bir mütalaa iştiyakı hüküm sürmektedir. Prospektler, fenni mecmualar, gazeteler adeta kapışılmaktadır**. (S.1422)** Berlin'deki Rus ticaret mümessilliği bu teşkilat faaliyetlerine (prospekt vesairelerle) tavassut etmeye müheyya bulunuyorlar. Onların Rusya'da, memlekette Alman şirketleri istihsalat ve imalatına ihtiyaç olan mevakide tanıtmaya vasıta olacak acenteleri vardır.

Ruslarla ticaret oldukça zahmetlidir. Fakat bu günkü ticaret hariciye istinatgahları çok sağlamdır. Şimdiye kadar mukavelelere adem-i rayet hususunda hiçbir şikayet vuku bulmamıştır.

Rus türüstleri elh… Kredilerinin tezelzüle uğramaması kendi menfaatleri iktizasında da olduğundan, te'diyat şayan itimat bir tarzda vuku bulmaktadır. Her Rus ticaret müessesesi krediye muhtaçtır.

Maalesef Almanya bu krediyi tam manasıyla temin edecek bir vaziyetle bulunmadığından Rus pazarında Almanya'ya nispete gayr mesaid bir mevkide kalmak tehlikesi vardır.

Fakat bu şayan-ı teessüf vaziyete mukabil bir hakikat vardır ki oda Alman ticaretinin Rus ihtiyacatını her memleketten iyi tanımasıdır. Bu nutuklar büyük taktirler ve alkışlara mazhar olmuştur.

Doktor Wigand çok zengin istifadeler temin eden bu içtimaa nihayet vermiş ve Alman iktisadiyat mahafilini şarkla vuku bulacak münasebatta iktisadiyat müessesesinin görülmesi için hiçbir menfaate istinat etmeyen yardımına müracaat edilmesini rica

eylemiştir.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Leh Rus Mukareneti, Numara: 91, (20 Teşrinievvel 1341/ 20 Ekim 1925), ss.1470-1472

Leh - Rus Mukareneti[152]

13 Teşrinievvel tarihli "Tan" gazetesinin "Leh- Rus" mukareneti unvanı altında neşredildiği malumat:

Sabık Sofya sefiri ve Lehistan hariciye nezareti matbuat dairesi müdürü Mösyö "Tadegrabovski?" Paris'ten geçerken Mösyö Çiçerin'in son ziyaretinin ehemmiyetini bize istediğimiz gibi tasrih lütfunda bulundu. Mumaileyh bize dedi ki: "Ahali hariciye nazırının Varşova'yı ziyareti, -eğer yanılmıyorsam – her tarafta icabı vecihle taktir edilmemiştir. Bu ziyaret hakkında hala hatalı surette beyan mütalaaya devam edilmektedir.

Lehistan harici siyaseti asla değişmedi. Bu siyaset, bilhassa bu günkü hariciye nazırı tarafından idare edildiği günden beri herkesçe malum olan gayeleri takip eylemektedir. Harici siyasetimiz, kendisini hiçbir şeyin inhiraf ettiremeyeceği sulh yolunda sarsılamaz bir azimle gitmektedir. Fakat sulh, mevcut muahedelerin muhafazasından, bunlardan muhtevi oldukları taahhütlerin sıkı surette ifasından ve bu muahedelerde **(S.1471)** münderiç mevata riayetten başka bir şey değildir. Lehistan'ın taahhütlerini ve vazifelerini ihlal etmiş olan hiçbir şey yoktur. Hiçbir kimse, Lehistan'ın kendisine tahmil olunan mavadı ifa etmediğine dair en ufak bir misal nakledemez. Beynelmilel taahhütlere girişmiş olan bütün devletlerin aynı vaziyete riayet etmeleri şayan temennidir.

Sulh yapmak statükoyu Cenevre protokolü prensiplerine müstenid hususi itilaflarla takviye ve tahkim etmek, kudsidiyeti ihya, hariciyane duyguları kaldırmak ve bir takım müşkülat ve manevralardan ye'se düşmemek gibi hususiyetler, Varşova hükümetinin asgari programını teşkil eylemektedir.

Lehistan ara sıra bir takım tahribkar tecrübelere müstaidd bir memleket gibi telakki edildi. Memleketimizi böyle telakki edenler fikirlerini çarçabuk değiştirmeye mecbur oldular. Memleketimiz aleyhine tevcih olunan mesainin akametini en evvel Rusya anladı. Rusya'dan sonra Almanya'da hiçbir entrika ve hiçbir darbenin bu günkü vaziyeti tadil

[152] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Leh- Rus Mukareneti", Nr: 91, 20 Ekim 1925, ss.1470-1472.

edemeyeceğini düşünmelidir. Herhalde bedahet karşısında ilk defa garp komşusuyla iyi münasebet içinde yaşamaya azmeden Rusya'dır. Bu babta beslenebilecek şüpheler ne oluşa olsun Rusya bu gün Lehistan'la omuz omuza yürümeye amadedir. Bu, muahedelerin istinad ettiği esasları havaya uçurmaktansa bunlara riayetin daha **(S.1472)** iyi olacağından Moskova'da düşünülmeye başlandığını göstermektedir- bu, Lehistan Avrupa'nın yeni siyasi yazısına tabi olmak istemeyen en serkeş unsurları yavaş yavaş kendine doğru celp etmekte olduğuna itiraz kabul etmez bir delildir.

Mösyö Çiçerin'in ziyaretinin ehemmiyeti bilhassa Berlin'de anlaşılmıştır. Bu kayda değer şeydir. Bu ziyaret Almanya'da bir sürpriz tesiri yaptı. Bu yüzden kızıllara bir askeri meşiyyet yaptırmak hususundaki ümitleri yıkıldı veya yıkılmak üzeredir. Bu hal, sulh ve Avrupa için çok iyi bir şeydir.

Mösyö Grayovski? hatme-i makal olarak dedi ki: Locarno'dan gelen haberlere bir hüküm verilirse ahali komiserinin Varşova'yı ziyareti, "Majör gölü[153]" sahilindeki müzakerat üzerinde şimdiden tesir icra etmiştir. Son Leh- Rus mükalemelerinin Mösyö Streseman'ı düşündüreceği ve Mösyö Skrazinski ve Yanes? İle aynı masada oturacağı zaman vaziyeti üzerinde tesir yapacağı muhakkaktır.

Bu yüzden oyun, müttefikler ve bilhassa Fransa için daha kolay olacaktır. Müttefik devletlerin eline ciddi bir kozun düştüğü söylenebilir. Müttefiklerin, müşterek menfaatlerimize yani sulhe en muvaffak şekilde bundan istifade edeceklerine kaniyim.

[153] Maggiore Gölü, İtalya'da bulunan bir göl.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
Türkiye, Rusya ve İran, Numara: 92, (21 Teşrinievvel 1341/ 21 Ekim 1925), ss.1479-1485.

Türkiye, Rusya ve İran[154]

Son Posta ile gelen (Near East - yakın şark) mecmuasının baş makalesi:
Geçen nüshamızda mektubu derc ettiğimiz muhabir, Türkiye'nin Musul[155] meselesinde düçar olduğu müşkilatın büyük bir kısmının Türkiye hükümetinin zaten malik bulunduğu bir şeyi elde tutacağını millete çok mutlu olarak vaat etmesinden mütevellit olduğunu söylemişti. Bu sözde haylice hakikat bulunması çok muhtemeldir. Şurası da doğrudur ki: Büyük Britanya hükümeti, Türkiye'deki yeni idare yerine bir herc ve merc kaim olmaktansa idare-i mezkürenin daim kalmasını tercih eder. Bunula beraber, sırf kendilerinin eşerr\ eşir icadı olan vaziyet müşkileden Mustafa Kemal Paşa ile kabinesini kurtarabilmek için Büyük Britanya hükümetinin Irak'a verdiği mevaidi ihlal ve orta şarkta vaziyet ve itibarı kaybedemeyeceği de şüphesizdir. Musul meselesinde Türkiye hükümetinin adem-i muvaffakiyete düçar olması, hükümet mezküre için birçok cihetten fenalık şeklinde bir iyilik birine kaim olacaktır. Evvela, şurası aşikardır ki: Türk milleti umumiyetle nazar mütalaaya **(S.1480)** alındığı halde, Musul vilayetinin mukadderatına ya pek az alaka gösteriyorlar, yahut hiç alakadar olmuyorlar ve her ne kadar hükümet kendisine mütecahil bir siyasiyesine bir ser-rişte vermek tarz hareketini kabul edebilirse de, Türkiye'de mesul hiçbir ricalin Türkiye'nin Musul için harbe girebileceğine, yahut girmesi icap edeceğine inanmadığını bilmek teselliyetine de maliktir. Saniyen, bu adem-i muvaffakiyet, Türkiye vekillerini ve rüesa-i hükümetini, tatmini kendi kuvvetleri dahilinde olmayan hususatta, efkar-ı umumiyeyi ümit ve intizara sevk etmekte daha ihtiyatlı bulunmaları için müesser\müessir bir ders teşkil edecektir. Fakat hükümet planlarının müntic muvafakiyet olmamasının Türkiye için temin edeceği daha çok mühim

---

[154] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Türkiye Rusya ve İran", Nr: 92, 21 Ekim 1925, ss.1479-1485.
[155] 1517 yılından itibaren bir Osmanlı toprağı olan Musul, 19 Yy dan itibaren barındırdığı petrol yatakları ile Batılı devletlerin dikkatini üzerine çekmeyi başarmıştır. I. Dünya Savaşı'nın ardından Osmanlının mağlubiyetini fırsat bilen İngiltere Mondros Mütarekesinin 7. Maddesini bahane ederek bölgeyi işgal etmiştir. Bu durum İngilizler ve Türkler arasında karşılıklı savunmalar ve şiddetli mücadelelere sebep olmuşsa da bir anlaşmanın sağlanamaması konuyu Lozan Konferansına taşımıştır. Burada da şiddetli tartışmalara sebep olan Musul Meselesi nihayetinde İngiltere'nin lehine sonuçlanarak 1926 Ankara Anlaşması ile İngiliz mandaterliği altında olan Irak'a bırakılmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Sezen Kılıç, "Musul Sorunu ve Lozan", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* 24\71 (2008), s.220-223.

bir hidmet cumhuriyeti Sovyet Rusya'ya serfüru etmekten kurtarması olacaktır. Moskova hükümeti Musul ihtilafını da birkaç sene evvel Türkiye'nin Yunanistan'la olan harbini kullandığı gibi kullanmıştır. Yani bu ihtilaftan bilistifade tekrar Türkiye'nin istinat edebileceği yegane dost vaziyetini almış olup binaenaleyh Türkiye Musul işinde adem-i muvaffakiyete düçar olmazsa, tekrar kendisini, kendi zan ve arzu ettiğinden fazla Sovyetlere bağlamak tehlikesinde bulunmaktadır. Sovyet Rusya'nın Türkiye ile İngiltere arasında gürültü çıkarmaktaki menfaati aşikardır. Türkiye ile İngiltere yekdiğeriyle harbe girişecek olursa Sovyet diplomasisi **(S.1481)** maksat yine muvasalat gayrı mümkün müstebad görünmesiyle de işinden kalmayacağı cihetle Moskova'nın çoktan beri İran hakkında tertip etmiş olduğu planları mevki tatbike vaz'\ vuzıa fırsatının hulul olduğuna kesb kanaat edeceği şüphesizidir. Sovyet Rusya'nın, İran Azerbaycan vilayetini zapt ettiği günün Türkiye için bir yevm meş'um olacağına Ankara hükümeti pekala vakıftır. Fakat yine, ancak Musul meselesindeki diplomasi mağlubiyetinin vaziyet ve mevkii üzerinde fana tesir yapacağı mütalaasıyla ateşle oynamakta devam etmektedir. Ankara hükümetinin korkuları ve şüpheleri; Cenevre'de Tevfik Rüştü[156] beyin, İran hükümeti de davet olunmak üzere Türkiye, İngiltere ve Irak arasında bir Emn-ü ve Selamet Ahitnamesi yapılması için vuku olan teklifinden de anlaşılmaktadır. Suret-i zahirede bu Emn-ü ve Selamet Ahitnamesi Irak'ın Türkiye'den duyduğu endişeyi teskine hidmet eyleyecek ise de, sebep-i hakikiyesi, bir zaman İstanbul hükümetinin duyduğu gibi Ankara hükümetinin de muhakemesi tam iken duymakta bulunduğu Rusya tecavüzatına karşı derece-i kafiyede bir vaziyet müdafaa temin eylemek arzu-i ceddinden ibaret olabilir.

Sovyet Rusya Avrupa'da komünistliğin düçar olduğu mukavemet ve hezimetleri, İran ile Türkiye'deki vaziyetlerin tam arzusuna göre inkişafı tarikiyle tazmin etmek ister, her ne kadar İran'ı şimali tehlikeden korumak üzere İngiltere tarafından **(S.1482)** bu memlekete muzaheret edilmesi hakkında gazetemize gönderilen mektubun bütün tasdik edemez ise de bu gün İran'ın içinde bulunduğu vaziyet-i müşküleyi tasvirde muharriren muharat\maharet ve kudret göstermiş olduğunu teslim ederiz.

---

[156] Dışişleri Bakanlığı görevini ifa eden Tevfik Rüştü Aras 1883 yılında Çanakkale'de doğmuştur. Beyrut Tıbbiye bölümü mezunu olan Aras İmparatorluğun çeşitli bölgelerinde askeri hekimlik görevini ifa etmiş, İttihat ve Terakki partisinde çeşitli mevkilerde bulunurken Milli Mücadele Döneminde ise I. Meclis Menteşe Milletvekilliği görevini yürütmüştür. İstiklal Mahkemelerinin kurulmasıyla beraber Kastamonu İstiklal Mahkemesi üyeliğine getirilen Aras aynı zamanda 1920 yılında komünizmi incelemek için Sovyet Rusya'ya gönderilirken döndüğünde ise Mustafa Kemal Atatürk'ün isteği üzerine Türkiye Komünist Fırkasını kurmuştur. 1925 yılında ise İsmet Paşa Hükümetinin Dışişleri Bakanlığı görevini yürüten Aras Sovyet – Türkiye ilişkilerine önem vermiş ve 1925 yılında Tarafsızlık ve Saldırmazlık Antlaşmasının imzalanmasında ise çokça etkili olmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz. Melih Tınal, *Bir Siyasal Kişikil Portresi Olarak Dr. Tevfik Rüştü Aras* (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Doktora Tezi, 2001), s.8.

İran'da reviş ahval dolayısıyla kuvvetli bir şahsiyete ihtiyaç vardı; Bu kuvvetli şahsiyeti temsil eden Sardar Sepah Rıza Han[157] ortaya şayan-ı hayret sa'y ve gayret neticeleri koydu; fakat Rıza Han idaresi yalnız bir kişinin neticei mesaisidir. Bu idarenin devam edebilmesi devlet gemisinin dümeninde öyle kuvvetli bir şahsiyetin mevcudiyeti lazımdır; o şahsiyet ortadan kalkınca işlerin eskisi gibi gideceğini kimse tekeffül edemez bilakis, Rıza Han ortadan kalkar kalkmaz memlekette bağteten bir irtica hasıl olacağı hakkında her türlü emareler mevcuttur. Bu irticai vücuda getirmek için ortada başka bir sebep olmasa bile, Rıza Han idaresi tarafından menafine sekte iras edilmiş birçok unsurlar ve kuvvetler vardır ki: bunlar şiddet idare önünde sindirilmiş ise de kal' ve imha edilememiş bulunmaktadırlar. Bu gün Rıza Han bir muammanın iki şık\şıkk esrarengizi arasında sıkışıp kalmıştır. Rıza Han evvelce memleketin hüsn-ü milletperverisine müracaata mecbur kalmış ve bu harekette (milletperverlik), nefs İran'ı yabancılardan kurtarmak için memleket ufkunda o derece azametle büyüyüp yükselmiş olan iki **(S.1483)** memleketle bozuşmak lüzumunu izhar eylemişti. Bu iki devletten Sovyet Rusya, İran toprağından büyük bir nümayiş hayr hahan ile çekildi ve sonra sırf kendi gayeleri tervic için yeni baştan ve yeni tarzda İran'a sokulmaya başladı. İngiltere ise İran'dan istemeye istemeye çekildi; Çünkü İngiltere kuvvetli ve müstakil bir İran istediği halde memleketin bila muavenet bir hedefe vasıl olamayacağını biliyordu. Rıza Han mevki iktidara suudi kısa bir müddet için İngiltere'nin salif el zikr kanaatini tekzip mahiyette göründü. Bununla beraber diğer taraftan Sovyet Rusya'nın faaliyet-i mütemadiyesi Rıza Hanın ne kadar az müsaid şerait tahtında çalışmakta olduğunu ispat ediyordu. İran'ın düşmüş olduğu hal za'f\zı'f aczden kurtarıp mahalik muhtemeleye mukabele edecek bir hale getirmek kısa bir devre içinde tek bir adama nasip olur muvaffakiyetlerden değildir. Başvekil tarafından vücuda getirilen ıslahat ve teceddüdatın, ileride kendi sürat ve kuvvet müktesebesiyle işleyebilecek bir hükümet mütemekkinesi görebilmiş olduğunu ispat eden bir alamet görülmüyor. Eğer Rıza Han lüzumu kadar uzun ömür malik olabilirse memleket için lazım olan bu mütemekkine kurulabilir; Fakat rıza Han memlekete ve milletperver İran'a kendisi mevcut olmadığı zaman dahi müstakilen idare umur etmeyi öğretecek bir tarz hediye ederse atiyi temin etmiş olur. **(S.1484)** İngiltere'nin Irak'tan

[157] Pehlevi Hanedanının kurucusu olan İran şahı Rıza Şah Pehlevi 31 Ocak 1924'de Kaçar hanedanlığına son vererek Pehlevi Hanedanlığını kurmuş ve 25 Nisan 1926 tarihinde Tahran'daki Gülistan sarayında taç giymiştir. Rıza Şah reformist yapıya sahip bir adam olmakla beraber Türkiye'de Mustafa Kemal Atatürk'ün yaptığı reformlardan da çokça etkilenmiştir. Rıza Şah dönemi Türkiye- İran ilişkilerinin en parlak olduğu dönemdir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Rıza Kurtuluş, "Rıza Şah Pehlevi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Erişim 1 Nisan 2023).

vakitsiz olarak çekilmesi yüzünden Irak'ın maruz kalacağı tehlikeden sarf-ı nazar olunursa İngiltere ile Irak arasındaki münasebette gayrı melhuz bir güne tahavvülün vuku-i müstebaddır. Bu gün Irak herhangi bir ecnebi devletinin arz ettiği muzaheret\müzaheret ve rehberliği tav ve hoşnudi ile kabul eylemiş bir millet heyet mecmuasını temsil ediyor. Fi-l hakika Irak'ın bir ayak evvel istiklal temine nail olmak için his ve ibraz ettiği arzu azalmamış; Fakat reviş ahval ve şerait Iraklılara bugün öyle fi'li ve maddi bir ders vermiş bulunuyor ki: birkaç sene evvel, Irak'ın artık kendi kendine ayakta duracak hale geldiği ve büyük Britanya'nın muavenetinden sarf-ı nazar olunabileceği hakkında kuvvetle demeyan edilen fikirler tamamıyla düçar tadil olmuştur. Aynı zamanda Büyük Britanya'nın Irak'a karşı olan nokta-i nazar tavrının değiştiği de doğrudur. İngiliz kabiliyet intibakiyesi kendisini yeni şeraite uydurmuştur. Öyle bir hal hasıl olacaktır ki: Irak'ın istiklal tam sahibi olması ve aynı zamanda ecnebi rehberliği veya teftişi altında hareket etmesi arasında gayr kabil telif bir nokta bulunmayacaktır. Irak'ın geçirdiği bu tecrübe İran ile Mısır için can gözüyle görülecek bir gayret teşkil etmelidir. Gerek İran ve gerek Mısır müstakilen hareket etmeyi, tamamıyla müstakil olmayı şiddetle arzu ediyorlar. Fakat bunların hakikate vakıf olup olmadıklarını bilmiyorsak da- **(S.1485)** şimdiki cihan şeraiti tahtında bu memleketlerden ikisinin de yalnız başlarına yaşayabilmeleri ihtimali yoktur. İngiltere'nin İran'da da Mısır veya Irak'ta gördüğü vazifeyi görmeye davet edilmesi mevzu bahis değildir. Fakat İranlılar malik oldukları tek kuvvetli şahsiyeti kaybederek, ahiren kazanmış oldukları fevaidi(fevaid) bir herc merc ve anarşi içinde zayi etmeye başlarlarsa o zaman Irak hududuna atf-ı nazar edecekler ve Irak'ta adeden kendilerinden az olan ve işe başlarken İranlıların sahip oldukları şeylerin cümlesinden mahrum bulunmuş küçük bir milletin (yani Iraklıların) hoşnudi, şeref ve refah içinde yaşadığını göreceklerdir. Ve bunun yegane sebebi ise o küçük milletin ibtidai emirde kendisine uzatılan dost muaveneti kabul etmiş olması olacaktır. Türkiye içinde, şiddetle milletperver olan bir Irak'ın amal istiklalpervernamesi İngiliz muavenet rehberliği temin eden bir muahedename ile telife muktedir olması pek garip görünecektir. Çünkü mütecaviz bir matbuat silsilesi İngiltere'nin cihanı, veya hiç olmazsa zayıf milletleri taht-ı hakimiyete almaya çalıştığını iddia ediyorlar.

Mamafih, eğer Irak ile İngiltere kafi müddet arkadaşlık edecek olurlarsa bir gün gelecek bir Iraklı, bir Türk veya bir İranlı ile mukayese edilmekten hiçbir havf hissetmeyecektir.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
Sovyetler ve İran, Numara: 94, (23 Teşrinievvel 1341/ 23Ekim 1925), ss.1511-1518

Sovyetler ve İran[158]

Son Pasta ile gelen (Near East- Yakın Şark) haftalık mecmuasında görülen İran mektubunun tercümesidir.

Rusya'dan gelen haberlere bakılırsa önümüzdeki aylar zarfında yakın ve orta şarkta Sovyetlerin İngilizler aleyhinde yeni faaliyetlerine şahit olacağız. Bu sebepten dolayı ve İran'ın istiklalinin mahfuz kalması cenubi Asya'daki İngiliz menafinin idamesi için lüzum bulunduğundan, metin ve akılane bir siyasetle, İran'ın tamamiyyet mülkiye ve siyasiyesini haleldar edecek herhangi bir vakaya karşı tedbir lazıme ittihazına hazır bulunmaklığımız muktezidir.

İran kendi istiklalini müdafaa edebilmek için iki vasıtaya maliktir. Muntazam ordusu ile hudutları dahilindeki göçebe aşiretler, bunlardan ordu, halihazırda istilayı hariciye mukavemet edebilmek için emsali görülmemiş nispette iyi tensik edilmiş bulunuyor. Şimdiki İran ordusunun, başında ani meydana reisi olmak üzere, mütearrız bir düşmanı tevkife muktedir olabileceğini kabul eyleyebiliriz. Fakat bir mücadelenin ilk devresinde reisin ortadan kalktığı **(S. 1512)** tasvir edildiği kadar ordunun kıymeti de şüpheye maruz kalır; Çünkü bugün İran'da hem bir asker, hem bir rical siyaset olan Rıza Han'ın yerini dolduracak bir şahsiyete tesadüf olunmuyor. Bundan başka İran ordusu, misal bugün Sovyet hükümetinin malik olduğu gibi muntazam, iyi teçhiz ve teslih edilmiş bir ordu ile uzun bir mücadeleye girişecek olursa İran hükümeti ordunun boşalan saflarını dolduracak ifradı bulmakta düçar müşkilat olacaktır. Çünkü göçebe aşiretler istisna edilirse İran'ın geri kalan şehirleri ve köylü halkı, fikren çok vatanperver olmakla beraber, aşiretlerin malik oldukları havass cengaverane askeriyenin hiç birine malik değildir. Halbuki: fıtraten cengaver olan aşiretlerde askerlik hayatının intizam ve ıttıradına\ itrad (ıttırad) güçlükle tahammül ettikleri gibi, kendi reislerinden başkaları tarafından verilecek o emre itaatları da pek azdır. Binaenaleyh İran ordusu ifrad cedidesi iyi asker sıfatıyla saf harbe dahil olabilmek için uzun bir talim ve terbiye-i askeriyeye arz-ı ihtiyaç ederler. Şia\ Şii uleması İran'da büyük bir nüfuz diniyye malik olup bu nüfuz şimalden tecavüz edecek İran düşmanları aleyhine pekala istimal olunabilirse de bununda faik ve malum kuva-i

[158] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Sovyetler ve İran", Nr: 94, 23 Ekim 1925, ss.1511-1518.

askeriyeye karşı hiçbir tesiri olamayacağı malumdur.

İran aşairi eğer kendilerine muvafık gelen hıdmet **(S.1513)** harbiyede, yani baskın ve çete muharebeleriyle düşmanı iz'acda (iz'ac) istihdam olunabilirlerse hatta ordudan fazla işe yarayabilirler. Fakat bu aşiretlerin devamlı surette hidemat harbiyede kullanılabilmeleri için aşair rüesası ile hükümet merkeziye arasında kavi|kaviyy\kuvvi ve samimi bir itilaf, bir tevhid hareket hissi mevcut olmak icap eyler. Rıza Han ise maa't teessüf ahiren aşiretlerin muhtariyetlerine nihayet vermek için yaptığı teşebbüslerle aşiretlerin reislerini kendisinden uzaklaştırmıştır. Şurasını söylemelidir ki: eğer bu aşiretler arasında ittihad hareket mevcut olsaydı, bunlar muzaheret hariciye temin edebilmiş bulunsalardı Rıza Han asla mazhar muvafakiyet olamazdı.

Bu gün zannolunduğuna nazaran Sovyetlerin İran'a karşı siyasetleri, Tahran'da bir darbe-i hükümet yaparak mevki iktidardakileri gerek şiddet ve gerek sevr saire ile atmak ve bunların yerine Moskova'nın emrine itaat edecek bir hükümet getirmektir. Bu hususta muvaffakiyet hasıl olunca, tabii, vilayet merkezlerine de aynı zihniyette valiler, memurlar gönderilecektir. Vaziyet mutasavverenin \mutasavvir bir devam olabilmesi Sovyet kıtaat askeriyesinin muzaheretine ihtiyaç vardır; Halbuki: işine böyle bir zaman için Sovyet Rusya'da senelerden beri istihzarat lazımede bulunmaktadır. Şimali İran'da ehemmiyet askeriyeyi haiz her noktayı **(S.1514)** süratle işgal etmek üzere her türlü tedabir ittihaz olunmuştur. Rus şimendüfer şebekesi Tebriz'e kadar temdid edilmiş olup burasıyla Türkiye hududuna ve şimali Irak'a giren münhatt (Gervaşih? geçidi) ne hakim mıntıka arasında kısa ve kat'i kolay bir mesafe vardır. (Enzeli)[159] limanı Sovyet bahr hazez? donanmasının keyfine tabi ve merhametine kalmış bir haldedir. (Enzeli) limanından (Kazvin)[160] ve (Hamedan)[161] şehirlerine yine Ruslar tarafından inşa edilmiş olan birinci sınıf bir cadde müntehi olur. (Kazvin) ile (Hamedan) şehirleri elde edildiği halde ve her iki şehir arasındaki (Avh sultan) geçidi de tutulursa İran'ın şimal şarkı vilayetleri İran merkez hükümetinden ayrılmış olur. Bahr hazez'in cenub şarkı köşesinde ve ana sahilinden yedi mil mesafede kain olan (Aşurada) ceziresi ihtiva Sovyet kuvve-i bahriye istasyonu ile (karasu) daki istilaya hakimdir ki: rad serien bir ordu karargahane yahut tahvil edilmeye müsaid surette inşa edilmiş bir Rus müstamereceği (müstamer) vardır. Bu (Karasu) limanı topçu ve süvarinin mürürine müsait bir yol ile (Esterabad) vilayetinin (14, 1\2) mil dahilindeki merkezine merbuttur. Karasu'dan hareket eden bir süvari

---

[159] Bender Enzeli, İran'da bir şehir.
[160] İran'da bir şehir.
[161] İran'da bir şehir.

kuvveti, yirmi dört saat zarfında (Tahran Meşhed) caddesini kat' edecek bir vaziyette bulunabilir ve böylece, cenube, Kirman'a doğru uzanıp giden vasi susuz çölün şimalinde kain olup şimali İran ile Şimal şarkı **(S. 1515)** arasındaki yegane canibi hat muvasala olan bu caddeyi tamamıyla sed eyler. Yine Ruslar tarafından inşa edilmiş olan (Aşkabad Meşhed)[162] şosesine hakim olan mevziler ve mevkilerde huduttan hareket eden kuvvetler tarafından kolayca işgal olunabilecek mesafelerdedirler. Binaenaleyh Rusların miktarı ne oluşa olsun, bir kuvve-i askeriye ile harisane etmeleri müşkilata maruz bir hareket değildir.

Şimdi biz burada İran'daki aşiretlerin hüsn idare oldukları halde Rusların Basra Körfezine ve Hindistan hududuna sarkmalarını men etmeye muktedir bir unsur teşkil edip etmeyeceklerini muhakeme ve münakaşa edebiliriz:

Irak hududundan itibaren Afganistan hududuna kadar bütün cenubi İran boyunca imtidad etmek üzere ve dağlık mıntıkada evvelce müstakil olarak bir heyet müttefike halinde yaşayan bir takım aşair vardır ki: bunlar şayan ehemmiyet bir fıtrat cengaveraneye maliktirler. Bu aşiretler reisleri, tabii olarak, komünistlik gibi akidelerden müteneffirderler; (müteneffir) aynı zamanda şimdiki İran hükümetinden de soğumuş olduklarından bir Rus istilasına karşı İngiltere'nin muaveneti kabule mütemayildirler. (Kirmanşah)[163] ın garbindeki tepelerde kürt aşiretlerinin (Güran) heyet müttefikesi sakindir ki: bunlar arasında meşhur (Kalhati) ve (Senhabi) aşiretleri mezheben (Ali Allahi) derler ve cihan harbi esnasında **(S.1516)** General (Baratov)[164]'un (Kasr Şirati) ye doğru ilerlemesine mümanaat etmişseler de kalben senelerden beri İngiliz muhibbi bulunmaktadırlar. (Kirmanşah)'ın cenubinde dilfen loları aşireti ile (Peştküve?) valisinin aşireti vardır. İsfahan garbinde de Bahtiyarilerle (Kahkalu?) lar sakindir. Şiraz eyaletinde (Suld eld vela?) idaresindeki (Keşfaii?) ve (Keşkuli?) aşiretleri bulunuyor ki: bu zat bizim Rusya ile müttefik olduğumuz müddetçe ve 1918'de bize karşı harbe sevk olunmuş ise de bu gün cenubi İran'da mühim bir İngiliz teşebbüs ticariyesinde alakadar bulunmaktadır. Şiraz ile Kirman arasında da bir takım aşair vardır, ki: Kavam Malik? kumandası altında oldukları halde cihan harbi esnasında İngiltere'ye iyi hidmetlerde bulunmuşlardır. Kirman'ın şarkındaki çöl ile Afganistan hududu arasında da İngilizlere muhibb ve muzaherete mütemail (emirkayn) idaresinde ki kabileler vardır.

Bu kabileler, vatanı ve kendilerini müdafaa fikri ve tertibatı altında tevhid edilerek

[162] Türkmenistan'da bir şehir.
[163] İran'da bir şehir.
[164] Nikolayi Nikolaevich Baratov, komutan.

icabında mühimmat harbiye ve ıslaha ve levazım saire ile muzaheret gösterildiği halde, Ruslarla İranlılar arasında bir harp zuhurunda Sovyet kuvvetlerine karşı oldukça mühim bir vasıtai müdafaa teşkil edebilirler. Fakat İran hükümeti şimdiki siyasetini takipte devam eylediği halde bu aşiretleri kendi tarafına celbe ve bunlar arasında ittihad vücuda getirmeye muvaffak olamaz. Ancak İngiliz nüfuzu, aşiretler rüesasına karşı **(S.1517)** lazım olan dirayet ve maharetle idare olunursa matlub olan netaici vücuda getirmeye muktedirdir.

Bundan başka o suretle vukua gelecek teşkilat sayesinde aşiretlerin, İran'ın şimdiki jamamdaranı? idaresinde vücuda getirmeye çalıştıkları terakkiyat müsalemetperveraneye ve İran istikalline bir engel olmaları mahzuride ref' edilmiş olur.

Eğer Rusya ile İran arasında hal harp zuhur ederse, ihtimal İran'ı müdafaa için İngiltere hükümeti kısa müddet zarfında İran'a miktar kafi kuvve meslaha sevk etmeye ihtimal muktedir olmaz ve Rusların İran'a taruzu başlayıncaya kadar zaman ızaa\ıdaa olunursa, ondan sonra aşiretler arasında teşkilat yapmaya çalışmaklığın ancak iflas ve hezimetle neticelenebileceğine şüphe yoktur. Bütün yukarıdan beri serd olunan mütalaatdan müsteban olduğu üzere İran menafii ve İran'ın tamammiyet siyasiye ve mülkiyesiyle İngiltere menafii arasında hiçbir zıddiyet mutasavvere\mutasavvir bulunmadığından İngiltere ile aşair arasında makasıd meşruhaya müstenid bir uzlaşmanın yine İran menafine hidmet edeceği hususuna Serdar Sepah Rıza Han'ı ikna eylemek pekde müşkül olmasa gerektir. Rıza Han aynı zamanda der-hatır etmelidir ki: kendi vaziyetine en ziyade müesser\müessir olacak tehlikeler, memleketinde ' İran'ın tamamiyyet mülkiye ve siyasiyesi üzerinde haiz tesir olacak cihetlerce tasaddi ettiği tecdidat ve ıslahat teşebbüslerinden tevellüd edebilir. İran devletinin başlamış **(S.1518**) olan teşkilat cedidesi icabında başvekilin memleketi müdafaaya davet edeceği unsurların halet-i ruhiyesinde henüz faali ve mühim bir tebeddül husule getirmemiştir; o eğer Sovyet Rusya şimdiki siyasetinde devam edecek olursa hiç şüphesiz İran seref ümid ve emel devresinden çıkıp da kendisini cidden müdafaa edebilecek bir hale gelmeden evvel, Sovyet darbesine hedef olacaktır.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Adem Tecavüz Ahidnamesi, Numara: 97, (27 Teşrinievvel 1341/ 27 Ekim 1925), s.1764

Adem Tecavüz Ahidnamesi[165]

Romanya ile Sovyet Rusya'sı arasında

Mir Gazetesinin 19 teşrinievvel tarihli nüshasından:

Romanya'da münteşir "Cuvantul" ve "Romanya" gazeteleri Romen muhafil siyasiyesinde Romanya ile Sovyet Rusya'sı beyninde bir adem tecavüz mukavelenamesinin akdinden bahsedildiğini istihbar etmektedirler. Duka, Lehistan ile Rusya arasındaki revabıtın tespitinden sonra Sovyetlere vuku olan teklifine cevap almıştır.

Hati "Cuvantul" gazetesi Tiraspol'de[166] içtima edecek olan muhtelit Romen-Rus komisyonu Romen heyeti reisi General İvanovic'in muhtemel müzakerat için zemin ihzar etmek üzere talimat aldığını iddia eylemektedir.

[165] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Adem Tecavüz Ahidnamesi", Nr: 97, 27 Ekim 1925, s.1564.

[166] Moldova'da bir şehir.

Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası:
Ecnebi Matbuatı Hülasaları
Rus Ticaret Hariciye İstatistikleri, Numara:101, (2 Teşrinisani 1341/ 2 Kasım 1925), ss.1623-1626

Rus Ticaret Hariciye İstatistikleri[167]

"Virteşağınlihe Nahrinteden?" mecmua-i İktisadiyesinden:

Haziranda bütün Rus ticaret hariciyesinde vuku muamele 111,690,000ruble kıymetinde 703000 ton miktarında idi.

Bundan ihracata 10'788'000 ruble kıymetinde 566000 ton idhallata 16,902,000 ruble kıymetinde "137000" ton isabet eylemektedir. Buna nazaran Rus ticaret bilançosunun Haziran ayındaki vaziyeti Mayıs ayında yapılan 10, 114,000 ruble ihracata mukabil 19,326,000 ruble idhalat dolayısıyla idhalat lehine tezahür eden farkın tenezzül itibariyle çok daha müsaittir.

Bunun sebebi idhalatın azaltılması ve aynı zaman zarfında ihracatın tezyididir.

Buna rağmen bütün ticaret hariciye muamelesi geçen aya nisbetle yüzde "12" nisbetinde tenezzül etmiştir.

1924 teşrinsanisi ibtidasından 1925 Mayıs nihayetine kadar ticarette görülen idhalat fazlalığı " 94,541,000" rubleye **(S.1624)** baliğ olmaktadır ki bu bilhassa mahsulat ihracatındaki noksaniyetden tevellüd etmiştir.

İhracat mevaddı aynı kalmıştır. Hususuyla mevadd iptidaiye ile yarım imalat ihraç edilmektedir.

Bu mevadd üzerinde salifü'z- zikr dokuz ay zarfında yapılan ihracat umumiyenin yüzde 76,2 sini tutmaktadır. Buna mukabil bu müddet zarfında havayic zaruriye ihraçtı yüzde 22,5 ve tam imalat ihracatı yalnız yüzde18, mevaşi ihracatı yüzde 0,5 nisbetindedir.

Rus ihracatının esas kısmını (yine aynı zaman esnasında) keten ve keten döküntüleri, neft istihsalatı, deri ve ma-lezime-i \malzemei haşebiyye teşkil etmekte idi.

Keten ihracatı takriben 50 milyon, neft istihsalatı 40 milyon, deri 44 milyon ve malzemei haşebiyye 32 milyona baliğdir.

Mevadd saire ihracatı bu rakamlara nisbeten çok azdır. Mesela büzurat 20 milyon yağ prinası 19 milyon, yumurta 15 milyon ve hububat ihracatı 15 milyon kıymetindedir.

İthalata gelince havayic zaruriye ithalatı tenezzül etmiş ve Haziranda bütün ithalat

[167] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Rus Ticaret Hariciye İstatistikleri", Nr: 101, 2 Kasım 1925, ss.1623-1626.

kıymetinin ancak yüzde “18,6” sını teşkil etmektedir.

Aynı dokuz ay zarfında mevadd iptidaiye-i sanayiye bütün **(1625)** ithalatın yüzde “49,6“ sına baliğ olmuştu. Teçhizat sanayiye ithalatı yüzde “8,5” havayic zaruriye ithalatı ise yüzde “26,9” dur.

Aynı müddet esnasında ithal edilen mevadd arasında, ilk safta mevadd iptidaiye ve yarım imalat ve bunlarla beraberde mevadd muavine bulunmaktadır ki bunların mecmu kıymeti 920 milyon rubleye baliğ olmaktadır.

Bundan maada havayic zaruriye ve “yem” 119 milyon, fabrika teçhizatı ile istihsalat vesaiti “33” milyon ziraate tahsis olunan levazım ve mevadd 28 milyon, sevkiyat ve nakliyat malzemesi 16 milyon kıymetindedir.

“Lüks“ eşya ithalatı “305” bin rubleyi tutmakta idi.

Münferiden pamuk ithalatı 74 milyon rubleye, evn 50 milyon, yük? 31 milyon, şeker 28 milyon, debağata\dibağat ait mevadd 13 milyon, deri 18 milyon, çavdar 10 milyon, çay 7 milyon, Ringa balığı 9 milyon kıymetinde olan mevzubahis olmaya sezadır.

Haziranda Rus ticaret hariciyesinde İngiltere birinci derecede bir mevki ihraz etmiş ve sırayla atideki devletlerle Amerika ve Almanya muamele olmuştur.

Maralizger dokuz ay boyunca zarfındaki ticaret hariciye muamelesi nokta-i nazardan yine İngiltere başta ve Amerika ikinci derecededir.

Rus ticaret hariciye mevaddının büyük bir kısmı Letonya **(S.1626)** tarikiyle sevk edilir. Mamafih bunların hangi memleketlere ihraç edildiğini tayin etmek mümkün değildir.

Rusya’nın devlet teşkilat ve teşebbüsatı ihracat umumiyenin yüzde (88,5) ini ve ithalat umumiyenin yüzde “92,7” sini temin eylemektedir.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Almanya ve Locarno, Numara:104, (5 Teşrinisani 1341/ 5 Kasım 1925), ss.1676-1681

Almanya ve Locarno[168]

Geç Vakit:

(S. 1681) Mösyö (Luther) in (iessen) de irad ettiği nutuk hakkında desters olabildiğimiz mahdud malumata nazaran başvekil vaziyeti daha fazla tenvir edecek mühim beyanatta bulunmamıştır. Başvekil muin olarak ancak intihabat umumiye icrasının suret-i kat'iyyede tahakkuk etmek üzere bulunduğunu dermeyan eylemiştir. Başvekilin fikrine göre şimdiki hükümet (Locarno) ahitnamesini ' ya şimdiki meclisin tasdiki ile veyahut memleket efkarı umumiyesine müracaat suretiyle' tasdik edecektir. Mumaieleyhin te'yidkar bir lisan ile söylediğine göre ' hiçbir millet Almanlar gibi baştan aşağı müsellah komşularla muhat bulunduğu halde teminatsız ve muzaheretsiz yaşamaya muktedir değildir. Sonra Mösyö (Luther) Locarno ahitnamesinin Almanya ile (Sovyet Rusya) arasındaki münasebat üzerinde su' (kötülük- fena) tesir edeceği iddiasına kanaat ettiğini de ilave eylemiştir.

[168] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Almanya ve Locarno", Nr: 104, 5 Kasım 1925, s.1681.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
İran'da Hükümdarlık ve Cumhuriyetten Birinin Takarrürü, Numara: 105, (7 Teşrinisani 1341/7 Kasım 1925), ss.1687-1692

İran'da Hükümdarlık ve Cumhuriyetten Birinin Takarrürü[169]

İzvestiya Gazetesinin 241 numaralı nüshasından:

Tahran'da pek yakın bir zamanda hükümdarlık lehine tezahürat icra edildiği hatırdadır. Şu hadiseye iştirak edenler meclis mali azasından rast getirdiklerine dayak attıkları gibi fırsat bulanları da Tahran'daki Sovyet siyaseti mümessiliğine iltica etmekle bereber İran şahının Tahran'a avdetini talep etmişlerdi. Halbuki şu son günlerde gerek İran Azerbaycan'ının merkezi addedilen ahalisi oldukça kesif ve zengin Tebriz şehrinde gerek cenubi İran'da eski İran payitahtı olan İsfahan şehrindeki ahali şahın memleketine avdetini talep edenleri protesto zamanında ayrıca tezahürat icra etmişler ve protestolarını umumi tatil işgal ilanıyla te'yid etmişlerdir.

Bu iki tezahürden birincisi tahrikat ve ifsadat usulünden harice çıkmayarak ve alenen faali harekette bulunmadan maksada nail olabilmek saadetinde iken ötekiler faal ve hareketlerine milletperver komitacılık şekli vermek azminde bulunmuşlardır.

Evvelki tezahürat Tahran'ın meşhur caddelerine yayılmadan **(S.1688)** yerinde bastırılmış ayak takımı denilen birkaç esafil zabıta tarafından yakalanmıştır.

İran'da hükümdar aleyhinde tezahüratta bulunanlar memleketin kısım cenubinde ekseriyeti ihraz etmekte idi.

İran 1905-1909 seneleri hadisatını atlattıktan sonra Rıza Han zaman idareyi ele alınca İran'ın hududa yakın mahallerinde derebeylik mesleğini menfaatlerine tevfik etmiş olan taraftarları aleminde ıslahat icrasına girişti. Birçok azili teferrüd etmiş aşiret şeyhleri, hanlar ceza sezalarını bulmakla memalik ve mevcudları taraf hükümetten müsadere edilmiştir. Maku Talış derebeyleri gibi ecnebi nüfuzuna meyyal şahsiyetler birer birer aynı teşebbüs ve harekete hedef olmuşlardı. Bahtiyari,[170] Loristan,[171] İran Lorisatan'ı da keza merkeze rabt edilmişti, Şahsun? aşiretleri eslihadan tecrid edilmişti. Memlekette

[169] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "İran'da Hükümdarlık ve Cumhuriyetten Birinin Takarrürü ", Nr: 105, 7Kasım 1925, ss.1687-1692.
[170] İran'a bağlı bir eyalet.
[171] İran'a bağlı bir eyalet.

dahilen emniyet ve sükunun takarrür esbabına tevessül olunmuştu.
Bununla beraber bir taraftan askeri tensikat icra edilerek kuvayi milliye muntazam surette teşkil ve hidmet mecbure-i askeriye ilan edilmişti. Memleketin her tarafında muntazam şev se yolları inşasına teşebbüs ve dahili ticaret, sanat ve ziraat tevsi'edilmiştir. Umur mülkiye ve adliye ve maliyenin mümkün mertebe ıslahına çalışılmıştır. Emniyet ve asayiş her tarafta hükümferma olmuştur. Velhasıl hükümetin teçhizatı derece-i tekamüle erdirilmiştir.
(S.1689) İran'da bütün teceddüdi tevsi eden Rıza Han yorulmaz himmet ve gayreti olmuştur. Tabaka-i aliye addedilen sermayedarın ulemanın müteneffizanın ve hatta İngilizlerin entrikaları Rıza Hanı ıslahat yolundan çevirememiştir.
Rıza Han milli ordu teşkilatına fevkalade ehemmiyet evrmiştir.1921 senesi İngiliz diplomasisi İran kuvayi meslahasının 30,000 kişiyi mütecaviz olmaması teşebbüsünde bulunarak şu esas kabul edilince İran'a ikrazatda bulunmak ve vaadi ileri sürülmüştü. 1921 senesi 26 Şubat tarihinde Sovyet ile İran arasında akdedilen mukavelat ve muahedat akabinde İran'da tebeddül etti. Orada istiklal milli fikri tecelli etmeye başladı. Rıza Han şimali İran'daki aşairi eslihadan tecrid ederek bazı derebeyi hanları külliyen ribka-i itaate idhal etmek esbabına tevessül etmesi gibi işler tedricen İngilizlerin İran üzerindeki amalini kesr sebebiyet vermiştir. Böylece İran asrileştirmeye yüz tutarak bedema başarında bir şah ve bir zel ellah görmek hissi İran'da sönmüştür. Rıza Han İran'da kuvve-i meslahayı elde etmekle beraber memleketin bilcümle umurinide başvekil sıfatıyla tedvire girişmiştir. Şahın tensibiyle Tahran'da kalmış olan veliaht saltanat memleketin hiçbir işine müdahale etmek hakını haiz değildir. Memlekette kuvvetlenmiş olan burjuvazi eşbu hali hali eski usuller üzerine bir zaman muvaffakiyet addetti. Binaenaleyh 24 senesi **(S.1690)** ilkbaharında cumhuriyet ilanı suretiyle muvaffakiyet istihsal edebileceği ümit olundu.
Malum olunduğu üzere cumhuriyet ilanı teşebbüsü adem-i muvaffakiyetle neticelendi. Şu halde başlıca sebebiyet veren madde İngiltere'nin Rıza Han'ı, atmak istediği hatvenin pek ağır netaic tevlid edeceğinden açık bir lisanla haberdar etmesinden ibarettir: İngiltere nokta-i nazarından Rıza Han'a karşı ileri sürülen vesayet usulü "meşru" usul addedilmekte idi. Aynı zamanda ecanibin müdahalesini "meşru" gören bir hükümetin zir idaresindeki cenubi İran'dan iftirak edeceği şayiası deveran ediyordu. Bu gibi ahval dolayısıyla İran'da ilan cumhuriyet meselesi tehir edildi.İaln-ı cumhuriyet keyfiyeti gerek seray\saray şahiyi, gerek ulema müteneffiz derebeylerini ve bilhassa İngiltere'yi ziyadesiyle kuşkulandırdığından 924 senesi son baharında askeri diktatörlüğün istikati

(istika) teşebbüsü icra edildi. Halbuki böyle bir teşebbüse fiilen kıyam, Rıza Han'ın şurai milli meclisi tarafından İran ordularına başkumandan ilan edilmesi ve İran kanun-i esasiyesinden beşinci maddenin şaha bahşetmiş olduğu imtiyazatın resmen fesh ve ilgasını tevlid etmiş oldu. Rıza Han hükümeti kafi derecede takarrür eder etmez eski şarkın pek muhtaç olduğu ıslahat esasiyenin tatbikini kendisine hattıhareket ittihaz etti.
(S. 1691) Rıza Han şurai milli meclisine takdim etmiş olduğu bir takım ıslahat dahiliye layihaları içinde bir kısmı vergiler vaz'ine diğer bir kısmı araziye ve ziraate ait idi.
İran ulemasıyla seraye\ saraya mensup bulunanlar mezkur layihaları makabir şer addettiklerinden Rıza Han çar ve ne çare? Muhalifleriyle uzlaşma çarelerini taharriye (taharri) başladı.
Tarafınca kararlaştırılan umdelerden beri muhalifler lideri ve şurai milli meclisi müderris mel'an'ın\ melanın Rıza Han ile mecaleden feragat etmesinden, diğeri de mekur layihaların meclisten geçmesinden ibaret idi.
Bu uzlaşmanın cumhuriyet ilanı meselesiyle alakadar olduğu zannedildi. Mamafi tarafeyn arasında muvafakat hahsıl olmuş gibi gibi göründüğü halde her iki taraf yine kendi mesirliğine muvafak gelen ciheti tervicden hali kalmadı. Rıza Han İran'da içtimai ıslahatın bir an evvel husule getirilmesini temenni ediyordu. Rıza Han'ın rakip ve muhalifi bulunan müderris mela müşarun ileyh umdelerinden bazısını memlekette baş gösteren kaht ve gala dolayısıyla suiistimal ederek tekrar ahd şikenana harekette bulunmuş ve şahın avdetini ve zaman idarenin kendisine terkedilmesini ileri sürmüştür.
Rıza Han müderris mela vesaray tarafdaranı ile uzlaşmış olduğuna izhar nedamet ediyordu.
(S.1692) Binaenaleyh bu kere Türkiye'de cumhuriyetin ilanından evvelki hattıhareketi kendine numune-i misal ittihaz etmekten başka çare bulamamıştır. Türkiye'de 29 teşrinevvel 1923 ve 1 teşrin 1923 hadiselerine tevfikan hareket etmek saadetine bulundu. Halika makamında bulundukça irtica ve saili her an müheyya göründüğünden saltanat ilga ve halife Türkiye'den ihraç edildi. Şimdi Rıza Han tarihin kendisine göstermiş olduğu numune ve hattıhareket terviç amaline tatbik etmek fırsatını elbette kaçırmayacaktır.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
Kaçar Hanedanının Sonu, Numara: 108, (10 Teşrinisani 1341/10 Kasım 1925), ss.1741-1743

Kaçar Hanedanının Sonu[172]

3 Teşrinisani tarihli (Times) gazetesinin baş makalesinden:

"Allahın Oğlu" [Çin İmparatorunun Lakabı] nın sukutundan sonra zel ellah olduğunu idda eden Türkiye sultanı ve onun sukutundan sonra İran şahı yuvarlandı. İran meclis tarafından Kaçar Hanedanı saltanatından hal' olundu. Vesen rüşde vasıl olduğundan beri umur millet ve hükümete tam bir lakaydı ile hareket eden sultan Ahmed Şah tacını kaybetti.

Çoktan beri vukua gelmesi melhuz olan ve kendiinin bu ilkbaharda Paris'ten İran'a avdet etmemek suretiyle vuku tesrih etmiş olduğu bu hadise-i inkılap ihtimal Ahmed Şahı o kadar müteessir etmemesidir.

Cumhuriyet tesisi fikrinin tevsi ve tesisi zaten 1924 senesinde bir buhrana bile sebep olmuştu. O esnada cumhuriyet idarenin İran'da hemen tesis etmemesine sebep ancak Şia ulemasının mukavemet mutaassıb-anesi \müteassıb-ane idi.

Gerek ve gerek taraftarları bu vechle ellerine geçen devre-i fırsattan istifade etmediler; binaenaleyh muvakkat bir küsuftan sonra İran'ın kuvvetli şahsiyeti olan Rıza Han'ın yıldızı tekrar **(S.1742)** asman siyaseti de parlamaya başladı. Ve aşikar oldu ki: İran meclisi tarafından ilhaya? ne şekil hükümet kabul olunursa olsun, İran'ın hakim hakikiyesi bu muktedir asker ve siyasi olacaktır. İran'ın Türkiye komşusu ile Bolşevik hem civarının bu tahavvüle karşı nasıl hissiyat besledikleri bugün meçhuldür. Türkiye hükümetinin Kürtleri Türk camiasına idhal yahut Türkleştirmek hevesinde bulunması dolayısıyla; şayet arzu ettiği vechle Musul'u elde etmeye muvaffak olursa tabii İran'ın Kürtlerle meskun olan hudut vilayetleri de temellük etmek isteyecektir. Bundan başka Türk ricalinin İran'ın Türkçe konuşan ahali ile meskun Azerbaycan vilayetine karşı da alaka göstermeye başladıklarına ait şaibelerde vardır.

Rıza Han'ın her şeyden evvel vatanperver bir İranlı olduğunun tezahür etmesi arzusuna Bolşevik Rusya İran'a karşı son zamanlarda kuvvetli bir şahlık (monarşist) siyaseti

[172] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Kaçar Hanedanının Sonu ", Nr: 108, 10 Kasım 1925, ss.1741-1743

kullanmaya başlamış idi. Ahiren ekmek üzerine iğtişaş çıkararak (Sovyet) sefarethanesine iltica etmiş olan İranlılar arasında birçok şah taraftarlarının bulunması çok manidar bir şeydir ve Rusya hükümeti Tahran hükümetinin ittihaz ettiği kuvvetli merkeziyet siyasetine karşı infial ve tesirini izhardan hiçbir zaman geri durmamışlardır.

Mamafih Rıza Han harici birçok tehlikelere maruz bulunmakta olmasına rağmen İran'ın ahval-i dahiliyesinden dolayı **(S.1743)** memnun ve müsterih olmaya herhalde hakkı vardır. Fi-l hakika İran'da daha yapılacak çok şeyler vardır; fakat Doktor (Milspo?) idaresinde olan maliye heyeti İran devleti maliyesinde ıslahat azime vücuda getirmiştir. Diğer cihetten Rıza Han'da yağmager mütecaviz kabaili tedricen yola getirmeye muvaffak olan muntazam bir ordu ile devleti tahkim etmiştir.

İran'ın mazhar olduğu bu menafi azimenin Kaçar Hanedanının sükutundan mütevellit tadil edeceğine şüphe yoktur. Kaçar Hanedanı aslen ta Türk olduklarından sarayda Türk lisanı muhafaza etmişler ve diğer İran saltanat hanedanlarının yaptığı gibi milletle asla samimien karışmamışlardı. Binaenaleyh bu hanedan Asya kıtasına mahsus enmüzecde kuvvetli müstebiddler yetiştirebilmek istidadını kaybedince saltanatı da kaybetmiştir. Fetih Ali Şah ile İran'ın son şahı Ahmed Şah'ı bu nokta-i nazardan muhakeme edersek hakikat pek i'la tezahür eyler.

Bütün bu ahvalin husul bulacağı daha çok evvelden malum olmakla beraber bugün koca Asya ancak üç eski hükümdarlığın baki kalmış olması herhalde fikir ve muhakeme üzerinde icrai tesirden hali kalmıyor. Bu üç baki hükümdarlıklar şunlardır: Japonya'nın tarihinin maverasından uzanan imparator hanedanı. (Siyam)'ın mahud hükümdar hanedanı; (Kabil)'in sert ve demir elli hakimleri ki: bu sonuncular muazzam (Panipat) muharebesini[173] kazanmış olan Ahmed Şah'ın neslindendir.

[173] 1526 yılında Babür Şah ve İbrahim Lodi arasında gerçekleşen bu savaşta Babür Şah Hindistan'da Babürlü Devletinin temellerini atmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Canan Kuş Büyüktaş, "Babür Şah'ın Varlık Mücadelesi ve Hükümdarlık Döneminde Sığındığı Kuran Ayetleri", *Asya Araştırmaları Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* 2\2 (2018), s.145.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

İran Hanedanlığının Iskatı\ İskat, Numara: 109, (11 Teşrinisani 1341/11 Kasım 1925), ss.1761-1763

İran Hanedanlığının Iskatı[174]

2 Teşrinisani tarihli (Gülnişe Çaytong) dan:

İran meclisi 80 azadan reyle elyevm İran'da hükümran olan hanedanın ıskatı\iskat ve Başvekil Rıza Han'ın main bir devre zarfında Kanun Esasi dahilinde icrai hükümete memur edilmesine karar vermiştir. Kararda şekl hükümetinde Meclis Mebusanın vereceği karara menut bulunduğunu da camedir.

Buna nazaran milli demokrat başvekil ve askeri diktatör mirza Rıza Han memurin ruhani ile büyük emlak sahiplerinden müteşekkil şah taraftarı "müderris molla" fırkasına açtığı mücadeleden galip ve muzaffer çıkmıştır.

Şah zaman saltanatında bu iki fırka çok kuvvetli bir mevki **(S.1762)** sahibi bulunuyordu. Bu mevki bunlara hemen hemen Tahran merkezi hükümetinden tamamen müstakil bir vaziyet vermişti. Bunlar bilhassa istedikleri tarz ve miktarda vergiler tarhı hakkına maliktiler. Hazine bu vergilerin yüzünü bile görmezdi.

Şah çok yüksek hususu masarifat ve levazımını umumi ağır vergiler ve bilhassa ihtilali müteakip Rusya ikrazatta bulunmadığından İngiltere bankalarından yaptığı istikrazlarla temin ederdi.

Bu istikrazların her biri ya hükümet menabi varidatının ve yada imtiyazların ferağ ve terhini suretiyle temin olunduğundan iki sene evvel Rıza Han bir darbe-i hükümet ile hükümeti ele aldığı ve şahı "Riviyore?" ya gönderdiği ve mali ve idari ıslahat ile tedricen fakat çok emin bir tarzda memurin ruhaniye ile büyük emlak sahiplerinin nüfuzunu kırmaya teşebbüs ettiği zaman İran hemen hemen tamamen İngiltere'nin cebine girmiş gibi idi.

Rıza Han'ın idare usulleri main ve müsbet ve "demokratı" şekillerini alamaya başladıktan sonra ve saltanatlarının sükut etmek üzere bulunduğunu sezen "müderris molla" cılar artık son nefese kadar mücadele ilan ettiler. Cenubta garp isyanları, Belucistan[175] hudutlarında gürültüler, bahr-i hazer mıntıkasında "Yamud" Türkmenlerinin isyanı ve

---

[174] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "İran Hanedanlığının İsakatı\ıskat", Nr: 109, 11 Kasım 1925, ss.1761-1763.

[175] İran'da bir şehir.

son ekmek buhranları karışıklıkları Rıza Han’ı zayıf noktalarından vurmak üzere muhasımları tarafından tecrübelerden başka şey değildir.

(S.1863) Rıza Han’ın kuye\kuy\köy Bolşevik dostluğunu keyfiyeti tahrik vasıtlarını teşkil ediyordu. Bu esbap ise, acemlerce Bolşevikler hırsız ve şaki tarzında tanındıklarından, tesirsiz kalmayacaktı.

Fakat hakikatte Rıza Han’a yapılan bu isnadlar doğru olmazdı. Çünkü Rıza Han dahilde komünizmin mücadelesi uğrunda en şiddetli vasıtalara bile müracaattan çekinmiyordu.

Bununla beraber Rıza Han İran’ın siyasi zaafların zıf’\zaaf tatbiki hareket ederek siyaseten ne Moskova ve nede İngiltere ile bozuşmak mecburiyetinde idi.

Rıza Han dahilde serbest kalmak ve istediği gibi çalışmak için icab hale göre ya İngiltere kozunu Rusya’ya veya Rusya kozunu İngiltere’ye karşı muhafaza ve oynamak zaruretinde bulunmaktadır.

Şah tarafdaranı İngiltere’ye istinat ettiğinden Rıza Han siyaseti son zamanlarda komünizme karşı dahilde alınan vaziyete halel gelmeden Moskova’ya teveccü etmişti.

Şah saltanatının yıkılması kararı Rıza Han’a ıslahatı mesaisinde vasi bir serbesti verecekti.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Şarkta Sovyet Amali, Numara: 111, (14 Teşrinisani 1341/14 Kasım 1925), ss.1783-1785

Şarkta Sovyet Amali[176]

6 Teşrinisani tarihli Şiddetli Muhafazakar (Morning Pos) gazetesine (Riga) daki muhabir mahsusi tarafından yazılıyor:

Ne Sovyet Rusya'nın ne de Almanya'nın iştirak etmemiş olduğu Çin kömür tarifeleri konferansının arefesinde Kanton'dan gelen ve Kanton hükümetini temsil eden askeri ve siyasi bir heyet Moskova'ya vasıl olmuştur. General (Feng) erkan-ı harbiye reisi zaten bir müddetten beri (Kremlin)[177] de vaziyeti istikşaf etmekte idi. Ve pek aşikar görülüyor ki: Sovyetler Çin üzerindeki mesailerini tevhid ve teksif için en münasip zamanın hulul etmiş olduğuna hüküm eylemişlerdir.

Bilzat Kanton'da – Sovyetlerin bu ana kadar sarf ettikleri telaşlı ve hammali (hammal) faaliyetlere rağmen Komünist teşkilatı şimdiye kadar adeta iskat halinde kalmış idi; Bu iskat üzerinde iş görecek assab ve adale yoktu.

Ahiren Münih'te akd olunan demir yolları konferansı Almanya ile aksa-yı şark arasında doğrudan doğruya bir şimendüfer hattının teşkiline karar vermişti. Moskova'da akd **(S.1784)** olunan diğer bir konferansta bu karar takviye ev teyit edilmiştir. Moskova Konferansına Rusya, Çin ve Japonya şimendüfer şirketleri mümessilleri iştirak eylemişlerdir.

Sovyetler hiçbir şeyi tali' tesadüfe terk etmek fikrinde görünmüyorlar. Ruslar Asya kıtasında istedikleri serbesti icraatı elde edebilmek için Almanların bir muahede akd ederek arkalarını tahtı emniyete almışlardır, şimdide Sibirya boyunca hat muvasala ve münakalelerini tanzime hasr gayret ediyorlar.

Merkez Asya'da Rusya cenahı yeni mevzu Sovyet kanun askeriyesi ile taht emniyete alıyor. Mevki tatbike konulmak üzere bulunan bu kanun ile şimdiye kadar Rusya hidmet askeriyesinde muaf kalan bütün Asya ve vasati Türk kabileleri vazife-i askeriye ifasına mecbur olmaktadırlar.

Sovyet Rusya prensiplerince milliyet ahaliyenin bulundukları araziyi müdafaa etmeleri mecburiyetini tevlid eyler.

---

[176] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Şarkta Sovyet Ameli", Nr: 111, 14 Kasım 1925, ss.1783- 1785.

[177] Moskova'da bulunan saray.

Bu Kanton hükümetince askerlikle tavzif olunacak Asya'yı vasati ahalisi arasında Türkistan, Buhara (Fergana) vilayetleri halkı dahildir.

Sahib tecrübe müdekkiklerin fikrince Sovyet hükümeti bu hareketi muvaffakiyetinden tamamen emin olduğu için ihtiyar ediyor; yahut ileride mucib nekbeti olacak bir yanlışlık irtikab ediyor.

(S. 1785) Ancak Almanlar Mavera-yı Kafkas şimendüferiyle bu "mıntıka-i memnua " ya duhule muvaffak olabiliyorlar. Çünkü bu gün (Merv)[178] ve (Emsa?) gibi Asya vasati şehirlerinde neler olup bittiği ilim medeniyet için esrar kabilindendir.

Afganistan'daki yeni imtiyazlı Alman şirketinin vaziyetinden anlaşıldığı vecihle Almanların Asya'yı vasatide dolaşmaları sarf tedkikat ilmiye ve tarihiyye hatırı için değildir. Bütün alaimden anlaşılıyor ki: hatta Asya vasatide bile Almanlar her hususta Rusların peşinden ayrılmamaktadırlar.

[178] Türkmenistan'da bir şehir.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
Asya'nın San'at Memleketi Olması Meselesi, Numara: 113, (16 Teşrinisani 1341/16 Kasım 1925), ss.1814-1822.

Asya'nın San'at Memleketi Olması Meselesi[179]

Der neue-i orient mecmuası**:**

Avrupa dünya iktisadiyatı imtiyazını haiz bulunması artık maziye karıştı. Dünya ticareti yağlarını Londra üzerinden geçirerek Britanya sınaatı ile rabt eden büyük İngiliz bankaları sermayesi çok daha kuvvetli New York'ı rakibi karşısında ricata (ricat) mecbur oluyor ve hakimiyet mutallakasını tedricen kaybediyor. Bundan maada Amerika'nın genç ticaret donanmasının hacim istiabını Amerikan sınaatınn kuvve-i cazibesiyle birleşerek bütün dünyadan İngiltere ve Avrupa kıtasına doğru akan mevad ibtidaiye cereyanını kuvvetle mahsus bir tarzda memalik müttehide Amerika'ya doğru sevk ediyor. Gerçi İngiltere mevad ibtidayiye ihtiyacını mehma imkan temin eden müstemlekete maliktir. Fakat tesavi-i hukuka malik olan Britanya hükümet müttehidesi kardeş milletleri artık ana vatana bila kaydu şart mevad iptidaiye ihraç etmek mecburiyetini duymuyorlar. Britanya, Kanada, cenubi Afrika ve Avusturalya gibi sanai memleketi olmakla istiklal kazanmış memleketler bu menbadan almış oldukları kudret iktisadiye ile takip ettikleri yolları **(S.1815)** yalnız yürümeye başlayarak cenubi Amerika memleketleri, Balkanlar, Şark Asya ve Ön Asya gibi "gümrük himayesi" gayesini istihdaf etmektedirler. Az bir zaman içinde bunları Hindistan'ında takip etmesi vardır. Esas itibariyle bu "dünyanın Avrupalılaşması" yani Avrupa'nın dünyaya karşı kazandığı bir zafer mahiyetindedir keyl, belki de bütün Avrupa sanat memleketlerinin mali bir felaketi şeklini almaya başlıyor.

Enflasyon ve nifak dâhilinde mütevellit zaruret ve sefaletten sarf-ı nazar bu endişe ve kasavet Alman sanai binasının kapısında vuruyor. Alman piyasaları, gerçi efkar-ı umumiyenin fırkacılık yaygarası içinde mühim akslerle kaybolarak fakat çok ehemmiyet ve isti'cal ile mevad ibtidaiye ihtiyacı karşısında haykırıyor. Alman ithalatçısının bazı eski ve yeni mevad iptidaiye menabii elde etmesini itirafla beraber Avrupa haricinde bütün akşam cihanın sınaate vakıf nefes etmesi keyfiyetinde görülen terakki hakikaten ucuz menbalara velan ihtiyacı tatmin edemiyor ve istikbalde de tatmin edemeyecektir.

O halde sarf hariçten idhal edilen mevad iptidaiyeyi işlemekle geçinen, yaşayan Alman

[179] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Asya'nın San'at Memleketi Olması Meselesi", Nr: 113, 16 Kasım 1925, ss.1814-1822.

iktisadiyatı önünde miktar kafi ve işe yarar mevad görmezse, ne yapacaktır?
Ne yüksek kömürün himayeli cenubi Amerika ve nede müttefiklerin **(S.1816)** hakimiyeti altında bulunan Afrika istikbal için ümid bahş itimatlar tevlid edemiyor. Bu sahada yine en müsait mıntıka Asya'dır. Çünkü buradaki mahalli\ muhal sınaatının herhalde ihracat fazlasını da kendi memleketine ayırması beklenemez.
Fakat şunu da nazar dikkatten devr tutmamalıyız ki, bu son Avrupa noktai nazarıyla izhar edilen nikbin işaret galat basar mahiyetini alabilir, bundan mütevellit inkisar ise çok vahim olabilecektir.
Asya yerlilerinin hali hazırdaki fikri ve ruhu bünyelerine rağmen, vücut bulması muhakkak olan sınai terakkinin bu ciheti dikkatten uzak tutacak bir Avrupa üzerinde felaketli tesirler husule getirecek bir süratle inkişaf ve taazzuv yolunda ilerlemesini de hesap mecburiyetinde bulunuyoruz.
40 sene evvelden Avrupa'nın ancak asırlar zarfında edinebildiği iktisadi bir tekamül derecesinde Japonya'nın bir amir\ömer \ömr beşer müddetinde ayrışacağını kimse aklına bile getirememişti. Avrupa'nın mübda'\mübdi' olması keyfiyeti zayıf ve hissi bir tesellidir. Esas mesele nihai muvaffakiyetin ----.
Asya'nın sanayi memleketi olmasında bilhassa İngiltere'nin serbesti ticaret siyaseti ile garbi Avrupa terbiye-i siyaseti neticeleri teahhura uğratan amiller olmuşlardır. İngiltere suret-i muntazamada mevad ibtidaiye memleketlerinin yüksek rüsumlar dolayısıyla Britanya sanayi merkezi merkezlerinden ayrılmasını temine çalışmıştır. **(S.1817)** Burada mükemmel bir misal; İngiltere'nin Çin'e karşı açtığı Afyon harbidir. Ve bunun siyaset ticariye neticesi Çin sanayi bütçesinin batırılması ve Çin mevad ibtidaiyesi fiyatları fiyatlarının tezelli ve aynı zamanda şarki Asya müstehlik Avrupa mamulatı ile hal işaa getirmek olmuştur.
İngiltere'nin Hindistan'da da ham eşya müşterilerinin tatminine çalışması gayet tabiidir.
Bu sahada şayan dikkat bir nokta varsa oda Asya idhalat ve ihracat sınıflarının en kuvvetlileri memleketleri siyaset dahiliyesinde kuvvetli tesirler yaparak ortaya çıkmışlar ve serbestsi ticaret dolayısıyla fevkalade kazanç temin ederek ve ahvalin tebdiliyle katiyen alakadar olmamaktadırlar.
Bunlar İngiltere'nin en iyi dostlarıdır. Bununla beraber Almanya'da bunların nüfuzu yalnız istihfaf edilmekle de kalmıyor. Hatta tamamıyla lakayt kalınıyor gibi bir vaziyet bile meşhud. Bundan maada gerek İngiltere ve gerek Fransa, müstemlikenin deyerli zekasını istihsalden ziyade bir istihlak terbiyesi veriyor. Buna mukabil aşağı halkı tabakası terakkiden uzak halinde halinde olduğu gibi bırakılıyor.

Bu sebeple Asya'da yerli sınaat rüesası ile müstaidd amele fıkdanı meşhuddur.
Ancak son on sene zarfında garbi Avrupa, birçok **(S.1818)** yerlilerin teknik ve tabiiyyat sahasında ciddi tahsil ve tetebbuda bulunarak memleketlerine avdet ve orada asri mektepler açarak gayretle çalışarak garbi Avrupa'yı buraya tevcih nazara sevk icbar etti.
Bunlara mukabil Asya'da kendi yağıyla kavrulma hususunu iki amil tenmiye etti.
Birisi Sovyet Rusya'nın ikiyüzlü siyaseti olabilir de milliyeti takviye sonrada onlardaki bu hisleri bir Avrupa aleyhtarlığı propagandasına alet eylemek.
Bunda esas düşünce yerlilerin bir vatandaşlık ittihadı vasıtasıyla istihsalat mahalliyesini tezyid etti ki buda evvela komünistlik silindiri geçirilmiş arzdan hüviyyeti resmen inkar edilen Rus silindirini gittikçe ilerilere tahrik etmekte devam, diğer taraftan da Avrupa sınaatını arkadan en hassas bir noktasından vurmayı istihdaf eylemektedir.
Diğer amil ise Amerikalıların Asya'daki faaliyetidir. Nereden petrol, bakır, kauçuk ve pamuk elde edilirse orada Amerikalı ahz muvakki'\ mevki etmiştir.
Para ve teşebbüs arzusu Amerikalıda baligan-ma-belağ mevcut sermaye fazlalığı onu şimdiye kadar cenubi Amerika'da yaptığı gibi eski dünyada da mevad ibtidaiye "av" imkanları fırsatını fevt etmemeye sevk ediyor. **(S.1819)** Bilhassa Amerika'nın maden hafriyatı Asya'da yer tutmuştur ki bunların başında petrolcüler bulunmaktadır. Ve hususuyla bunların Asya sahillerinde Amerikan Sahrnc? İstasyonlarının gittikçe mütezayid bir tarzda intişarında amil olmuşlardır. Bu suretle Amerika ticaret filosunun saha-i faaliyeti tevessü' etmiş ve Amerikan mevad ibtidaiye alıcılarının mevkii tarsin edilmiştir.
Fakat Amerikan sermayedarlarının büyük bir kısmı mevad ibtidaiyesinin Amerika'ya sevkine ve bunların kazanç getirecek surette istimaline pek büyük bir ehemmiyet ve kıymet vermemektedirler. Bu münasebetle Amerikalı İngiltere mevad İbtidaiye memleketlerinde bir gümrük himayesi düşmanı değildir. O yalnız çabuk kazanç getiren teşebbüslerle iktifa etmektedir. Bu teşebbüsler yerli tarafından yapılsa da önce haiz ehemmiyet değildir. O yalnız murakebe \mürakebe ve bununla hasılat safiyyeyi temin eyler. Tabii bu keyfiyet Avrupa sınaatını tehdit eden bir tehlike teşkil eylemektedir.
Bir Avrupa sınaatı ittihadı bile Asya sınaat başlangıcına sermaye veren Amerika'nın bu faaliyetine mani olamaz. Böyle bir vaziyette Amerika takviye edilmiş bir Rusya kozunu Avrupa'ya karşı oynamaktan çekinmeyecektir. Çünkü az veya çok zamanda herhalde Rusya re's (re's) karına dolarcılara kafi bir teminat verebilecek bir hükümet geçecektir. Bunun neticesi Amerika'nın bireyleri hareketi ve vasati\vusta Avrupa'da yaydığı gibi Rusya meselesinde de mütehassıs sıfatıyla Rus menafine vekaleti olacaktır.

(S.1820) Amerika gerçi çok paraya malikse de Asya ve Rusya'da dahil olmak üzere Asya'da muvaffakiyetle faal olacak feni kuvvetlerden mahrumdur. Halbuki biz buna fazlasıyla malikiz.
Esasen Alman mühendisi ve saire başka memlekette çalışmadığı zaman maalesef ekseriye mürebbi medeniyet ve daha dorusu başkalarının ırgatlığını yapmıştır. Almanların Asya'da Amerikalılara karşı ahz muvakki\ mevki ederek ufak sermayelerle şirketler kurması ve buraya Alman kuvvetleri Amerikan hıdmetine girmeleri çok muhtemeldir. Amerikalılar bu esas dahilinde Almanlardan çekinmeyeceklerdir. Bilakis onların, zeki Asyalılara karşı kestaneyi ateşten çıkaracak kimseler bulmak sevindirecektir.
Amerikalılar için bunu kimin yapacağı meselesi mevzu bahis değildir. Onlarca bunun icrası, seri bir muvaffakiyetle icrası ve kendisine para getirmesi haiz ehemmiyettir.
Amerikalıların şiarındaki azim ve sebat ile şarklılar tarz-ı hayatının kaynaşamaması bilhassa celb-i dikkattir. Amerikalıların şarklıları dolandırıcı telakki etmekte ve şarklılar onları şiddet tavsif eylemektedirler. Tabiidir ki bunun neticesi ya muvaffakiyetsizlik veya da Amerikalıların aldanmasıdır. Bu sebeple de bizim burada iştirakimiz şarktaki uzun tecrübelerimiz dolayısıyla her iki taraf ve bizim içinde büyük faydaları mucib olacağı tabiidir. Eğer Alman sınaatı bizde mevcut ve şarkta çalışmaya **(S.1821)** bulunan mütehassısları bir teşkilata rabt ederek faaliyete amade bulundurmakta muvaffak olabilirse artık Amerikaca sermaye tedariki meselesini merak etmemelidir. Gerçi Amerikalılar esas karı ceplerine yerleştireceklerdir. Fakat bizim içinde mevad ibtidaiye sevkinde bir tesir yapmak hususunda amil ve vasıta olmamız imkanı olduğu gibi yabancı hidmetlerde parçalanan ve bi-l tecrübe ekseriye bizim için kaybolan Alman münevveran sınıfını muhafaza kabiliyeti mevcuttur.
Tabiatıyla bu şekilde planların muvakki\ mevki faale isali için emin münasebetlerin idamesinde vasıta olacak müstakil bir Alman ticaret filosunun mevcudiyeti elzem olduğunu düşünmekte izahtan varestedir. Mesela Alaman makine sınaatının Amerika-Asya mesai müştereke çerçevesi içinde muvakki \ mevki tutması için böyle bir filo gayri kabil ihmal bir amildir.
Bilhassa Asya'nın sınaat sahasındaki yeni tesisatı çok fazla miktarda "spesiyal \ espesyal" makinelere muhtaç olacaktır. Biz bu ihtiyacata gayretle tetabuk\ tatabuk etmek mecburiyetindeyiz. En ufak bir te'hir rakipler lehine bir arazi zaya' \ziya' zayaidir.
Makine ihracatımızın esas gayesi mevad ibtidaiye ile mübadele şeklinde tecelli etmelidir. Bu gayede bilhassa yukarıda bildirildiği vecihle gerçi Amerika sermayesiyle teşkil etmiş fakat Alman hüviyyetle ortaya gelen inkişaf şirketleri vasıtasıyla elde edile **(S.1822)** bilir.

Bununla beraber ihracat sanayimiz propaganda materyali son gayeye isal etmelidir ki buda ancak çok sıkı bir münasebet neticesinde kabildir. Katalog irsalatı bu gün sergiler usulüne mağluptur. Ve bilhassa Asya'da sanayi sergileri (bir mevad ibtidaiye sergisi ile rabt edilerek) muvaffakiyete namzettir. Çünkü şarklı el ile tutmak imkanını bulduğu bir şeyi daha büyük bir memnuniyetle satın alır. Onun nazarında bir sergi, Avrupalılaşmış bir Pazar cansız gözüken kataloglardan daha fazla şayan itimad ve ruhta daha yakın bir şeydir.

Fakat sergilerin nüfuzu tesirinin yüksekliği yalnız birçok alakadarın birleşmesiyle vücut bulan bir teşkilat ve bu teşkilatın başında mütehassıslar bulunmasına bağlıdır. Bu hususta birkaç adım atılmış bulunmasını görmek çok mucib serverdir\sürur.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
Bugünkü İran ve Moskova'nın Ticaret Usulleri, Numara: 114, (17 Teşrinisani 1341/17 Kasım 1925), ss.1831-1836

Bugünkü İran ve Moskova'nın Ticaret Usulleri[180]

10 Teşrinisani tarihli (Daily Telegraph) gazetesinin yukarıki unvan ile neşrettiği makaledir:

"Bugün İran'da vasat derece-i refah ve istirahat ile olsun seyahat mümkün değildir; Fakat İran'daki başlıca tarikler oldukça itinaya mazhar olurlar ve emniyette mevcuttur. Esna-i seyahatinizde mahal-i maksude varmadan hulul edecek olursa, hemen mai elbiseli bir jandarma size arzı hidmet eder ve arabanıza atlayıp sizi önünüzdeki menzil - haneye kadar götürür ve orada yeni jandarma anın yerine kaim olur. Elhasıl İran seyahatinde nahoş ahval her gün biraz daha azalmaktadır.

Fakat bu mukabil esna-i seyahatte bilseniz ne kadar uzun, külfetli muamelat resmiyeye tesadüf olunur, zavallı seyyah nihayetsiz bir sabır ve sekinet sahibi olmak mecburiyetine düşer! Hudutta (misal Afganistan hududunda) pasaportunuzu gösterir" eşyanızı gümrük memurinine teslim ederseniz ve verdiğiniz **(S.1832)** iyi sağlam parayı bozarak size narin ince bir takım kırmızı ve sarı kağıt parçaları verilir; aynı zamanda bütün muamelat resmiyenin artık hitam bulmuş olduğu hakkında teminat alırsınız. Fakat, bu muamelat hakikatte henüz yeni başlamıştır. Birkaç mil yürüdünüz mü, tekrar tevkif olunur; orada pasaportunuzu ve gümrük makbuzlarınız gösterir, biraz daha para verirsiniz. Bu paralardan bazıları yolun hüsn muhafazası icraatı, bazen belediye rüsumu olarak, bazıları da kimsenin size izaha muktedir olamayacağı ser engiz bir hidmet namına ahz\ahiz olunur. Eğer sizi yolda durduran memur okumak yazmak bilmiyorsa, yahut öğle uykusu zamanına tesadüf ederseniz işler büsbütün karışır; uzun müddet beklemek icap eyler; nihayet " acaba mahal maksude varmak nasip olacak mı?" düşünmeye başlarsınız.

Evet bu gün mahal maksude muvasalat olunur, fakat her halde bu hususta istical etmemek lazımdır. Nakliyat, muvaredat ve müraselatda ii böyledir. Mesela Tahran'da ikamet ederken Londra ve Paris'ten bir şey sipariş ederseniz, ısmarladığınız şey Basra Körfezine vasıl oluncaya kadar her şey arzu edildiği gibi, ve yolunda cereyan eder. (Bender Buşir)[181]

---

[180] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Bugünkü İran ve Moskova'nın Ticaret Usulleri", Nr: 114, 17 Kasım 1925, ss.1831-1836.
[181] Buşehr, İran'da bir şehir.

den namınıza bir şey vürud ettiği size ihbar ve size gönderilmesini temin için muayyen bir para talep olunur. Parayı gönderirseniz, **(S.1833)** eşyanız yerinden biraz kımıldanarak Şiraz'a gelir. Buradan yine haberler gelir. Ba'dehü eşya İsfahan'a vasıl olur. Üçüncü bir masraf te'diyesini (te'diye) müteakip siparişinizde size teslim olunur. Fakat Paris veya Londra'dan siparişiniz Tahran'a vasıl oluncaya kadar sekiz dokuz ay geçmiş, verdiğiniz masraf nakliyede eşyanın kıymet-i asliyesini birkaç defa tecavüz etmiş bulunur.

Rusya ve Tearrüf\ Taarrüf:

İran'ın şimal tariki Basra Körfezi tarikine nazaran daha kısadır. Şu kadar var ki: bu tarikten istifade için Rusya arazisinden geçmek lazım olup halbuki: şimdiye kadar oradan serbestçe transit yapmak imtiyazı – zannedersem- yalnız İtalya hükümeti elde edebilmiştir. Almanlar bu hususta o kadar ısrara gösterdikleri halde böyle bir müsaade elde edememişlerdir.

Rusya, İran pazarlarını diğer Orta Asya piyasalarını sırf kendi ticaretine hasr\husr eylemek istiyor; İran'da bugün Rusya emtiası tercihi bir muameleye mazhar olmaktadırlar.

İngiltere'nin misalini takiben ve 1919 senesi itilafnamesine tevfikan bütün diğer devletler 1920 tarifesi ahkamını kabul etmiş oldukları halde Rusya bu itilafnameyi kabul etmemekte ısrar ediyor ve Rusya memurini tarafından meydana getirilmiş **(S.1834**) olan 1903 tarifesinden istifade ediyor. Bu vaziyet şüphesiz – kabul olunacağı el- an şüpheli olan – (Sovyet –İran) ticaret muahedenamesinin imzasına kadar devam eyleyecektir. Bununla beraber Rus şekeri için İran'da şimdi beher\bühr\ behr Batman'a[182] üç şahi resm verilmekte olduğu halde başka amhallerden gelen şeker için iki kıran resm veriliyor.

Ruslar İran'a öyle bir usul koymuşlardır ki: bu usul İran'da ticaret inhisarını Ruslara temin eylemektedir. Rusya emitası satın alacak İran ticari için evvela (Servonet?)[183] yani Rus altın parası tedarik etmek lazımdır; Çünkü Rusya bu para mukabilinde eşya verir. İranlı ticaret ba'dehu siparişini Tahran'daki Rus sefarethanesinin ticaret hariciye şubesine gönderir, yahut İran'da mahal mahal tesis edilmiş olan "ticaret şarkiye" merkezlerine müracaat eder. Alışta muamele bu şekilde cereyan ettiği gibi satış hususunda da aynı tarik takip olunur. Yani gerek alım ve gerek satım muamelatında İranlı Rus ticariyle katiyen doğrudan doğruya münasebette bulunamaz; işi mutlaka hükümet dairesi vasıtasıyla görmek mecburiyetindedir.

Rusların İran'da sarf ettikleri mesai iktisadiyenin ahiren hayli inkişafa mazhar olduğu

---

182 İran'ın Kirmanşah eyaletine bağlı bir köydür.
183 Rus altın parası.

görülüyor. Rus ticaretinin bu memlekette daha ileri gitmemesinin yegane bir sebebi varsa oda Rusya'da kafi miktarda istihsalatta bulunabilememesidir.

(S.1835) Şubat 1921 muahedenamesiyle Bolşevikler, şimalde Çar hükümeti tarafından inşa edilmiş olan bütün bunları İran'a bahşeylemişlerse de, bu yolları kendi menfi ticariyeleri için isti'malden vaz geçmemiş oldukları gibi, hatta isti'mallerini kendilerine hasr\husr etmek tarikini de tutmuşlardır.

Bana bir Rus şu sözleri söylemişti:

Bizim kendi yollarımız üzerinde ve Enzeli ile Tahran arasında bir İtalyan şirketinin otomobil nakliyatında bulunmasına müsaade edeceğimizi zan eyliyor musunuz? Bu işi kendimiz idare edecek kadar sermaye ve levazım tedarik eder etmez İtalyanları buradan çıkaracağız.

Enzeli'den gelmiş olan bir zat bana bu şehrin bilfiil bir Rus müsta'meresi olduğunu söylemiştir. Baştan aşağı müsellah bir Bolşevik sefine –i harbiyesi daima limanda bulunmakta ve sefine zabıtanı ve ifradı şehre istedikleri gibi girip çıkmaktadır.

Sardar Sepah Rıza Han vilayet şarkiyeye vuku olan son seyahatinde Rus Sefine-i Harbiyesinin limanda mevcudiyet daimasını protesto etmiştir. Bir aralık sefine çekilmiş ise de iki üç gün sonra aynı sistemde diğer bir sefine-i harbiye evvelkinin makamına kaim olmuştur.

Vücuda getirilmiş olan bazı teceddüdata, vukua gelen bir takım terakkiyata ve efkar-ı umumuyedeki ciddi bir tebeddüle rağmen bu günkü **(S.1836)** İran'ın dünkü İran'da farkı yoktur. Yani henüz kapalı bir sahadır ki: orada iki büyük kuvvet yekdiğerine tefevvuk için hal mücadelededirler. İngiltere hükümeti, İran arazisinin Hindistan ile Irak arasına girmiş olduğunu Basra Körfezine sağlam surette yerleşmiştir. Diğer cihetten Rusya'da bahr\bahir Hazar'ın cenub sevahilinde aynı derece sağlam olarak birleşmiş bulunuyor ve müteaddid Sovyet cumhuriyetleri vasıtasıyla şarka doğru saha-i faaliyetini tevsi' eylemekte devam eyliyor. Bu iki rakip kendi ali el devam devam faaliyet göstermektedirler. Acaba biz bu garip düellonun, şayan dikkat mücadelenin sonunu görecek miyiz? Ve acaba bu mücadele neticesi ne şekilde tecelli eyleyecektir?

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
İtalya – Sovyet, Numara: 114, (17 Teşrinisani 1341/17 Kasım 1925), ss.1840-1842

İtalya – Sovyet[184]

İttifak Roma'da tekzib olunuyor.

9 Teşrinisani tarihli (Morning Post) gazetesine bir gün evvelki tarih ile (Roma) dan bildiriliyor.

Sovyet Rusya ile İtalya arasında, Balkan hükümetleri ile Türkiye devleti aleyhine akdolunduğu iddiasıyla metni Amerika'da intişar eden hafi ahidname, burada hükümet mahafilinde ancak İtalya hükümetinin itibar ve emniyetini sarsmak üzere yapılan diğer bir suikast mahiyetinde telakki olunuyor. İtalya hükümeti böyle bir ahidname veya muahedenamenin mevcudiyetini red ve tekzib eylemekte ve iddianın hatta red ve tekzibine değmeyecek derecede batıl ve gülünç olduğu beyan edilmektedir.

Bu şayia-i batılanın İtalya borçları müzakeratının Amerika'da cereyan etmekte olduğu esnada tekrar ortaya çıkarılması – çünkü bu yalan daha evvelce bir daha meydana atılmıştı pekala anlatıyor ki: mertebelerinin maksad hakikileri müzakeratın hüsn neticeye iktiran edememesi için bir mania tevlid eylemektedir. **(S.1841)** bu vesikanın İtalya'daki muhalefet fırkası menabinden çıkmış olması hakikati bu fırkanın, mahza mevki iktidardaki fırkayı azrar\ ızrar etmek daiyesiyle, İtalyan vatanının menafi hakikiyesini taht tehlikeye koymaktan çekinmediğini ispat etmektedir.

Mösyö (Musolini) nin gazetesi demek olan (Popolidi Roma) nın iddiasına nazaran ma'hud muahedenameye dair malumat vermiş olan muhabirin namıyla (New York World) gazetesi sütunlarında devamlı müretteb\mürettib surette makaleler görünmekte ve bu makalelerin intişarı İtalya'nın kendi saadetini temin için hayati ehemmiyette mesailik müzakere ve haliyle meşgul bulunduğu zamanlara tesadüf eylemektedir. Bu gazete [Popoludi Roma] o isimde hakiki bir muhabir veya muharririn\muharrer mevcudiyetinden şüphelenmekte, bildirdiği havadisler gibi isminde esassız ve uydurma olduğunu ileri sürmektedir.

Türkler Bu Haberlere İnanmıyorlar:

Roma'daki Türkler mahafili böyle bir muahede-i hafiyenin mevcudiyetine itimat etmiyorlar; hiçbir vecihle kabil taasür tasavvur değildir ki: bunca mevani' iktisadiye ve

---

[184] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "İtalya- Sovyet", Nr: 114, 17 Kasım 1925, ss.1840-1842.

kuvayi galebe-i ticariyeye karşı düvel muazzama arasında müsavat name tesisine çalışmakta olan İtalya hükümeti kendisini Bolşeviklerin bed merhametine tevdi’ etmekle kalmayıp der- akab bütün düvel-i muazzamanın adavet şedidesine maruz **(S.1842)** bırakacak muahede akdetmek hatası irtikab eylesin!

Sırf mücerred bir siyaset ihtimaliye olmak hissiyatıyla faşist fırkasının Tahran’dan daha çok evvel, Rusya – İtalya mukarenet ve muahedesini istihdaf eden bazı esaslar mecut idi; fakat yalnız bir noktayı bile nazar dikkate alsak, Mösyö (Musolini) nin Yugoslavya ile mevcut mukavelenamesi bile gösterir ki İtalya’nın siyaset hazırası (New York World) gazetesinde uydurulmuş olan muahedename mefadının büsbütün aksine cereyan etmektedir.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Yunan Tecavüzü Hakkında Rus Nokta-i Nazarı, Numara: 114, (17 Teşrinisani 1341/17 Kasım 1925), ss.1842-1843

Yunan Tecavüzü Hakkında Rus Nokta-i Nazarı[185]

"Mir" gazetesinin 10 Teşrinisani 925 tarihli nüshasından Moskova'da münteşir "İzvestiya" gazetesi 29 Teşrinsani tarihli nüshasında " Yunan - Bulgar Hudut Müsademesi" namıyla neşrettiği bir makalede mütalaat ve mülahazat atiyeyi serd etmektedir:

Yunan – Bulgar hududundaki silah patırtısı, İngiltere Hariciye Nezaretinin arzusu icabı olarak husule geldiği hakkında Avrupa matbuatının delail az değildir. Bunun böyle olduğunu kabul edince İngiltere'nin pek karışık ve maglak\muğlak bir oyun **(S.1843)** oynadığı anlaşılır. Hükümet hazıradan başka amele hükümeti erkanı Macdonald ve Balkan işleri ihtisas olan Bakston[186] dahi Bulgaristan lehine alenen izhar hissiyat etmişlerdir. Diğer cihetten Yunanistan'ın son zamana kadar İngiltere'nin hakiki bir surette himaye ve muzaheretine nail olduğu kimsenin meçhul değildir. O halde bu oyunu nasıl anlamalı? İngiltere'nin Dedeağaç'ın[187] Bulgaristan'a verilmesi lehine müteaddid def'a beyan mütalaa ilmesi hususu devlet mezkure hakkında yegane sözün teşkil eder.

Briand aleyhindeki izlerde daha az değildir. Briand, ihtilafa cemiyet-i akvamca vaziyet edilmesi hususunda sürat göstermekle kalmayıp İngiltere'nin Çin hadisat vukuatıyla fazla meşgul olmasından bilistifade Balkanlarda büyük bir faaliyete geçti. Ajansların verdiği malumata göre Yunan gazeteleri Bulgarların Sırplar ile bilitilaf hareket ettiklerini yazıyorlar. Bu hal Yugoslavya'daki fasılasız İngiliz, Fransız, nüfuz mücadelesi bilhassa tenvir ve tavzih eder. Yunan – Bulgar itilafının esbab hakikiyesi ve netaici hakkında şimdiden muhakeme yürütmek ve istihraçta bulunmak müşekkeldir. Yalnız bu anda umumi mahiyeti haiz bir hüküm verebiliriz. Oda: Balkanlarda silahlar patlamaya başlamazdan makdem\ mukaddem\mukaddim\ mukdim bazı Avrupa payitahtlarının malumatı olmasıdır.

---

[185] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Yunan Tecavüzü Hakkında Rus Nokta-i Nazarı", Nr: 114, 17 Kasım 1925, ss.1842-1843.

[186] Bulgaristan'da bir semt.

[187] Yunanistan'da bir şehir.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Asya Asyalılara Bırakılsın, Numara: 118, (22 Teşrinisani 1341/22 Kasım 1925), ss.1895-1901

Asya Asyalılara Bırakılsın[188]

6 Teşrinisani tarihli "Döyçe Çaytong" dan:

Amerika'nın keşfiyle başlayan Avrupa cihan hakimiyeti devresi nihayetine doğru gidiyor. Son kudret olarak Almanya deniz aşırı bir hakimiyet iktisadiye siyaseti yoluna sevk ve cezb olundu.

Kaiser Wilhelm'in[189] bütün Avrupa memleketlerini " sarı tehlike" karşı müşterek bir teminat fikri etrafına toplamak hususundaki tecrübesi akamete uğradı.

Bunun hakiki gayelerinde o kadar açık bir menfaatperesti tebarüz ediyordu ki Hristiyanlık ve medeniyet vesileleri bir falcı istihza'? mahiyetinden kurtulamıyordu.

Çok büyük bir hakla daha eski ve mücerrib\mücerreb medeniyete sahip olmakla müftehir ve yukarıdaki gayenin istihdaf ettiği Asya milletlerinde bu çok acı tesir uyandırmaktan başka bir şeye yaramadı.

Bu acı hisleri en fazla 1900'de Teku kalesi bombardımanında bir Çinli topçu neferinin mermiyi namluya sürerken **(S.1896)** söylediği: "Ey Avrupa milletleri işte size en kudsi add ettiğiniz mülkünüzü bu suretle iade ediyorum. " şeklindeki sözler ifade etmiştir.

Esasen Avrupa teminat müşterekesi fikri yol şaşırtıcı bir şule-i kazibe gibi 1890 senesinde Alman siyasetini "Simunuzaki" Muahedesi[190] aleyhine yaptığı mukadderatında müesser müdahaleye sevk ve bununla Japonya'nın semre-i harbini kaybetmesine ve Rusya'nın "Port Arthur"[191] ı ve Almanya'nın "Çingtav"ı? işgaline sebebiyet verirdi.

Bununla Almanya, Almanya'yı numune ittihaz ederek teşkilatlar yapan Laponya

---

[188] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Asya Asyalılara Bırakılsın", Nr: 118, 22 Kasım 1925, ss.1895-1901.

[189] Alman İmparatoru.

[190] Çin-Japon savaşları Japonya'nın 25 Temmuz 1894'te Qing Hanedanlığına saldırmasıyla başlamış ve 17 Nisan 1895'te ise iki devlet arasında imzalanan Shimonoseki Anlaşması ile son bulmuştur. İmzalanan anlaşma neticesinde Çin, Liaodong Adasından feragat etmiş ve aynı zamanda Tayvan'ı da Japonya'ya bırakmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Özlem Gökçe-Mahmut Ertan Gökmen, "1897-1910 Kore'nin Politik Durumu ve Dehan İmparatorluğu", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Dergisi* 56\2 (2016), s.95.

[191] Rus-Japon Savaşı'nın kaderinin tayin edildiği bölgedir. 26 Temmuz 1904 tarihinde yakın kuşatma ile başlayan savaş 2 Ocak 1905 tarihinde Japonların zaferiyle sonuçlanmış denizüssü ele geçirilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Hasip Saygılı, *1905 Rus Devriminin Osmanlı İmparatorluğuna Etkileri*, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlke ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Doktora Tezi 2012), s 45-48.

siyasetinin senelerden beri muvaffakiyetlerle hazırlanan semresini feda etmiş oldu.
1905 senesinde Port Arthur'un sükutuyla "Çingtav?"da muallakta kalmış oluyordu.
Bununla beraber mezkur şehir bundan böyle bir Alman- Japon ittifakının istinadgahı ve zemini olabilirdi. Zaten Tokyo müteaddid defa bu husus için Almanya'ya el uzatmıştı.
Fakat Berlin "Hristiyanlığın tesanüdü" hayal hamından vaz geçemiyordu.
Buna Amerikan müdahalesiyle Rusya ile Japonya arasında akd edilen ve Japonya'yı galibesinin en ehemmiyetli semrelerinden mahrum eden Portsmouth Muahedesinin akdi akabinde imparatorluk tarafından hiçbir ihtiyaç ve sebep mevcut değilken "Roosevelt" **(S.1897)** Tebrikname irsali keyfiyeti inzimam edince artık Japonya'daki acı hisleri takviye etmiş ve Japonya İngiltere ile bir ittifak akd edilmişti.
1914 senesinde bu siyaset meyveleri kemale erdi.
Fakat bu kadar gayretle himaye ve müdafaa olunan "Avrupa kuvvetleri müşterek teminatı" fikrinin mahsulü İngiltere idare ve Amerika himayesinde sarı tehlike umahiyesine karşı değil bilakis gittikçe tezayüd eden Alman kudret iktisadiyesi aleyhinde harekete ve müttefik veya da muhibb bir bitaraf devlet sıfatıyla yalnız Rusya ve Amerika'ya değil İngiltere'ye karşıda Almanya için fevk-l zuhur teşkil edecek olan Japonya muhasım sıfatıyla ve bir zaman Almanya'nın Rusya ve Fransa ile müttefikan Japonya'dan " Port Arthur" ı istediği aynı cümlelerle "Çingtav" ın tahliyesini talep etti.
Hati bu notadan sonra bile Japonya ile anlaşmak imkanı vardı. Çünkü Japonya Avrupa harbinin başlangıcında saat mukadderatının çaldığını hissetmişti.
Japonya'nın planları "Çingtav"ı kastetmiyor, Çin ile ittifak ve bu sahada askeri bir hükümet Japonya'nın gayesini teşkil ve esasen, Reis Cumhur "Yan Şey Kay?" ile hafi bir itilafa müstenid olduğu muhtemel olan "Pekin" e verilen ültimatomda bunu istihdaf ediyordu.
Almanya ile yapılacak şerefli bir sulh ve bunu takip edecek **(S.1898)** bir ittifak vasıtasıyla Japonya Avrupa'nın bağlı kuvvetlerine ve Amerika'ya karşı bu "büyük Asya" siyasetini muvaffakiyetle tatbik edebilirdi.
Fakat Alman siyasetinin kör ve sağır kalmakta devam ettiğini gören Japonya müttefiklerinin müdahalesi karşısında ricatle Çin"e verilen ültimatomu geri almaya ve "Yan Şey Kay?" müşterek planının tehir tatbikine mecbur oldu.
"Cihan harbi" bu ismin müsemma teemmi değildir. Çünkü orada hakikaten dünyaya şamil mesail uğrunda değil Avrupa hakimiyetinin tebdil mahali gayesiyle çarpışıldı.
Fakat beyaz ırkın Afrika ve Asya akvamını da bu cidale idhal ederek onları teslih ve askeri sahasında talim etmesiyle kendi kendini parçalaması beyaz "intifa'" cıların hakikaten

yüksek medeniyete sahip milleteler üzerindeki iddiayı hakimiyetinde mündemiç "insani mesaili" halle yaklaştırdı.
Burada büyük Çin diplomatı "Li Hong Tiang" sözlerini tekrar edeceğiz.
Bizi uykumuzdan uyandırmak istemeniz büyük bir hatayı gafletedir, beyazlar! Fakat biz uyandıktan sonra siz sabık uykuya rücu etmemizi çok isteyecek ve nadim olacaksınız.
Bu mukaddeme ile çok şayan dikkat bir kitab intişar etmiştir.
Bu eser hakiki cihan mesailinin yani mahbus kudretlerin serbesti ve faaliyete gelmesiyle, elyevm mevcut iktisadi ve siyasi zıddiyetlerin hal **(S.1899)** ve tesviyesinin çok yakın bir atide vuku bulacağı ümitlerini izhar ediyor. Buna göre Çin ve Hindistan Japonya'yı misal ittihaz ederek hem kudret hayatiyelerini bi'z –zat idrak hususunda hem de Asya mukadderat müşterekesi fikri etrafında uyanıktırlar.
Ve nihayet bu idrak ırk, din, sınıf iktisadiye ve içtimaiye (kast) zıddiyetlerinde bir geçit açmıştır. Bu gün 300 milyon Hintliyi hafi\huffi ittifak ağalları sarmakata ve 400 milyonluk Çin milletini de eski esnaf cemiyeteleri istila etmektedir.
Bütün bu azim\uzeym teşkilatlar yalnız bir adamın cemiyetler reisi "Fu Wang Çong?" idare kuvvetiyle idare olunmaktadır.
Bu cemiyetler her Çinlinin haftada iane ettiği bir günlük kazançtan ortaya gelen na-mütenahi paraya maliktir. Bu fedakarlık günü Avrupalıların pazara tekabül eden fakat Çinlinin tanımadığı istirahat günüdür. Harpten beri bu mesai kuvvetlerinin fevkalade ucuz olduğunu ve gayrı kabil tasavvur miktarda maadin ve mevad ibtidaiyeye malik memlekette yüksek sınaat çok ilerledi.
Japonya gibi ondan daha medeni olmayan Çin'de artık memleket dahilinde arzu edilmeyen müdahaleleri toplar, torpiller, taht el baharlarla karşılamaktadır. Fakat düstur el amili "Asya Asyalılara" bu ittifakın hakim askeriyesi Japonyadır. **(S.1900)** (fu) Hind, Habeş ve ittihad İslam hareketi ile çok sıkı bir temas ve münasebettedir. Zaten bunlarında gayesi beyazların esaretinden kurtulmak ve dünya sermayesinin intifai siyasetiyle mücadelede girmektedir. Mumaileyh Rusya ilede hafiyen itilaf etmiştir.
Almanya'da "Fu" yalnız aynı kuvvetlerin mahkümi bir mağdur bir hem-derd değil aynı zamanda da kendilerine muhtaç oldukları sanatkarlarla zabıtları verecek ve uzun uzun kollarında Asya'nın bulunduğu ve dünyaya tahakküm eden milletleri yerlerinden kaldırmak üzere kullanılacak manivelanın kaldırılması hususunda mazahir\ mezahir\muzahir\müzahir olacak bir yardımı görmektedir.
Almanya Nihayet esas vasaıtai müzadeleleri iftira' ,sulh vaatleri kizb ve iğfalden başka bir şey olmayan Ali\ Alu cenab ve asaletten ari harb muhasımlarıyla yapığı çok acı

tecrübelerden sonra bir "Hristiyanlık teminat müşterekesi "tesisi ile Cemiyet-i Akvam samimiyetinin birer hayal ham ve böyle bir siyasetin saçma ve budalalık olduğuna kanaat getirdi.

Memleketi idare eden sınıflarını tamamen halkçılar teşkil eden Alman milleti artık tamamen emperyalist yani başka milletleri esaret altına almak vasıtasıyla kudret inkişafına doğru yürüyen bir siyaseten sarf-ı nazar etmiş ve yalnız tarihi hudutları dahilinde vatan topraklarındaki medeni ve iktisadi inkişafta serbesti **(S. 1901)** ve iktisadi talep etmektedir. Asya müttefikleri de istilayı cihan siyaseti takip etmeyip bu halkçılık gayeleriyle meşbu'dur. Yeni "Savlar Yıldızı" cihan siyaseti ve cihan iktisadiyatı mesailinin halini böyle bir vahdet ve bu gün kısmen mevcut ve kısmen de teşkil etmek üzere bulunan bu kudret amilleri gayesine istinad ettirmektedir. O, bu çok yüksek plana, harpsiz yalnız kahramanın faik siyaseti ile muvaffakiyet bahş oluyor.

Biz ondan daha fazla Almanya'nın ona bu halkçılık zihniyeti ile ve bütün vasıtalarla tebaiyyet etmesini çok şayan arzu bir rehber görüyoruz.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
Locarnonun Semreleri ve İngiltere Meclis Mebusanında Müzakerat, Numara: 118, (26 Teşrinisani 1341/26 Kasım 1925), ss.1959-1963

Locarnonun Semereleri ve İngiltere Meclis Mebusanında Müzakerat[192]

18 Teşrinisani tarihli (Times) gazetesinden:

İngiltere Avam Kamarası, tadilat teklifini 130 reye karşı 332 reye reddettikten sonra dün gece (Locarno) kefalet mütekabile muahedenamesinin tasdikini 13 redde karşı 375 rey ile kabul etmiştir.

Dün Avam Kamarasında (Locarno) muahedenameleri üzerine cereyan eden müzakeratın samiin üzerinde hasıl ettiği intibaa nazaran bu hususta Avam Kamarasının haiz ehemmiyet muhafilinde ve guruplarında bir guna ihtilaf efkar mevcut değildir. Bu muahedelerin muvaffak ve iyi olduğu her tarafça kabul olunmuştu. Ortada meşhud bazı ictihad ihtilafları ise daha ziyade seciyye-i şahsiyeye has arzuların ve temennilerin beyan ve teyidi kabilinden ad olunmak mümkündür. Dün Mister (Çamberlayn) meclis ve meclisteki mevki mahsuslarından hazır bulunan Avusturalya, cenubi Afrika, müttehide-i Amerika, Belçika, Danimarka, Almanya mümessil ve sefirleri karşısında nutkunu irad ederken muhit adeta şevkli ve heyecanlı idi.

(S.1960) Mister (Çamberlayn), şimdilik (bir başlangıç) tesmiye ettiği netice-i mesaisinden çok memnun olduğu görünmekle beraber, beyanat ve etvarında pek mütevazi davranıyordu.

Mister (Çamberlay), sulh gayesiyle akd olunan konferansların sonuncusu ve fakat sulhe hadim bulunanlardan birincisi olan bu konferansta meşhud olan muvaffakiyeti bundan evvel mevki iktidara gelmiş olan İngiliz kabinelerinin mesaisine, Alman ve Fransa murahhaslarının seciye-i azim ve cesaret medeniyelerine, gerek konferansta ve gerek kanun-şinansların ibtidai müzakeratı esnasında temsil edilen milletlerin her hususta mesavi\müsavi bir vaziyette bulunmuş olmalarına ve en nihayet Büyük Britanya ile İtalya hükümetlerinin neticeyi terviç ve vaziyet tahkime ma'tuf suret hareketlerine atfetmişti.

İşte bu sayılan avamil mevcut olan müşkülat azimenin iktiham edilebilmesine hıdmet eylemiştir ki: bu müşkülattan en büyüğü Almanya'nın Cemiyet-i Akvama duhul meselesinde gösterdiği ihtiraz idi. Cemiyet-i Akvama dahil bulunan her devletin ihtiyar

---

[192] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Locarnonun Semreleri ve İngiltere Meclisi Mebusanında Müzakerat ", Nr: 122, 26 Kasım 1925, ss.1959-1963.

edeceği müşkil \ müşekkel ise Fransa hükümetinin Lehistan ile Çekoslovakya'ya karşı üstüne aldığı vazife ve mesuliyetler idi. Fakat bu müşkilde \ müşekkel itiraf ve beyan edilen mazhar kabul olan bir hüsn niyet ve hulus **(S. 1961)** seheri\sihri muvacehesinde mün'adim oluyordu. Bunun neticesi olarak muahedeler yalnız bir taraf lehine veya aleyhine mütevecci' olmak mahiyetinden masun kalarak taahhüdat ve kefalet mütekabile mahiyetini ve Cemiyet-i Akvam ahitnamesine de şekli ahiz\ahz eylemiştir.

Mösyö (Çamberlayn) Locarno konferansından daha fazla ve büyük neticeler bekleyenlere karşı mıkna' bir cevap vermiştir. Mumaileyh demiştir ki: terk teslihat hususunu münakaşa için Locarno konferansı hem gayr münasip, hem de salahiyetsiz idi. Bununla beraber Locarno Konferansı etrafta bir ümit ve sulh hissi ve havası vücuda getirmekle doğrudan doğruya terk teslihata giden tarik açmıştır; bunun delili Cemiyet-i Akvam meclisinin gelecek içtima için bir terk teslihat projesi ihzarına teşebbüs etmiş olmasıdır.

Mösyö (Çamberlayn) sosyalistler ile liberallerin teklif ettikleri ta'dilat münasebetiyle Rusya'ya nakil kelam ederek demiştir ki: Rusya'nın Cemiyet-i Akvama kabulüne gelince bu sırf Rusya'nın fikir ve hareketine mütevakkıf bulunmaktadır.

Geçenlerde Mösyö (Çamberlayn) Berlin'de Rusya'nın nasıl şerait ile olursa olsun Cemiyet-i Akvama dahil olmak arzusunda bulunduğunu söylemişti.

Mösyö (Çamberlayn) muahedenamelerin şeraitini ve tahmil ettiği vazifeleri mücmelen tahlil eyledi. Mumaileyhin beyanatına nazaran İngiltere **(S.1962)** hükümeti Cemiyet-i Akvam meclis tarafından resmen talep olunmadıkça hiçbir zaman bir hareket askeriyeye teşebbüs etmeyecektir; fakat Cemiyet-i Akvam meclis hal in'ikadda bulunmayıp da hadisede tehir tahammülü olmayacak kadar vahim ve müsta'cel \ müsta'cil olursa bi'l – mecburiye kendi içtihadımızla teşebbüsat askeriyede bulunulabilir. İngiltere'nin İtalya ile müşaverede bulunması icap ederse, bu hususta İngiltere'nin serbesti içtihadı hiçbir vechle hasr ve kasr\kasar olunmuş değildir. Bu hakayıkın ahire tecavüzatta bulunmayı derpiş eden herhangi bir devleti akıbeti düşünmeye mecbur eyleyeceği şüphesizdir.

Bundan başka Versay muahedenamesinin askerden tecrid olunacak mıntıkaya ait maddeleri hüsn niyet ve aklı selim ile tashih edilmiş olup, böyleye muahedenamenin ancak pek açık ve bariz bir surette ihlali harbi müeddi olabilecektir. Hatta bu hususta dahi Cemiyet-i Akvam meclisi in'ikad eder etmez meseleyi piş mütalaaya almaya salahıyyetdar olacaktır.

Almanya'nın şark hudutlarına gelince muhtelif usullerin tatbikinden tek ve aynı netice tevellüd etmiş, yani birden bire hücum ve istila vukuu ve bu şekilde harp zuhuru ihtimali bertaraf edilmiştir.

Amele fırkası reisi Mister (Makdonald) kürsi-i hitabete gelerek (Locarno) mesaisi ve Almanya'nın Cemiyet-i Akvam'a duhulü **(S.1963)** neticesini takdir etmekle beraber Rusya'nın Cemiyet-i Akvama dahil olmamasından dolayı beyan teessüfle hükümetin Locarnoyu Rusya'yı tecrid için bir alt ittihaz ettiği hukne şüpheler bulunduğunu söylemiştir.

Ba'dehü Lloyd George liberaller namına söz alarak hariciye nezaretini neticeden dolayı tebrik edip ancak Rusya'nın Cemiyet-i Akvama adem duhulünden teessüfle bahseylemiştir. Ba'dehü bu hususta dominyonların fikri alınmamış olmasını da bir noksan telakki etmiştir.

Müzakerat nihayetinde Avam Kamarası muhalifler tarafından vaki' olan tadilat teklifini 130 reye karşı 332 rey reddettikten sonra (Locarno) kefalet mütekabile muahedenamesinin tasdikini 13 redde karşı 375 rey ile kabul eylemiştir.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
Şark Akvamında İntibah, Numara: 123, (28 Teşrinisani 1341/28 Kasım 1925), ss.1975-1981

Şark Akvamında İntibah[193]

12 Teşrinisani tarihli "*Frankfurter Çaytong" dan:*

Avrupa emperyalizmi harpten evvel şark karibin eski ve çürümüş medeniyet memalikini artık ölmüş ad ediyordu. Fakat o çok yanıldı. Çünkü Avrupa milletlerinin, biraderler mücadelesi denebilecek mücadele-i müdhişe ile kendi kendilerini mahvettiklerinden beri bu memleketlerde yeni kudretler canlanmaya başladı.

Öyle kudretler ki medeniyetin asri sahadaki terakki yarışlarında artık hiçbir kudret hayatiye gösteremeyecek kadar eskimiş uzviyetlere bahşetmeye çalışıyorlar. Bunun en bariz ve gayr kabil inkar bir delilini, teceddüd faaliyetleri münakaşa kabul etmez bir hakikat şeklinde tezahürattan Türkiye irae eylemektedir.

İsimleri tarihte hürmetkar bir sada ile çınlayan diğer şark memleketlerinde de hadisat vazıh bir surette bu hususu gösteriyor.

Bu yabancı tahakkümler taht tesirinde ıslah ve ihya arzularının inkişafı imkanı azalan Mısırlılar ve Suriyeliler, sebat bir devlet vaziyetine girmesi için ecnebi müzaheretine \muzaheret muhtaç görünen Araplar, bütün bu milletlerde mukadderatlarına hakim olmak kaziyesinden tam manasıyla müstefid olsalar herhalde başka yollardan yürüyeceklerdi.

(S.1976) *Bu intibaha dağlık inzivalarında kudretli bir devlet olmaya azmeden Afganlılarda, gayr mütecanis birçok halktan teşkil etmesi ile İngiltere'ye tabi bulunması milli kuvvetlerinin tecemmunu güçleştiren Hintlilerde, çok fazla bir asabi ma'luliyyetle başlanan teceddüd hareketinin ıstırapları içinde kıvranan Çinlilerde bütün bu şark akvamında müsadif\musadif oluyoruz.*

Kendi kudretlerine istinaden ilerleyen milletlere, son haftalarda büyük ehemmiyet siyasiyeyi haiz vakaiye sahne olan İran sakinlerini de idhal etmeyi unutmamalıyız.

İran Başvekili Rıza Han arzularına mutavaat eden meclis vasıtasıyla Kaçar Hanedanını ıskat etti. Yakında içtimaa davet olunacak meclis milli bu inkılabı kanun esasisinin ne şekilde bir tebeddülü takip edeceğini kararlaştıracaktır.

[193] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Şark Akvamında İntibah", Nr: 123, 28 Kasım 1925, ss.1975-1981.

O halde mesele esasen takarrür etmiş bir şeyin şeklinde bir karara bağlanmasına kalmıştır: Şahı memalik ecnebiyeye gönderen Rıza Han hakikatte senelerden beri İran'da hakim yegane bulunuyordu. Şimdi müşarün – ileyh elini en yüksek kudrete uzatıyorsa bu onu esasen zahiren de tamamen isal edecektir.

İran hakim mutlaka\ mutallikinin hayatı garip maceralarla muhattır.

O evvela bir nefer, bir Kazaktı elli yaşına kadar bu vaziyetini muhafaza etti. Harp umumi ve Rus ihtilalinin İran'ın şimal hudu- ***(S.1977)*** *dlarında tevlid ettiği generaller serian yükselmesinde amil olan fırsatlar doğurdu. Zabit bunu müteakip miralay ve nihayet general oldu. Sonraları kah Ruslar aleyhine, kah İngilizler aleyhine çevirdiği siyasi entrikalar vasıtasıyla asri esasat dahilinde teşekkül ve idare olunan İran Kazak orduları başkumandanlığını elde etti.*

Müşarün – ileyh bu suretle İran İran ordusu başkumandanı ve bu vasıta ile memleketin en kuvvetli şahsiyeti olmuştu.

Merkez idare Tahran iradesine tabi olmak zaruretinde kaldı. Harbiye nazırlığına irtika eden bu şahıs için Başvekil olmak güç bir mesele değildi.

Bundan sonra azimkar bir askeri teşkilatçı olan Rıza Hanın hükümet idaresi mesailinde de kudretli bir müteceddid olduğu tezahür etti. Rıza Han memleket vergi menabi'ni cebren açtı. Kendisine körü körüne itaat eden ordu elinde bir oyuncak mahiyetinde idi. İran hakimi o zamana kadar merkez hükümete vergiler vermekten imtina eden ve devlet içinde müstakil devletler teşkil etmiş olan derebeylerini icabında hile ve gaddarlıkla tedib etti. Bu suretle sıkı bir asayiş dairesinde İran'ın vahdeti ortaya geldi. Memleket maliyesini takrir için sarf ettiği gayretlerde kendisine bir Amerikalı müşavir yardım ediyordu.

Bu ıslah ve teceddüd esri henüz ikmal edilmemiştir. Çünkü İran devleti bütçesi henüz bir "açık" ile çalışıyor. ***(S.1978)*** *Fakat terakki yolunda ileri gidiliyor. Diğer şuabat idarede de Rıza Han tarafından tatbik olunan sistemlerle çalışılmaktadır.*

Asya'da her tarafta görüldüğü gibi İran'da da memur sınıfı en fena şekilde bir "irtişa" içinde yüzüyorlardı. Bunlar şiddetle namus ve istikamete sevk olunarak bu sınıf için sabit ve kat'i icraatlar tesis olunmuştur.

Bütün memleket kudretli ıslahatçının demirden temasını duyuyordu. Müşarün – ileyh bütün İran kavmi nezdinde yüksek bir itibara malik ve tanınmıştır.

Rıza Han siyaset hayatında ehemmiyetsiz olmayan bir sademeye de (sadme) maruz kaldı. 1924 Martında Rıza Han Kaçar Hanedanını ıskat zamanının geldiğini zannetmişti. O İran'da cumhuriyet ilan etmek ve kendisini bu iki tarz idarenin başına diktatör olarak

intihb ettirmek istiyordu. Fakat müşarün – ileyh mecliste mağlup oldu. Çünkü o büyük çiftlik ve arazi sahipleri ile anasır diniyeyi istihfaf etmişti. Bilhassa muhalefet edenler "molla" lardı. Çünkü onlar bu şekilde bir idareci sistemi tebeddülünün dini kökünden sarsacağından korkuyorlardı.

İtiraz ve mukavemete alışmamış olan Rıza Han din zümresine karşı cebri vasıtalara müracaat hatasını işledi. Fakat az zamanda bu şekilde hareketli bir şey elde edemeyeceğini anladı ve kendisine çok güç gelmekle beraber bunlarla barışmağa ***(S.1979)*** *karar verdi. Ve bu uzlaşmada muvaffak olduğunu son defa hanedanın ıskatı hakkında meclisin müttefikan verdiği karardan istimzaç edilebilir.*

Rüesayı diniyenin cumhuriyet şekline adem temayül Rıza Hanı cumhuriyet tesisi fikrinden sarf nazar ve kemal Paşayı numune ittihaz ederek reis cumhur değil bunun aksine kendisini kral intihab ettireceği anlaşılmaktadır.

Hatta Tahran'dan gelen birçok haberler millet meclisi tarafından kendisine i'ta' edilecek krallık unvanından da bahseylemektedirler. Muhalefet tabii bundan sonrada olacaktır. Yani Rıza Han hususi tedbir ihtiyatiyeye tevessül etmek mecburiyetindedir.

Şimal hudut menatıkı meskunları arasında şimdiden Rıza Hanı İslamın düşmanı tarzında gösteren Bolşevik propagandaları yapılmaktadır.

Bu vasi' memleketin diğer taraflarında da gürültü tevlid edecek faaliyetler mevcut gibi gözükmektedir.

Bu sebeple İran'dan, Rıza Hanın azm, entrika ve tali' sayesinde elde edip edilemediği bu sahada demirden bir el ile hükümran olduğu haberleri vürud ederse bu hayret tevlid etmeyecektir.

İran'ın kudretli bir idare tahtında taazzuvu tabii beynelmilel siyaset noktai nazarından çok şayan ehemmiyettir.

(S.1980) *Bu vaziyette, memleketi harpten evvelki zamanlarda taksim eden İngiltere ile Rusya ne yapacaktır?*

İngilizler harpteki galibiyetlerinden ve Rusya ihtilal ve inhilalinden bilistifade Avrupa'daki muhasamata nihayet verilmesini müteakip bütün İran'ı elde etmek istedi. Fakat o zamanlar akd olunan İran- İngiltere mukavelenamesi meclis tarafından tanınmadı.

İngiltere harp nihayetinden beri gayelerin pek mübalağakar vüsa'tı arzusu inkisar tevlid edeceğini ve muzaffer İngiltere devlet muazzaması için de daire-i hakimiyeti tevsi'den ziyade evvela dahili hükm ve nüfuzu takviye mecburiyeti olduğunu anladı. Bu gün İngiltere bütün alakasını Hindistan cümuddiyyesi üstünde, Hint memleketi etrafında

metin bir hasr\husr etmiştir. O bütün bu devletlerin müstakil ve Rus siyasetinin oyuncağı olmasını temin gayesiyle meşbu' olunuyor.

Rıza Hanın hakimiyeti Londra'da menfi tesirler yapmadı, endişeler tevlid etti. Çopk mahirane idare edilen İngiliz siyaseti Rıza Han ile de anlaşma yolunu buldu. Buna nazaran Lonra hariciye nezareti Rıza Hanın Bolşeviklerle münasebette bulunmayacağına emindir.

Bu sebeple Bolşeviklerin İran'da Rıza Han aleyhine entrikalar çevirmeleri çok tabiidir. Mamafih Asya'da siyaset sanatı çok dolambaçlı yollardan yürümektedir.

***(S.1981)** Rıza Hanın hüküm ve nüfuz binasının son taşını da vazi muvaffak olursa Sovyet Rusya'sı kendisini tanımamak gibi bir harekette herhalde bulunmayacaktır. Esasen Bolşevikler Rıza Hana tebdil hükümet dolayısıyla tebrikatte bulunan devletlerin ön safında bulunanlardan değil mi idi?*

Yakından kuvvet bulmuş bir "İran" hem İngilizler hem de Ruslar tarafından büyük bir alaka ile sarılacaktır ki buda İran'a kendi yolunda yürümek imkanını bahşedecektir.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Pekin İçin Harp Tehlikesi, Numara: 127, (2 Kanunuevvel 1341/ 2 Aralık 1925), ss.2039-2042

20 Teşrinsani tarihli (Daily Mail) gazetesinden:

Perm'den Yazılıyor:[194]

"Çin'de vaziyet askeriye tahavvül devresi daha geçiriyor. Bu gün Pekin'de müzakeratta bulunan Avrupa hükümetleri delegelerince pekala malum olmuştur ki: Çin'de ahval istikrar kesb etmedikçe konferans mesaisinin müspet bir netice hasıl etmesi ihtimali yoktur. Bundan başka müzakerata iştirak eden Çinlilerin fikir ve içtihadı her gün değişiyor; ve (Likin) denilen vergi hakkında konferansta bir itilaf vücuda getirebilmek için ortada şayan itimad istatistiklerde mevcut değildir.

General (Çang Çulin) kihanı\kühhan bir yakaza ile kendisiyle General (Feng yü Hisiang) arasında akdedilmiş olan misakın hiçbir hüküm ve kıymeti olmadığını anlamıştır. Fakat bu netice yalnız (Fen yü Hsiang) in kabahatinden mütevellit değildir. Çünkü: ahiren General (Sun Cuhuanfang) pek kolayca zirve şan ve şöhrete yükselmesi, hem ikinci (Kominçuvan?) ordusu kumandanı (Yuve ve Çon?) hem de (Çili) **(S.2040)** (Tuçon?) vali askeriyesi (Li Çing Lin) aynı şöhrete malik olmak arzusuyla mülhem\mülhim etmiştir. Bunlardan birincisi Hristiyan Generali (Fen Yü Hsiang) ın vekil ve muavinidir. Adeta başkumandanıdır. İkinci general ise, General (Çang Çolin) namına aynı hıdmeti ifa eylemektedir. Ve hali hazırda bunların ikisi de amirleri arasında akdedilmiş olan misakı kabul etmek istemiyorlar. Bir taraftan (Yuve ve Çon?) askerleri Pekin mıntıkasına yürüyerek merkez hükümetin beş mil kadar uzağında karargaha girmek istiyorlar; diğer taraftan (Li Çing Lin) tekrar askerlerini (Pekin Tianjin) şimendüferi boyunca yürüterek ahiren tahliye edilmiş olan araziyi tekrar işgal etmek istiyor.

Konferansta bulunan Avrupa murahhaslarının fikrine göre (Pekin) şehri tekrar iki taraf muhalifinde matmah nazarı olmuş olup, eğer konferanstan müspet bir netice çıkması matlub ise, şehirde her ihtimale karşı nizam ve asayişin muhafazası için tarafından kat'i teminat verilmelidir.

---

[194] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Pekin İçin Harp Tehlikesi", Nr: 127, 2 Aralık 1925, ss. 2039-2042.

İki tarafın tavır ve hareketleri hakkında şayan muaheze\ muahiz takat yok değildir; şimdilik (Pekin) şehrinde asayiş yerinde ise de (Pekin Tianjin) caddesi üzerinde şekavet kaygı tezayüd etmektedir. Bu civarlarda Avrupalılara karşı da tecavüzat vuku oluyor. Eğer Çin hükümeti cihana karşı çok mudhak\mudhik, hatta feci bir vaziyette kalmamak isterse ve ahval dahiliyesinin, **(S.2041)** Avrupalılara verilmiş hariç az memleket imtiyazının ref'na imkan kalmayacak derecede müşevveş olduğu fikrini vermemek arzu ederse Avrupalıların hal ve canı Çin toprağında hafiz ve müdafaa edebilmek imkanını bulmalıdır.

Bu günkü vaziyet umumiyeyi şöyle hulasa edebiliriz:

Bundan iki sene evvel şimal Çin'de iki büyük rakip vardı. Bir sene sonra bu rakiplerin adedi üçe baliğ oldu. Bu gün ise (Feng yü Hisiang), (Çeng Çolin), (Vupeifu), (Sun Cuhuanfang), (Li Çing Lin), ve (Yuve Sevay Çon) gibi şahsiyetlerin hepsi az çok umum Çin ülkesi üzerinde bir diktatörlük tesis etmek istiyorlar.

Yukarıda saydığımız mütegallibe, mütehakkimlerin ancak şimal Çin arazisine münhasır\munhasır olduklarını da akıldan çıkarmamak lazım gelir. Bunlardan başka, yeni konferansın bir nizam muin\muayyin altına vaz'\vuzıa edebileceğini zannettiği arazi üzerinde birçok mütegallibler daha vardır. Misal (HwangTong) da Bolşevikler hükümfermadır (Çiçuan)\Sichuan eyaletinde birçok kumandanlar yekdiğeriyle cenk ve cidal içindedirler. Ve bunların mukatileleri\mukatil\makatil o vilayet hudutlarını da tecavüz ediyor.

Bugün (Pekin) de hemen bütün cihan düvel mühimmesinin murahhasları bir konferans teşkil etmiş bulunuyorlar. Çin hatasının içinde yuvarlandığı bu karışık ahvale nazaran Pekin- **(S.2042)** deki murahhaslar heyetine Çin generalleri arasında tasvit\ tavassut vazifesini ifa etmeleri için devletler ve Çin alakadaranı tarafından bir salahhiyyet mahsusa i'ta' olunamaz mı? Fi-l hakika General (Çang Çolin) bir müddet evvel böyle bir fikir dermeyan eylemiş idi ise de son günlerde Çin hayat siyasiyesinde ecnebi düşmanlığı o kadar şiddetli bir mahiyet kesb etti ki: böyle bir teklifte bulunulacak olursa şiddetle ret olunması çok muhtemel bulunmaktadır.

Pekin'den alınan son haberler (Pekin) civarında muharebeler başlamak üzere olduğunu bildiriyordu. (Feng yü Hisiang) ile (Vupeifu) arasında bir ittifak yapıldığı ve bu ittifaktan maksat General (Çang Çolin) i ortadan kaldırarak Pekin'de bir Bolşevik hükümeti teşkil etmek olduğunu da kuvvetle söylenilmektedir.

Herkes bu habere inanmaya maildir; Çünkü General (Feng yü Hisiang) in uzun bir müddetten beri Ruslardan büyük nakdi muavenetlere mazhar olduğu herkesçe malum idi.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
Almanya ve Rusya, Numara: 127, (2 Kanunuevvel 1341/ 2 Aralık 1925), ss.2045-2047

Almanya ve Rusya[195]

20 Teşrinisani tarihli (Daily Telegraph) gazetesinin Berlin muhabiri yazıyor:

Reichstag müzakeratında en mühim hadiselerden biride her (Stressmann) ın (Locarno) muahedenamesini müdafaasıdır. Almanya hariciye nazırı bu müdafatında sözünü, muhaliflerin mevzu muahezesi olan iki noktaya hasr\husr eylemiştir. Bu noktalardan biri, garbi Avrupa ahitnamesi 1. Maddesine göre Almanların Alsas Loren'i[196] hatta tarz muslihanede istirdad emelinden müebbeden farz olmaları icap edeceği idi. Her(Stressmann) bu itiraza karşı hakikaten bu merkezde olmadığını ve Mister (Çemberlayn) ile Mösyö (Vander volde)[197] un beyanat vakıasında kendisinin bu müddeisini \müddea teyit eylediğini söylemiştir. Hariciye nazırının bahseylediği ikinci nokta Cemiyet-i Akvam ahitnamesinin 16. Maddesine göre Almanya'nın deruhde ettiği vazife ve mecburiyetler ile bu mecburiyetlerin Rusya ile Almanya arasındaki münasebete icra edeceği tesir idi.

Hariciye nazırı bu noktada açık bir lisan kullanmış **(S.2046)** eğer biz İngiltere'nin arkasına takılarak Rusya'ya karşı adavetkar bir siyaset takibi fikrinde olsaydık, Locarno ahitnamesinin akdinden evvel Rusya ile Almanya için pek çok menafi fedakarlıklarını ihtiva eden bir ticaret muahedenamesi akt eder miydik? Siz böyle bir şey düşünebilir misiniz? Bundan başka "acaba Rusya ile hal meveddet ve sulh de yaşayacak mıyız? " Sualini sormak bize düşmez. Çünkü bir sualin cevap baliğini bilfiil vermiş bulunuyoruz. Almanya devleti, her gün mütemadiyeni Rusya ile sulh ve mevt içinde yaşamak istediği hakkında beyannameler ve ilanlar neşredemez. Bilakis bu gün Rusya'ya bir vazife tertip

---

[195] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Almanya – Rusya ", Nr: 127, 2 Aralık 1925, ss. 2045-2047.

[196] Fransa'nın Almanya sınırında bulunan Alsas Loren bölgesi kömür ve demir yatakları yönünden oldukça önemli ve stratejik bir noktadır. Hal böyleyken iki devlet arasında sürekli anlaşmazlık konusu olan bu bölge Almanya'nın elindeyken 17. Yy da Fransız hakimiyetine girmiştir. İki devlet arasında sürekli el değiştiren Alsas Loren bölgesi II. Dünya savaşından önce yine Almanya himayesine girmişse de sonunda tekrar Fransızların eline geçmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Yasin Özkan, "İki Bölge, Tek Kader Paylaşılmayan TopraklarBosna- Hersek ve Alsas- Loren", *Yedikıta Dergisi* 84 (Ağustos 2015): s.53-54.

[197] Emile Vandervelde, Siyasetçi.

ediyor ki: o da Avrupa sulh ve müsalemetini ihlal etmeyeceği hakkında beyanatta bulunmasıdır. Sovyet telakkiyat fikriyesinin kapitalizme karşı beslediği bütün nefret ve adavetle beraber, bu hükümetin Avrupa kapitalizmiyle hiç olmazsa mütareke akt etmiş olmak vaziyetine gelmesinin Rusya için pekte faydasız olmayacağı fikrindeyim.

Hariciye nazırı bade beyanatına şu halde devam etmiştir:

"İngiltere Hariciye Nazırı Mister (Çemberlayn) a Locarno ahitnamesinin Rusya'yı tazyik için teşkil edilecek bir hat muhasara mukaddemesi olduğu hakkında İngiltere hariciye nezaretinde bir muhtıra mevcut olduğu rivayet edilmekte bulunduğunu ve bunun hakikat olup olmadığını sordum. Mister (Çemberlayn) bu rivayetin baştan aşağı yalan olduğu cevabını verdi.

(S.2047) Meclis azasından biri her (Stressmann) a Cemiyet-i Akvam ahitnamesindeki 16. Madde ahkamına nazaran Almanya'nın bitaraf kalmak hakkı haiz olup olmadığı sualini sorunca her (Stressmann) şu cevabı vermiştir:

"Eğer bu sualden Almanya'nın diğer bir devlet aleyhinde hareket harbiyede bulunmaya icbar olunmaması manasını anlarsak, bitaraf bulunmak hakkı haizdir.

Her (Stressmann) bade şu sözleri ilave eylemiştir.

"Biz, mecburiyetler altında kalmaksızın Cemiyet-i Akvamın sadık ve huluslu azası miyanında bulunabiliriz!"

Hariciye nazırı demokratlar tarafından, Mösyö (Loşör)[198] tarafından teklif olunan "Cihan İktisadı Konferansı" na karşı Almanya'nın nasıl bir vaziyet alacağı sorulması üzerine, Almanya'nın böyle bir içtimaa kemal memnuniyetle iştirak edeceği cevabını vermiştir."

---

[198] Ewald Loeser, Avukat ve siyasetçi.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Kestirme Yol, Numara: 127, (2 Kanunuevvel 1341/ 2 Aralık 1925), ss.2048-2050

Kestirme Yol[199]

Rus - Bulgar Münasebatı ve Bulgaristan'ın Vaziyet Dahiliyesi

(Mir) gazetesinin 24 Teşrinievvel 341 tarihli baş makalesidir:

Bizde asayiş tamamen takarrür etmediğini hepimiz hissediyoruz. Gerek kabine tebddülü ve gerek mufarrit\mefrat anasıra karşı mücadelenin tahfifi veya tamamen tatili ile de buna nail olunabileceğine kendimizi aldatmayalım. Bulgaristan'da nazırlar her kim olursa olsun ve müttehid cephe mensuplarına [müfrit çiftçi ve komünistler kast olunuyor.] Her ne suretle nezaket gösteriliyorsa gösterilsin bizim komünist ve müfrit çiftçilerin arkasında kendilerine muavedetkar bir Bolşevik hükümeti oldukça cümlemizce memleketimizde matlub olan asayişin tesis ve takarrürü muhtemel değildir.

Bizim müttehid cephecilerde vatanperverlik duygusu olmadığı cihetle onlara yaşamak ve suikast icra etmek için para veren bulundukça muhabbet ve ıtk vatan saiki ile faaliyetlerinden feragat etmeyeceklerdir. Müttehid cephe mensupları tertip eylemekte oldukları suikastleri artık kendileri için karlı bir ticaret haline ifrağ ettiler ve bunlara para veren ahmaklar mevcut oldukça bu ticaretlerine devam edeceklerdir.

(S.2049) şayan arzu olan asayiş Moskova ile anlaşmak tarikiyle nail olmak mümkün değil midir? Bunu teemmül etmek zamanı hulul etmiştir. İngilizler, Fransızlar, İtalyanlar, Almanlar, Lehliler ve Rumlar Bolşevik Rusya'sıyla tesis münasebat ettikleri halde biz niçin kendimizi uzak tutalım. Moskova ile vuku bulan itilaflar, Sovyet hükümetinin tesis münasebat devletin teşkilat esasiyesi aleyhine telakkiyatta bulunmayacağı esas üzerine akt edilmektedir.

Biz neden bu esas üzerine Moskova ile anlaşamayalım? Eğer Moskova bizim komünistlere vuvy of venidelko atnasof? zümresinden olan çiftçilere muavenette bulunmaktan feragat etmeye muvafakat ederse düvel saire misillu niçin bizde onunla tesis münasebat etmeyelim?

[199] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Kestirme Yol", Nr: 127, 2 Aralık 1925, ss.2048-2050.

Ba husus Ruslar tarafından bu vadide beyanat vaki' olduğundan bizim tecrübe etmemiz lazımdır. Muahharen Çiçerin (Revyudu Balkan) gazetesine yekdiğerinin umur dahilyesine müdahale etmemek esası üzerine Bulgaristan'la münasebat siyasiye tesis için müzakerata Rusya'nın hazır ve amade olduğunu beyan etmiştir. Bundan daha iyi ne olabilir? İşte bu memlekette takarrür asayiş için en kestirme yoldur.

Sovyet rical devletinin her şeyi hesapla yaptığını tahmin etmeliyiz. Onlar Bulgaristan'da komünistinin galebesi için bizim komünistlerden ziyade Stamboliyski'ye[200] rabt ümit etmiş olmaları **(S.2050)** daha me'muldur, çünkü onlar Rusya'da da Bolşevikliği Kerenski'[201]den aldıkları idare makinesiyle yukarıdan tahmil ettiler. İşte bunlar için Bolşeviklerin bizdeki teşkilat esasiyeyi ihtilal tarikiyle tebdil arzu ve maksadıyla bizim ile tecdid münasebat edeceklerine ihtimal vermiyoruz. Bolşevikler bizde ihtilal tecrübelerini yaptılar ve her ne kadar muahedat münakide ordumuz miktarını tenkis ve gayrı kafi derecede mücehhez bir hale vaz' etti ise de Kolarov[202][Bulgar Komünistlerinin Reisi] Yorgi Dimitrov[203] Uyof Vnidolko Atnasof? gibi eşhasın ordumuzla boy ölçemeyeceğini anladılar:

Moskova bize zevat mezkurenin kendi vatanlarına karşı olan su' niyet ve kastlarına muavenetten suret samim- anede vazgeçtiğini ispat ederse "Kolarov ve Uyof?" lar atal kacak ve bizde arzu edilen asayiş kendiliğinden tesis eyleyecektir. Moskova zimam-daran umuri teşkilat malikiye ve esasiyesine tagyir ve onun yerine Bolşevik idaresi ikame eylemek için sarf gayret etmeksizin ifrat derecede milliyetperver olan Türkiye ile bile müttefik olabildiği halde bizim komünist ve çiftçiler ile kat' rabıta ederek neden Bulgaristan tesis münasebat etmesin?

---

[200] Aleksandır Stamboliyski, Eski Bulgaristan Başbakanı.

[201] Bolşevik ihtilalinde devrilen Geçici Hükümetin başkanlık görevini yürüten Aleksandr Kerenski, avukatlık yaptığı dönemlerde siyasete atılmışmış ve Çarlık rejiminin devrilmesinde önemli bir rol oynamıştır. 1917 Devriminin hemen ardından önce Petrograd İşçi ve Asker Delegeleri Sovyet'ine başkan yardımcısı seçilmiş hemen ardından ise Adalet, Savaş ve Donanma Bakanı olarak görev almıştır. Başbakanlığı döneminde çıkan ayaklanma neticesinde Geçici Hükümetle birlikte devrilmiş, uzun süre yeni hükümete karşı direnmeye çalışmışsa da bir süre sonra kaçmak mecburiyetinde kalmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Aleksandr Kerenski, *Kerenski ve Rus İhtilali*, çev. Rasih Güran (İstanbul: Ağaoğlu Yayınevi, 1967),s.3.

[202] Vasıl Kolarov, Bulgaristan Başbakanı.

[203] Georgi Dimitrov, Bulgaristan Başbakanı.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
Çiçerin'in Balkanlar Hakkında Beyanatı, Numara: 129, (5 Kanunuevvel 1341/ 5 Aralık 1925), ss.2076-2078.

Çiçerin'in Balkanlar Hakkında Beyanatı[204]

"Mir" gazetesinin 28 Teşrinisani 341 tarihli nüshasından:

Rus-Bulgar münasebat siyasiyesinin tesisi hakkında Çiçerin'in beyanatını geçen gün yazmış idik. Bu gün ise Çiçerin'in ali el – talak Balkanlara dair olup "Radyo – Balkan" gazetesinin Teşrinsani ayına mahsus nüshasında intişar eden beyanatını naklen derç ediyoruz.

"Çiçerin, memalikine karşı takip ettiğimiz siyasetin sulhen takribi istihdaf ettiğini ve Sovyet hükümetinin bir an bile Balkanların Bolşevikleştirmesini düşünmediğini temin ederim. Balkanlarda, Balkan konfederasyonu şeklinde bir Sovyet idare ve hükümetinin vücut bulmasına iyi bir nazarla bakmayacağımızı söyler isek biz hiç şüphesiz bütün prensiplerimizi inkar etmiş oluruz. Sağa ve sola mebzulen sarf etmekle müttehem\müttehim bulunduğumuz altından ziyade efkarın tekamülüne güveniyoruz.

Son Bulgar vukuat mezkureye ne yakından nede uzaktan iştirak etmemiştir. Bulgar komünistleri kendi memleketlerinin **(S.2077)** mahsul ve evladı olup Moskova hükümeti ile hiçbir münasebeti olmayan milli teşkilatlarından ahz kuvvet etmişlerdir. Katedral kilisesi suikast mertebelerinden bir kimseye ne tarafımızdan ve nede Sovyet hükümetinden tamamen ayrı ve müstakil olan üçüncü enternasyonal tarafından hiçbir vakit muavenet edilmediğine sizi temin edebilirim.

Mütekabilen yekdiğerimizin umur dahiliyesine karışmamak esası üzerine münasebat siyasiye ve iktisadiyenin tesisi için yakında Bulgaristan'la aramızda muhadenet tesisi yalnız iki devletin akd itilaf etmesine münhasır kalmayacak ve her nedense mühim bir Bolşevik tehlikesine maruz olan Balkanların sulh ve sükunete de icrayı tesir edecektir.

Sırp, Hırvat ve Sloven krallığı ile kevne \kun ihtilafatımız olmayıp yakında Moskova ile Belgrad arasında münasebat dostane ve resmiye tesis edeceğimizden ümitvarız. Rus milleti Sırplara karşı daima en har hissiyat ahu tekarane ile mütehassis bulunmuştur.

[204] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Çiçerin'in Balkanlar Hakkında Beyanatı", Nr: 129, 5 Aralık 1925, ss.2076- 2078.

Pasiç[205] yalnız Sırplar için değil bütün Slav alemi mühim bir şahsiyettir. Zahiren askeri bir şekil idareyi haiz gibi görünen Sırp, Hırvat ve Sloven krallığı Avrupa'nın en demokrasi bir hükümeti olduğu kanaatindeyiz.
Geçen sene bizi Radic ziyaret etti. Kemal samimiyetle söyleyebilirim ki biz Radiç'i kendi mefkurelerimiz için elde ettiğimizi hiçbir vakit düşünmedik. Bu bizi müteessir etti, **(S.2078)** çünkü biz esasen onu Yugoslavya'da komünist propagandasına memur etmeyi kastetmedik.
Romanya ile olan münasebatımız iyidir. Romanya, Besarabya'nın Rus arazisi olduğunu anlamış olsa münasebat mezkure daha iyi olabilir idi. Bununla beraber müsterih olunuz biz Besarabya için harp etmeyeceğiz. Romanya katti kıt'a i mezkurenin tasarrufu kendisine edişe ve zaruri mucib olduğunu günün birinde idrak edip onu kendiliğinden bize iade etmesine intizar edeceğiz.
Bir müddetten beri tarafımızdan kabul olunup komşularımızın kafası muhadenet tesisini istihdaf eden yeni siyasetimizi bizzat iştirak ve izah etmek üzere Varşova'ya gittim. Ben Bükreş, Belgrad ve Sofya'ya da gidebilirdim. Ancak bu memleketlerde sun' ve taksirimiz olmadığı halde efkarın Sovyetler aleyhinde olduğu istidlal edilmektedir.

---
[205] Nikola Pasic, Sırbistan Başbakanı.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Değiş Çin, Numara: 129, (5 Kanunuevvel 1341/ 5 Aralık 1925), ss.2079-2083

Değiş Çin[206]

27 Teşrinisani tarihli (Times) gazetesinin baş makalesi:

Acaba Çin'de kat'i mahiyette bir şeyler oluyor mu? Pekin'den vesair Çin şehirlerinden vürud etmekte olan haberlerde yine endişe alametleri görülüyor. Son gelen hadiselere nazaran askerlerin mu'tadden (mu'tad) hariç surette vuku olan hareket nümayişkaraneleri üzerine şimal Çin şimendüferi üzerinde nakliyat durmuş, General (Çang Çolin?) vaziyetinin gerek asıl Çin hıttasında\ hıtta ve gerek sedd Çin şimalindeki asıl kendi vatanında taht tehdit ve tehlikeye düştüğü zan olunmakla başlanmıştır. Bu gün Çin'de yarın ne olacağı hakkında yirmi türlü tahminatta bulunulsa, bunların hepsine de inanılmak icap eder. Fakat acaba Çin'de asıl nihayet bulmadığı görünen bu harp dahiliyede elyevm meşhud olan yeni inkişafın manası nedir? Bu yaz esnasında büyük mikyasta (miksay) muharebe olmamıştı; Hazirandan itibaren bütün Çin hatası ecanib ve bilhassa İngilizler aleyhinde şedid bir galeyan husumetkaraneye kaptırmıştı.

Sonra Sonbaharda harp dahili tekrar canlandı; Hem de **(S. 2080)** bu defa daha mu'dil şekilde canlandı. (Vu Peifu)[207] çekildiği köşesinde biraz geniş nefes aldıktan sonra Mançurya diktatörü (Çang Çolin) önüne yine bir muhasım olarak dikildi. (Çang Çolin) ilerleyen kıtaatı (Yangçe)[208] mıntıkasından geri sürmekte olan (Yangçe) tuşunlarıyla? (askeri valileriyle) bir itilaf veya ittifak akd eyledi. İş buraya kadar pek basit görünüyor.

Fakat bundan başka ortada birde "Hristiyan General" denilen (Feng) vardır. Acaba bu general hangi taraftan? General (Feng) geçen sene harbinin en mühim anında (Wu Peifu) yu terk ettikten sonra, Bolşeviklerle mukarenet hasıl etmesi ve yazın zuhur eden ecnebi düşmanlığı hareketine mezahir\mazahir\muzahir\müzahir görünmesi sayesinde pek kuvvetli bir mevki ihraz eylemiştir. Mumaileyh o zamandan beri (Pekin) şehrinin pek yakınında cereyan ahvali tarassud etmekte olup henüz kendisini tarafından hiçbir yana

[206] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Değiş Çin", Nr: 129, 5 Aralık 1925, ss.2079-2083.

[207] Wu Peifu, Savaş Ağası.

[208] Çin'de bir nehir.

mal etmemiştir. Acaba General (Feng), Çang Çolin kıtaatının cenubdan da sıkıştırılarak kolayca mağlup edilebilecek hale gelmesini mi bekliyor? Bir kere o zaman gelince idaresinde bulunan inzibat ve intizamı ve Sibirya'dan gelen mühimmat ve levazım ile mücehhez\mücehhiz ordusuyla (Çang Çolin) ordusuna son darbeyi vurarak Çin'in idaresini eline mi alacaktır?

(Çang Çolin) Mançurya'daki kıtaatını toplamaya **(S.2081)** çalışıyor. Her ne kadar Mançurya'da ihtilaller vuku' i şayiaları dolaşmakta ise de mumaileyhin yeni bir taarruz hazırlamakta olması da ihtimalden baid değildir. Moskova'da Sovyet matbuatı cereyan ahvali kemal dikkat ve ehemmiyetle takip ederek (Çang Çolin) artık mağlubiyet kat'iyesi zamanı geldiğini ve Çin'deki "ihtilalci kuvvetlerin reis hakikiyesi olan " General (Feng) in etrafta birçok küçük ittifaklar akd ederek (Vu Peifu) ilede itilaf ettiğini yazmaktadırlar. Belki ortada dönmekte olan karanlık, müşevveş manevraların mana-i hakikiyesi bundan ibarettir.

Bugün Bolşevikler Çin'de hakikaten nüfuzlu bir mevki sahibi bulunuyorlar; ve öyle bir maksat main\muayyen\muayyin takip ediyorlar ki: mahiyet istilaiyesi nokta-i nazarından Çin zihniyet siyasiyesine büsbütün meçhuldür. Bir takım Bolşevik generalleri Çin muharebat dahiliyesine karışmış oldukları gibi, kırmızı orduya mensup kıtaatten el- akall\ ekall bir alay askeri bu gün Çin'de bulunduğu da tahkik etmiştir. Bir cihan ihtilali vücuda getirmeye çalışan Bolşevikler nüfuzuna tabi ve muzaheretlerine malik olan General (Feng) in nihayet Pekin şehrini ve oradaki hükümet mekanizmasını ele geçirmesi melhuzdur. Fakat bu netice ne bir şey isbat ederse ne de bir netice-i kat'iyye mahiyetini haiz olur; Çin'de kargaşalık yine devam eder. Belki bu hal Çin'de, daha şiddetli mücadeleleri tevlide bile **(S. 2082)** sebep olur. Kanton'da vücut bulduğu vechle, Pekin bir Bolşevik idaresi mevkut bir zaman – için teşil edebilse bile bu hal Bolşeviklerin Çin idaresini eline almış olmalarına delalet etmez. Bilakis, ihtimal böyle bir hal Çinlilerde Bolşeviklik aleyhine şiddetli bir galeyan ve husumetin tevellüdüne mukaddeme teşkil edecektir. Bolşeviklerin Çin umuruna bu derece yakından müdahalelerinin bu mahiyette tevlid edeceği çok tabiidir.

Elhasıl Çin hıtta-i vasiasını, vakayi'n son safhasında ne Bolşevikler, ne Asyalı bir hükümet, ne de Avrupalı bir devlet taht idaresine alamaz, Çin ancak yine Çinliler tarafından idare olunabilir.

Çin'de hükümran olan ecnebi düşmanlığı devresinde fi – el hakika Bolşevikler, pek hoş görülmeseler de, mevkut mazahirler \mezahir\muzahir\müzahir olarak tanınmışlardı. Fakat Çin'in esasen değişmesi ve teceddüddü meselesi bu hadisattan çok mühim ve çok

ve çok yüksek bir işitir.

Bu yaz vukua gelen Çin hadisatında İngiltere hükümetinin bir takım kabahatleri olduğunu inkar etmek beyhudedir. Yekdiğerini müteakip mevki iktidara İngiliz Hükümetleri Çin gibi muazzam bir ma'na\ma'ni pek ziyade ihmal eylediler. Çin mesailinden talep ettiği itina'yı dırığ ettiler. Şu kadar var ki: Çin'deki birçok İngilizler iğtişaşata karşı İngiltere'nin müsellahan müdahalesini talep ettikleri **(S.2083)** halde, İngiltere hükümeti bu münasebetsiz, hatta tehlikeli tarz hareketini de terviç etmediler; Fi el hakika Çin gibi bir memlekete vatan atık ahval hazırasına karşı bu suret hareketinden hiçbir fayda ameliye hasıl olamazdı.

Bugün İngiltere hükümeti Çin'e muavenet için çok civanmerdane bir rol oynamak istiyor. Ancak Çin'de çok tazyike maruz kalan İngiltere tebaasının yönünü tahfife çalışmak için aylardan beri vakkayi' azime içinde yorulmuş ve yıpranmış olan memurlarımızın tebdil edilerek oraya a'sabı kuvvetli, fikirleri teravetini kaybetmemiş memurlar, mümessiler göndermekliğimiz lazımdır.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
Almanya Locarno Muahedesi, Numara: 132, (8 Kanunuevvel 1341/ 8 Aralık 1925), ss.2125-2129

Almanya Locarno Muahedesi[209]

28 Teşrinisani tarihli (Times) gazetesinin baş makalesidir:

Dün (Reichstag) mesclisi Locarno ahitnamesini tasvib ve Almanya'nın Cemiyet-i Akvama duhulü için salahaiyet ita etti. Bu mesaide ve salahiyeti ihtiva eden kanun hemen reisi cumhur Hindenburg tarafından tasdik edilip neşr ve ilan olunacaktır. Alman milletinin, umumiyet nokta-i nazarından, Locarno Ahitnamesinin kabulüne taraftar olduğu üç dört haftadan beri vazıhan **(S. 2126)** görünmekte idi. Bazı zamanlar olur ki: bir milletin hakiki saika –i hissiyyesi ve fikri gayeleri siyasiyenin malum eşkal resmiyesinden mübhem parlamento muamelatı hududlarının haricine taşıyor yer yer işte böyle zamanlarda rical siyasiye milletin ve memleketin hakiki hissiyatı tefhim ve faide ve hamiyet pek mevkit\muvakkit\ muvakkat olan parlamento hesablarının \hisab fevkine yükselmeye muvaffak olurlarsa memleketlerinin mukadderatı mevzu bahis olan buhran zamanlarında vatan ve millete en büyük hıdmeti ifaya muktedir olmuş bulunuyorlar. Her (Luther) ve Her (Streseman) bu gün Almanya'ya işte bu büyük hıdmeti ifa etmişlerdir. Bu iki rical hükümet, Locarno ahitnamesinin bir parlamento ekseriyeti tarafından kabulünü intac eden uzun müzakerat esnasında cidden müşekkel bir parlamento vaziyeti geçirmişlerdir. Her (Luther) ile (Streseman) ın azasından bulundukları hükümet, sosyalistlerin en kuvvetli muarızlarının, yani milliyetperverler yahut muhafazakarlarında dahil bulunduğu bir (koalisyon) temerküz ekseriyetine istinat eyliyordu. Bu fırka mensupları, Almanya'nın nihayet Locarno Ahitnamesi ve merbutatı suretinde semere fayda dar olan- malum teminat mütekabile teklifinde bulunduğu ehemmiyetli devreden beri hükümet azası meyanında bulunuyorlardı. Fakat bu muahede bilfiil akdedilince milliyetperver aza, Almanya'nın düvel mütemeddine hakkında vaziyet hukukiye beyn el düveliyesi ıslah ve iade eden bu vesikayı tasdik etmemek **(S.2127)** için eyleyerek

[209] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Almanya Locarno Muahedesi", Nr: 132, 8 Aralık 1925, ss.2125-2129.

hükümetin açık ve şiddetli muhalifleri makamına geçtiler. Mamafih bu milliyetperver fırkanın muhalefet kuvvetinin derecesi daima nazar şüphe ile görülmüş, yani muhalefetin cereyan tabii hadisatta bir tahavvül vuku'a getirebilecek kuvvette olmadığı hakkında bazı şayialar deveran etmekte bulunmuştu. Bütün milliyetperver fırkasının, muhalefet matbuatının muahedenameye karşı ibraz ettiği şiddet fevkaladeye an samim el kalb iştirak etmemekte olduklarına dair alametlerde eksik değildi.

Mamafih hakikat ne merkezde olursa olsun, muahedenamenin Almanya menafine muvaffak olduğuna kani bulunan rical siyasiye, bu hayırlı işi itmam için bütün parlamento tehlikelerini göze almışlar ve işin sonunda hareketlerinde haklı olduklarını da ispat eylemişlerdir. Çünkü muahedeye muhalefet gösteren milliyetperverler bu muhalefetlerinde kendilerine refik refik olarak ancak komünistleri bulabilmişlerdir.

Gerek Alman başvekili ve gerek hariciye nazırı her halde şayan tebriktirler. Bu iki rical siyasetin mecliste temin ettikleri ekseriyet, böyle bir hadisede arzu olunacağı kadar kuvvetli değilse de yine büyük bir mana ve ehemmiyeti haizdir. Evvela, muhalefette kalmış olan milliyetperverler ile komünistlerden, komünistler Moskova'dan aldıkları emre tabi bir heyet olduklarından beynelmilel sulh ve asayişin münasebat ve iktisadiyatın tekrar vücut bulmasını, terakkisini istihdaf **(S.2128)** eyleyen (Locarno) ahitnamesi gibi bir vesikayı tasvip etmeyecekleri ve edemeyecekleri tabii idi. Filhakika milliyetperverler Alman vatanperverliğini temsil ediyorlar; lakin bunların bu gün parlamentoda haiz oldukları mevki, son Almanya ihtihabat umumiyesinde memlekette hükümferma olan mefret, münfail ve itilaf kabul etmez vatanperverliğin neticesi idi. O esnada (Ruhr) hadisesinin[210] nahoş hatıraları el an Alman milletinin damağında ter ve taze duruyordu. Halbuki o vakitten şimdiye kadar beyneldüvel vaziyette büyük tahviller hasıl olmuştur. Artık (Ruhr) işgali usulü bir butlan tarihi mahiyetine girdi. (Locarno) da vaki' olan beyanat, silahtan tecrid ihtilafatın\ihtilafının hali, ve (Ren?) mıntıkasında bir takım nizamat ve icraatın tadiline teşebbüs gibi hususat Alman müntahibleri\ müntahab efkarında elbette hayırlı tahavvüller vukua getirmekten beri kalmamıştır.

Bütün bu yeni ahval ve efkar karşısında Alman milliyetperver fırkası – kendi de

[210] Almanya'nın Fransa'ya ödemesi gereken tamirat borçlarını ödememesi nedeniyle iki devlet arasında süregelen bir anlaşmazlık mevcut idi. Bu anlaşmazlık sebebiyle 9 Aralık 1922 tarihinde Almanya'nın isteği üzerine bir konferans toplanmıştır. Fakat Fransa bu konferansa Almanya'nın süresi gelen ilk borcunu kendisine ödememesi ve göndermesi gereken telgraf direklerini göndermemesi üzerine Ruhr bölgesini işgale karar vererek katılmıştır. İtalya ve Belçika'nın da Fransa'yı desteklemesi üzerine 2 Ocak 1923 tarihinde Paris'te toplanan konferans neticesinde Ruhr bölgesinin rehin olarak işgal edilmesine karar verilmiş 11 Ocak 1923 tarihin de de Ruhr bölgesi işgal edilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Cevizliler- Öncü, "Birinci Dünya Savaşı'ndan Sonra Avrupa Barışı İçin Önemli Bir Adım: Locarno Konferansı", s.311-312.

zaferinden emin olmadığı halde - ta (Ruhr) işgali zamanındaki Alman halet-i ruhiyesini idame etmek ve ati şiddetle temsil eylemek daiyesinde bulunuyorlardı.

Hükümet rüesası ise bu teşebbüse karşı cesurane hareket etmeye karar verdiler ve bu kararları neticesinde Almanya için en büyük menafii mucib olacak bir eser\isr\üsür meydana koymaya da muvaffak oldular.

(S.2129) Zaman geçtikçe Her (Luther) ile (Streseman) ‘ın vücuda getirdiği bu eser\isr\üsür mes’udun, (mes’ud) bu devr beyanata neticenin Alman milleti tarafından tamamıyla ve kemal meserretle tasvip olunduğu daha aşikar bir surette tezahür eyleyecektir.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
Locarno Muahedat ve Mukavelat İmzalandı, Numara: 132, (8 Kanunuevvel 1341/ 8 Aralık 1925), ss.2129-2132

Locarno Muahedat ve Mukavelat İmzalandı[211]

"Mayr" gazetesinin 2 Kânunuevvel 925 tarihli baş makalesi:
Alman harp taraftarlarının bu defada suya düştü. Alman milletinin büyük bir ekseriyeti sağlam muhakemesiyle milliyetperver tesmiye olunanların aklına uymadı. Bunlar, onu Locarnoda husule gelen itilafları rede ve sekiz sene makdem\mukaddem\mukdim\ kendisine en müesser\müessir galebe çalmış olan devletler ile mücadeleye geçmeye davet ettiler. Bu husustaki akılane karar ve harekette Ludendorff[212] ve Makenze'nin[213] şiddetli davetlerine kapılmayan ve hali hazırda reis-i cumhur bulunan ihtiyar kumandan Hindenburg'un büyük bir hissesi vardır.
Hindenburg,[214] bunlara kapılmadı. Çünkü kendisine memleket kanunlarının ve tarihinin tahmil ettiği ağır mesuliyeti his **(S.2130)** ediyor idi. Vatanını ıztırabat ve zilletlere maruz bırakmaktansa dünkü arkadaşlarından ayrılmayı tercih etti. Locarno muahedat ve mukaveletını reddetmekle Almanya'nın cenkculuğunı ilan eylemek ve memleketi kayseri koğmağa mecbur ve muztarr kaldığı ve galiblerden sulh dilendiği 1918 senesinden daha fena ve aciz bir hal ve vaziyete vaz' ve ilka' etmek demek idi.
Tarih mezkurda Almanya'nın mühim bir kısmı düşman ordularının taht işgalinde bulunuyor ve bitap düşmüş ve hariçle alakası kesilmekle dünyadan tecrid edilmiş olan Alman milleti tam manasıyla açlık çekiyor ve ekmek için el uzatıyor idi. Milliyetperverler bi't-tab o hal ve zaman rücu'nı arzu etmiyorlardı, lakin gayrı akılane tavır ve hareketleri ve manasız tehditleriyle onun tahakkukuna sebep olacaklardı. Ahval mümasilede (mümasil) makasidde (makasid) değil ef'alin (ef'al) netaicine bakılır. Hayatın için titrediğin halde sokaklarda galibiyet ve muzafferiyet için bağırmaktan kolay bir şey

211 E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Locarno Muahedat ve Mukavelat İmzalandı", Nr: 132, 8 Aralık 1925, ss.2129-2132.
212 Erich Frıedrich Wilhelm Luderndorf, Alman asker ve siyasetçi.
213 William Lyon Mackenzie King, Kanada Başbakanı.
214 Paul Von Hindenburg, Almanya Cumhurbaşkanı.

yoktur. Ekseriye en büyük cenkçiler hat-ı harpten en uzak bulunurlar.
Mevki iktidarda bulunmuş olsalar imiş Bulgaristan'la nevii muahedenamesi akdedilmemiş olacağını ve bilnetice ne tamirat bedeli vermek külfeti ve nede terk arazi eylemek mecburiyeti ve bu misillu felaketler olmayacağını tefekkür edenler veya hiç olmazsa söyleyenler bizde de vardır.
Bu gibiler, kendisinden Alz es ralurenin fenni? silahtan **(S.2131)** tecridini, tecrid\tecrib milyar tamirat bedelinin tediyesini sözde kabulden istinkaf eylediğini söyleyerek bize Almanya'yı gösteriyordular. Halbuki Almanya Locarnoda Versay muahedesini etmedikden başka hüsn rızasıyla ona riayete ve tamirat bedelatının muntazaman tediyesine ve mukarreratını ifaz\infaz edeceği bir ber vech peşin kabul etmekle Cemiyet-i Akvama dahil olmaya muvafakat etti ve bu hususta taahhüdatta bulundu. Arkasında vasi' ve namütenahi bir Rusya olan muazzam Almanya böyle hareket ederse bitap düşen, silahtan tecrid edilen ve tamamen teskin edilmeyen düşmanlarla muhat bulunan Bulgaristan ne yapabilirdi?
Sulhperver olmağı ve ihtilafatı Cemiyet-i Akvam ahitnamesine tevfikan halletmeye çalışmağı düstur – l amel İttihaz etmekten daha insani ve vatani bir şey olur mu? Ebedi muahedat ve mukavelat düveliye olmadığı bir hakikattir. Ancak mukavelat mezkure mer'i oldukça onlara riayet etmeliyiz ve onları ihlal ettiğimizi zannettirecek sebep ve bahanenin hudusundan tevakki eylemeliyiz, ve başlıca halka intikam hislerini telkih ve tahrik etmekten ihtiraz etmeliyiz. Çünkü bu taraf diğerin şüphe ve adem itimadını davet eder. İstikbalimiz hakkında en fena tesiratı yapar.
Tamirat bedelatı ağırdır, lakin onlar şiddet ve tehdit ile tenkis edilemez. Hilaf arzu ve bi'z zarur iflasını ilan eden Avusturya şayan gıbt\ gıbta değildir. Düvel-i muazzamanın teveccühünü **(S.2132)** kazanmayı arzu ediyor isek sulhperverliğimizi ve taahhüdatımızı ifaya hazır ve amade olduğumuzu bilfiil göstermeliyiz ve ba'dehü beş sene evvel vuku bulan taahhüdatın hayat iktisadiyemiz için tahammülfersa imhakar olduğunu Avrupa zihniyetine muvafık bir surette ispat etmeliyiz. Sur\suver saire ile hareket eylemek hilekarlıktır" Yalnız saf-dil Bulgarları iğfal edebilir. Fakat tecrübedide ecanibi kına' edemez.
Almanya Locarno muahedat ve mukavelatı bilkabul onları diğer düvel-i muazzama mümessilleri ile beraber imzalamak üzere Londra'ya sulhiyetdar mümessillerini göndermekle dirayet ve ehliyet siyasiye gösterdi. O bu hareketle galibler derecesine vasıl oluyor.
Onun sözü dünya işlerinde nafiz olacak ve Cemiyet-i Akvamda çok samimi dostlar

bulacaktır. Almanya gafil Bolşevik Rusya'nın bu cihan şümul müessenin kapısına müracaat etmesine de sebep olacaktır.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Locarno Ahitnamesinin Ruhu, Numara: 133, (9 Kanunuevvel 1341/ 9 Aralık 1925), ss.2143-2147

Locarno Ahitnamesinin Ruhu[215]

2 Kânunuevvel tarihli (Daily Telegrap) gazetesinde muhabir siyasiyesi tarafından yazılmış olan makalenin tercümesidir:

Locarno konferansı delegeleri badel zeval Buckingham Sarayında nail oldukları resm kabul ile o gece İngiltere hariciye nazırı Mister (Austen Chamberlain) tarafından kendilerine verilen ziyafet arasında mürur eden müddet zarfında, Mösyö (Briand), Doktor (Luther), (Streseman) Mösyö (Vandervelde) ve İngiltere hariciye Nazırı (Chamberlain) den mürekkeb\mürekkib oldukları halde ve Alman murahhaslarının talebi üzerine, (Locarno) da kat'i bir netice-i hille\hulle iktiran edememiş bazı teferruatın tez geri için içtima etmişlerdir. Hatta bizzat Almanya murahhasları bile Locarno Ahitnamesi ruh ve manasının Belçika murahhası Mösyö (Vandervelde) tarafından temsil edilmekte olduğunu ve Belçika hükümetinin (Ren) işgal[216] mıntıkasında olan kuvve-i askeriyenin miktarını tenkise teşebbüs etmek suretiyle bu ruh ve manayı icraata tahvil **(S. 2144)** eylemiş bulunduğunu itiraf etmektedirler. İşgal sahasındaki Belçika askeri bir zaman 18000 kişi miktarında iken bu gün 7000 kişiye tenzil edilmiştir. Filhakika bu kuvvet, bizim (İngiltere'nin) Kolonya'yı tahliyesinden sonra Belçika'nın taht işgalinde kalacak

[215] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Locarno Ahidnamesinin Ruhu", Nr: 133, 9 Aralık 1925, ss.2143-2147.

[216] Fransız Hükümeti, I. Dünya Savaşından galip çıkmasına rağmen mağlup ayrılan Almanya'nın kendisine yönelik herhangi bir işgal hareketinden çekinir halde idi. Bu sebepten ötürü, Paris Barış Konferansında olası bir Alman işgali tehlikesine karşı Ren Nehri'nin iki ülke arasında bir sınır bölgesi olarak tespit edilmesi konusunda son derece ısrarcıydı. Fakat Almanya'ya bağlı olan Ren Nehri'nin Almanya'dan ayrılması yönündeki Fransız talebi Amerikan politikaları için pekte olumlu değildi. İngiltere'de bu konuda Amerika ile aynı yaklaşımlar sergilerken yoğun Fransız ısrar ve baskısı üzerine Almanya'nın Ren bölgesinden ayrılmamasına buna karşılık olası bir Alman saldırısı neticesinde kendisine askeri desteğin verileceğine yönelik bir anlaşma yapıldı. İlerleyen dönemlerde Almanya'nın tamirat borçlarını ödememesi ve bu konuda yaptığı savunma tezlerinin reddedilmesi neticesinde çeşitli yaptırımlar başlamıştır. Bunlardan biri 8 Mart 1921 tarihinde Ren Nehri'nin doğu tarafında olan Düseldorf, Duisburg ve Ruhrot şehirlerinin işgal edilmesidir. Bir diğeri ise 11 Ocak 1923 tarihinde Fransa ve Belçika birliklerinin Ruhr bölgesini işgal etmesidir. Alman hükümeti işgal karşısında kamuoyundan destek alırken işçilere ise pasif direniş emri vermiş, fakat pasif direniş hareketi Almanya'da büyük bir enflasyona sebebiyet vermiştir. Bütün bu gelişmelerin neticesinde konunun tartışıldığı Locarno Konferansında Almanya, Belçika ve Fransa arasındaki sınırlar güvenceye alınırken Ren bölgesinin de askerden arındırılmasına karar verilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Cevizliler-Öncü, "Birinci Dünya Savaşı'ndan Sonra Avrupa Barışı İçin Önemli Bir Adım: Locarno Konferansı", s.305-334.

sahanın pek dar bulunmasına ve aynı zamanda Belçika hazari kuvvetinin- bugünkü süvari fırkalarının tenkisi de dahil olmak üzere dört fırkadan üç fırkaya tenzil edilmesine atf\atıf olunuyorsa da, icraat vakıa Belçika hariciye nazırının tenkis teslihat hususunda ittihaz etmiş olduğu azim ve teşebbüsün kuvvetine delalet etmekte ve Mösyö (Vandervelde) bunun (Locarno) konferansının bir netice-i tabiiyye ve lazımesi olduğunu beyan eylemektedir. Mösyö (Vandervelde) gelecek hafta Cenevre'de ref' teslihat davasını müdafaa ve bu uğurda mücahede etmek üzere Cemiyet-i Akvama Mösyö (Himens?) ile Mösyö (Dopruker) göndermektedir. Kolonya mıntıkasının hitam tahliyesinde Fransısın kuvve-i harbiyesi takriben (bir süvari fırkasını da ihtiva etmek üzere) 90 bin kişiden, 46 bin kişiye indirilecektir. Almanlar mıntıka-i meşgule deki kıtaatın daha fazla tenkisini yani İngiliz kıtaatı da dahil olmak üzere 40 bine tenzilini istiyorlar; Fakat mıntıka-i meşgule de mevcut 8900 İngiliz askerinden İngiltere ancak 1000 kişi kadar tenzil edecektir. Gerek İngiltere'de ve gerek Belçika'da arazi meşgule deki Belçika ve İngiltere kuvvetlerinin bundan **(S.2145)** tenkisi takdirinden umur idariyenin ve nüfuz işgalin namünasip surette hal-dar olacağı hissedilmektedir. İki devlet tarafından dermeyan olunan bu esbab mucibenin Almanlar tarafından kabul edileceğine şüphe edilemez.

Berlin hükümeti tarafından, Alman efkar umumiyesinin ikinci ve üçüncü işgal mıntıkaları müddet işgaliyesinin oldukça tenkis edileceğini ümit ve buna intizar etmekte olduğu hakkında vaki olmuş beyanatına gelince düvel müttefika buna karşı kendilerinin de nazar itibara almaya mecbur oldukları birer efkarı umumiyeleri bukunduğunu ve bu efkarı umumiyeden hiç olmazsa bir kısmının olsun, işgalin temsil ve ihtiva etmekte olduğu vaziyet askeriyenin terkine razı olacak hale henüz gelmemiştir. Fransa'nın şarki müttefikleri, Fransa'nın (Ren) mıntıkası işgalini ref' etmesi ihtimaline karşı bilhassa endişenin bulunmaktadırlar. Çünkü Fransa'nın bu suretle hareket etmesi taktirinde Almanya'ya karşı haiz oldukları emin vaziyetin ihlal olunacağından korkuyorlar.

Almanya'ya Teminat:

Elhasıl müzakerat salife esnasında Alman murahhaslarına fakat çok mülayim bir lisan ile-yukarıda zikrettiğimiz mesailin tez geri zamanı henüz hulul etmemiş olduğu ifham edilmiştir. "terk teslihat " ve -sar\ ser havzası mesail Alman murahhasları tarafından mevzu bahis olmamıştır ki: buda ya vaktin adem **(S.2146)** mesaidesinden, yahut bu mesailden bahsetmek zamanının ancak Almanya'nın Cemiyet-i Akvam meclisine aza sıfatıyla duhulünden sonra hulul edeceğinin idrak edilmiş bulunmasındandır.

Diğer cihetten Her (Luther) ile (Streseman) ın, (Kolonya'nın) süratle tahliye edileceği ve bu tahliyenin tesri'yle Almanya'nın Cemiyet-i Akvam'a duhulünün de tesri' edileceği

hakkında düveli müttefika murahhaslarından teminat kaviye almış oldukları ihtimalat kaviyeden bulunuyor. Bundan başka Alman delegesinin Almanya'ya ita olunan veya itası vaat edilen müsaadattan da hayliden hayliye memnun oldukları anlaşılıyor ki: bunlarda işgal idaresinde tadilat, idare-i örfiyeden idare-i mülkiyeye avdet, halkın hürriyet hareketinin iadesi ve mücrimin ve müttehimin siyasiye için afüvv\afv umumi gibi hususatından ibaret olup bu mesaidatın en mühimlerinden biride düvel müttefikanın harp mücrimlerini muhakeme ve tecziye gibi kaidesiz ve faidesizliği tespitinde mucib gazab ve infial bir işten feragat etmiş olmalarıdır; Çünkü bu muhakemelerde devam keyfiyetin Locarno Muahedenamesi ruh ve manasıyla tevafuk edemeyeceğine karar verilmiştir.

Alman tayyare hiyelgane karşı vaz'\vuzıa\ edilip, Paris Süfera Konferansı[217] içtimaında da mevzu bahis olan tehdidat meselesine gelince, anladığım malumata nazaran Alman delegesi bu mevzua ait güzel düşünülmüş ve kabiliyet tatbikiyeyi haiz bazı mütalaat **(S. 2147)** dermeyan edeceklerdir. Bu mütalaat ihtimaline Her (Streseman) ın zengin ve müstaidd damağından doğmuş bulunuyor, galiba Alman delegelerinin teklif edecekleri tertib İngiltere, Fransa, Almanya, Belçika ve İtalya gibi ileri gelen devlet tayyare teşkilatı o kadar yakından ve muntazam teşrik mesai edeceklerdir, ki: bu unsur adeta ve kat'i bir mahiyet beynel mileliye\maliye alacağından Almanya'nın gizlice bir harp hevai filosu ihzar etmesi tehlikesi külliyen bir taraf olacaktır. Bu tertibe nazaran her memlekette ecnebi pilotları büyük bir hak\hakk hürriyete ve istihdam edilmek hakkına malik olacaklarından bundan bütün devletlerin su-i zan ve endişesini def edecek bir netice-i mü'mine hasıl olacaklardır.

Almanya başvekili ve hariciye nazırı dahi düvel müttefika rical hükümeti derecesinde düvel muazzamanın iktisadiyatta teşrik mesaisine taraftar bulunmakta ve bu hususta sulh ve müsalemete (müsalemet) pek vasi' bir hıdmet ifa eyleyeceğini taktir etmektedirler.

Bilhassa Her (Streseman), beynelmilel münasebeti te'hir eşkal\işkal eden, mesela pasaportların vizesi gibi bir takım kuyudun ilgası ve harpten evvelki vaziyete ric'at olunması taraftarı bulunmaktadır.

[217] Adaların geleceği konusu Londra Antlaşması neticesinde Süfera Konferansı'na tayin edilmiştir. Konferansta uzun tartışmalara sebep olan adalar konusunda üç büyük devletin fikir birliği içinde olmadığını gören İtalya Rodos ve Oniki adanın iadesini geciktirmeye çalışırken Osmanlı Devleti ise Bozcaada, İmroz ve Meis adalarının iade edilmesini senet kabul ettiğini beyan etmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Cevdet Küçük, " Oniki Ada", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Erişim 02 Nisan 2023).

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Locarno Mukavelenamelerinin İmzasını Müteakib Briand'ın Nutku, Numara: 134,(10 Kanunuevvel 1341/ 10 Aralık 1925), ss.2151-2153

Locarno Mukavelenamelerinin İmzasını Müteakib Briand'ın Nutku[218]

2 Kânunuevvel tarihli "Novaya Faraya Presa" nam Viyana gazetesinden:

Briand kollarını masaya dayayarak ve oturarak nutkunu söyledi. Söylerken başını Alman başvekiline doğru döndürmüş inzarını Luther'e tesbit etmişti. Briand evvela ehemmiyetsiz bir şeye eder bir tarzda ihmal ahsas\ihsas\ehsas eder bir sada\seda ile başladı fakat birinci cümleyi müteakib sadasında, hareketinde içten gelen bir heyecan alaka belirdi. Elleri titriyor, beyaz ihtiyar simasında kan ve hayat emareleri görülüyordu. Hazırun Locarno mukavelenamesinin gelecek nesillere yeni bir zaman, yeni bir cihan doğuracağını bildiren kelimeleri sakin bir dikkatle dinliyordu.

Briand diyor ki:

Locarno mukavelenameleri milletler arasında kuvvetli bir itimad hareketi, umumi bir alaka ve şadmanı tevlid etmiştir. Bunlar, ekseriye milletler arasındaki karabete veya mizaca istinat eden ittifaklardan büsbütün başka bir ruh, bir mefkurenin mevludidir. İhtiyatkarlık ve su-i zan **(S.2152)** ruhu yerini burada bir ruh tesanüd alıyor. Harbleri kutlar içtimai ile değil mütakabil muzaherete\müzaheret müstenad rabıtalar ve tesanüd beşeriyet vasıtasıyla men etmelidir. Buradaki imzalarımızla sulhe mazhar olacağımız hakikatini teyit ediyoruz.

Locarno mukavelenamesinde memleketimiz arasındaki "Partikülarizm" ile birlikte bunun acı hatıraları da kaybolacaktır. Eğer bu mukaveleler mazayı ihtiva etmezse büyük bir hüviyet taşımaktan çıkar ve o kuvvet o aciz ve yalnız inkarlar taşıyan eser\isr\üsür olur. Locarno muahedenameleri ancak artık harp olmamasını, fertlerimizin yok yere ma'luliyete sürüklenmemesini, şehirlerimizin harabe- zare dönememesini temin ederse kıymetdar olabilecektir.

Hepimiz müşterek sulh eserinde \isr\üsür beraber çalışmalıyız. Harb meydanlarında mesavi\müsavi bir kahramanlık gösteren milletlerimiz bundan daha az şerefli olmayacak insani faaliyet ve rekabet sahaları bulmakta güçlük çekmeyecektir.

Briand doğrudan doğruya Luther ve Streseman'na dönerek devam etti. Karşımda Alman

[218] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Locarno Mukavelenamelerinin İmzasını Müteakib Briand'ın Nutku", Nr: 134, 10 Aralık 1925, ss.2151-2153.

meslektaşlarım oturuyor. Meslektaşlarım! Ben sadık bir Fransız olduğum gibi sizde sadık Almanlarsınız. Bununla beraber hepimizde sadık Avrupalılarız. Biz milliyetperver olmak istiyor, Fakat milliyetperverlikte ayrılık gayrılık istemiyoruz. Biz aramızda bir kayd huhudı vaz’\vuzıa ve tesis etmeyeceğiz. Sulha **(S.2153)** giden en eslem tariki en fazla birbiriyle merhametsizce mücadele eden milletler bilir.

Gayemiz sulhperver bir Avrupa meydana getirmektir. Ben Fransız milletinin kasem\kasım\kısım a’zam namına harbin her zaman için nihayet bulduğu ve daima, idi bir sulhun müemmen\mü’min olduğunu temin edebilirim.

Mukavelelere Fransa mümessili sıfatıyla bu ruhla vaz’\vuzıa imza ediyor ve yine bu ruhla milletimin kahiresinin efkarına tercüman olduğum kanaatini taşıyarak arz ediyorum.

Ben yarından itibaren bu itilaflara istinaden harb aleyhine ve sulh lehine neler yapmak mümkünse ifaya azim ettim.

Ben bunda Avrupa’yı tecdid “hususundaki yüksek eserin\isr\üsür başlangıcını ve ona hakiki “ yeni umumi beraberlik şeklinde vermeği görüyor ve bütün milletleri bu vazifeye davet ediyorum.

Her ferdin kendi hususiyetine göre nihayet sulhu temin ile ve bu sulhta ruh\revh ve hususiyetlerinin kendilerine tesanüd yolunda gün\kün\kevn bugün İlerlemek imkanını verecek kutsiyetini bulmak hususunda muvaffak olmalarını temin ederim.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
Sovyet ve Hukuk Beyneldüvel, Numara: 134, (10 Kanunuevvel 1341/ 10 Aralık 1925), ss.2157-2159.

Sovyet ve Hukuk Beyneldüvel[219]

2 Kânunuevvel tarihli (Morning Post) gazetesinden:

Sovyet cumhuriyetleri ittihadı devletinin Rusya'daki İngiliz emvaline vaziyet ederek, bunları – ashabına bu güne\guna tazminat itasına lüzum görmeksizin – ucuz fiyatla satması hususunda ne dereceye kadar salahiyetdar bulunduğu hakkında cereyan eden münakaşat esnasında, İngiltere'de bulunan bir takım Sovyet muhibbleri, hak\hakk hükümraniye malik olan bir devletin kendi tebaası hakkında ve yine kendi memleketinde tatbik etmiş olduğu icraatı o memleketteki ecanib hakkında da tatbike salahiyetdar olduğu tarzda beyan müdafaa etmişlerdir. Fakat bu şekil müdafaa beyneldüvelin umdelerine, hem de tatbikatına mugayirdir. Bu hususta Sovyet hükümetinin tarz hareketi hukuki ve kanunu zeminler üzerinde müdafaa edilemez. 1867 senesinde (Earl of derby) Peru hükümetine karşı, İngiliz tebaasınını herhangi bir adaletsizliğe karşı- bu adaletsizlik Peru? Devleti kavanine\kuvvaniyyet göre ağır muvafık ad edilmese bile – himayesi lazım geleceği iddiasında bulunmuştur. 1918 senesinde müttehide Amerika hükümeti aynı prensibi **(S.2158)** Meksika hükümetine karşı müdafaa etmiştir ve 1924 senesinde Romanya hükümetine karşıda bu prensip müdafaa olunmuştur. 1918 senesinde Flemenk hükümeti Sovyet hükümetinin hukuk mülkiyeyi ilga ve emlakı\imlak zabt etmesine karşı protesto etmişti. Biz hiçbir hadise-i düveliye bilmiyoruz ki: mahza yerlilerle ecnebilerin aynı muameleye kalmış olduklarından dolayı bir devlet, tebaasının diğer devlet memleketinde düçar olduğu zarar ve ziyana karşı itirazdan keyfiyet etmiş bulunsun, yüksek hukuk alimlerinin içtihadına nazaran hiçbir devletin hak hükümranisi elindeki iktidarın suiistimal edilmesi için sebep cevaz olamaz. Bundan başka yine hukukiyenin fikrine nazaran, bir devlet haiz olduğu hak hükümraniyi bu gibi hususatta tasarruf ve tatbik etmeye salahiyetdar bulunsa dahi, bu muamelenin iktidarı suiistimal münzelesine düşmemesi için bu icraattan mutazarrır olan taraflara tazminat lazımenin itası icap eyler. Bundan otuz sene evvel en ali bir Fransız muhakemesinin vermiş olduğu karar işte bu mahiyette idi.

---

[219] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Sovyet ve Hukuk Beyneldüvel", Nr: 134, 10 Aralık 1925, ss.2157-2159.

Elhasıl diyebiliriz ki: Bir halkın muallel\muallil mütemeddine tarafından kabul edilmiş olan insaniyet, müsavat ve prensiplerini ihlal edecek surette isti'mali ve hatta suiistimal etmek münzelesine indirir. Meşhur hukuk beynelmilel alimi (Edward Daklune?) **(S.2159)** bu hususta en kat'i ve yüksek hükmü neşrettiği (neticeler) nam eserinde ita etmiştir.
Mumaileyh demiştir ki:
Hak hükümraniyi haiz bir hükümet kendi hudutları dahilinde bir takım kavanin mevcudeyi lağv, yahut bu kavanine mugayir olarak bir takım harekette bulunabilir. Mesela hürriyet şahsiyeyi ilga eder, emval ve emlakı zabt eyler; Fakat bu hareketi ancak sırf kendi tebaası hakkında tatbik edebilir. Beynelmilel bazı vecibeler vardır ki: Bu gibi icraatın ecnebi tebaası hakkında tatbikine mani olur.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Bir Avrupa Hükümet Müttehidesi, Numara: 135, (12 Kanunuevvel 1341/ 12 Aralık 1925), ss.2172-2174

Bir Avrupa Hükümet Müttehidesi[220]

3 Kânunuevvel tarihli (Daily Mail) gazetesinin baş makalesi:

Locarno muahedenamesinin Londra'da imzası üzerine, adavetleri ve rekabetleri defnederek müttehide-i Amerika hükümeti gibi bir Avrupa düvel müttehidesi heyeti teşkiline doğru ilk adım atılmıştı.

Filhakika bu gün haksızlığa karşı müttefikan mukavemet ve müdafaada bulunmak üzere yekdiğerleriyle bir itilaf rabıtası tesis etmiş olan yedi büyük devlet Avrupa'nın heyet mecmuası **(S.2173)** demek değildir; Fakat Avrupa'nın pek büyük ve ehemmiyetli bir kısmını teşkil etmektedirler ve bu yedi devletin vücuda getirmiş olduğu eser, diğer devletler tarafından muzaheret\müzaheret ve tevhid mesaiye nail olursa, pek şumüli tesirat getirecektir.

Yeni muahede ve yeni itilaf efkar umumiyenin ondan ümit eylediği bütün şeyleri ihtiva etmeyebilir; Fakat alakadar olan taraflar bu muahedenameyi muvaffakiyetli eser haline getirmek için en halis-ane mukdim-ane hissiyat ve hahişle çalışacak olurlarsa bir Avrupa heyet düveliye müttehidesi teşkili kabiliyet tatbikiyeyi haiz bir teklif mahiyetine inkılap eder."

Doktor (Streseman) Salı günü irad ettiği beliğ nutkunda şu sözleri söylerken tamamıyla haklı idi:

Bu bizim Avrupa'mız cihan harbinde en büyük ve yüksek fedakarlıkları yaptı. Şimdide cihan harbinin tesiratı yüzünden, an'anatı terakkiyatı sebebiyle kesb\kisb istihkak etmiş olduğunu kayıp etmek tehlikesi önünde bulunuyor."

İşte bu tehlikeye karşı korunmak içindir ki: yedi millet, yedi devlet birleşti.

Sulh ve müsalemet temin edildiği taktirde Avrupa bir daha, asırlardan beri olduğu mahiyette, yani cihanın sanayi, mali, ticari merkezi ve medeniyet hars ve efkar aliye menbai\münbaği haline gelecektir.

Fakat sulh ve müsalemet ihlal olunduğu halde Avrupa bir **(S. 7214)** Bolşeviklik sahası haline gelecek ve muasır medeniyetin muhafaza ve idame edilmeye değer nesi varsa

---

[220] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Bir Avrupa Hükümet Müttehidesi", Nr: 135, 12 Aralık 1925, ss.2172-2174.

harab ve mün'adim olacaktır.

İngiltere dominyonlarında (Locarno) muahedenamesinin sulh temin edecek bir vesika mı yoksa bizi harbe sürükleyecek muahede mi olduğu hakkında şüpheler, tereddütler izhar oluyor. Bu muahedename ile ona merbut itilafnamelerin sulhu temin ve idame edecek bir mahiyette oldukları anlaşılınca dominyonlarda şevk ve taktir ile bu eseri alkışlayacak ve iştirak edeceklerdir.

İşin böyle olduğunu ispat etmek, ortadaki şüpheleri izale eylemek vazifesi muahedenamede alakadar olan Avrupa devletlerine düşüyor.

Bu devletler şüpheleri izale ne kadar gayretle çalışırlarsa teslihat masarif müdhişesinden o kadar çabuk kurtulmaya muvaffak olacaklardır.

Evet, muahedename imza olundu; Fakat bu muahedename sadece hazine-i evraka atılarak toz altında medfun kalmaya mı mahkum olacaktır? Yoksa, Salı günü o beliğ nutukları irad eden şöhretli rical siyasiye muahedeye hayat, semre mi bahş eylemeye çalışacaklardır?

Bu muahedenameye nefha-i hayatı ufalamak? Lazımdır; biz rical siyasiyede bunu bekliyoruz.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
Streseman'ın Briand'ın Nutkuna Cevabı, Numara: 135, (12 Kanunuevvel 1341/ 12 Aralık 1925), ss.2175-2177

Streseman'ın Briand'ın Nutkuna Cevabı[221]

Londra'da Locarno Muahedesinin İmzası

Streseman'ın Briand'ın Nutkuna Cevabı

2 Kânunuevvel tarihli "Novaya Faraya Presa" gazetesinden:

Streseman, Briand'ın nutkunu müteakip evvela Chamberlain'a sonrada Briand'a tevcih ederek cevap verirdi. Streseman Almanca söyledi. Fakat milli lisan hemen hemen Briand'ın söylediklerinin aynını izhar etti. Aynı kanaat tehannünde söylenen bu nutukta hatibin aynı derecede samimi hissiyatına istinad ediyordu.

Stresman dedi ki:

Hepimiz bu eser etrafında parlamentolarımızda ağır münakaşalar etmek mecburiyetinde kaldık. Eserin her istikamette tenvirine sarf gayret edildi. Bu veya şu madde hakkında izhar olunan fikirlerde mübayenet olup olmadığını tespite çalışıldı. Ben Locarno eserinde siyasi efkarın hukuki tertibatı değil onda uzeym\azim bir inkişaf müstakbelin esasını görüyorum.

Bu eser milletler ve diplomatların sulh ve itilaf için duyulan beşeriyet tahassürünün tatminine yol açmak hususundaki azimlerini ihtiva ediyorum. Şayet ahitname yalnız bir sıra maddeden başka **(S. 2176)** bir şey değilse, yaşayamaz. Ahitnamede milletlerin hayat müşterekesi temin yolunda bulunan formüller ancak, bunların arkasında Avrupa'da yeni vaziyetler ihdas etmeğe azm etmiş bir irade bulunursa tahakkuk edebilir. Size Mösyö Briand, bütün milletlerin ve bilhassa mazide çok ağır günler geçirmiş milletlerin mesaileri lüzumundan bahseden sözlerinize samimiyetler teşekkür ederim

Siz buna nazaran ferdlerin evvela vatanlarına ait olduğunu yani her birimizin evvela sadık bir Fransız, sadık bir İngiliz, sadık bir Alman olduğumuzu, yani milletlerimizin bir ferdi bulunduğumuzu fakat aynı zamanda da Avrupalı olduğu fikrini ileri sürüyorsunuz.

Harbin bu kıt'a-i arazide tevlid ettiği zaya'ları\zıya ekseriye maddi zaya'lı harabelerle ölçüyoruz.

Fakat biz aynı zamanda eğer sağ olsalardı kim bilir ne kadar inkişaf ve taazzuv etmiş

[221] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Bir Avrupa Hükümet Müttehidesi", Nr: 135, 12 Aralık 1925, ss.2175-2177.

kuvvetler, şahsiyetler ortaya çıkarabilecek bir neslin inkırazından mütevellit azim bir zaya'ada\zıya maruz kaldık.

Harb umumiyenin bütün diğer sadmeleri ile birlikte yukarıdaki zaya'lardan zıya bir hakikat ortaya çıkmaktadır ki o da esasen bizi bir mukadderat birliğinin birbirimize bağlaması keyfiyetidir.

Bu sebeple inkıraz bulursak beraber bulacağız. Yükselmek **(S.2177**) istersek bunu birbirimize karşı mücadele ile değil ancak el birliğiyle çalışmakla elde edebiliriz.

Ve yalnız Mösyö Briand medeni inkişaf imkanlarının tatminine müteveccih bir müsabaka-i sa'y ve gayrete sahne olmak üzere bahsettiğiniz istikbalin esası temin edilmiş olacaktır.

Evet yalnız bu şekilde bir teşrik mesaide istikbalin zeminini aramalıdır.

Böyle bir sulhu Alman milletinin ekseriyet faizesi müdafaa edecektir.

Mukavele milletler teşrik mesainin yeni bir tarih mebdeyine taktim etmelidir.

O harbin sonraki yedi senelik zamana hakiki bir sulh devresi ilhak etmelidir.

Temenni ederim ki nesi ati bugünkü günü yeni bir inkişafın başlangıcı mahiyetinde şükraniyetle yad ettirecek semrelere şahit olsun.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Baserabya'da Rus Romanya Zıddiyetleri, Numara: 136, (13 Kanunuevvel 1341/ 13 Aralık 1925), ss.2189-2190

Baserabya'da Rus - Romanya Zıddiyetleri[222]

26 Teşrinisani tarihli "Gülnişe Çantong"dan:

Bir zamandan beri Bolşevikler Romanya'nın "Naterbunar?" isyanı dolayısıyla bir intikam kastıyla Besarabya'da yaptıkları mezalime karşı şiddetli bir mücadeleye girişmişlerdir. Bu meseleye dair Berlin'deki Romanya sefiri atideki izahatte bulunmaktadır:

Romanya hükümeti bu isyanın Ruslar tarafından tahrik edildiğine, Bolşeviklerin bu husus için para, silah ve cephane ile isyanı rüesasını temin ettiğine dair garı kabil itiraz delillere maliktir. Tabiidir ki Sovyet hükümeti bu gün kendilerini tebriye için " Naterbunar?" isyanını dünya efkar-ı umumiyesine kendilerinin eser teşvik ve tahrik olan ihtilalci bir teşebbüs neticesi tarzında değil bilakis Besarabya halkının Romanya idaresine karşı adım adem-i memnuniyeti eseri olarak irae etmektedir. Bolşevikler bu hususta hiçbir fedakarlıktan çekinmiyorlar ve amele teşkilatlarını bi'l vasıta veya doğrudan doğruya tesirlerle protesto içtimalarına sevk ediyorlar. Onlar hakiki kanaatlerini tebdil ile aldattıkları gazetelerde yanlış malumat veren makaleler neşr ve ilan ediyorlar. Bolşevik matbuatı iftiralarla mala\ -mal **(S.2190)** itamlardan en cürretkar tehdit derecesine kadar vararak şiddetli beyanatlı şedid bir mücadeleye girişmiştir. Romanya güya elde edilen malumatın doğruluğunu istişhad için acenteler gönderilmektedir. Bunu bunlar bizzat itiraf etmişlerdir. Romanya bu çok maharetle sevk olunan mücadelenin asıl mahiyetini ortaya çıkarmak ve efkar-ı umumiyeyi Bolşevik teşebbüsatına agah eylemek üzeredir. Besarabya halkının Romanya idaresine karşı adm-i memnuniyetleri, Romanya'nın oradaki mezalimi kadar Bolşevik tasniatıdır. Şu hakikattir ki Sovyetler bütün komşu memleketlerde olduğu gibi Romanya'da da tedabir zecriye ile suikastler cinayetlerle gürültüler çıkarmak istiyor. Romanya hükümeti bunlara karşı kendisini müdafaa ettiği anda da yine onlar emirlerine şuurlu şuursuz amade bulunan bütün unsurları Romanya'nın onlar tarafından musanna'\masna' cebri muamelelerine karşı müdahale hususunda harekete giriyorlar. Şu bilinmelidir ki Romanya bu gibi vaziyetlerden tehaşi etmemeye katiyen azm\ azim etmiş ve adliye vazifesini meder\müdirr keder. Bu sebepten

[222] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Besarabya'da Rus Romanya Zıddiyeti ", Nr: 136, 13 Aralık 1925, ss.2189-2190.

Romanya cihan efkar umumiyesine müracaat ile Bolşevik yapmalarını ilan eder ve efkar-ı umumiyesinin Bolşevik acenteleri tarafından mürettib\müretteb tuzaklara düşmeyeceği kanaatini izhar eyler.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
Sovyet Aleminde\Alim Kuvve-i Hevaiye, Numara: 137, (14 Kanunuevvel 1341/ 14 Aralık 1925), ss.2205-2207

Sovyet Aleminde\Alim Kuvve-i Hevaiye[223]

"İzvestiya" Gazetesi Rusya kuvve-i Hevaiyesine ait malumat atiyeyi veriyoruz:

Kuvvay hevaiye encümen fenii üçüncü sene devriyesi merasimini icra etmiştir. Bu mühim bir müessesedir. Emperyalizm tecavüzleri metakiben dahili mücadelat gibi mani'ler dolayısıyla Rusya kuvve-i hevaiyesi işleri uzun müddet kısmen akamete düçar olmuş, kzıl ordu kuvve-i hevaiyesi işlerini ileri götürecek mütefennin zevat tedarik edilememişti. Ahiren bu noksan ikmal edilmiş ve bundan itibaren kuvve-i hevaiyede terakkiyat vukua gelmeye başlamıştır. Daha birçok askeri hevai filolar tedarikine kızıl ordunun ihtiyacı vardır. Hali hazırda mevcut olan askeri hevai encümen filosu mesaisiyle ahd\ahid karibde kızıl kuvve-i hevaiyenin yakın zamanda derece-i matlubede tekemmül edeceği "ümidini izhar etmişti."

Gerek askeri tayyarelerin gerek bunlara mahsus motorların tedariki esbabına tevessül edilmiştir. Harp umumi dolayısıyla Rusya **(S.2206)** zaten bu hususta büyük bir terakkiye nail olamamıştı.

Sovyet kuvve-i hevaiyesine ait cedavilde atideki erkama tesadüf olunur:

1916 senesi kızıl orduya mensup 1769 tayyereden başka 656 tayyare; 1918'de 200 t 79 m; 1919'da 137 t. 77 m; 1920'de 166 t; 81 m; 1921'de 68 tayyare ile 20 motor tedarik olunduğuna nazaran makus terakki baş göstermiştir. Şu hale sebebiyet ise dahili ihtilalat ve mücadelat idi.

Ahiren üç seneden beri profesör Jukofski[224] ile telmizlerinin tesis ve teşkil etmiş oldukları (kuvve-i hevaiye fen encümeni) sayesinde kızıl ordunun şu noksanı ikmal olunmağa başlamıştır.

Halbuki 1914 senesinden 1918 senesine düvel muazzamada atideki erkama baliğ tayyare ve motorlar a'mal\i'mal ve inşa edilmiştir:

---

[223] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Sovyet Aleminde\Alim Kuvve-i Hevaiye ", Nr: 137, 14 Aralık 1925, ss.2295-2207.

[224] Nikolay Yegorovich Zhukovsky (Jukovski), Rus havacılığının babası olarak bilinir.

Tayyare	Motor	
	Almanya’da 47,637	40441
	Fransa’da 67,982	85,317
	İngiltere’de 50,000	
	Amerika’da 11,227	19,500

Baladaki cetvelden anlaşıldığına göre bir iki sende Almanya, Fransa, İngiltere, binlerce tayyare ve tayyare ihtiyat inşa ve tedarik eylemişlerdir. Bu husustaki terakkiyat el an devam edip gitmektedir.

(S.2207) Sovyet hükümetinin servet maliyesi müsaid olduğu nisbetde tayyare tedariki hususunda Almanya ve Fransa’dan geri kalmaması esbabının istikmali esbabına tevessül edilmiştir.

Sovyet Rusya’sında uzunca müddet devam eden dahili hun-riazane mücadelat ve ihtilal dolayısıyla kuvve-i maliyesine za’f\zı’f tarı olan hükümet şu vadide mümkün mertebe sarf mesai etmekle beraber bir taraftan da “ hevai encümen feni “ tesisine muvaffak olmuştur.

Tayyare inşasına ve umur hevaiyeye ait akademi elyevm üçüncü sene-i tesisini yaşıyor. Fakat bu akademi memlekete büyük hıdmet etmiştir. Mezkur akademi birçok umur hevaiye mühendisleri yetiştirmiştir. Akademi müessesi olan zat dahili teşkilatını arzu olunan intizam ve vaziyete koyma muvaffak olmuştur. Şu suretle disiplin ve hayat dahiliyesi yoluna girişmiştir: ameliyat daireleri sınıflar, iş haneler ve yaz şubesi gibi müştemilat ihdas ve inşa edilmiştir. Birçok şayan istifade işler görülmüştür. Ve diğer nevakisten en mühimi akademinin muavenet nakdiyyeye der-kar olan ihtiyacıdır. “Amir ve dinamot“ gibi mühim bir kısım ile bazı laboratuvarların levazımatındaki noksanlarda dürüst ikmaldir. Kafi derece tayyare tekerlekarı da tehyie edilmiştir. Ve aynı hususa ait daha kaç müesseseye ihtiyaç mess\mis etmektedir. Bu gidişle kuvve-i hevaiye encümen fenisinin yakın zamanlarda daha ziyade muvaffakiyete nail olabileceği şüphesizdir.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Romanya'nın Siyaseti, Numara: 140, (17 Kanunuevvel 1341/ 17 Aralık 1925), ss.2257-2260

Romanya'nın Siyaseti[225]

Mösyö "Duca"[226] nın Meclis-i Mebusan ile Meclis-i Ayan'a Beyantı:

Atide çıkan 2 Kânunuevvel 925 tarihli "Elefteron Vima" gazetesinden:

Bükreş Teşrinsani (muhabirimizden) – Hariciye nazırı Mösyo Duka, biri Meclis Mebusanda diğeri Meclis Ayanda olmak üzere hafta içinde siyaset hariyice dair iki izahatte bulunmuştur ki işbu izahatin başlıca hututı ber-vechi-zirdir:

Romanya, Balkan şib'\ şiba' ceziresinde birinci derecede sulh amili olmayı istihdaf etmektedir. Şimdiye kadar Cenevre'de vuku bulan teklifat sulhperveranenin kaffesi Romanya tarafından derhal kabul olunmuştur. Rumen mefkuresinin coğrafi tarihi, ırkı mahiyeti dairesinde tamamen tatbikten sonra Romanya bu günkü, statükosunun muhafazasından ve sulhun tamami-i temininden başka bir şey istihdaf edemez. Romanya bu maksat uğrunda iktiza eden muamelat siyasiyeye vakt ve zamanında tevessül eylemiştir.

Merkezi Avrupa ile Balkanlarda sulhun muhafazası için Yugoslavya ve Çekoslovakya ile ve muhtemel Rus taarruzuna karşı **(S.2258)** muhafaza olunmak için "Polonya" ile ittifaklar akd eylemiştir. Fakat işbu ittifaklar hiçbir mahiyet taarruziyyeyi haiz olmayıp belki maksat sulhperverane ile akd edilen sırf\sarf tedafüi ittifaklardan ibaret olduğu kayd olunuyor. Romanya'nın hiçbir emperyalist emeli yoktur. Bu gibi emele nazar istikrah ile bakmaktadır.

Mösyö Duca dünkü düşmanlara demiştir ki zeytin dalı [Sulh] teklif ediyoruz, fakat diğer elde şeraremizde tutuyoruz. İlk amili müteveffık "Takeyonesko"[227] ad olunması gelen ittifakalar siyasetimi, sulh mefkuresinde düvel-i muazzamanın bütün diplomatının ve siyasi irtibatlarından ziyade tezahürat husule getirmiştir. "Jonesco?" siyasette ciddiyet ile mütehassis olduğundan vatanına her bir nazariyatcının ibraz edebileceği hıdmetlerden daha büyük hıdmet ifa eylemiştir. Mösyö "Duca" nın "Takeyonesko" irad eylediği işbu medh ve sitayiş ehemmiyet ve ciddiyet ile memlu ad olunmalıdır. Zira mumaileyh,

[225] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Romanya'nın Siyaseti", Nr: 140, 17 Aralık 1925, ss.2257-2260.
[226] Ion Gheorge Duca, Romanya Başbakanı
[227] Romanya İçişleri Bakanı.

siyasette daima “Duca” nın rakibi olmuştur.
Mösyö “Duca” nın beyanatının esası, telif beyn için en hararetli surette Rusya’ya tevcih edilen bir davetten ibarettir. 1922 senesinde Cenevre Konferansı zamanından itibaren Romanya, en evvel taarruz vuku bulmamak için itilafname akdini teklif ile Rusya’ya karşı ciddi teminat vaad eylemişti. Fakat Rusya **(S.2259)** ile münasebat dostanenin iadesi ve takarrürü için Romanya tarafından vuku bulan bütün bu mesai akim kalmıştır.
Romanya icraatının bütün bu faaliyeti “Besarabya” da Romanya hükümetinin tanınması meselesi etrafında çevrilen siyasi hiyel ve desaisin ihdas daimiyesinden ibaret idi. Daha ami-yane bir tabirle beyan etmek lazım gelirse Besarabya meselesinde Romanya’nın hiçbir şart altında en hafif bile olsa ricata tevessül etmek fikrinde olmadığını ve Romanya devletinin komünist erkanı tarafından idare edilmesi melhuz olmuş olsa bile öyle bir ricatın vuku bulmayacağını söylemek iktiza eder.
Romanya’nın bu babdaki ısrarına nazaran Rusya için – eğer Romanya ile münasebat dostanenin iade ve teminini arzu ederse “Besarabya” nın Romanya’ya aidiyetini tanımaktan başka çıkar yol kalmıyor.
Mösyö “Duca” elbette Rusya ile Romanya arasında iade-i münasebatın her iki memleketin menfaat müşterekesi iktizasından bulunduğunu ve mümkün mertebe süratle tahakkuk etmesi icap eylediğini beyan eylemekten feragat etmemiştir. Mösyö “Duca” Meclis Ayam huzurunda vuku izahatinde Romanya’daki vuku izahatinde Romanya’daki Akvam saireye mensup akalliyyetler \ekalliyyet hakkında “Versay” da iza olunan muahedeyi yalnız fesadçı küçük devletlerin tazyiki fikriyle yapılmış gibi ad eylemektedir. **(S.2260)** Akalliyetler hakkındaki muahede Polonyalıları, Çekoslovakyalıları, Rumetleri, ve Yugoslavyalıları mükellef eylediği halde işbu muahededen haberleri olmayan büyük devletleri hiç mükellef etmiyor. O halde beyhude bir muahededir. Fakat Romanya işbu muahedenameye riayet edecektir. Çünkü imzasına riayet etmek fikrindedir. Lakin her hal ve kaziyyede beyan edilmelidir ki bir devletin ahval dahiliyesine her vakit müdahale edilmesi, elbette haklı değildir.
Romanya efkar-ı umumiyesi, ahvalinin bu misallu vaziyetlerin tevalisinden dolayı gücenmeye başlamıştır. Ahiren Romanya talebesi, oradaki akalliyetler hakkında tahkikat icrası için Besarabya’ya gelen ve komünist efkarını taşıyan maruf müellifi \müellef mösyö “Henri Barbis“ aleyhine gayet münfail-ane tezahüratta bulunmuşlardır

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası:
Ecnebi Matbuatı Hülasaları
Rusya ve Afganistan, Numara: 142, (20 Kanunuevvel 1341/ 20 Aralık 1925), ss.2286-2287

Rusya ve Afganistan[228]

10 Kânunuevvel tarihli (Near East) gazetesinden:

Buhara'dan Afganistan hududuna mümtedd olan Rus şimendüfer hattının Mavera-ü el har (Tirmiz) şehrine vasıl olunca ve bu ay zarfında hitam bulacağı hakkındaki havadis, elyevm Sovyet hükümeti tarafından Afganistan'da nüfuz ve tesir kazanmak için sarf eylediği mesai cedideye nazar dikkat celb etmemek mümkün değildir.

Bu mıntıkada Sovyet Rusya'sının başlıca iki mahiyette mesai mahsusaları meşhud oluyor:

Bir taraftan Afgan emrine karşı icap eden nüfuzu tedarik **(S.2287)** etmek ve Afgan arazisi üzerinde birçok Rus imtiyazları almak suretiyle Afgan emirinin şahsi dostluğu ve hüsn teveccühü celb ediliyor. Diğer cihetten Afgan hududu üzerinde bir takım örfi faaliyetlerde bulunuyor ki: bu faaliyetlerin gayesi Afganistan dahilinde yaşayan bazı akvam ve kabailin adem-i hoşnudiyesini uyandırmak ve bilnetice bunları Afgan hükümeti aleyhine kıyam ettirerek ve Afgan emirini mevki iktidardan iskat\ıskat eyleyerek vasi' Afganistan kıtasında Sovyet idaresini teşkil etmektir.

Bununla beraber ihtimal Afganistan emirinin, memleketini ıslah ve imar hususunda hissetmekte olduğu kuvvetli havahiş Rus imtiyazcılarının memleket menab servetini işletmek emrinde gösterdikleri itina ve tehalük ile münasib düşmekte ve Afgan emiri memleket vaziyet dahiliye ve hariciyesinde bir gune intaç etmemek üzere Rus imtiyazcılarından ve Rus parasıyla mühendislerinden nasıl istifade olunabileceğini fark etmiş bulunmaktadır.

[228] Ecnebi *Matbuatı Hülasaları*, "Rusya ve Afganistan", Nr: 142, 20 Aralık 1925, ss.2286-2287.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
Façistler (Faşit) ve Amele İhtilafları, Numara: 143, (21 Kanunuevvel 1341/ 21 Aralık 1925), ss.2295- 2299

Façistler (Faşit) ve Amele İhtilafları[229]

14 Kânunuevvel tarihli (Times) gazetesine Roma muhabir mahsusi tarafından yazılıyor:
12 Kanunevvel Roma

Dün İtalya meclis mebusanı 9 adem kabul ve altı istinkafa karşı 264 rey ile " façist amele birliği" layıha-i kanuniyesini kabul eylemiştir.
Kanun madde müzakeresi esnasında, bir komünist mebusu tarafından teklif edildiği de dahil olmak üzere bazı ta'dilatda icra olundu.
Müzakeratı müteakip son nutuk Sinyor (Mussolini) tarafından irad olunmuş ve mumaileyh bu nutkunda amele ve patron ihtilaflarının mecburi hüküm usulüyle halli\huliyy isdihdaf eden bu iki amele ihtilafı mahkemesi \muhkeme yüzünden elde edileceğini ümit ettiği fevaidden bahs eylemiştir. Sinyor (Mussolini) münasebetle demiştir ki:
Façist amele birliği, komünist (Kızıl) amele birliğinden şu cihetçe ayrılır ki: façistler emval ve emlak şahsiye usulünü lağv etmek programı takip etmezler; bir patron bir komünist **(S.2296)** amele birliğiyle karşı karşıya geldiği zaman zahiren o birliğin sadece amelenin icraatının tezyidi gayesiyle çalıştığını görür; Fakat mezkur birlik hakikatte hali hazırda mevcut olan şerait iktisadiyeyi aks etmek için uğraşmakta, yani emval ve emlak şahsiye usulünün lağvını istemektedir."
Sinyor (Mussoini) nutkuna devam ile demiştir ki:
"Birçok memleketlerde amelenin tatil eşgal\işgal hak ve salahiyeti geçen asrın sonlarında kabul edildiği; kabul edildiği ve o zamandan itibaren hakikatte sunuf içtimaiye arasında bir ilan harb mahiyetini alan bu hadiseyi tanzim ve tatbik için birçok kavanin vaz'ına ihtiyaç hissedildi…
Müteakiben başvekil bir takım istatistik erkamı kıraat etmek suretiyle, son beş sene zarfında Avrupa ve Amerika'da mahza amele ve patronlar ihtilafatı yüzünden 200,000,000 yevm mesai zayi' edildiğini isbat etmiştir ki: bu miktar bu gün 400,000,000

[229] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Façistler ve Amele İhtilafları", Nr: 143, 21 Aralık 1925, ss.2295-2299.

İngiliz lirası zarar ve ziyana tekabül eyliyordu. Sinyor (Mussolini) mecburi hüküm usulünü müdafaa eylerken, 1913 Martından 1923 senesi Hazirana kadar Amerika'da zuhur eden 5300 amele ve patron ihtilafından 4186 sının hüküm ve usuliye hallediğini de dermeyan etmiştir.

Sinyor (Mussolini) nutkuna hatme verirken demiştir ki:

"Ben İtalyan milletini bu son on senedir daimi bir hal **(S.2297**) harbde add ediyorum; bundan sonra mürur edecek beş yahut on sene İtalya'nın miktaratında tesirat kıt'aye tevlid edecek bir mahiyette olacaktır. Evet, bu seneler tesirat kıt'ayeli senesi olacaktır; Çünkü rekabet düveliye tekrar zuhur etmiş ve her an tezyid şiddet edeceği anlaşılmakta bulunmuştur. Binaenaleyh biz İtalyanlar kuvvetlerimizi dağıtmamalıyız. Milletlerde İnsanlar gibi ya yaşarlar, yahut nebatat gibi muti bir şekilde tenebbüt eylerler. Ben burada yaşamak tabiriyle merdane ve metanetkarane mücadeleyi murad ediyorum. "

Sinyor (Mussolini)nin ibraz ettiği belagat o kadar yüksek idi ki: bu ana kadar amele mahkemelerinin umur sanaiyeye müdahale etmelerine maruz kalmış olan endüstriyelist (sanaicileri) de nihayet ikna eyleyerek kanun lahiyasını tasdik ettirmiştir. Mamafi lahiyanın kanun olması meclis ayan tasdikine de iktiran eylemesi icab etmektedir.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Şark ve Karib Memleketlerine Ait İktisadi Haberler, Numara: 143, (21 Kanunuevvel 1341/ 21 Aralık 1925), ss. 2300-2307

Şark ve Karib Memleketlerine Ait İktisadi Haberler[230]

İran

"Derneviye Orient" Mecmuasından:

<u>Tahran ve Ecnebi Şimali İran Petrol İmtiyazı:</u>

Sendikalar Petrol şirketi İran hükümetinden İran şimal vilayetlerinde petrol imtiyazatı aldı. Bu imtiyazların i'ta'sı sendikaların İran hükümetini 10 milyon dolarlık bir istikraz akdına tavsit etmesi şurta bağlanmış sendikalar bu hususta teminat vermişti.

İmtiyazlar ancak istikraz akd olunduğunu müteakip mer'iyyet bulacaktır.

Amerikan sendikalar şirketi gurubuna imtiyaz İ'tası keyfiyeti galebe şimali İran petrol menabi'ı etrafındaki münazaa ve mücadeleleri tekrar alevlendirecektir. Rus Bakü petrol sahaları temadisini teşkil eden bu menabi' bahr hazerin cenub hemen hemen Afgan hududlarına kadar uzanmaktadır.

Mütehassıslar tarafından çok zengin ad edilen menatıkın **(S.1301)** şayan tezkar bir vüs'at istismarı bu ana kadar vuku bulmamıştır. Hemen hemen bütün Asya petrol sahalarında olduğu gibi burada da asıl müşkilat temini aynı zamanda azim bir ehemmiyet siyasiye arz eden sevkiyat ve nakliyat meselesinde tezahür etmektedir.

Şimal İran petrolünün en tabii sevkiyat ve nakliyat yolu ve bahr siyah üzerinden olan yoldur.

İran maalesef bütün gayretlere rağmen muhtaç olduğu "siyasi tahkim" e ayrışamamıştır.

İran tacirleri, bilhassa cenub tacirleri azim vesait maliye ile mücehhez\mücehhiz bulundukları hükümet bizzat daima en fazla para müzayakasında bulunmakta ve bu suretle en ufak ve en mübrem\mübrim ihtiyaçlara istinad eden mebaliği bile tasviye etmekte güçlük çekmektedir.

Bununla beraber İran memleketinin fikir olduğu iddia edilemez. Bilakis bu memleket zengin ve kıymetli hazain araziyeye malik bir memlekettir. Fakat bunların istismarı meselesindeki gayretler alakadar diğer devletler tarafından ta'vik ve mani olunmaktadır.

[230] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Şark Karib Memleketlerine Aid iktisadi Haberler", Nr: 143, 21 Aralık 1925, ss.2300-1307

Tabii bu suretle hükümetin mali müzayakası müzmin bir şekle giriyor.

Buna birde şark karibde bütün mesailin inkişafında görülen betaet ve fasıla inzimam ediyor ki bu amiller İran'ın ecnebi yardımına ve bilhassa muavenet maliyesine iftikar etmeden **(S.2302)** kuvvet bulabilmesi ve cihanda müstakil bir mevki edinebilmesi keyfiyetleri üzerinde haklı şüpheler uyandırmaktadır.

İtalyan Ticari İran'da Ahz Mevki Ediyor ?

Milano'da bir Rus İtalyan ticaret ve sevkiyat ve nakliyat şirketi tesis etmiştir.

Bu şirket Kafkasya menatıkındaki yollar üzerinden, İtalya bahr hazer sahillerindeki Rus ve İran limanları arasındaki münasebat ticariyenin inkişafını istihdaf eylemektedir.

Bütün bu mesai İtalyan hazır mamulatına mukabil İran'dan mevad iptidaiye idhaline matuftur.

Benna'\bina' ikmal edilmesi mutasavver\mutasavvir olan yeni ticaret tarikinin (Bahren Batum'a kadar; teren Batum'dan Bakü'ye kadar bahren Bakü'den Enzeli'ye kadar) Tahran'la, bu ana kadar kullanılan yollardan daha seri' ve ucuz bir rabıta temin edeceği zannolunmaktadır.

Rusya ile bunun icrası hakkında lazım gelen müzakerat prensip itibariyle hitame ayırttırılmıştır.

İsfahan'da zengin bir acem\ucm şirketi bir iplik ve dokuma tesisatı vücuda getirmiştir.

Bütün makineler Almanya'dan getirttirilmiştir. Tesisat evvelce **(S.2303)** Tebriz'de bir iplik tesisatı müdürü bulunan bir Alman tarafından kurulmuş ve idare olunmaktadır.

Fabrika faaliyete başlamak üzeredir. Rakiplerle bilhassa Hind rekabetiyle muvaffakiyetle mücadele edilebileceği ümid olunmaktadır.

Birçok daha büyük muallak yeni tesisat üzerinde projeler ve planlar yapmakta ise de burada buna lazım gelen sermayenin tedariki imkanı bulunmaması ve ecnebi şirketleri ise devlet teminatı olmadan bu gibi tehlikeli teşebbüslere girişmekten çekinmeleri dolayısıyla bunlardan hiçbirinin mevki faale konamayacağını farz edebiliriz.

Tebriz- Çulfa şimendüferleri için muhakkak tedarik mecburiyetinde bulunulan iki lokomotifin celbi Rus hükümetine havale edilmiştir.

Çünkü bu makineler İran'a idhali yalnız Rusya'ya münhasır ve diğer memleketlere "transit" men' edilmiştir.

Rusların İran hükümeti namına bu sıralarda Tahran civarında büyük bir telsiz telgraf istasyonu tesis etmeleri de celb merak ve alaka hadisatındadır

Suriye

Beyrut – Suriye'de Ziraat

Suriye bugün Fransız himaye mıntıkasıdır mezkur memleket **(S.2304)** son Fransız tebliğine göre dört mıntıkaya ayrılmıştır. Halep ve Şam devleti muhtar hükümet Uzviye? mıntıkası, büyük Lübnan hükümeti ve "dahili Suriye" İskenderun sancağı büyük "dahili Suriye" devletine ilhakını istid'a' etmiştir.

Suriye'nin en güzel kısmı Lübnan'dır. 1861'den beri müstakil bir liva olarak Hristiyan bir mutasarrıf idaresinde bulundu.

(Sahil şehirleri hariç) Cebel-i Lübnan ve anti Lübnan hemen hemen bütün Suriye Cebeli gibi çorak ve yalçındır. Burada yalnız müteferrik çam ormanlıklarına tesadüf olunur.

Elyevm her tarafta ormanlar meydana getirilmesine çalışılmaktadır. Lübnan'daki eski ma'ruf "sidr" lerinden bugün ancak tahminen 400 ağaç mevcuttur.

Lübnan'ın nüfusu tahminen 500 bin kadar olup bunun dörtte üçünü Maruniler,[231] onda birini Dürziler ve mütebakisini Müslümanlar teşkil etmektedir. Bunlar arasında "Mütevaliler"[232] ufak Hristiyan mezahibi mensubiyeti ve pek az da Musevi bulunmaktadır. Sonuncular bilhassa sahilde ikamet etmektedir. Maruniler Katolik'tir.

Lübnan sonra buranın menbet kısmı "bıka'\bika'" dır. Bu Lübnan ile anti Lübnan'ı ayıran güzel ovadır. Bu ovada Lübnan'ı ve asi nehirleri neban edip akis\aks istikametlerde cereyan etmektedirler. Toprak kanallarla beslenmektedir. Nehir bahr elası sahilince uzun meyve ve dut ağaçları uzanmaktadır. **(S. 2305)** "bıka'\bika' "ı "Havran"[233] takip eder. Bunun garp eteklerinde buğday, tütün, çavdar ve pamuk yetişmektedir.

Büyük Havran Ovası Suriye'nin buğday ambarı denmekle yüzlerce kanala malik Şam ovası Suriye'nin en münbes menatıkındadır. Burada bilhassa buğday ve mısır yetişmektedir.

Yüzlerce kanala malik Şam ovası Suriye'nin en münbais menatıkındandır. Merkez idaresi Şam şehri garb ve şark ticaretine vasıta olmaktadır.

Asıl ihracat mevadı buğday, "meyve" koyun derisi ve " zeytin yağı" elh 000 dir.

Halep ovası daha az bir ehemmiyete maliktir.

Suriye iklimi mütehavvildir. Sahilde menatık heraye? yakındır.

---

[231] Cebel- i Lübnan bölgesi etnik ve dini bakımdan oldukça karışık bir mıntıka olmakla beraber, bölgedeki nüfusun büyük bir kısmı Dürzi Müslüman ve Maruni Katolik Hristiyanlardan oluşmaktadır. Geriye kalan nüfusu ise Nusayriler, Rum Katolik, Ermeni Katolik, Rum Kelkit, Metavile Şiilerden meydana gelmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Turgut Subaşı, " Cebel-i Lübnan'da Dürzi Maruni Çatışması ve Osmanlı Yönetiminin Aldığı Tedbirler (1840-1845)", *İnternational Journal of Social And Humanities Sciences* 6\2 (2022),s.194.

[232] *Lübnan'daki İmami İsnaaşeri Şiileri'nin mahali adı.* Ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa Öz, "Metavile" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Erişim 3 Nisan 2023).

[233] Suriye'nin güneyinde bir bölge.

Buralarda portakal, limon ve muz yetişmektedir.

Cebel'de kışın çok soğuk olur. Buna mukabil yazın mu'tedildir.

Mısır

Alman Mısır Mukavelenamesi

İmkanverir:

16 Haziran tarihinde Kahire'de Almanya ile Mısır arasında uzun zamandan beri müzakere olunan ikamet temekkün mukavele- **(S.2306)** suretle uzun zamandan beri, Alman tebaasına Mısır'da mü'min\müemmen vaziyetler dairesinde iktisadi faaliyete tekrar ibtidar hususunda teminine matuf muallak müzakerat hitame ayırmıştır.

Mısır hükümetinin Mısır'daki Alman tebaasını diğer ecnebi devletler mensubiyeti ile müsavi tutmak hususuna muvafakat etmesi memnuniyetle karşılanmalıdır.

Vaziyet hukukiyemiz mukavele mucibince harbden evvelki şümul ve vüs'atında tesis edecektir. Mukavele tarafından herhangi bir kimse mensup devlet tebaasının diğer devlet mıntıkasında serbesti ikamet temekkünnü mütekabilen temin eylemektedir.

Bu mukavele her iki taraf parlamentolarının muvafakat ve kabulüne arz olunacaktır.

Bir Mısır Devlet Donanması Tesisi:

Mısır hükümeti deniz aşırı sevkiyat ve nakliyatın memlekete senevi (25,000) İngiliz lirasına mal olduğunu tespit etmiş ve bu paranın memlekette kalması hususunun temini için nakliyatın Mısır sıcağı altında icrası lüzumu düşünülmüştür.

Bu sebeple evvela bir iki ufak gemi ile işe başmak ve bunun fevaidi tezahür ettiği taktirde büyük gemilerle işe girişmek hususuna tevessül olunacaktır. Görülüyor ki hala diğer **(S.2307)** memleketlerin bu husustaki müteaddid tecaribinden bir şey öğrenemeyerek bir devlet ticaret filosu tesisine itimad eden kimseler mevcut bulunmaktadır.

Bununla beraber Mısır filosuna daha büyük gemiler idhali imkanı esasen şüpheli bir şeydir.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Amerika Terk Teslihat Konferansı, Numara: 146, (24 Kanunuevvel 1341/ 24 Aralık 1925), ss.2348-2350.

Amerika Terk Teslihat Konferansı[234]

12 Kanunuevvel tarihli " Frankfurt Çaytong" dan:

Beyaz Saray hala bir terk teslihat konferansına karşı aldığı muhteriz vaziyeti muhafaza etmekte ve Terk teslihat meselesine Amerika'nın biz'- zat teşebbüs etmiş bulunması zannı zan\ zaan tevlid edecek bütün hareketlerden ictinab eylemektedir. Böylece Amerika ile Rusya ve Almanya'nın müştereken terk teslihat konferansı ihzar matuf bir komite teşkil edecekleri hakkında malumat veren raporlar hakkında beyan fikir etmek hususu Beyaz Sarayca reddedilmiş ve buna sebep olmak üzere de Beyaz Sarayın ancak resmi bir davetname aldıktan sonra meseleyi ciddi bir safhaya girmiş telakki edeceği izhar olunmuştur.

(S.2349) Bundan maada reis-i cumhurun kongreden mesaide istihsal etmeden, böyle bir konferansa murahhaslar i'zamı salahiyetini haiz olmadığı çünkü Almanya ile sulh muahedesi imzasında reis-i cumhurdan doğrudan doğruya murahhaslar tayin ve i'zamı hakkı nez' edildiği ileri sürülmektedir.

Mesele kongreye arz olunduğu taktirde bir kısım cumhuriyetçiler tarafından takviye edilen "itilafkarız"lar namındaki zümre ile bilhassa demokrasi partilerden teşekkül eden konferans muhibbleri arasında çok şiddetli mücadelelere şahit olunacaktır.

Bazı kimseler için yalnız Rusya'nın iştiraki terk teslihat konferansına iştirak etmemek için bir sebep teşkil etmektedir. Amerika'nın vaziyeti aynı zamanda konferansın yalnız kurrede mi terk teslihatı ihtiva edeceği ve denize de mi şamil bulunacağı keyfiyetinden de mülhem\mülhim olacaktır.

Birinci şıkta Amerika konferansa karşı müsaid bir vaziyet takınacak ve ihtimal "Bern" [235] mümessili ağır resmi müdekkik sıfatıyla konferansta hazır bulunacağa hazır memur edecektir.

Fakat şayet konferans denizde de terk teslihat için çalışırsa o zaman Amerika bunu çok fazla bir ihtiyatça takip edecektir.

---

[234] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Amerika ve Türk\Terk Teslihat Konferansı", Nr: 146, 24 Aralık 1925, ss.2348-2350.

[235] İsviçre'nin başkenti.

Beyaz Sarayın nokta-i nazarına göre Fransız İngiliz zıddiyetleri **(S. 2350)** konferansın daha başlangıçlarında adem muvaffakiyete uğramasını tevlid edecek derecede ağır kabil telif değildir.

Çünkü konferans ibtidasında muhtelif fikirlerin mevcut olması keyfiyeti tabii bir vaziyet olduğu gibi korku ve endişe tevlid edecek bir mahiyette olamaz.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
Mösyö Çiçerin'in Beyanatı, Numara: 146, (24 Kanunuevvel 1341/ 24 Aralık 1925), ss.2350-2354

Mösyö Çiçerin'in Beyanatı[236]

17 Kanunuevvel tarihli (Tan) gazetesinden:

Mösyö Çiçerin Paris'ten müfarakat\müferakat etmezden evvel Fransız ve ecnebi matbuatı mümessillerini Sovyet sefarethanesinde kabul ederek beyanat atiyede bulunmuştur:

Fransa siyasetini idare eden zevat ile ve bilcümle saha ve şubelerdeki şayan dikkat pek çok şahsiyetler ile vuku bulan mükalematım neticesinden fevk'l – hadd memnunum. Fransa siyaset hariciyesini idare eden zevat ile icra eylediğim teati efkar, iki memleket arasında, atiyen vuku bulacak müzakerat programında ve bu müzakerenin en müstahsen bir surette tanzim ve tertibinde suret **(S. 2351)** umumiye de hemen hemen aynı fikirlere sahip olduğumuzu bana irae etti.

Mösyö Rakovski'nin [237] Moskova'dan avdetinden sonra içtima edecek olan iki heyet murahhasaları bu program teferruatını, tali komisyonların suret teşkilini zuhur edecek diğer mesail ameliyyeyi bi'z –zat tespit eyleyeceklerdir. Hiç şüphesiz çetin olacak olan bu müzakeratın biz hali hazırda ancak eşiğindeyiz. Fakat bu müzakeratın neticeleneceğinden katiyetle ümid varım. Onların istikbalde alacakları şekli behme\bühme hal müsaid ve muvaffak ad ve telakki etmekteyim. Bu müzakerat esnasında iktiham edilmesi lazım gelen müşkilatı tamamıyla müdrikim. Fakat hüsn niyetin ve bir muvaffak neticeye vasıl olmak arzusunun iki cihetten de pek vazı' surette tezahür ettiğini müşahede edebildim.

Hali hazırda herhangi mukarreratdan bahs etmek namusum olduğu bedihidir. Çünkü mukarrerat yakında vuku bulacak müzakeratın hedef ve gayesini teşkil etmektedir. İki hükümetimizin ittihaz ettikleri iddia olunan mukarrerat hakkında deveran eden bilcümle şayiat seniyyete ve hakikate tevafık etmemektedir.

Suret umumiyede bizim memleketimiz, hakkında Fransa'da efkar ve zihniyetlerin hal ve vaziyetinde ve efkar umumiyede derin bir tebeddül husule geldiğini müşahede edebildim. Saha faaliyetleri itibariyle en mütenevvi' şahsiyetler ile Paris'te icra eylediğim birçok mükalemeler **(S.2352)** esnasında, bizim memleketimiz hakkında elyevm tekevvün eden

---

[236] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Mösyö Çiçerin'in Beyanatı", Nr: 146, 24 Aralık 1925, ss.2350-2354.
[237] Hristian Rakovski, Sovyetler Birliği devlet adamı- diplomat.

bu iki zihniyeti his eyleyebildim.

Sulh ve selamet arzusu ve sulh umumiyenin tahkim ve takviyesine muavenet etmek arzusu bizim siyasetimizin başlıca esaslarından biridir. Bizim için başka hiçbir siyaset imkan dahilinde değildir.

Zira faaliyetimizin hedef esasına yani tensik ve ihya'-i \ahya' iktisadiyemize vasıl olmak için bizim sulha ihtiyacımız vardır. Tensik ve ihya'-i \ahya' iktisadiyemiz için diğer memleketler ile dostane münasebatımız ve onlar ile kaviyy\kuvvi ve devamlı revabıt iktisadiyemiz olmak lazımdır.

Sulh ve selamet arzumuzda Fransız halkının temayülat müsalemet perveranesine müsadif\müsadif olmak. Bu Fransa ile münasebatımızın takviyesi son derecede teshil edecektir.

Ahiren beynelmilel sahada tahaddüs eden vakaayi beynelmilel siyasi ve iktisadi münasebat için Sovyetler ittihadının ehemmiyet azimesini herkes nazarında meydan sabote çıkarmıştır. Sovyetler ittihadı dahil olmaksızın beynelmilel mesailin suret-i umumiyede hal ve tasviyesi gayrı mümkün olduğu Fransa'da diğer memleketlerde açıktan açığa görülmüştür.

Bu neticeye vasıl olmak için takip olunacak yol, bize göre bize teklif ettikleri tarik değildir.

(S.2353) Cemiye-i Akvama karşı menfa\menfi tavr\tur ve hareketimiz tam kamil olarak devam etmektedir. Fakat diğer bir taraftan vardır ki bize göre hedefe bizi sevk etmeğe ehil\ehl ve salih yegane yol odur. Buda bizi alakadar edebilen bilcümle mesail hakkında diğer memleketler ile doğrudan doğruya ve bela fasıla itilaflar akdi tarikidir. Buna göre biz, hükümetimiz ile diğer hükümetler arasında doğrudan doğruya itilaflar akdi devresine giriyoruz. İki memleketimizi alakadar eden mesail hakkında Fransa hükümetiyle itilafımız bizim ile diğer memleketler arasındaki muallak mesailin tanzim ve tasviyesini tesri' ta'cile suret kavi'yede kavi\kaviyy\kuvvi medar olacağına itminanım vardır.

Locarno muahedesine gelince bizim endişelerimiz derece-i kafiyede malumdur. Bu endişelerimizin abes olduğunu ispat edecek ameli hane hala malik olmak mecburiyet ıztırarındayız. Locarno itilafının, kendisine iştirak edenlerin izafe eyledikleri mahiyet müsalemet cuyanayı hakikaten haiz mi olduğunu yoksa bu devletlerden birçoğunun bir müddet zarfında bu esere teessüf mü edeceğini istikbal gösterecektir.

Fransa ile müzakeratımızın hüsn suretle neticelenmesinin bütün bu mesail için ve ke-zalik suret umumiyede beynelmilel vaziyet için, pek büyük bir ehemmiyet olacaktır. En nikbinane tahminat istidlalat ile biz, bu müzakerata girişiyoruz.

Bade Mösyö Çiçerin duyun meselesine, Sovyetler ittihadının Amerika, Belçika, Almanya, Türkiye ile münasebatına mütedair olarak kendisine sorulan muhtelif suallere cevap vermiştir.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
Mösyö Çiçerin'in Hedefleri, Numara: 147, (26 Kanunuevvel 1341/ 26 Aralık 1925), ss.2363-2367

Mösyö Çiçerin'in Hedefleri[238]

16 Kanunuevvel tarihli (Times) gazetesinin baş makalesinden:

Sovyet umur hariciye komiseri Mösyö (Çiçerin) dün Paris'te, Fransa hükümetiyle vuku olan mükalematı hakkında beyanatta bulunmuştur. Beyanat vakıa bilhassa az bırak vazıh olmak üzere idare edilmiş fikrini veriyordu. Şurası nazar dikkati celbe şayandır ki: Paris muhabir mahsusumuzun beyanatına göre, Mösyö (Çiçerin) bu ricaller işinde "ihtimal bir lüzum mahsus üzerine bir vaziyet tedafüiyye izhar eylemiştir. "Ve ortaya öyle bir ma'zeret veyahut delil etmiştir ki: Rusya'da köylülerin Sovyet hükümetine karşı tevlid etmekte oldukları müşkilat düşünüldüğü halde iki yüzlü bir silah add olunabilir. Mösyö (Çiçerin) in ileri sürdüğü bu delil müdafaaya nazaran Rus köylüsü hariçten tediyesi talep dilen bu ricalleri tanımaya mütemayil ve haşiş-kar bulunmamaktadır.

Mösyö (Çiçerin) Locarno konferansı netaici hakkında **(S.2364)** şüpheli görünmüş konferansa iştirak eden devletlerden birkaçının bu işe giriştiklerinden dolayı pek çabuk pişman olup olmayacakları isikbalde tezahür edeceğini söylemiştir.

(Çiçerin) fırkasının Moskova mürevvec\mürevvic\müruc efkarı olan (Pravada) gazetesi (Locarno) konferansı hakkındaki Sovyet nokta-i nazarını yazdığı baş makalesinde açıkça ortaya koymuştur. (Pravada) gazetesinin bu baş makalesi "Büyük Britanya ve Sovyet proletaryasının ittihadı" unvanlıdır ve bu ittihad Amsterdam'da ve Berlin'de temin olunmuştur.

Pravada bu makalesinde diyor ki:

Mister (Chamberlain) Locarnoda bizi muhasıra veya abluka altına almış olduğu kanaatindedir. Halbuki: asıl biz onu nefes\nefis\nefs İngiltere'de amele kitleleriyle ihata etmiş bulunuyoruz ki: bu amele kitleleri Locarno fikirlerinin mevki tatbike vaz'ına vaz'\vuzıa karşı sonuna kadar mücadele eyleyecektir."

Locarno muahedenamelerinin hiçbir taraf aleyhine tertip olunmadığına şüphe yoktur. Bu muahedenamelerden maksad, müstakarr\müstakkır bir sulh mesaisi zemini hazırlamaktan ibarettir. Fakat anlaşılıyor ki: Mösyö (Çiçerin) birkaç aydan beri Avrupa'da seyahati

[238] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Mösyö Çiçerin'in Hedefleri", Nr: 147, 26 Aralık 1925, ss.2363-2367.

esnasında yaptığı tetkiklere ve icra ettiği mükalemata rağmen elan Moskova'da bulunan ve ahvale kendisi derecesinde vakıf olmayan arkadaşlarının beslemekte oldukları şüphelerden kurtulamamıştır.

(S.2365) Mösyö (Çiçerin)in Cemiyet-i Akvama karşı vaziyeti de menfi bir mahiyettedir. Mösyö (Çiçerin) bu hususta da Moskova'daki Sovyet Başvekili (Rikov) ile komünist merkez fırkasının beyanatına tevfik efkar ediyor ve fikirlerinden, komünist fırkası şubelerinin Sovyet Rusya'nın Cemiyet-i Akvama duhulünü protesto eden İstampa mukarreratı görünüyor. Bu komünist şubeleri itirazlarını dermeyan ederken "Cemiyet-i Akvam" beyanat sulhperverane perdesi altında zayıf milletlere ve müsta'merat, müstemlekat ahaliyesine karşı bir alt muhasama ve mücadeledir! Diyorlar.

Bu menfi beyanat Sovyet Rusya'sını yeni muahedenameleriyle tesis edilmiş olan şeraite tevfik his ve harekete hazırlanmış olduğu ümidini teşci' edecek mahiyette değildir. Locarno konferansından biraz evvel Mösyö (Çiçerin) garbi Avrupa'da bir takım müzakerata girişti ve bu müzakeratın fasılalarını tebdil hava\heva mevkilerinde \muvakki' geçirecek nihayet Paris'e kadar geldi; Mösyö (Çiçerin)in böyle bir zamanda Paris'e gelişi Avrupa vakayi' siyasiyesinin gayet hassas bir merkezine girmiş idi. Paris'te gerek Möyö (Çiçerin) ve gerek Sovyet hükümetinin Paris sefir (Rakovski) süratle sükut eden kambiyondan dolayı düçar telaş olmuş Fransa hükümetinin havflarını, endişelerini tezyid için ellerinden geleni yaptılar ve ağır, ma'kul **(S.2366)** duyun müzakeratına yeni bir kuvve-i muharrike verdiler. Fransız efkar- umumiyesinin, kendi kendi hükümetleri, esham ve senedatına olan itimadını kaybetmeye başladığı bir zamanda Mösyö (Çiçerin) ile (Rakovski) Fransızlardan birçoklarının iktisat ettiği paralarını yatırmış oldukları Rus rical siyasiyesinin beyanatına nazaran fielhakika Sovyet Rusya 1917 senesinde bütün ecnebi istikrazlarını fes ve ilga eylemiş ise de; bazı şerait mahsusa tahtında olarak, şimdi hükümetin bu istikraz tahvilatına karşı bir miktar te'diyatda bulunması ihtimal mümkün olabilecektir. Bu şerait ise Sovyet Rusya'ya karşı büyük krediler iraesinden ibarettir. Bu nağme İngiltere'de hiçte yabancı değildir. Binaenaleyh Tan gazetesinin bu meseleden bahs ederken geçen sene Sovyetlerle Londra'da cereyan edipte akim kalan Sovyet- İngiliz müzakerat maliyesini der-hatır ettirmesi hiçte şayan taaccüb değildir. Fakat bize öyle geliyor ki: Fransa bu gün içinde bulunduğu şedid müzayaka-i maliye sebebiyle hatta Almanların bir itilaf hasıl edebilmek pahasına Rusya'ya göstermiş oldukları mahdud miktarda itibar ticariyi dahi gösteremeyecektir. Bundan başka Rusların Fransızlardan ticari kredi talep etmeleri atideki hesaba müstenid olmak da çok kuvvetle muhtemeldir: Yani İngiltere hükümeti bugün Avrupa sahilini kazanabilmek için tekrar Fransa ile pek

yakın ve samimi münasebata girişmiş olduğundan İngiltere'nin – Bolşeviklere karşı değilse bile – Fransa'ya **(S.2367)** karşı hissettiği taraftarlık münasebatıyla ve Fransız milletini içinde yuvarlandığı müşkülattan kurtarmak üzere Rusya'ya kredi göstereceği ümid edilmiştir. Fi-l hakika Rusya'nın böyle samimi surette Fransa'ya yaklaşması hakikatte dolayısıyla Büyük Britanya'ya yaklaşması demektir; Mesela Mösyö (Çiçerin)in beyanatı arasındaki şu sözleri şayan dikkattir.
Eminim ki: bizim, iki memleket menafini alakadar eden hususatta Fransa ile anlaşmamız, bizimle diğer memleketler arasında hal muallakıyyetde bulunan mesailin hal ve intacı da tesri' eyleyecektir. Vaki olan beyanata nazaran Mösyö (Rakovski) Paris müzakeratı netayicini hamilen Moskova'ya hareket edecek olup bu esnada Mösyö (Çiçerin) İngiltere ile bir münasebet kapısı açmak fırsatını aramak üzere garbi Avrupa'da kalacaktır." (Times) gazetesi bu satırlardan sonra eğer Rusya cidden İngiltere ile hal temasa gelmek istiyorsa, İngilizler tarafından bu hususta katiyen hissiyata kapılmamak icab edeceğini, çünkü Rusya'nın değilse de bugün Rusya'da hakim bulunan hükümetin senelerden beri Çin'de, orta şarkta şark karibde İngiliz menafii, hatta Britanya İmparatorluğunu mahve, çalıştığını ilave ve Britanya imparatorluğunu dahilen ve haricen tazyik etmekten fariğ olmayan ve İngiliz tebaasına aid birçok emvali zabt ettiği halde ifayı\ifai taahhüdattan (taahhüdat) istinkaf eyleyen böyle bir hükümete karşı en sıkı şerait ile muamele eylemesini tavsiye eyliyor.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
“Tirpiç”in Locarno Hakkında 10 Noktada Telhis Edilen İstidalalatı, Numara: 148, (27 Kanunuevvel 1341/ 27 Aralık 1925), ss.2380-2385

“Fon Tirpiç”in Locarno Hakkında 10 Noktada Telhis Edilen İstidalalatı[239]
13 Kanunuevvel tarihli “Gülnişe Çaytong” dan:
Büyük amiral Fon Tirpiç[240] Locarno hakkında yazdığı bir eserde atideki istidalalatda bulunmaktadır. Müşarun ileyh burada dermeyan ettiği fikirlerin çok uzun mülahazat ve tefekkürat mahsulü bulunduğunu ve birhayli tecarib siyasiyeye istinad eylediğini beyan etmektedir.
Müşarun ileyh kendisince bazı hafi ve hususi müzakerat meçhul bulunduğundan yalnız mümessillerimizin mukavelenin tebdil etmemiş şeklini bildiren malumatına istinad ettiğini ilave ediyor.
Bu karibde zikir olunan nikat bervech-atidir:

1. Hukukçular garb ahitnamesinin 1. Maddesinin Alman memleketinden ebediyen feragati mübeyyen\mübin bir şey ihtiva etmediğini güçlükle istihraç etseler bile bunun hiçbir ehemmiyet siyasiye ve faaliyesi olamaz. Çünkü kendi halkımızın kısm azmi ve bilhassa memalik ecnebiyeye, esasen vaki’ olduğu gibi, bu maddeyi tam ve vazıh bir feragat şeklinde telakki edecektir. Buna suretle tafsir olunursa olunsun, Versay muahedesinin bütün **(S.2381)** nikatına (nikat) riayeti katiyen amir bulunan 6. Madde, bütün bu tafsirlerin tesirini bertaraf edecektir.
2. Garb ahitnamesinin kabul ve tasdikiyle memleketimiz garb kısmında daimi bir surette yani işgal müddetini de tecavüz etmek şartıyla gayrı askeri bir hale ifrağını (ifrağ) vaat etmiş oluyoruz. Esasen tamamen ehemmiyetsiz bir miktara tenzil edilmiş olan kuvay\kuva-i müdafaamızın tek bir askeri bile artık bu toprağa ayak basamayacaktı.

Aynı zamanda mukaveleyi akd, diğer tarafça esaslı hiçbir mukabil külfet deruhde olunamamıştır.
İvz memleketin bu şekilde ağır askeri bir hale ifrağı keyfiyetini isteyerek kabul etmek bunca Alman milleti gibi muazzam bir milletin şerefiyle \şüref ağır kabil telif tahammül

---
[239] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, “”Fon Tripiç”in Locarno Hakkında 10 Noktada Telhis Edilen İstidalalatı”, Nr: 148, 27 Aralık 1925, ss.2380-2385.
[240] Alfred von Tirpitz

bir lekedir.

3. Bütün hukuki istinatcılara rağmen bizim dansoğ, kurudur. Bu Yukarı Silezya'da da garb hududlarında olduğu vechle daimi bir teklife girmemiz keyfiyetini anlayamadım. Çünkü taraf diğer her halde bu vaziyette mukanna'\mıkna'\mukni' sebepler dermeyan ederek herhangi bir şekilde tashih hududdan sarf-ı nazar olunduğunu iddia edebilir.

Burada komşularımızın bu husustaki tafsirlerine atf dikkat olunsun.

4. Garb devletleriyle akd olunan mukaveleleri kabul etmekle aynı zamanda da Rusya ve Rusya'ya arkasında siyasi ve askeri **(S. 2382)** sahada inkişaf eden devletler aleyhinde bir vaziyet tespit etmiş olmaklığımız şüphesizdir.

Bu şekil vaziyet bize siyaseten kabil istifade bir hak ahbar\ihbar bahş olunmaması keyfiyetiyle daha çetin bir safhaya girmektedir.

Diğer ve diğerle münasebet- dar her şeyi meçhul bir zaman için feda etmediğimizden bu bir taraflı garb siyaseti bana bilhassa Almanya'nın iktisadi zaruret hayatiyesi için felaket engiz görünmektedir.

Meselen Moskova'dan başlayan bütün arzan\arzın Bolşevikleştirilmesi siyasetinin o kadar vasat bulması imkânı vardır ki buna karşı garb devletleri birleşerek mücadeleye atılmak mecburiyetinde bulunacaktır. Ve Almanya o zaman menfaati icabı bitaraf kalamayacaktır. Bununla bunun mutlaka böyle olacağını ve diğer milletlerin bu şekilde bir hareketinin mahk\muhikk olduğunu demek istemiyorum.

Fakat böyle bir ihtimalin şimdiden İngilizleri düşündürmekte olması şüphesizdir. Ve Çiçerin'de buna müşabih saik\ suaik taht tesirinde garb ahitnamesi aleyhinde nümayişkar beyanatta bulunmuştur.

Bence her cihetçe bağlanmış ve hakiki her türlü müdafaa kuvvetinden mahrum edilmiş Alman milletinin böyle bir ehl\ehil salib seferine tabi olarak iştirak etmesi beklenmez.

5. Teşkil edilen hüküm mahkemeleri ufak muvaffakiyetlere büyük ve mühim **(S.2383)** mesailde birer sahte muvaffakiyet şeklinde tezahür edecektir. Çünkü bu gibi mesail mühimmede kararı, mahkemelerin arkasında bulunan dostlar kuvveti verir. Esasen bu beşeriyet vücud olduğu günden beri böyledir.
6. Şu mesele üzerinde de tasavvur olunmalıdır ki Locarno mukavelesini kabul etmekle Almanya, Amerika ile Rusya'nın iştirak etmediği Cemiyet-i Akvama duhulü de taahhüd etmiştir. Cemiyet mezkure düşman cemiyeti" hüviyetini Almanya gibi tamamen müdafaadan aciz ve düşkün bir milletin duhulüyle gayb etmeyecektir.

Esasen Cemiyet-i Akvam Almanya'nın maruz kaldığı müthiş bir haksızlık ve ceber\cebr ve şiddet mahiyetinde olan Versay statükosunun muhafazasını temin yolunda tesis edilmiş bir alettir. Cemiyet-i Akvam bu ana kadar kendisine arz olunan bütün münferid mesailde maksad tesisini nazar itibare alarak Almanya aleyhinde karar verdi.

O halde Cemiyet-i Akvama duhul ile Versay muahedesini bir daha isteyerek ve bilfiil tanıyor ve istiklalimizin bakiyesini de bir hayal uğruna feda ediyoruz.

Bu mesailin müzakeresinde ihtiraz ve ihtiyatla hareket etmek daha doğru olurdu.

7. Mukavelelerin bir ebediyet kadar devam etmeyeceği söylenebilir. BU nazariyat itibariyle doğru olurdu. Fakat mukabil taraf buna harfiyen tatbik hareket edilmesi faideli bulursa bu gibi mukaveleler **(S.2384)** senelerce mer'i olabilir. Bundan kurtulmak teşebbüsünde bulunanlar mukabil tarafın kuvveti hükümferma olan bu asırda neticesi vahim olacak bir ithamına maruz kalabilir.

Ve böyle bir vaziyette Almanya için bir "icbar" imkanı fiilen mahall\muhal gibi bir şeydir.

8. Silahtan tecrid edilmiş, müdafaadan aciz bir memleketle tepeden tırnağa kadar müsellah komşusu arasında bir tesavi hukuktan hakikatte bahs olunamaz ve bu gayr kabil tasavvurdur. Bu üzerinde çok konuşulan "tesavi" "hukuk" a Locarnodaki mümessillerimiz yalnız cemiyet hayatında nail oldular fakat esas itibariyle değil.

Bilhassa İngilizler hakiki maksatlarına kolaylıkla ve ucuzca nail olmak için ca'li mücamelekarlık göstermekte mahirdirler.

Memleketin istikbali çok medh sena edilen fakat hakikate sığmayan "Locarno ruhunun" amil olacağı büyük siyasete mi bina etmek isteniliyor?

Muzaffer devletlerin Versayda imla edilen mukavelerinin kayıtsız bir hod-bin ve sayığı tanımayan bir intifa' ruhuyla vücuda getirdiği bu vaziyetten artık katiyen sarf-ı nazar edeceklerine kim inanabilir?

Locarno ahitnamesinin kabulüyle işgale edilen memleketlerimize biraz teshilat gösterileceği beklenmektedir.

(S.2385) Mukabil tarafın bu husus hakkında hiçbir şekilde taahhüddat da bulunulmadığı halde bu gibi teshilatın icrası mümkündür. Çünkü ne Fransa ve nede İngiltere için "Rheinland"[241] daki vatandaşlarımız için çok istenilen "aks –" reddetmek hayati bir mesele değildir.

---

241 Rheinland – Pfalz, Almanya Eyaleti.

Bu gibi mesaidatın Almanya'da Locarno halet-i ruhiyesini tatmin edecek asgari bir miktarda gösterilmesi muhtemeldir.

9. Bununla beraber "Rheinland" in daha dokuz sene işgal altında bulunmak mecburiyeti hususunda gösterilecek mesaidat arzularımıza tamamıyla tevafık etse de bu keyfiyet siyaset devlet nokta-i nazarından Versay muahedenamesi tarafından vücuda getirilen gayr kabil tahammül vaziyetin arzumuzla tanınması keyfiyele aynı terazi göslerinde ölçülemez ve ölçülememelidir.

Amiral Fon Tirpiç[242] atideki kelimelerle sözüne nihayet vermektedir: şayet statüko bizzat sulh mahiyetinde değilse bunun temini harbden daha vahim olur. Çünkü harb ile sulh arasında gayr kabil tahammül bir vaziyetin tasdiki ve meşru bir mahiyete vaz'i demek, olur ki bu halde siyasi kudret sahi siyaseten zayıf memleketin yalnız hayatını değil hukukunu ve şerefini de çiğneyebilir.

[242] Alfred Fon Tirpitz, Alman amiral ve siyasetçi.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Locarno Muahedatından Sonra Avrupa'nın Vaziyeti, Numara: 151, (30 Kanunuevvel 1341/ 30 Aralık 1925), ss.2416-2419

Locarno Muahedatından Sonra Avrupa'nın Vaziyeti[243]

Meşhur İtalyan tarih nişanesi "Suid? ve Poçiv" tarafından Locarno muahedatından sonra Avrupa'nın vaziyeti hakkında verilen mühim bir konferans "Tribuna" gazetesi 10 Kanunuevvel 1925 tarihli nüshasında şöyle telhis ediyor:

Locarnoda vaz edilen esasatı memnuniyetle zikr eyleyerek bunun Avrupa siyasetinde yeni bir mecra açtığını söyleyen hatib bu Ankara tarafından takip edilen siyasetten sonra Fransa ile Almanya arasında nasıl bir devre-i tahassul edip Locarno **(S.2417)** konferansının içtimaına imkan hasıl olduğunu izah etti ve bu konferans esnasında tahaddüs eden müşkilatın nasıl bir taraf edildiğini anlattı.

Bundan sonra teminat misakının ruh ve mahiyetinin tahliline geçerek teminat hususunda İngiltere ve İtalya'nın muvazi bir vaziyette bulunduklarını bilhassa meydana koydu. Ve bu babda aynen atideki tarzda idare-i kelam etti:

Locarno muahedatı ile pek ağır mesuliyetler deruhde eden memleketimiz İngiltere ile birlikte Avrupa muvazenesinin kifli oldu. Şunu demek isterim ki ameli bir nokta-i nazardan düşünecek olursak bir itilaf zuhuru halinde İtalya'nın mevkii pek büyük bir ehemmiyeti haizdir. Muahede mucibince lüzum his olunduğu taktirde icab eden mahale ordu göndererek müdahalede bulunmak bizim Manş Denizini [244] aşarak Avrupa'ya gelecek olan İngiltere'den daha sehl\sehlen vacib ela\el ceraddır.

İtalyanlar için böyle şayan itibar bir mevki iktisaindan gayrı Locarnodan başka tavizat bekleyenlerin netice karşısındaki adem hoşnudiyeleri muhakkak add edilemez. Öyle manevi vaziyetler olur ki bunları idrak bir müstemleke kazanmaktan daha kıymetlidir. Biz Locarnoda birinci derecede mühim bir mevki ihraz ettik. Bugün Avrupa'da hiçbir hariciye nezareti yoktur ki mühim bir karar ittihazından akdem İtalya'nın nokta-i nazarını öğrenmek lüzumunu his **(S.2418)** etmesin böyle bir vaziyetin gerek büyük devletlere ve gerek küçük hükümetlere karşı İtalya lehine temin etmiş olduğu mevkinin fevaidini teslim etmeyecek kimse yoktur."

---

[243] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Locarno Muahedatından Sonra Avrupa'nın Vaziyeti" Nr: 151, 30 Aralık 1925, ss.2416-2419.

[244] Atlas Okyanusu ile Kuzey Denizi'ni birleştiren denizdir.

Locarno itilafatının beynelmilel vaziyet üzerindeki tesiratına nakl kelam eden hatib Rusya'nın mevkiini tedkik hususunda bir müddet tevakkuf etti ve dedi ki:

Almanya'nın Cemiyet-i Akvama girmesi Rusya'yı düvel-i garbiyeye karşı daha az mütekebbir ve haşin davranmaya mecbur edecektir. Acaba Rusya'da cemiyet-i Akvama dahil olacak mı? Şimdilik böyle muhtemel gibi görünüyor. Fakat Çiçerin'in son siyasi tenezzehe\tenezzüh seyahati esnasında mahall aram olmak üzere tercihen Fransa'yı intihab etmiş olması Rusya'nın Almanya ile olan münasebatının eskisi kadar samimi olmadığı tesirini veriyor.

Bolşevik propagandası yaparak Fransa ve İngiltere'nin şarkta düçar oldukları müşkilatı tezyid etmek suretiyle eski ihtilafları teşdid etmektense Sovyetler, Paris ve Londra ile iyi kötü bir itilafa vasıl olmak safını tercih ediyorlar.

İngiltere kerh-i \ kerre\kürre\küre arzın hangi noktasında olursa olsun bir takım teşvişat siyasiye ye müncer olabilecek tehlikeleri bertaraf edebilmek için bu tehlikelerin önüne bir resd mani vücuda getirmeye meyyaldir. Sovyetlerin cenubi Çin ve Hindistan'daki ateşin faaliyetleri, Moskova ile Türkiye arasında bir hat musile\muvassile teşkil **(S.2419)** eden ticaret muahedesi, Rusların Türklerle olan samimi münasebatı, İngiltere emperyalizminin pek vasi' geniş ve nazik olan siyasi ve ticari manafini rahne-dar edebilecek esasattandır. Bu günlerde Çiçerin'in Paris ve Londra'da oynayacağı rolü takib etmek çok şayan ehemmiyettir. Locarnonun bir başka tesiri daha olmuştur ki bugün o kadar ayan bir surette tezahür etmemekle beraber yarın yeni bir vaziyetin mühim bir amili olabilir. Polonya, Fransa'dan nihayete alamaz. Ancak bir taraftan nokta-i istinad bulduğundan halbuki diğer taraftan Almanya Rusya'dan fevkalade ihtiraz eylediğinden günden güne küçük itilafa yani Romanya, Çekoslovakya ve Yugoslavya'ya temayül etmektedir.

"Beneş"[245] e ihtiraskar siyaset planı atf ediliyor: şarkta da bir emn selamet misakı vücuda getirmek ve buna yalnız Lehistan'ı değil fakat Macaristan'ıda idhal etmek…

Sulh muahedatı esnasında sağından solundan koparılan, düçar hakaret olan muhar milletine inkişaf temin etmek küçük itilaf için sağlam bir esas teşkil edebilir. Şarkta böyle bir teminat misakına Macaristan'ın iltihakı aşağı yukarı garb misakına Almanya'nın iltihafına muadildir.

---

[245] Çekoslovakya Cumhurbaşkanı.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
Rus - Türk İtilafnamesi, Numara: 154, (3 Kanunusani 1926/ 3 Ocak 1926), ss.2455-2457

Rus Türk İtilafnamesi[246]

Atide çıkan 25 Kanunuevvel 1925 tarihli "Elefteron Vima" gazetesinden:

Çiçerin'in Rolü:

Çiçerin yoldaş, Moskova'ya avdet etmiştir. Sovyetler Rusya'sının hariciye vekili esbab sıhhiye üzerine i'zam edildiği i'tizarıyla Avrupa'da tam üç ay kadar kalmıştır. Fakat bu esnada vaktini sıcak cenubi Fransa ile diplomanın teşebbüsatı arasında taksim ederek pek fa'al-ane bir surette iştigal eylemiştir. Bu Bolşevikler müdhiş adamlardır. Suret Çiçerin'in tedavi seyahati gayet, salih, el vücud olan Avrupa rüesa-i siyasiyesi için bir surre hayretleri mucib ve mütemadi tesirlerin men'a olmuştur. Her istasyonda Varşova'da, Paris'te mürur ettiği her yerde derin izler bırakmıştır. İlk isbat etmesiyle beraber hemen Rus- Polonya mukavvesini akd etmiştir. Varşova'da ise muzaaf bir rol oynamıştır. Bir taraftan İngilizler Baltık devletlerinden çevirme planlarını bertaraf etmiş ve diğer cihetten Almanya'yı Locarno itilafatı aleyhine ikna etmeye teşebbüs eylemiştir. İşbu ikinci maksadı muvaffakiyetsiz kaldı. Berlin, Çiçerin'in huzur ve mevcudiyetini müttefikler tarafından daha fazla taahhüdat taviziye koparmak hususunda istismar ettikten sonra mukaveleyi imza etmiştir.

(S.2456) Fakat Rusya ile Almanya'yı 1922 senesinden beri yekdiğerine pek sıkı surette rabt eden Rapallo Muahesinin mütemmimi olan Rus- Alman mukaveleyi iktisadiyesini dahi bir saat evvel imzalamıştır. "Locarno " itilafatı Rus- Alman itilafını zir ü zeber eylemiştir. Diyorlar. Asla! "Luther" ve Mösyö "Streseman" Reichstag'da bütün bu şayiatı tekzib etmişlerdir. Almanya'nın Avrupa hisaine avdeti ve Cemiyet-i Akvama duhulü, Rus Sovyetler ittihadına karşı olan münasebatı düçar inhilal ettirmez. Almanya, şark ile garb arasında bi karar kalmaktadır.

Çiçerin yoldaş Berlin'deki icraatının neticesi mutedil hüküm ve telaki edilmekte ise de bundan külliyen me'yus değildir.

Çiçerin Avrupa'da İngiltere'nin Rus erazisi\arazi bahr Baltıktan bahri siyaha kadar ihata

[246] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Rus- Türk İtilafnamesi" Nr: 154, 3 Ocak 1926, ss.2455-2457.

ile tehdid eylediği tecerrüd halkasını kırabilecek dostluklar temin tersin eylemiş ve Britanya aleyhinde büyük mücadelenin icra olunduğu Asya cihetinde serbesti hareketini muhafaza etmiştir. Mücadelenin harbden sonraki alemin büyük meselesi, malum Rus-İngiliz korkunç rekabetinden ibarettir ki İran'dan Hindistan ile Çin'e kadar olan hadisat hazıra-i şarkiyenin kafası rekabet rekabet mezkurenin manidar tezahüratıdır. Çiçerin'in mezkur nokta-i nazarından büyük muzafferiyyeti, Paris'te kendisi ile Tevfik Rüşdi Bey yanında imza olunan muahedenamenin son hevai müştekidir. İşbu hadisenin Cemiyet-i Akvamın Musul hakkındaki firari yanında birleştirilmesinde ne kadar ketumiyet var? Sovyetlerin **(S.2457)** hariciye vekili, Asya'nın esna-i işgalinde fesh edilen Rusya düyunat hakkında bir itilaf esasatı vaz'\vuzıa etmeyi takiben Fransa beyanatında bulunuyordu. Türk refiki dahi İngiltere ile olan ihtilafı için güna Mösyö "Briand" tavassutunu bahane ederek Cenevre'den oraya şitab eylemiştir. İki hariciye vekili hiç kimse haber almaksızın mülakat etmişlerdir. Ve geçen gün Ankara'dan istihbar eylediğimiz muahedenameyi cihan-şümul teftiş ve nezaretin buruti altında imza etmişlerdir. Cenevre konferansı, (Çiçerin - Ratenav)[247] arasında ayrıca mün'akid mükavele ile alt ve üst eden o eski ittihadın hayretengiz bir tekrarı.

Şimdi, Musul meselesi daha ziyade teşviş etmektedir. Cemiyet-i Akvam İngiliz nokta-i nazarı lehinde ita-i karar etti. Fakat Türkiye işbu beynelmilel kararı red için gayet kuvvetli bir mezahir bulmuştur. Londra'da Ferid[248] bey ile "Baldwin, yanında Dostane bir suret bulmak başlanılan müzakeratta Ankara, artık bazı iktisadi mesaidatla tarziye verilmesi kolay olacak tarafı teşkil etmez. Beynelmilel tesirat yığını üzerinde ilk çıkacak olanla boy ölçüşmeye müheyya Asya devletlerinin yeni bir ittihadı, yeni Türk- Rus muhadenet muahedenamesinin bundan ibarettir. İngiltere'nin Asya'daki nüfuzu aleyhine Çiçerin'in – ve Moskova'ya mütevacihen eder iken Londra'ya karşı gönderdiği ve dai'dir.

---

[247] Walter Rathenau, Almanya Dışişleri Bakanı.

[248] Cumhuriyet döneminin en seçkin simalarından olan Ahmet Ferit Tek, 1920 yılında Büyük Millet Meclisine katılmış, 1923 yılına gelindiğinde ise İsmet Paşa kabinesinde Dahiliye Vekilliği görevini ifa etmiştir. Yine 1925- 1932 tarihlerinde ise Londra Büyükelçiliği görevini yürütmüştür. Ayrıntılı bilgi için bkz. Yenal Ünal, "Ahmet Ferit Tek'in Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri (7 Mart 1878 – 25 Kasım 1971)", *Tarih Okulu Dergisi* 1\19 (2008), s.19.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
Rusya Türkiye Mukavele Akd Ediyor, Numara: 154, (3 Kanunusani 1926/ 3 Ocak 1926), ss.2458-2460

Rusya ve Türkiye Mukavele Akd Ediyor[249]
Musul meselesinin aldığı son şekle karşı yapılan mukabil bir şatranc hamlesi
22 Kanunuevvel tarihli "Novaya Faraya Presa"dan:
Ankara ile Moskova arasında İngiltere'ye ihtar mahiyetinde resmi bir mukavele akd olunmuştur. Bu, tarafıdan birinin diğer taraftan tehidid edilmesi ihtimaline karşı hatt ric'ât muhafaza hususunu temin eden bir bitaraflık mukavelesi mahiyetindedir.
Bu ana kadar yalnız Türk hükümeti Tim resmi gazetesinde görülen harb kelimesi kullanılmamaktadır. Bilakis deniyor ki:
Türkiye veya Rusya[250] aleyhine müteveccih askeri bir harekat vukuunda bu harekete hedef olan memleket, komşusunun bitaraflığına güvenebilecektir.
Bu günkü vaziyete nazaran bu bitaraflılığın dostane olacağı şüphesidir. Fakat mukavelename bundan fazla bütün cihan karşısında Ankara hükümeti Sovyet Rusya arasında hususi ve sıkı bir münasebet bulunmadığını tevsik vazifesini de ifa eylemektedir.
(S.2459) Bu anda hiç kimse böyle bir mukavelenin sebeb akdini anlamakta gecikmeyecektir.
Cemiye-i Akvamın Musul meselesi üzerinde İngilizlerin nokta-i nazarına mutabık bir

---

[249] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Rusya Türkiye Mukavele Akd Ediyor" Nr: 154, 3 Ocak 1926, ss.2458-2460.
[250] Milli Mücadele Dönemi ittifaklarından en dikkat çekici olan Sovyet - Türk ittifakıdır. Bu ittifakta, Batı emperyalizmi ortak düşman olarak görülmektedir. Milli Mücadelenin kazanılması neticesinde imzalanan Lozan Barış Antlaşması Sovyet - Türk ittifakı açısından yine önemli bir noktayı teşkil etmektedir. Çünkü Lozan Barış Antlaşmasından geriye kalan problemlerin çözümünde Batılı devletlerin tavırları bu yeni Cumhuriyetin dış politikasını şekillendirecektir. Lozan Konferansında çözüme kavuşturulamayan en önemli konu Musul'un geleceği olmuştur. Fakat bu konunun konferansta tekrar görüşülmek üzere sürekli ertelenmesi ve Türkiye ile İngiltere arasında yapılan görüşmelerde de yine çözüme kavuşturulamaması meselenin Milletler Cemiyetine taşınmasına sebebiyet vermiştir. Komisyonun İngiltere lehine karar vermesi ve Musul bölgesinin İngiltere mandası olan Irak'ın bir parçası olarak kabul edilmesi neticesinde Türkiye Sovyet Rusya'ya yakınlaşma eğilimi göstermiştir. Galip devletlerin ise Almanya'yı kendi yanına çekerek Sovyet Rusya'yı yalnızlaştırma politikaları yine Sovyet Rusya'yı Türkiye'ye yakınlaştırmıştır. İşte böyle bir ortamda Sovyet Dışişleri Komiseri Georgiy Vasilyeviç Çiçerin ile Hariciye Vekili Dr. Tevfik Rüştü Bey arasında 17 Aralık 1925'te Paris'te "Türkiye-Sovyet Tarafsızlık ve Saldırmazlık Antlaşması imzalanmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Çağatay Benhür, "1920'li Yıllarda Türk- Sovyet İlişkileri: Kronolojik Bir Çalışma", *Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 24\227 (2008), s.278-298.

tarzda verdiği karardan bir iki gün sonra ve Türkiye'nin bunu Türk milletinin istihfafı ve milliyet için ağır zarar şeklinde telakki ettiği bir zamanda ve bu hakikatler taht tesirinde geçen hafta Tevfik Rüşdi bey ile Çiçerin'in Paris'te uyuşmalarına istinaden akd olunan bu muahedename; ancak İngilizlere Türkiye'nin yalnız olmadığını anlatmak ve Türk milletine de bütün İngiliz cihan kudretine karşı herkes tarafından terk edilmiş bir vaziyette bulunulmadığını izah etmek hususunu istihdaf edebilir.

Londra'da siyasi mahafilde Türk – Rus mukavelesi büsbütün yeni bir şekil ve mahiyette karşılanmayacaktır.

İngiliz devlet ricali senelerden beri, Moskova ile Ankara arasında doğrudan doğruya bir münasebet mevcud olduğunu bilirler. Gerçi bu iki memleketin hakiki münasebatı hakkında şimdiye kadar vazıh bir fikir edinilememişse de ara sıra bu münasebatın çok dostane bulunduğu malumdur.

Bu iki devlet arasında son zamanlarda bir az – his olunuyordu. Fakat son hadisat bilhassa Fransızlarla İngilizler arasında Hasıl olan itilaf, Suriye buhranı taht **(S.2460)** tesirinde Paris'in "Ön Asya" daki münferid Fransız siyasetinin feragate mecbur bulunması keyfiyeti Türkiye'yi daha fazla şimale Sovyetlerin yardımına arz iftikar ettirdi.

Yeni mukavele herhangi müesser bir neticeye müncerr olacak mıdır? Acaba o Ankara'nın harb milli tezyid edecek ve Cemiyet-i Akvam kararıyla coşan milli ihtirasları artık teskin edemeyecek mi?

O Londra'yı daha fazla ihtiyata sevk ve muhteris müstemlekat pararı "idaresi" nin Ön Asya'daki emperyalist temayüllerinden doğabilecek tehlikeleri düşünerek her türlü sergüzeşt siyasetine aleyhdar bulunan zümreyi takviye edebilecek mi?

Çiçerin birkaç gün evvel Berlin'de Musul meselesinin sulhu tehdid edecek bir amil olabileceği endişelerini izhar etti. Bununla beraber komünist partisi katip umumiyesi Stalin İle halk iktisadiyatı meclis aliyesi Çerjinski raporları mesai iktisadı bir inkişaf ile beraber basiretle hareket ve ihtiyatkarane bir siyaset takibi ve bu suretle tedrici tekamülü muhataraya ilka' etmemek arzusunu da ihsas eylemektedir.

Umumi halet ruhiye Ön Asya'da daha fazla bir gerginlik tevlidinden ictinab edilmesi lehindedir.

Çünkü bütün devletler harblerin en muharebinden bu kadar az bir zaman sonra ortaya çıkabilecek harble meşhun bir itilafın muvzu dahi olsa felaketengiz olacağına kanidir.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Rusya ve Cemiyet-i Akvam, Numara: 156, (5 Kanunusani 1926/ 5 Ocak 1926), ss.2494-2497

Rusya ve Cemiyet-i Akvam[251]

Milano'da münteşir "Corriere Della Sera" gazetesi muhabiri, Sovyet hariciye komiseri Çiçerin'in bir İngiliz gazetesine vuku olan beyanatını Kanunuevvel 925 tarihli gazetesine şu suretle naklediliyor:

İngiltere ile inkıta' a uğrayan müzakerata yeniden ibtidar eylemeye Rusya daima hazırdır. Şimdiye kadar bu müzakerat başlamadı ise kabahat kimde?

Bundan bir sene evvel İngiltere'de duyun meselesi hakkında Rusya'nın itilafkarız davrandığından bahs olunuyordu. Rusya makul esasat dahilinde mukavele yapmaya rıza gösterdiği gün buna karşı "Rusya Cemiyet-i Akvam aleyhinde bulundukça onunla uyuşmak kabil değildir" deniyor. Daha pek yakın vakitte "Sir Austen Chamberlain" , Avam Kamarasındaki bir nutkunda Berlin sefiri "Lord Alberton" ile vuku bulan mülakatta Rusya'nın Cemiyet-i Akvama dahil olması mümkün olduğunun bir defa daha söylemiş olduğunu ihtar ve işaret eylemiştir. Fakat aynı mülakat esnasında, aramızdaki ihtilafları halletmek için İngiltere doğrudan doğruya **(S.2495)** müzakereye her zaman hazır bulunduğumuzu da ısrar ile söylemiştim Chamberlain cenabları bunu ilave etmeyi unutmuş. Ben "Lord Alberton"a Avrupa'da sulhun temadi ve bekasından yalnız Rusya'nın Cemiyet-i Akvama dahil olması gibiş ekle aid bir vak'a ile temin edilemeyeceğini, bunun için Sovyet ittihadı hükümeti ile İngiltere ve diğer hükümetler arasındaki ihtilafatın bertaraf edilmesi lazım geldiğini kabil olduğu kadar açık bir surette izah ettim.

Bizim arzumuz- ve bunu ne kadar tekrar etsek azdır – bütün hükümetlerin aramızdaki mesaili pratik bir surette halletmektir. Ve kanaatimizce ancak bu mesail tanzim edildiği gün umumi bir sulh temin edilmiş olur.

Rusya'nın ne için Cemiyet-i Akvam aleyhinde bulunduğu sualine Çiçerin şu cevabı vermiştir.

[251] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Rusya ve Cemiyet-i Akvam" Nr: 156, 5 Ocak 1926, ss.2494-2497.

Suret umumiyede Cemiyet-i Akvamın bu günkü şekli ile sulh cihanı temine kafi bir müessese olduğuna kanaatim yoktur.

Daha sarih surette söylemek lazım gelirse kendi kendime şu noktayı izah edemiyorum:

Lüzumunda bazı hükümetler tarafından diğerleri hakkında kuvve-i ceberiye\ ceber\cebr istimal edilmesi için Cemiyet-i Akvam misakının ileriye sürdüğü hakları da kabul edemeyiz.

(S.2496) Cemiyet-i Akvama dahil olmamaklığımızın diğer bir sebebi de; bize musiren vuku olan davetlerin bizim mukabil teklifatımızı reddetmekle kalmayıp bilfiil arazimizi işgal etmiş bulunan bazı bed-hah hükümetler tarafından ileriye sürülmüş olmasıdır. Çiçerin aynı esbaba binaen Rusya'nın Cemiyet-i Akvama girmesi ile terk-i teslihat meselesinin muvaffak bir surette halledilebileceği nazariyesini de red ve inkar etmiştir.

Rusya harbden sonra ilk defa terk-i teslihat fikrini ortaya atan millettir ve bu fikre el-an sadıktır. Bu itibar ile emin ve teminat misakını da tenkid etmektedir. Ve bunu bir takım hükümetlere beynelmilel fevkalade bir ehemmiyet ve nüfuz atfettiğinden değil fakat misakın ter-i teslihat mesailini tehir edeceğinden dolayı yapmıştır.

Halk komiserler heyeti reisi Rıkov son bir nutkunda umumi bir terk teslihat yapılacak olursa yalnız orduyu değil harbe müteallik Rus sanayiini de tasfiye edeceğini Bu bir belagat kelamiye değildir. Bu tarz mülahata (mülahat)\mülahaza, Sovyet ittihadı hükümetinin dünya siyasetine mütedair akide-i siyasiyesinde mündemicdir. Yalnız fütuhat siyasetinden değil fütuhat fikrinden bile feragat etmekteyiz. Ordu ve donanmaya lüzum gösteriyor isek bu ancak nefsimizi müdafaa içindir.

Çiçerin bu sebeplere binaen Locarno muahedesi hakkında bedbin görünmüştür.

(S.2497) Biz Locarno muahedenamesini ihtiraz ile karşılıyoruz. Zira Locarnonun sulh cihana ne suretle müfid olabileceğini anlayamadık. Diyorlar ki Locarno bir başlangıçtır; neyin başlangıcı? Her ne suretle olursa olsun Locarno ile veya Locarnosuz biz hakiki bir sulh ve bütün itilafların tasfiyesini istiyoruz. Fakat bu bertarafın verup o bertarafın toplaması şeklinde bir suret tasviye ile mümkün olamaz. Nizam alim\alem payidar olsun arzu ediyorsa suret tasviyenin herkes için müsavi mütekabil bulunması şartıdır.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Siyaset Hariciye, Numara: 157, (6 Kanunusani 1926/ 6 Ocak 1926), ss.2503-2512

Siyaset Hariciye[252]

Son gelen "*Döyçe Allgemenie Çaytong" dan:*

Şunu itiraf etmeli ki Cemiyet-i Akvam kuvvetlilerin gayretkeş bir hidmetkarı rolünü bugün de ilk gündeki zarafet ve itaatle oymakta bir devamdır.

Bir sıra kürek mahkumları gibi uzun bir rehbere bağlı dizilen kararlarda Cemiyet-i Akvam bize "müttefik ve müşterek" devletlerin cihanın kendilerine tabi kısımları üzerindeki tahrif ve tedhiş hakimiyetinin çok doğru bir timsali\ temessülü irae ediyor.

Aynı zamanda Cemiyet-i Akvam asıl itibariyle hala son zamanlarda hemen hemen tamamen mevzubahis memleketler hariciye nazırlarından mürekkeb bulunuyor.

O halde bunlar Locarnoda yeni bir devre-i tarihiye ortaya getiren efendilerin ta kendileridir.

Tabii bu vaziyette değil, bir, ağlak\iğlak bile mevzubahis olamaz.

*Lahey muhakeme-i aliyesinin Musul Meselesinde çok temiz çalıştığı fakat afaki bir hüküm verdiği, sonra dik kafalı Türklerin Cenevre'de birçok ihmallerde bulunması, hatalar işlemesi de **(S.2504)** tabii aynı nokta-i nazarla tesbit edilmiş fikirlerdir.*

Fakat bütün bunlara rağmen bu kararla Cemiyet-i Akvamın çok daha fazla itibardan düşmesi de bir hakikattir.

Irak Avrupa'da da tesis eden ekseri ufak devletler gibi itilaf devletleri menfaatine ortaya getirilip sun'i bir surette yaşanılan mevcudiyetlerden biridir.

Ve bu sun'i mahluka şimdi Türklerden zorla gasb olunan Musul vilayeti ilhak ediliyor.

Buda tabii sırf büyük devletlerin petrol menafii uğruna oldu.

Musul vilayetinin hukuken Türkiye'ye aidiyetini Cemiyet-i Akvamın son yaz mevsiminde meselenin hakikine memur ettiği komisyon raporunda katiyen tekid etmiştir.

Aynı komisyon raporunda Irak krallığı namını taşıyan ve Musul'un Mezopotamya'da hudud komşusu bulunan memleketin hiçbir hak tesahub ve istilaya malik olmadığını da bildirdi.

---

[252] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Siyaset Hariciye" Nr: 157, 6 Ocak 1926, ss.2503-2512.

Şurası muhakkak ki İngilizlerin buralara girmesiyle buranın vaziyeti oldukça değişmiştir. Türkiye'yi küçük Asya'da ufak bir memleket bakiyesiyle bırakarak hamiyesi Fransa ile taksim eden Büyük Britanya burada Hindistan'a götürecek karayolu için mücadele ediyor.

Burada İngiltere Basra Körfezi üzerinde tam hakimiyet uğrunda **(S.2505)** *Arabistan'ın birçok irili ufaklı memleketlere taksimini istihdaf ederek ve yine bu mevkide komşu İran devletiyle ittifak için uğraşan Rusya ile mücadele ediyor.*

İngiltere İran'da boş dermiyor ve İran'ı yeni şahın sahsında bir dost sıfatıyla selamlıyor. O daima " taksimiyet ve hükümran evvel" kaziyesine sadıktır. Ve bütün bu cihan siyaseti, hakimiyet mesaili üzerinden Musul vilayetinin petrol bulutları yükseliyor.

Petrol uzun zamandan beri bu gibi mıntıka duhul hususunda her türlü vesaitten istifade ile yekdiğerine en büyük müşkülatı gösteren büyük emperyalist devletlerin mücadele gayesi olmuştur. İngiltere'nin bu menatıka karşı gösterdiği fevkalade alaka ile buraları terk etmek istememesi esbabına Türklerde çok güzel vakıftır.

Daha Eylülde Türkiye, komşu menatık olan Musul ile Irak arasında serbest münakalat ve münasebat temin edecek iktisadi bir mukavele akdi hususunda tekliflerde bulunmuştu.

İşte burada Cemiyet-i Akvam meseleye bu nokta-i nazardan vaziyed etmeli ve emin vaziyetler ihdası ve belki Locarno numunesine göre bir hüküm ve teminat mukavelenamesi akdi mukabilinde Musul vilayeti üzerindeki Türk hukukunu tanımalı idi.

Türkler bunun hepsini teklif etmişlerdi. Fakat buna aldıran **(S.2506)** *olmadı ve Cemiyet Türklerle ciddi müzakerata girişmeğe lüzum bile görmeden kuvvet ve kudret nef'ne yani İngiltere lehine itası karar eyledi.*

İşte Cemiyet-i Akvamı cihan nazarında bu kadar fazla düşüren amil de budur.

Cemiyet burada Yukarı Silezya meselesinde, Litvanyalıların merkez idare namını verdikleri Vilnius şehrinin Lehliler tarafından gasb olunduğu zaman tahaddüs eden meselede olduğu gibi hareket etti.

Ve bugün Almanya'da Cemiyet-i Akvamın uhuvvet mahfiline\muhafiline girmenin ihtilafı bir sükut mahiyetinde olduğu hissi çok kuvvet bulmuştur.

İngiliz matbuatı Musul kararı hakkında protestolarda bulundu.

Esasen mezkur matbuat İngiltere müstemlekat nazarı emarının Mısır siyaseti aleyhinde uzun zamandan beri mücadele etmekte idi.

Halbuki şimdi buna Mısırın Irak'a ilhakının İngiltere'nin Irak'ta 20 sene "manda" deruhde etmesi keyfiyetine rabt edilmesi inzimam ediyor. Kıymetli müstemlekelerimize hücum ve savletle "manda" vesilesiyle onlara masrafsız hakim olmak suretiyle onları

umulmaz bir süratle kapışan itilaf devletleri galiba şark karibde bu "manda" hükümeti usulünü pek tatlı bulmadılar. Çünkü burada öyle pek ***(S. 2507)*** *kolay kolay hazmedilir lokmalar yok.*

Burada böyle bir "himaye" idaresi Suriye misalinde vazıhan gördüğümüz gibi pek pahalıya mal olan isyanlar, ihtilatat siyasiye tevlid eden bir meseledir.

İngiliz Liberal matbuatı Irak'taki "manda"nın bu şekilde bir temdidine şark karibde gittikçe tezayüd eden bir harb tehlikesi nazarıyla bakıyor.

Bu himaye keyfiyeti altı ay zarfında İngiliz parlamentosu zarfında kabul olacağı ve Cenevre'de Cemiyet-i Akvam meclisine bu hususta malumat verilecektir.

İngilizler bu altı ayı Türklerle daha iyi bir şekilde anlaşmak hususuna hasr etmek gayesini güdüyorlar.

Bu kararla bütün şark karib yeni gürültülere daha kuvvetli kargaşalıklara sahne olacak gibi görünüyor.

Vahhabilerin Hicaz'a taarruzları ve Medine'yi zabt eylemeleri bildiren yeni havadisler bu defa tekid olunmuştur. Bu, İngiltere için felaketengiz olabilir. İbn Suud[253] *fevkalade bir azim ve irade sahibi kudretli bir şahsiyettir. O, Arap rüesası için de Arabistan'daki İngiliz tertibatını alt üst edebilecek yegane adamdır.*

İngiltere esasen bu sebeple İbn Suud ile dost kalmaya çok kıymet vermiştir.

(S.2508) *İngiltere harbden sonraki siyasetiyle Hindistan hududunu Tebriz Ve Malta'ya, yani İngiliz bahr sefidine nakil ve tevsi'i istihdaf etti. Hakikaten o zamandan beri Türk Küçük Asya'sı hariç olmak üzere Ön Asya ve bilhassa Arabistan esas itibariyle İngiliz hakimiyeti altındadır.*

Bu bütün bu hakimiyet manda, zahiri krallıklar, sultanlıklar ve Filistin gibi küçük devletler şeklinde sistemler üzerine bina edilmiştir. Fakat bu metin bir inşa ve bina tarzı değildir. Bunlar her an sallanmakta yıkılmaya müheyyadır.

Bu sebeple İngiltere'nin bu vaziyette İngiliz cihan emperyalizminin en mühim, fakat ayı zamanda da en tehlikeli hassas kısımlarında yeni gürültülere ve harbler sebebiyet verecek gerginlikler husulünü istememesi tabiidir.

Bu sebeple esasen Türkiye bir harb teşebbüsüne girişmeyecek olsa bile İngiltere burada ihtilafçı bir siyaset takib edecektir.

Temin hemen hemen hissi\his tevsim olunacak makalesi de bu hususta çok güzel bir misaldir.

---

[253] Suudi Arabistan Kralı

Her ne olursa olsun "Musul" da "Locarno" gibi henüz yalnız bir "başlangıç" dır.

Gayet tabiidir ki bu hadisatta Avrupa itilaf beyn eserine yegane kalan büyük Rusya'nın mühim bir hisse iştirakı vardır. Rusya'ya İngilizler muhafazakarlar hükümetinin takip ettiği siyaset ***(S.2509)*** *çok haşin ve galebe MacDonald hükümeti siyaseti izaleye matuf bir istikamette bulunuyor.*

İngiliz muhafazakar matbuatının, bilhassa "Times" in kullandığı lisan çok asabi ve İngiltere hükümetinin Hindistan'ın 1924-1925 senesindeki vaziyetine dair neşrettiği muhtıra çok fazla Rusya aleyhindedir.

Burada İngiltere'ye karşı Çarlık Rusya'sının aldığı eski an'anevi siyasetin Sovyetler tarafından idame edildiği ve katiyen inkıtai uğramadığı ve Sovyet siyasetinin Hindistan istikametinde birçok yeni emeller meşhud olduğu bildirilmektedir. Rus memurini bütün emellerinin neticesini şarkta bir ihtilal vücuda getirmek ve bu suretle Büyük Britanya'nın nüfuz ve hakimiyetini mahvetmek teşkil eylediğini açıkça itiraf etmiştir.

Hakikaten de Rusya'nın pek bitaraf bulunmadığını tahakkuk eden ve Çin devlet esasatı kavrayan büyük sarsıntının İngiliz muhtırasında Rus gaye asliyesi diye gösterilen Büyük Asya inkılabının bir cezey mahiyetinde görünüyor.

Hatta Çin'nin büyük Rus Sovyet cumhuriyetine duhulüne aid kısmen hayali şayialarda mevcuttur.

"Chang Chulin"in hezimeti herhalde bütün vaziyeti değiştirmiş ve Rusya'nın buradaki mevkini fevkalade takviye ve buna mukabil Japonya'nın mevkiini sarsmıştır.

(S.2510) Çin'deki vaziyeti kavramak çok müşekkel olmakla beraber bütün hareketin aleyhinde milli bir hareket hüviyeti taşıdığı şüphesizdir.

Japonya bugün Çin'e karşı tıpkı Amerika'ya karşı aldığı gergin bir vaziyettedir.

Bugünlerde "Feng" in Ruslarla bir ittifak ettiği hakkında şayialar deveran etmektedir ki buna göre Rusya ve Feng bir harb vukuunda yekdiğerine yardım hususunu teklif etmektedir. Bundan maada Feng şimdiye kadar her türlü Bolşevik nüfuzundan mara olarak mazhar olduğu Rus muavenet nakdiyyesine tamamen nail olmak için hakimiyet mıntıkasında Rus Sovyet sistemini tatbik hususu kabul ettiği de işaa olunmaktadır.

Aksa-yı Şarktan buhrancı ve ihtilalci askere rağmen Avrupa'daki Rus rical siyasiyelerinin vaziyet ve lisanı çok fazla sulhcudur.

İngiliz matbuatının Rusya hakkındaki asabi lisanına mukabil Çiçerin'in İngiliz gazetelerine aldığı vaziyet çok nazgahdır. Mesela mumaileyh "Observer" mümessiline Sovyet Rusya'sının İngiltere ile düyun meselesinin tanziminde itilaf arzusunu taşıdığını beyan etmiştir. Mumaileyh bunu Berlin'de İngiltere'nin Berlin sefiri Lord (Derton?) da

aynı aynı suretle izah etmiştir.

Fakat burada Rusya'nınn Cemiyet-i Akvama bu husus için **(S. 2511)** iştirakının lüzumsuz olduğu da tabiatiyle ilave olunmuştur.

Esasen bu ana kadar Cemiyet Akvama duhul teklifleri Rusların bütün tekliflerini reddeden ve bugün de Rus memleketini işgal etmiş bulunan memleketlerden yapılmıştır.

Terk teslihat meselesine karşı Rusya tamamıyla müsbet bir vaziyet almıştır.

Umumi bir tahdid teslihat teklifi ilk evvela Ruslar tarafından yapılmış ve Rusya umumi bir terk teslihat halinde değil yalnız Fransızların telakkileri ve arzuları vecihle ordularını tenkıs ve bütün askeri kıtaatı terhis etmek ve bütün harb zanaatını imha etmekte taraftardır.

Hakikaten bu Cemiyet-i Akvamın meşhur terk teslihat " saz şairi" "Bunker" sözlerinden büsbütün başka bir hüviyet arz ediyor.

Çiçerin'in Paris'te ve Mösyö (Domrg? ve Briand) nezdindeki müsafereti esnasında hariciye nezareti ricaliyle ve matbuatıyla olan mülakatı da bu şekildedir.

Fransa'nın eski borçları te'diye hususundaki taleblerine Çiçerin en iyi vasıta olarak evvela Rusya'ya bir Fransız kredisi temini lazım geldiğini beyan etmiştir ki mukabil taraf bu teklifi müstehzi-yane tebessümlerle reddetmiştir.

Locarno ve Cemiyet-i Akvama karşı Çiçerin Rusya'nın menfi\menfa **(S.1512)** vaziyetini tekid eylemiştir.

Bu çok tabii ve Almanya menfaatine müsaid bir keyfiyettir.

Çünkü Cemiyet-i Akvamda teşkilatları olan Avrupa devletleri arasında bir tesavi-i hukuk tesisi için dağlar arasında ihtiyat kimseler bulunması çok mühim bir meseledir.

Çünkü dünya Anglosaksonlar yanında onunla boy ölçüşecek devletler bulunmazsa (ki tabii Fransa bu devletlerden ad olunamaz) Almanya'nın vaziyeti Cemiyet-i Akvamda da emin olamaz.

Harbde galib olmayan devletler için İngiltere'nin daima endişeli bir nazarla esrarengiz Rus kudretini süzmesi mecburiyeti çok haiz ehemmiyet bir keyfiyettir. Bu hakim sınıfın, hakimiyetini hiçbir zaman emin ad etmemesi hususunda çok iyi bir sila' tedibdir.

Ve İngiltere'de daima (1) inci Şarl'ın son gecesinde düşündüğü gibi "cellad kapının önündedir." Cümlesi hatırından çıkarmaması lazımdır.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Rus Türk Muahedesi, Numara: 157, (6 Kanunusani 1926/ 6 Ocak 1926), ss.2515-2516

Rus Türk Muahedesi[254]

Mösyö Litvinov" un bir izah ve tefsiri

25 Kanunuevvel tarihli (Sekudu Pari) gazetesinden:

Moskova 24 kanunuevvel

Türk- Sovyet itilafının akdi münasebetiyle matbuat erkanı tarafından irad edilen suallere cevaben Mösyö Litvinov ber vechi ati beyanatta bulunmuştur:

1921 muahedesine ilave ve zeyl olarak bir itilaf akdi için müzakerata birkaç ay evvel mübaşeret edilmesi. Surits[255] Ankara'dan müfarekat ettiği zaman müzakeratın en mühim kısmı hitam bulmuştu. Çünkü yalnız bir maddenin tarz tahriri muallakta kalmıştı.

Mösyö Surits Moskova'ya muvasalat edince raporunu hariciye komiserliğine taktim etmiş ve tarafınca mucib memnuniyet münasebet bir formül bulmaya muvaffak olunmuştur.

İki hükümet hariciye komiseri Mösyö Çiçerin ile Tevfik Rüşdü Beyin aynı zamanda garbi Avrupa seyahatlerinden istifade etmişlerdir. İtilafın Paris'te imza edilmesi sadece bir tesadüften başka bir şey değildir. İki memleket arasında mevcud **(S. 2516)** hakiki münasebat muahede ile iadeten tesis edilmiştir. Bu münasebat Sovyet hükümeti ile Türkiye arasında mütekabilen tecavüzkarane veya hasm-ane münasebetler ihtimalini hariç bırakmaktadır.

Bu itilaf neşredilen metnin irae eylediği üzere kimseye karşı tevcih edilmemiştir. Kimsenin menafi'ni tehdid etmemektedir.

Mösyö Litvinov bundan fazla olarak demiştir ki: İtilafnamenin ve protokollerin hiçbir gizli zeyli olmadığını ilave etmeyi lüzumlu buluyorum.

İtilafın müsalemet cuyasının en parlak delili Sovyet hükümetinin buna mümmessil itilaflar akd etmek arzusunda bulunmasıdır. Yalnız bilcümle devletler arasında Türk-Sovyet itilafına mümessil itilaflar akdi yekdiğerine mütekabilen muhasım siyasi zümreler ve tertibler teşekkülünü gayrı mümkün bir hale getirecek ve böylelikle harb tehlikesini de

---

[254] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Rus- Türk Muahedesi" Nr: 157, 6 Ocak 1926, ss.2515-2516.

[255] Y.Z. Surits, SSCB'nin Ankara Büyük Elçisi.

uzaklaştırmaya muavenet edecektir ki böyle bir neticeye Cemiyet-i Akvam tertibatı veya Locarno tarzında tertibat vasıl olmayacaktır.

Mösyö Litvinov beyantı Cemiyet-i Akvama rakib bir zümrenin teşekkül etmek üzere olduğunu açıktan açığa ifade etmektedir ki bu zümre imkan derecesinde çok devletleri cenb ve celb eylemeye uğraşmaktadır.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Çiçerin ve Fon Sekit?, Numara: 158, (7 Kanunusani 1926/ 7 Ocak 1926), ss.2529-2531

Çiçerin ve Fon Sekat[256]

30 Kanunuevvel tarihli "Gülnişe Çaytong"dan:

Sabık matbuat şefi spiker tarafından neşr olunan "Alman matnuatının devlet hıdmeti risalesinde bilhassa kıymet verilen siyasi mahfelden\mahfil" nam ilave intişar etmektedir. Bunda deniyor ki: siyasi mahfelde\mahfil" "Çiçerin" in Berlin'i son ziyareti nahoş aksler bıraktı.

Burada her şeyden evvel matbuatta birçok defalar mevzu bahis olan "Çiçerin'in general "Fon Sekat" nezdindeki kahvaltısı " ihtihdaf olunmaktadır. Bu hadise İngiltere Sefareti ile Alman hariciye dairesi arasında pekde celb memnuniyet olmayan mükalemeye sebebiyet vermiştir.

Mezkur mülakata Çiçerin teşebbüs etmişti. Hariciye nazırı Streseman o sıralarda Berlin'de bulunmuyordu.

General "Fon Sekat" in Çiçerin'i kabul etmeden evvel böyle bir mülakatın vakit ve zamana uyup uymayacağı hususunu hariciye nezaretinden istifsar edip etmediği malum değildir.

Çiçerin bu ziyarette bilhassa galiba ordu başkumandanı **(S.2530)** General "Fon Sekat"in şahsiyetinde Locarno itilafına pek mezahir\muzahir\müzahir olmayan mahfelin\mahfel\mahfil mümessilini gördüğünden ısrar etmişti.

Çiçerin'in General "Fon Sekat" dört göz arasında yaptığı bu yarım saatlik mülakatta neler izhar ettiği tabiatiyle efkar umumiyeye meçhul kalmıştır.

Buna mukabil kahvaltı arasında Çiçerin'in atideki mütalaatında bulunduğu zannolunuyor:

Bu günkü İngiliz siyaseti eskiden olduğu gibi "yalnız acizlere yüklenmek"i istihdaf etmiyor. Bundan fazla siyaset mezkure bu gün bir taraftan Fransa ile Almanya'yı yekdiğerine karşı oynamak, diğer taraftan da Locarno muahedesi ile garb devletleri Rusya'ya karşı birleştirmek hususuna sarf gayret eylemektedir.

Bunun vizrine Çiçerin hakikatte ufak olan Alman ordusunun garbe karşı bir harb

---

[256] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Çiçerin ve ---" Nr: 158, 7 Ocak 1926, ss.2529-2531.

vukuunda Rus orduları kitlelerini kuvvetli bir nevi mahiyetinde takviye edebileceğini tasvir etmiştir.

Mumaileyh diğer taraftan Locarno siyasetinin takibi halinde Alman ordularının garb devletleri tarafından şarka karşı en ön safta kullanılabileceği ihtimali varid olduğunu beyan etmiştir.

Kahvaltının Çiçerin kadehini kaldırarak ve General "Fon Sekat" müstehzi bir tebessümle hitab ile vukuh bulmasını **(S.2531)** temenni ve ümid ettiğimiz ihtimalat şerefine içiyorum" demiştir."

Bu kahvaltı hakkındaki haberle İngiliz siyaset mahafında hayretler tevlid etmiştir. Hatta İngiltere'nin Alman hariciye nezaretinde bu husustaki bir istifsarında da bu gibi hadisatın Almanya ile İngiltere arasında son zamanlarda hükümran olan münasebat dostane ile kabil telif olamayacağı tarzında ihsalar\ehsas da ehsas bulunulmuştur.

Bütün bu neşriyat biraz esrarengiz görünmekte ve tennure fazlasıyla arz ihtiyaç eylemektedir.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
Almanya'nın Cemiyet-i Akvam'a Duhulü, Numara: 159, (9 Kanunusani 1926/ 9 Ocak 1926), ss.2542-2543

Almanya'nın Cemiyet-i Akvam'a Duhulü[257]

31 Kanunuevvel tarihli " Novaya Faraya Presa" gazetesinden:

Almanya'nın Cemiyet-i Akvama duhulü zamanı üzerinde Alman hükümeti henüz bir karar vermiş olmaktan uzak bulunmaktadır. Hükümet esasen bir karar veremezdi. Çükü hali hazırda hükümeti idareten teşkil olunmamış bir hükümettir. Ancak yeni kabine teşekkül ettikten sonra hükümet lahike Cemiyet-i Akvama ne zaman iştirak eyleyeceğini tayin ve ve takrir edecektir.

Bazı saikler Almanya'nın Cemiyet-i Akvama iştirakı hususunda gecikmemesini icab ettirmektedir.

(S.2543) Almanya'nın Cemiyet-i Akvama duhulü Kolonya mıntıkasının tahliyesinden kabil olabileceği şayiaları teyid edebilir. Çünkü bize yapılan mevaide göre Kolonya mıntıkası 1 Şubattan 20 Şubata kadar tahliye olunmuş bulunacaktır. Ve Almanya'nın Cemiyet-i Akvama duhulünün de Şubat ayında vukui çok muhtemeldir.

Alman murahhaslarının Cemiyet-i Akvamdaki mevkilerini işgalleri ce bunun tarzı hakkında Alman hükümetiyle Cemiyet-i Akvam Katip Umumiliği arasında hiçbir şekilde henüz teati efkarda bulunmamıştır.

---

[257] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Almanya'nın Cemiyet-i Akvama Duhulü" Nr: 159, 9 Ocak 1926, ss.2542-2543.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Teslihat Meselesi, Numara: 159, (9 Kanunusani 1926/ 9 Ocak 1926), ss.2543-2546

Teslihat Meselesi[258]

Askeri Şerik Mesainin Makalesidir

Atina'da çıkan 28 Kanunuevvel 1925 tarihli "Dimokratia" gazetesinden tercüme olunmuştur:

Sovyet hükümeti beynelmilel kongrenin ref' teslihata dair teşkilat heyeti, icra olunacak umur istihzariyeye resmen davet olunmuştur. Moskova şimdiden davet vakıayı kabul ettiği cevabını vermiştir. Kafine kongre İsviçre'de in'ikad etmesin.

(S.2544) Sovyet Rusya'sının niyetleri, henüz tayin etmemiştir.

Bununla beraber tehdid teslihatın ve ba- husus ref' teslihatın Sovyet siyasetinin prensip ve esaslarına tevafuk eylemekte olduğu muhakkak ad olunmaktadır.

Rusya'nın iştirakı için bazı mazeretler zuhur etmesi muhtemel olduğu gibi Rusya tarafından bir takım yeni müddeayat serd eylemesinin ihtimali de varid hatırdır. Her halde bunlar eşkale taalluk eden mesailden ibarettir. Bütün milletler esasta muvaffakdırlar. Teslihatın tehdidini arzu eylemektedirler.

Avrupa harbinden sonra askerce icrai hükümet eden milletlerin bulunmasını tahayyül etmiyoruz. Dretnotlar ile tankların dibdebelerini ve sulh kitlelerinin müducizlerini ihdas eden siyasiyyunun münasebetsizliklerini milletler kan ve para ile tediye eylemektedirler. Fakat o mahk\muhikk ve meşru emel hafi\huffi mütebariz kalmaktadır. " Zira eğer münferiden izhar olunub tahakkuk edecek olursa böyle ulvi bir gaye ile arz vücud edecek millet, milel sairenin şayan dikkat kurubatı olarak düşecektir. O halde mukarrerat ittihazı emrinde dirayet iktiza eder. Zayıfların daima haksız oldukları eski hakikattir. Maa't-teessüf işbu eski hakikat suret daimede de yenidir.

Onun içindir ki milletler haklarının müdafaası, hürriyetlerinin himayesi için hatta hayatlarının temini için teslih olunur.

(S.2545) Ve emperyalist olmadıkları halde iki şeye kanaat getirmezler ise feragat etmeyecekleri o korkunç fedakarlıklara tabi tutulurlar:

Haklarına hürmet olunacağına ve hürriyet ve istiklallerinin temin edilmiş bulunacağına!

Milletlere böyle teminatı vermek mevkinde\muvakki kim bulunacaktır? Ve onlara kim

---

[258] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Teslihat Meselesi" Nr: 159, 9 Ocak 1926, ss.2543-2546.

diyecektir ki hürsünüz ve hür kalacaksınız. Hududlarınız dahilinde müstakillsiniz ve böyle kalacaksınız. Bütün bunları söyleyecek ve daha doğrusu bunları deyip de kendisine inanılacak olan kimdir?

İş bu hal ve kaziyyede emniyetsizlik mahk\muhikk ve meşru bulunmakla izharı takdirinde onu kimsenin takbih etmesi bile mümkün değildir. Bu emniyetsizlik, basiret tedabirindendir ve haksızlığın alem\alim siyasette hak nakkab\nikab ve namı altında tatbik ve teklif edilmekte olduğunu gördüğümüze nazaran bu hal ale'd- devam takviye olunmaktadır.

Nitekim Yunan - Bulgar meselesinin son safhası da böylece vaki' olmuştur.

Elbette ki makus prensibin müdafaaları bize Cemiyet-i Akvamı göstererek cevab vereceklerdir. Şüphelerimiz ile itirazlarımızın münbagi Cemiyet-i Akvamdır.

O devlettir ki mecbur olmadığı halde ibtida' kuvvetlerin kurbanı olmakla beraber onlara alet olur. Son haksız kararlarının **(S.2546)** gardesi şimendiferlerin zararına olarak tatbiki için kuvvetlerin çare bulacakları tehdid teslihat hakkında davetnameler ısdar edilmiş olan gün çok talihsiz bir gündür.

Kavi olmayanların ref' teslihat hakkında müzakere etmeleri için daha kavi olanların dahi samimi ve hakiki surette bi'z zat tehdid teslihata başlamaları icab eder.

Miralay: S.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Cemiyet-i Akvamın Tehlikeli Dostları, Numara: 160, (10 Kanunusani 1926/ 10 Ocak 1926), ss.2554-2557

Cemiyet-i Akvamın Tehlikeli Dostları[259]

2 Kânunusani tarihli " Gazete Doluzan" dan:

Haydi bakalım bunu da göreceği: Sovyet Rusya'sının Cemiyet-i Akvama duhulü. Düşündüğümüze göre (Locarno)nun bu mütemmimne ciddi mevani' ika' etmek için müesser\müessir ve müsmir müdahalata binai hesab etmek tedbirsizlik olacaktır. Almanya'nın cemiyet mesaisine faalane iştiraki bu seneden itibaren Cenevre meclis aliyesinin mahiyetini baştanbaşa tadil etmeye ibtidar eyleyecektir. Sovyetler Rusya'sı da sesini bu ahenge karıştıracak olur ise ne olacak?

Gözüktüğüne göre Mösyö Briand Cemiyet-i Akvam kapılarını zorlamak için Chicherin'e vaad vaad muavenet eylemiştir. O bu babda Londra hükümeti üzerinde ağır basmak için de Rus nazırına vaadde bulunmuştur. Fi-el hakika Londra hükümeti sabıkan Londra büyükelçisi ve elyevm Paris büyükelçisi Rakovsky tarzında adamlara Cenevre'de tesadüf etmek fikrine dudak bükmekte devam etmektedir. Mösyö Chamberlain'ın[260] istikrahını(istikrah)\istikra müferit-ane bulabilenlere Paris'te münteşir **(S.2555)** (Nuvuzyakel) gazetesinin 28 Kanunuevvel tarihli nüshasının başmakalesini istitrad kablından (kabl)\ kıbel olarak tavsiye ederiz. Bu makaleyi okuduktan sonra onlar hiç şüphesiz İngiliz nazarının dudak bükmesinin her halde o kadar gülünç bir taklid ve işmi'zaz olmadığını içlerinden söyleyeceklerdir. Bunu geçelim! Çok şeker ki Sovyetler de diplomatlarının garip o safından Cenevre'ye gönderecekleri mümessillerin harikulade eslafından başka takbih edecek hiçbir şey yoktur. En fena ciheti düşünülerek bu intihablar afv olunabilir. Geçen Sonbaharda maruf bir kadın (Monbelan) rıhtımında tamamıyla müteheyyic bir halde bize diyordu: Burada o kadar eğlenceli bir alem görülüyor ki! " müntehasında içtima etmiş hüsn niyet sahibi milletlerin cemiyetine dahill olmaktan Rusya'yı men eden daha ciddi esbab vardır. Daha vahim esbab mevcuttur. Ruhunu teşkil eylediği " Avrupa aleyhinde Asya" fesad muazzamını Sovyet diplomasisinin itiraf eylediği esnada garb aleyhine ve binaenaleyh Cenevre aleyhine Türkler ile ittifak ettiği

---

[259] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Cemiyet-i Akvamın Tehlikeli Dostları" Nr: 160, 10 Ocak 1926, ss. 2554-2557.

[260] Sir Joseph Austen Chamberlain

hengamda la-yuadd ve la-yuhsa netaic ve tesiratı haiz olan bu teşebbüsünden dolayı Sovyet Rusya'sına mütebessim-ane teşekkür eylemek işitilmemiş manasız bir hareket olacaktır.

Milletler arası münasebatta beynelmilel namuskarlığın ve cemiyetin saltanatını alemde tesis etmesi lazım gelen Bolşevik diplomasisi esasen mahir olan komiser Chicherin'in taht idaresinde meşkur**(S.2556)** manevralardan mensuc, hemen hemen bir iki yüzlülük şaheseri gibi gözükmektedir. İzvestiya ile Pravda tamamıyla Cemiyet Akvam aleyhine yürüdükleri halde – Moskova'da münteşir İzvestiya Türk – Sovyet muahedesine tahsis eylediği ilk makaleye "Locarno aleyhinde" sernamesini vermiştir.

Mösyö Chicherin en büyük arzusu memleketini Avrupa manzumesine idhal etmek olduğunu, "söz aramızda" Bolşevizmin ümidi iyi burjuvalaştığını, Rusya'ya bir hüsn kabul iyi bir istikraz suretinde okuyunuz. Onu silahtan tecrid edecek yegane vasıta olduğunu eli kalbinin üstünde olarak Mösyö Mussolini ile Mösyö Briand'a beyan etmiştir. Efrad\ifrad hususiye Mösyö Chicherin'in bu esnada icra ile iki taraflı oyunu oynadıkları zaman bu oyuna oldukça fena bir isim veriliyor: şantaj deyilir. Rusya'nın Asya' büyük muvaffakiyeti vesilesiyle Bolşevik matbuatının Cemiyet-i Akvam aleyhinde neşr eylediği bir sürü tahkirattan dolayı Cemiyet-i Akvam önünde alçalarak Sovyetlere teşekkür edecek midir? Bu kurdun ağıla girmesi rica edilecektir.

Sovyetlerin hedef teşkil eylediği bu asıl ameliyesi Washington'da divan adalete ve tehdid teslihat konferansına iştirak meselesi müzakere edildiği bu günlerde git gide fena bir mevkii sükut etmektedir. Şimali Amerika'da Cemiyet-i Akvam taraftarlarının mesaisini 28 Kanunuevvelde Times muhabiri **(S.2557)** vedd\vidd\ved ve muhalesetiyle bildiriyor ve tehdid teslihat işinde bir muvaffakiyet cemiyet-i Akvamın şimali Amerika'da maruz olduğu husumeti bir dereceye kadar izale edebileceğini beyan ediyordu. Beynelmilel müşkülatın Cemiyet-i Akvam marifetiyle hal tasviyesine şimali Amerika'nın iştirakı Sovyetlerin iştirakına nazaran ne kadar haiz ehemmiyettir. Moskova'ya tevcih edilen bu mugayir bir şeref ve hissiyat gülünç vaziyetlerle Washington'un cesaretini kesr etmek pek acemice bir hareket olacaktır. Rusya beynelmilel terazunun Asya kefesine bütün ağırlığıyla kendini atmıştır. Yarın onu Cenevre'ye idhal etmek diplomasi adı altında cihan-şümul Bolşevik ihtilalini Cenevre'ye idhal etmek demektir. Rusya'yı kabul etmezden evvel hiç olmaz ise ondan daha az kızıl bir pençe göstermesini talep etmelidir.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Bir Asya Cemiyet-i Akvamı Yolunda, Numara: 160, (10 Kanunusani 1926/ 10 Ocak 1926), ss.2561-2562

Bir Asya Cemiyet-i Akvamı Yolunda[261]

Son gelen "*Döyçe* Allgemeine *Çaytong*" dan:

13 Kânunuevvelde Paris'te akd olunan Türk- Rus bitaraflık mukavelesine akşam matbuatı büyük ehemmiyet atf etmektedir.

Tan Diyor ki:

"Ankara hükümetinin Cemiyet-i Akvamın Musul meselesindeki kararına ne cevap vereceğini kendi kendimize soruyorduk. Şimdi herkes bu hususta tenevvür\tennur etmiştir.

Türk – Rus mukavelesi, akdi ehemmiyeti itibarıyla katiyen istihfaf edilemeyecek ve bütün şarkta kuvvetli aksler bulacak bir hadisedir.

Türkiye'nin Cemiyet-i Akvam meclisine verdiği cevab aynı zamanda Rusya'nın Locarno muahedesine verdiği cevabdır. Diğer taraftan da bu mukavelename bilhassa İngiltere aleyhine müteveccihdir. " Enformasyon Gazetesi de mukaveleyi buna müşabih bir tarzda berveciati tefsir eylemektedir:

Garbi Avrupa siyaseti Türk – Rus mukavelesi muvacehesinde Locarno muahedenamesinin hiçbir kimse aleyhinde bulunmadığı ve Avrupa sulhunu istihdaf ettiğini ve Musul etrafındaki **(S.2562)** İngiliz - Türk münazaasının bilvasıta müzakeratla dostane hal ve tasviye olunabileceğini fiilen ispat etmelidir.

Tan gazetesinin Ankara muhabiri Türk- Rus mukavelesi münasebetiyle Türkiye siyaset mahafili hakkında yapılan bir istifsara berveciati tebligatta bulunmuştur:

Yeni mukavele yalnız Avrupa ve bilhassa İngiliz menafine hıdmet etmekle itham edilen Cemiyet-i Akvama çok bariz bir mukabeledir. Bu nokta-i nazardan bu mukavelename tamamen Cenevre cemiyeti karşısında, bayrağının altında tedricen bütün şark akvamı toplanacak olan yeni bir Asya Cemiyet-i Akvamı teşkil tecrübesi ve başlangıcı hüviyetini arz etmektedir.

Bununla beraber eğer Avrupa bu mukaveleyi Türkiye tarafından müsellah bir mukavemet hususunun ta'cilini istihdaf eder bir mahiyette görüyorsa haksızlık etmiş olur.

Çünkü Ankara'nın her türlü illet ve asabiyyeten muar meşhun bir akıl ve mantığı şiar

[261] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Cemiyet-i Akvamın Tehlikeli Dostları" Nr: 160, 10 Ocak 1926, ss.2561-2562.

ittihaz edinen reis gördüğü ricali kimseye karşı tehdid amiz bir vaziyet takınmayacaklardır.

Kendi kanaatlerine göre bu yeni mukavele muhtaç oldukları teminatı verecek ve müdafaa vesaitini takviye edecektir.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Sovyet Rusya'sı Mesail Siyasiyesi, Numara: 161, (11 Kanunusani 1926/ 11 Ocak 1926), ss.2565—2571

Sovyet Rusya'sı Mesail Siyasiyesi[262]

Son gelen "Hamburger Fremdenblatt" gazetesinden:

Sovyet Rusya'sındaki komünist tecrübesi garbi ve merkezi Avrupa'da layık olduğu ehemmiyeti bulmamış bir hadise iktisadiyedir. Çoktan beri muallakta olan Rus- Alman iktisadı müzakeratının nihayet akdi ve bununla münasebattar bulunan Almanya'nın Rusya'ya "kredi" itasına muvaffakiyeti artık Alman efkarı umumiyesi şark meseleleri ile yine daha fazla alakadar olmağa sevk etmektedir. Şunu her şeyden evvel söylemek isteriz ki bu günkü Rus iktisadiyat sistemi kendine ilk müesseslerinin\müessis verdiği nazarı bir cezrilik hüviyeti taşımaktadır. Bugün komünist fırkası hakim unsurlarının maddi bir siyasete müstenid bir devlet mantıki menfaatine adıma adım sosyalist sosyalist hayaletinden uzaklaşmaya başlamasını tedkik edebilmek gibi çok merak Avrupa – hadisat karşısındayız.

Bununla tabiatıyla Rusya'da iktisadiyattaki esasatının tahkikini iddia etmek istemiyoruz. Bu maksadımızın çok fevkinde bir şey olur.

Bununla beraber manevi nüfuzda müstenid saikalar dolayısıyla feda edilmeyen bazı harici komünist akaidi oldukça **(S.2566)** müstenid bir ferdi hayat iktisadiye inkişaf etmeye başlamıştır.

Bu gayrı resmi hayat iktisadiye hakim komünist sınıfı için çok haiz ehemmiyettir. Çünkü yalnız bunun istihsalatı Sovyet idaresine manevi maddi vesait kudreti etmektedir.

1921 senesi Lenin tarafından yeni iktisadiyat veçhesinin (veche) edildiği senedir.

Rusya'nın müttehid ve müşterek bir iktisadiyata müstenid esasata bir iktisat birliği sistemi tatbik etmesi Rus iktisadiyatının mahv etti. Şahsi teşebbüsat tabii faaliyet kudreti *silik* öğrenildi. "Burjuvazi" henüz medeniyetten ıskat olundu. Zeka ve dirayet imha edildi. Ve bütün bunlar vahşetle oldu.

Avrupa nazariyatcılığı Asya istibdadı birleşerek silik bir zamanda Avrupa medeniyet mahfili mahfil\mahfel hududlarındaki vasi' ve zengin bir memlekete işitilmemiş bir

[262] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Sovyet Rusya'sı Mesail Siyaseti" Nr: 161, 11 Ocak 1926, ss.2565-2571.

felaket getirdi. Bu esnada muzaffer garbi Avrupa Versay, Saint Germain,[263] Paris, Londra ve Cenevre'de ahlaf\ihlaf beynelmilel hakkında müesser nutuklar veriyordu.

Ancak komünist ve aleniyye-i vaz'\ vuzıa edecek olan istikbal bu zaman hakkında bir dereceye kadar vaz'\ vuzıa bir fikri verebilecektir.

Bu ana kadar hakim bulunan iktisadiyat muhafilinin zecri bir **(S. 2567)** tarzda faaliyetten ıskatı tabii Sovyetlerin yani ele almış komünist fırka encümenlerinin, ansızın iktisadi hiç karşısında bulunmalarını intaç etmiştir.

"Nihilist" lik derin ve ruhi bir tenakuz altında muztarib bulunan bir "zeka" hastalığı idi. Fakat Sovyetlerin irae etikleri gibi hakiki ve siyasi bir kudret bu "Nihilist" heyula'sını, herc ve mercini eli nihaye idame ettiremezdi. Sovyetler iktisab kudretini haiz iktisadi bir *silik* muhtaçtırlar. Bu hakikiyeti biz "Marksizm" esasatından istihraç etmiyor.

Gayet basit ve vazıh tecarüb bize müsmir bir iktisadiyata malik olmayan bir devlet tesisatının idame hayat edilmeyeceğini göstermektedir.

Rus iktisadiyatı henüz sanayileştirilememiştir. Hala nüfuz umumiyenin yüzde (80) ini köylü sınıfı teşkil etmektedir.

Rus içtimaı ve iktisadı siyasetinin merkez ötenden beri köylü ve ziraat meselesi teşkil etmekteydi. 1917 ve 1918 de ihtilal ibtidallerinde komünist ile köylü el birliğiyle çalışıyordu. Çünkü her ikisi de asilzade emlak sahiblerinde garb medeniyet ıslahatını takib eden müşterek bir düşman görüyorlardı.

Fakat köylüler bunların mülklerine vaziyed eder etmez komünizm **(S.2568)** ile köylü zümresi arasında ihtilaflar başladı.

Komünizm ziraatı sanayileştirmek istiyor, köylüyü bütün ziraat sahasındaki faaliyetinde yukarıdam emir ve talimat alan bir amelesi olarak görüyordu.

Halbuki köylü bilakis daha henüz kazandığı araziyi silik bir silik taht tesirinde bi'z- zat istismar etmek istiyordu.

1918'e kadar köylü isyanlarına nihayet gelmedi. Ve 1921'de yangın tehlikeli bir surette tevessü' edecek bir mahiyete girdi.

Bu anda lakin "Sovyet" sistemini tehdid eden köylü tehlikesini anladı.

Bu anda iktisadiyatın sıhhati ile köylünün her neye mal olursa olsun kazanılması iki

---

[263] I. Dünya Savaşı'na müttefik olarak katılan Osmanlı, Avusturya-Macaristan İmparatorlukları yenik ayrıldıkları bu savaşın ardından Paris kentinde toplanan konferans neticesinde bazı antlaşmalar imzalamak zorunda kalmışlardır. Avusturya 18 Ocak 1919'da Saint- Germain Barış Antlaşmasını imzalarken Osmanlı Devleti ise 10 Ağustos 1920 tarihinde Sevr Barış Anlaşmasını imzalamıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Gökhan Dilbaş, "Macar Tarihinde Bir Kırılma Noktası: Trianon Barış Anlaşması (4 Haziran 1920)", *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 9\17 (Ocak 2019),s. 80.

kelime ile yeni sistemin düsturi\desturi oldu.

1922 Teşrinisani ziraat kanunu daimi arazi taksimine bir nihayet verdiği gibi köylüye malik olduğu arazi üzerinde gayrı kabil ferağ\furağ bir tevarüs ve istismar hakkı verdi. İstihsalatı üzerinde kendisine mühim bir mikyasda hukuk şahsiye bahş edildi.

1905-1906'da meydana getirilip harb ve ihtilale ansızın inkıta'a uğrayan "Stolıpin"[264] ziraat ıslahatı yeniden komünist fikirleriyle mücadele edilerek mevki tatbike konmağa başlandı. Bu suretle köylü unsurları komünizme karşı galib oldu.

(S.2569) Bu gün ferdi iktisadiyat sahasında mevcud komünist iktisadi müesseseleri (birkaç numune müessesesinden maada) tali bir rol oynamaktadır.

Asıl rüsum menba'i 20 milyon, ferdi iktisadiyat esasatına göre idare olunan çiftlik iktisadiyat müessesesidir. Esasen 1920 senesi istihsalat muvaffakiyeti böyle bir tebdil olmadan elde edilemezdi.

1922'de işlenen 80 milyon dessiatin (7 dönümlük mikyas) araziye mukabil 1924 senesinde bu miktar (85) milyona tefi etmiştir.

Lenin köylü arzularına karşı ita ettiği bu müsaadeyi komünist mefkuresinin nihai muvaffakiyeti yapılmış ta'biyevi bir ricat şeklinde telakki ediyordu.

Acaba Lenin bu hususta yanılmadı mı?

Hali hazır Rusya'sında tehlikeli bir ikilik hükümran olmaktadır.

Eski münevver\münevvir sınıfı birine kaim olan nazariyatcı komünist hakim sınıfı ile halkın ekseriyetini teşkil eden ve mesailerine diğerlerinin de muhtaç olduğu köylü zümresi karşı karşıya bulunuyor. (Nep)[265] diğer menatık iktisadiye de de ziraat siyasetinde vücuda getirdiği inkişafa müşabih faaliyette bulundu.

Ticaret ve zanaat sahasında hususi ve ferdi teşebbüslerine meydan verildi. Evvela küçük "burjuvazi" müesseselerine **(S.2570)** çok fazla bir korku ile karışık endişe ve ihtimamla bu hak bahşedilirken büyük müesseseler ve bilhassa nakliyat ve sevkiyat ve ticaret hariciye tamamen hükümet ihsarı altına alınmıştı.

Lenin bi'z-zat yeni iktisadiyat tarzını "devlet kapitalizmi" namıyla tevsi' tavsif ediyordu. Ferdi ve hususi iktisadiyat esasatına rücu' ticaret hariciyede de ehemmiyetli bir terakki ve inkişaf vücuda getirdi.

1913 senesinde "2000" milyon ruble tutan ticaret hariciye seviyesi 1922 – 1923 de "281"

---

[264] Pyotr Stolıpin, Rusya Başbakanı.

[265] Yeni Ekonomi Politikası- (Novaya Ekonomiçeskaya Politika) Rusya'nın "savaş komünizmi" politikasını sonlandıran ve Batı dünyası ile ticari ilişkilerin önünü açan ekonomi politikasıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Merve İrem Yapıcı, "Kronstadt'dan NEP'e Uzanan Süreçte Batılı Güçlerin Sovyet Politikası", *Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi* 13\6 (Aralık 2021),s. 1951.

milyona tezaül etmiş, buna mukabil 1923- 1924 de “ 547,5” milyona ve 26- 1920 de mevkit\muvakkit tahminlere nazaran “1000” milyona tezayüd etmiştir.

Bu adedler iktisadiyatın mühim ve sıhhatli bir inkişafa doğru yürüdüğüne şahadet\şehadet etmektedir.

Bunlara nazaran hali hazırdaki Rus iktisadı bünyesi iki yüzlü bir hüviyet arz etmektedir. O henüz komünizmin remi leba’sı ile mesturdur. Bilhassa hariçle münasebatta, ticaret hariciye sahasında biz onu bir devlet sosyalizmi maskesi altında görüyoruz.

Fakat o asıl kudreti her hangi bir şekilde ferdi iktisadiyata terk ettiği menatıktan yani bilhassa 20 milyon ferdi ve hususi iktisadiyat müessesesine malik Rus ziraatından iktisab ediyor.

Marksizm akidesinin nazarı cezriliği, tabiyebi saikler **(S.2571)** tahtında serdi teşebbüs ashabına iktisadi hürriyet sahasında vasi’ saadette bulundu.

Hemen hemen safi ziraat memleketi olan bir memleketin tabii ihtiyaçları Bolşevik idaresi kendine tabi kıldı. Komünizm lehine bununla beraber komünist fırkasında gayb olunan sahayı tekrar elde edebilmek hususunda bir hareket meşhud olmaktadır.

Diğer istikamet ise ta’biyevi esbab taht tesirinde başlanılan yolu takib etmek istiyor.

Birincisi bu uğurda iktisadiyat izmihlale doğru yürüse bile ona nazariyatla hakim olmak istiyor.

Diğeri kudretli adam için iktisadiyatı takviye gayesini güdüyor. Rusya’nın mukadderatı işte bu iki cereyanın tesadümü arasında kıvranıyor.

Acaba proletarya münevveranı kuru nazariyelerini Rus kitlelerine aşılamakta devam etmek ve bu suretle galeyana gelen kitleler tarafından tabi ki eslafı garbcı “burjuvazi” ler gibi saha-i cidalden atılmak mı istiyor?

Yoksa hakim sınıf memleketin tabii ihtiyacatına boyun eğmekte devam ile bir gün uyanan kudretler tarafından mass edilecek mi?

Bunu kim söyleyebilir?

Hali hazır inkişafatı her halde ikinci şıkkın husulüne imkan bahş etmektedir.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
İngiltere'ye Karşı Asya, Numara: 162, (12 Kanunusani 1926/ 12 Ocak 1926), ss.2592-2593

İngiltere'ye Karşı Asya[266]

Türkiye Sovyetler muahedesi Alman milliyetperverlerin, memnun etti. Morning Post Gazetesinin Berlin muhabirinden:

Alman milliyetperverleri mahafilinden Türk – Rus muahedesinin akdi pek büyük ehemmiyeti haiz bir cihan siyaseti hadisesi gibi telakki olunmakta ve tarafın akideynin Meclisi Akvama meydan okuması şeklinde tefsir olunmaktadır. Mezkur muahedenamenin hafi\huffi mevadı muhtevi olmasının pek muhtemel olduğu zannedilmektedir. Bu taktirde Türkiye'nin Rusya ve bütün Asya akvamı saflarında katiyen ahz mevki ettiği milliyetperverler tarafından beyan olunmaktadır.

Milliyetperverleri alakadar eden diğer meselede Musul meselesi **(S.2593)**hakkında İngiltere ile bir ihtilaf müsellah halinde Rusya hududunda bulunan üç Türk kolordusuyla süvari fırkasının Musul cephesine nakil edilebileceği ve bu surette Atalar Denizi[267] sahilinde boğazlarda ve Suriye hududundaki kuva-i müdafaayı tenkis etmeden Türkleri İngilizlere karşı mühim bir kuvvet çıkarabilecekleridir.

Mukavelenin akdinden mütehassıl siyasi ihtimaller, Türklerin istiklal harblerindeki muzafferiyeti en ziyade Rusların silah, cephane ve para hakkındaki muaveneti sayesine kazanmış oldukları ve İngilizlerin İran ve Afgan'daki hakim vaziyetlerinin zayana \ziya' en ziyade mezkur memleketlerin Sovyet Rusya'sı ile teşrik mesai etmelerinin sebeb olduğu nokta-i nazarından tedkik ve muhakeme edilebilir.

---

[266] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "İngiltere'ye Karşı Asya" Nr: 162, 12 Ocak 1926, ss.2592-2593.
[267] Atalar Sahili, İstanbul- Kartal

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
Rusya'nın Avrupa'daki Mevkii, Numara: 163, (13 Kanunusani 1926/ 13 Ocak 1926), ss.2601-2609

Rusya'nın Avrupa'daki Mevkii[268]

Oprupeişe RevuMecmuasından:

Bugün Avrupa'da Rusya'ya karşı hasıl olan derin batıl efkar ve i'tikadatı bir taraf etmek kadar güç bir şey yok gibi gözüküyor.

Hakikaten 1917 senesi ihtilalinden beri hasıl olan ciddi manialar ve herc ve merec rağmen kudretini muhafaza eden bu hükümetin şekli ve usulleri hakkında iyi düşünülmüş ve bitaraf bir nokta-i nazar yürütmek hemen hemen imkansız gibidir.

Çünkü Bolşevizmin ihdas ettiği korkunç hadiseler ve "siyasette mantıksızlık" o kadar kuvvetle tezahür etti ki bu bize hemen hemen Rusya'nın Çarlık zamanında ideal bir idare sistemine malik mes'ud bir memleket olduğu hissini verdi.

Hatta efkarı umumiyenin kısmen Rusya'nın eski idareye rücu'nu memnuniyetle selamlayarak hali hazırda bu vasi' memleket ile tabii münasebatın tesisine mani olan hadiseler bir tarafa amade olacağını iddia etmek pek mübalağalı olmaz.

Diğer taraftan Rusya ve bütün Rusluk veya daha doğrusu Bolşeviklerle bunların sistemi o kadar iftiraya maruz kaldı ki **(S. 2602)** bu keyfiyet bunlara çok harr taraftarlık kazandırdı.

Buda yine bir temyiz kudreti noksaniyesi tahtında Ruslarda malik olmadıkları faziletler görmeye sev etti.

Sovyet hükümeti üçüncü "beynelmilel" e merbuttur. Bu beynelmilel ise "komünizm" in kuvve-i muharrike-i asliyesidir.

Halbuki komünizm bugün sıkan tehlikeler doğrudan doğruya bir içtihad tarzında telakki olunmaktadır.

Buna göre Sovyet idaresi sathı siyasi şekline rağmen değil yalnız müsamaha edilmeyecek aynı zamanda mücadelesi elzem bir kudret merkezidir.

Bu suretle Rusya'da daima uzak kalmak garbi Avrupa parolası makamına geçti. Bu, Avrupa devletlerinde ekseriyet itibariyle hükümran olan muhafazakar ve mürteci' sınıflarını tatmin eylemektedir. Çünkü bunlarca Rusya'nın milletlerin sıkı dostluk ve

[268] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Rusya'nın Avrupa'daki Mevkii" Nr: 163, 13 Ocak 1926, ss.2601-2609.

anlaşmalarından tecridi elzem ve müfiddir. (müfid) Bu sebeple bunlar gerek bu siyasetin netaic iktisadiyesini, gerek çok yanlış bir nokta-i nazardan tedkik ettikleri dünya sulhu üzerindeki menfi tesiratı göremiyorlar.

Hakikatte Rusya bilhassa Büyük Britanya tarafından ihmal edilebilir bir kemmiyyet olarak ad ediliyor.

Bu devasa memleket milyonlarca meskunu ve bi nihaye servetve saman ile hiç ehemmiyeti olmayan bir kemmiyet gibi bir tarafa atılıyor. Zannediliyor ki Avrupa'nın kısm diğeri Rusya' sız mükemmel bir surette yaşayabilir.

(S.2603) Zannolunuyor ki o kafi bir zaman micred\mücerrid dışarıda kalırsa kapitalist devletlerin itimadını iddia edecek bir surette siyasi ve iktisadi usullerini değiştirecektir.

Diğer taraftan Rusya bu şekilde bir hareket için ufak bir temayül bile göstermemektedir.

Mamafih Bolşeviklerin yaptıkları büyük tecrübe kendilerine memleketleri dahili takviye hususunu öğretecek, hatalı hareketlerine bir nihayet verecek ve yanlışlarını tashih edecektir.

Onlar maariflerini tenmiye, ıslahat ve millete kudret hayatiye bahş ile uğraşırken her halde milletlerin merbutiyet mütekabilesinin bir kanun tabiat olduğunu anlayacaklardır.

Çünkü siyasi iktisadi teşkilatları komşularınınkinden ne kadar başka olsa da münasebatın tevhid ancak tahkim- nameler, taannüd ve micred\mücerrid\mücerred iktisadi nazariyelerden ictinab ile mümkündür.

Bugünkü Rusya bu hakikati anlamış ve komşuları tarafından da itilaf arzusuyla hüsn niyete delalet edecek bir faaliyet görmek şartıyla bunlara etba'\itba'\ittiba' hareket etmeye hazırdır.

Bu sui zan ve adem temayüller hududunu yıkmak için her iki tarafça da tenmiye edilen bir tecrübeyi geçen sene Büyük Britanya amele kabinesi yapmıştı.

Bu tecrübe muvaffakiyetle tetvic olundu. Sovyet hükümetinin **(S.2604)** resmen ve tamamen tanınması keyfiyetini her iki millet arasında tesis etmiş olan adem itimad hasrını hasr\ husr yıkan muahedeler akdi takib ediyordu.

Tabii her iki memleketin siyasi teşkilatındaki başkalıklar dolayısıyla düyun metalibe\matalib tevhidi çok kolay bir şey değildir.

Bununla beraber bu bir başlangıçtı. Bu iki millet arasında o zamana kadar gittikçe alevlenen açık düşmanlığın tevlid ettiği zararları açık uzlaşma ruhunun doğuracağı vasıtalar izale edecektir.

Fakat ne çare ki İngiltere'de amele fırkası düştü ve bunun halefleri mukavelenameleri yürüttüler ve Bolşeviklere karşı daha doğru ad ettikleri vaziyeti takındılar.

Fransa'da teklifler yapmak ve müzakerata girişmeye başlamıştı. Fakat buda, İngiliz tecrübesinin feda edilmesini müteakkib ani bir nihayet buldu.
Fransa'nın istikbalde yeni müzakerata girişerek bir suret itilaf bulmak teşebbüsünde bulunması imkansız değildir. Bu çok iyi olur çünkü bir memleket buna ibtidar ettikten sonra diğerleri onu takib edebileceklerdir. Biz her şeyden evvel Locarno muahedesinin Rusya'da yaptığı tesirleri nazar dikkate alacağız Bu bize Rusya'nın bundan sonraki vaziyeti hakkında güzel bir fikir verecektir. Rusya'nın bu vaziyeti yalnız **(S.2605)** şu veya bu millet üzerindeki vaziyet değildir.
Daha fazla bundan dünyadaki mevki mevzu bahistir. Şüphe edilemez ki garbi Avrupa'nın Rusya'ya karşı aldığı bu vaziyet bu memleketi yabancılaştırmış ve şarka doğru sürüklemiştir. Çok az bir zaman olana kadar itilaf devletleri tarafından mağlup, ehemmiyet ve kıymetsiz bir memleket ad edilen Almanya Rusya'nın bir dereceye kadar itka'\ittika' edebildiği yegane memleket idi.
Garb için tehlike bunda mündemicdi, garb rical siyasiyesi istikbale atf nazarla Alman keyfiyeti ile Rus kemmiyetinin, Alman ruh teşebbüsü ile Rus servet maliyesinin birleşebileceğini görüyor ve bunun çok müdhiş olabileceğini seziyordu.
Almanya'nın ihya'sı\ahya' birkaç senelik bir mesele idi. Rusya'nın inkişafı ise seri' olabilirdi.
Artık Almanya'nın garb Avrupa mahafiline alınması karar – olmuştur. Rusya – bile kalsa, dışarıda bırakılabilirdi.
Ve böylece mevzuu ve kısmi ahidname teklif ve kabul olundu. Almanya'nın Cemiyet-i Akvama duhulü keyfiyeti artık temin edilmişti.
Bir mahzurun izale ve telafisi için ikinci bir zarar ortaya getirmek siyasette hiç şayan tavsiye olmayan bir şeydir.
Muztarib, bitkin ve parçalanmış milletlere mal-a-mal olan bu günkü cihan ile yapılan müzakeratta akıl bir rical siyasi her halde şuurlu bir nokta-i nazara erişmek gayesini güdmelidir.
Hiç kimse haklıda olsa münfail ve muğberr bir vaziyet **(S.2606)** almamalıdır. Ve bu hususta kimse istisna edilmemeli. Çünkü yalnız Rusya'yı tecrid etmek meselesi mevzu bahis değildir. Daha fazla onu adem memnuniyet ve nefretle mali olan Asya'nın kolları arasına atmak tehlikesi vardır.
Belki bazı kimselere Aysa ile Avrupa'yı faali bir düşmanlık şeklinde tezahür edecek bir rakib sahasında görmek biraz hayali gelir.
Fakat unutmamalıyız ki dünya ehemmiyetli bir mikyasda küçülmüştür. Harbin bütün

nafi’ ve istifadeli dersleri unutulmuş gibi gözüküyor. Buna rağmen Asyalılar keşfettiğimiz ve hala da etmekte devam eylediğimiz şeytanı tecrib makinelerinin suret istimalini çok güzel öğrenmişlerdir. Bundan maada hepimiz pek iyi biliriz ki garb esliha ve cephane fabrikaları bunların bir gün bu fabrikaların bulunduğu yerlere karşı kullanılması ihtimaline rağmen düşünmeden Asya akvamını es son sistem silahlarla teçhiz ediyor. Tabii; çünkü ticaret nasıl olursa olsun ticarettir. Bu mebalar, tanklar, toplar, kumbaralar, taht el baharlar, zehirli gaz ve mayalar her müşterinin emrine tabidir. Bu suretle Asya’nın müsellah milyonları hayali, zannolunduğu sekte-i dimağdan mütevellid değildir.

Avrupa dahilinde vaaz ve telkin edilen muvazene-i kuvvad resleri neye müncerr oldu?

Birçok tepeden tırnağa kadar meslah, husumet ve nefretle **(S.2607)** meşhun karargahların tesisine değil mi?

Halbuki aynı derslerin Asya’da da aynı tesir yaptığını farz etmemek için bir sebep olamaz.

Rusya’nın Cemiyet-i Akvama iştirak edip etmeyeceği hakkında münakaşa edilebilir.

Bu vaki’ olduğu taktirde Rusya garbi Avrupa alemine idhal edilebilecektir.

Rusya’nın Cemiyet-i Akvama karşı duyduğu adem itimad, Cemiyet-i Akvamı çok uzun bir zaman sulh muahedeleri ahkamının tatbiki ve kendilerine zafer meyvelerini taciz edilmeden tatmak hususunda zuhur olmak vazifesiyle mükellef kılan garb devletlerinin samimiyetini katiyen şüpheli görmesinden tevellüd etmektedir.

Cemiyet-i Akvam terk teslihat hususunda katii bir adım atmış olsa, garb devletleri terk teslihat konferansı hal içtimaa davet ederek Locarno mukavelenamesini tahakkuk ettirseler ve garb rical siyasiyesi ve kabineleri her zaman için silah kuvvetinden feragat ile hüküm muhakemeleri ve hukuk maneviyeye karşı vazıh bir itimad delili gösterseler Rusya’nın onlara iştirakde tereddüd etmeyeceği muhakkak olarak farz olunabilir fakat devletler samimi olduklarını bütün dünyaya bilfiil isabet etmeyub yukarıda mevzu bahis itimadı yalnız mukavelename ve itilaflar gibi kağıtlarda izhar ettikçe Rusya’nın şübhe ve tereddüdlerini sebepsiz olarak red ve cerh\cürh etmek doğru olamaz.

(S.2608) Hükümetler ekseriya çok yavaş çalışır ve kendilerinden çok fazla iş beklenemez.

Fakat milletler bi’z-zat sabırsızlanıyor.

Onlar heyet umumiyesi itibariyle veya da ister İngiliz veya Bolşevik ister Avusturyalı veya İtalyan olsun her ferd temin olunmak istiyor.

Onlar bu teminatı yalnız bir memleket kendi komşusuna karşı değil bütün milletler için “harb” in gaddar, zalim vahşiyane karşı istiyor.

Konferanslar, siyasi münasebat, nazar-ı nutukları, hükümet kararları gayet iyi şeylerdir.

Fakat sefalet, çok feci şerait hayatiye fakir, işsizlik mesken\müsekkin buhranı ve ücret fıkdanına karşı mücadele içinde kıvranan milletleri yalnız kelimeler tatmin etmez. Onlar daha fazla şeylere muhtaçtırlar.

Onların silah altına alınarak kendilerine meçhul sebeble tahtında düşman namı verilen kişiye taaruz milyonlarla kurban vermek veya da sağ olsalar bile memlekete avdette evvelkinden çok feci bir vaziyete girmek mecburiyetinden tamamıyla azade bulunacak bir şuura, emniyete ihtiyaçları var.

Sıhhatli bir insan akıl ve mantığı ile onlar hükümetlerinden aralarındaki münazaaları izale için müracaat ettikleri bu garib olduğu kadar vahşiyane ve faidesiz usulü terk etmelerini taleb ediyor.

(S.2609) Bu 1914-1918 mukadderatından beri artık bir hayal ham değil, ameli siyasetin emr olduğu bir lüzum acil ve katidir. Hükümetler bu küçüklüğü idam ettirir, idare şekilleri hoşlarına gitmediği için faklar\fırak gözetir, milletler tecrid etmekte devam ederlerse halktaki sabırsızlık artacaktır.

Hükümetler milli ihtiraslarla entrikalar çevirdikçe, kendilerine başkaları aleyhine sevk elçisi? Menafi teminatı istihdaf edip bu siyasi entrikaların adem muvaffakiyete müncerr olması ihtimaline karşı elde son bir koz olarak harb haritasını tutukça milletlerdeki bu his takviye edilecektir.

Almanya bu anlarda herhalde Cemiyet-i Akvama dahil olacaktır. Bu yalnız Almanya için değil aynı zamanda cemiyet için de iyidir. Şayed bu vaziyette samimi olarak terk teslihat teklif olunursa o zaman cemiyet yalnız Rusya değil Avrupa'nın samimiyetine kani olarak vaziyet hususiyesini terk edecek olan Amerika'da iştirak edecektir.

Bu şekilde hakiki bir Cemiyet Akvamın tesisi ile "cihan sulhu" muazzam ve muhteşem bir hakikat olmaya namzed bulunacaktır.

Bütün dünya hükümetleri o zaman bütün insanlar ekseriyetinin duyduğu ciddi ve derin hasreti ifadeye muktedir olacak ve harb umuminin tevlid ettiği manevi ve ahlaki zillet tam bir surette tazmin ve telafi edilmiş bulunacaktır.

Matbua Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
Türkiye Cemiyet-i Avkamdan Çıkıyor mu?, Numara: 165, (16 Kanunusani 1926/ 16 Ocak 1926), ss.2633-2637

Türkiye Cemiyet-i Avkamdan Çıkıyor mu?[269]

Son gelen "Der Abend" Viyana gazetesinden:

Türk gazetelerinden Hakimiyet-i Milliye Cemiyet-i Akvamın Musul hakkındaki kararını her cihetten haksız görüyor ve diyor ki: Vazifesi ihtilafları men' ve izale olan Cemiyet-i Akvam son vaziyeti ile yeni müessif karışıklıklara yol açıyor. Türkler bu karar dolayısıyla ne hayret etmişler ve nede asileşmişlerdir.

Zaten hadisat vazıhan bu neticeyi evvelden göstermişti.

Yalnız mukadderatını Cemiyet-i Akvama terk eden milletler onun sulhu tehiyye ve beynelmilel ihtilafatı halledeceği hakkındaki ümidlerinden olmuşlardır.

Sınai ile medeniyet bir yalandır. Cihanda bunlara itibar etmeyecek milletlerin bulunacağı ekseriya unutulmaktadır.

Çiçerin "Rotifish Gazetesi" Cemiyet-i Akvama asla girmeyeceğini teyid eden beyanatta bulunmuştur. Bu red mevkit\muvakkit\muvakkat bir zaman için değil, daimidir. Çünkü Cemiyet-i Akvam kendi <u>mukadderatına sahib bulunması</u>, milletlerin bilhassa uyanan – Asya

[*] Türkiye henüz Cemiyet-i Akvama dahil olmamıştır, **(S.2634)** akvamın tesavi hukuki kaziyeleri (kazi) ile hakiki bir sulh siyasetinin düşmanıdır.

Rus – Türk mukavelenamesi cihan siyaseti nokta-i nazarından büyük bir ehemmiyeti haizdir.

Evvela burada Rusya ilk defa olarak resmen Asya'nın en ileri gelen kudreti olarak ortaya çıkıyor. Saniyen de zannımıza göre Rus- Tük mukavelenamesi Türkiye'nin Cemiyet-i Akvamdan çıkması mahiyetindedir. Bundan maada bu bitaraflık ittifakının tahtında bir İngiliz Türk harbine karşı bir ittifak hafi gizlenmiş bulunabilir. Belki de böyle bir harb Rusya'nın araya girmesiyle men' edilmiş olacaktır.

Avrupa efkar umumiyesi Musul meselesi arkasında çok meşgul beynelmilel bir teşevvüş ve hatta harb tehlikesi gizlenmiş olması keyfiyetini çoktan der-piş etmişti.

Gazetemiz Locarno muahedenamesinin yalnız Avrupa için değil şark için de haiz

---

[269] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Türkiye Cemiyet-i Akvamdan Çıkıyor Mu?" Nr: 165, 16 Ocak 1926, ss. 2633-2637.

ehemmiyet olacağını defaatle izhar etmişti.

Çünkü İngiltere Fransa ile Almanya arasında bir sükûnet vücuda getirmekle şarkta serbesti kazanacaktı.

Verade sükûnetin manası şu suretle telakki olunsun: Almanya ile Fransa arasında sükûnet, bu iki hükümetin ancak bunlardan birinin İngiltere'nin ittifakını temin etmesi şartıyla yeni bir mücadeleye atılabilmeleriyle kaim olabileceği keyfiyeti dolayısıyla temin olunuyordu. **(S.2635)** ve bu sebeple her zaman bu iki devlet arasında bir harb vukuuna men' edebilmek İngiltere'nin elinde bulunuyor.

O halde İngiltere şarkta büyük bir serbesti hareket temin etmiş bulunuyor demektir.

Bundan maada esasen İngiltere daha az evvel şarkta Fransa ile teşrik mesai hususunu temin eden bir mukavele akdine muvaffak oldu.

Şark mesaili İngiltere için Avrupa mesaili kadar haiz ehemmiyet olduğundan Musul hakkındaki karar ve bu sebeple her halde Locarno ahitnamesinin tahakkuku bir emir\emr emerr zaruru idi.

Şimdi İngilizler buna vasıl oldular. Belki İngilizler Türklerle baş başa kalsa onlarla başa çıkabilirler.

Fakat bu günkü şerait dahilinde Türklere Rusların zahir olması keyfiyeti ile bu imkansızdır.

Hali hazırda İngiltere Türklerle müzakerat sahasında anlaşmak istiyor. Ve buda yüksek bir tediye vasıtasıyla olacak gibi gözüküyor. Bu vaki' olduğu taktirde ise İngiltere'nin Türkleri Ruslara karşı ilk safta kullanması gibi bir tehlike varid olabilirdi.

Fakat işte Rus- Türk bitaraflık mukavelesinin akdi bunu da imkânsız bırakmaktadır. Rusya bu suretle burada bir hat ricat muhafaza ve takviye etmiştir.

(S. 2636) bununla Rus siyaseti çok büyük semreler vermiştir. Türklerin Sevr Muahedesi[270] aleyhinde isyan edebilmeleri ile itilaf devletlerine ve İngilizler tarafından ilerilere sürülen Yunanlılara mukavemet edenlerinde Rus yardımı mühim bir amil olmuştur.

Buna mukabil şimdi Ruslar- Türk bitaraflığını kazanmışlardır.

Bütün bunlardan sarf nazar Ruslar geçen senelerde İngilizlere Türkler vasıtasıyla o kadar

---

[270] I. Dünya Savaşı, bir nevi Osmanlı İmparatorluğunun saltanatının artık sona erdiği süreç olarak değerlendirilebilir. 10 Ağustos 1920 tarihinde imzalanan bu anlaşma uzun süre devam eden Osmanlı Devleti'nin parçalanmasına yönelik planların nihai amacına ulaştırılmak istendiği bir anlaşma olarak adlandırılabilir. Bu bakımdan incelendiği taktirde Sevr Antlaşması'nın aslında Şark Meselesinin vücut bulmuş hali olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Cevdet Küçük, "Sevr Antlaşması", *Türkiye Diyanet Vakfi İslam Ansiklopedisi* (Erişim 5 Nisan 2023).

müşkilat ihzar ettiler ki İngilizlerin artık Ruslara karşı bir faaliyet ibrazı imkanı selb\seleb olunmuştur.

Hiç şüphesiz Rus- Türk bitaraflık mukavelenamesi yalnız bir başlangıçtır. Bunu İran ile de mukaveleler akdi takip etmesi çok muhtemeldir.

Hatta Çin rüesası ve Japonya ile de yeni muahedeler girişilmesi farz olunabilir.

Sovyet birliği iktisaden koyulaştığı nisbette İngiliz ve hatta Amerika'nın Asya siyaseti taht tehlikeye girmektedir.

Bu mukavelename diğer bir nokta-i nazardan da girmektedir.

Bu mukavelename diğer bir nokta-i nazardan da çok calib dikkattir.

Türkiye malumdur ki Cemiyet Akvam azasıdır. Cemiyet Akvam mukavelenamesi (16.) maddesi mucibince o Cemiyet- Akvam tarafından icabında Rusya aleyhine tekrar edecek bir harbe iştirak mecburiyetindedir. Halbuki elyevm akd olunan mukavele bununla mütezadde bir mahiyettedir. O halde Türkler bu mukaveleyi imza ile bi'z- zat Cemiyet-i Akvamdan çıkmış bulunuyorlar.

(S.2637) Türkler sulh mukavelenamelerini deviren ilk millet idi. Ve yine Türk milleti doru olarak Cemiyet-i Akvamı bir İngiliz kudret altı hüviyetinde tanıyıp mezkur cemiyetten çekilen ilk millet oldu.

Türkiye en kudretli bir İslam devletidir ve İngilizler için bu kudretle çarpışmak 1919 sene kendinden daha az zahmetli bir iş değildir.

Biz esasen "Kahr Çlesi?" meselesinde meselenin Cemiyet- Akvama mensub olmayan diğer bir kudrete, Amerika hükümet müttehidesinin kararına arz edildiğini ve cemiyet mezkurenin kalebiyle alınmadığını bir defa daha görmüştük.

"Washington" un o zaman Cenubi Amerika'da oynadığı rolün bu gün Asya'da resmen Rusya tarafından deruhte edildiğini görüyoruz.

Esasen Rusya Asya'daki bu mevkiini iki senden beri ihraz etmiş bulunuyor.

Cihan siyaseti bugün üç kudret gurubu tarafından idare olunmaktadır:

Amerika, cemahir müttehide-i Amerika tarafından sevk olunmakta, Avrupa'yı, İngiltere, deniz aşırı siyaseti hıdmetinde kullanmakta ve Rusya'da Asya'yı etrafına toplamaktadır.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Ankara Cenevre, Numara: 166, (17 Kanunusani 1926/ 17 Ocak 1926), ss.2644-2647

Ankara Cenevre[271]

Cemiyet Akvamın hali hazırdaki vazifesi 7 Kanunusani 926 tarihli "*Journal de Jönev" den:*

Ankara: Kanunuevvel

Muhabirimizden:

Birkaç haftadan beri keşf ve tahmin edidlmekle beraber Cemiyet-i Akvamın Musul meselesindeki kararı Ankara'da boğuk ve derin bir haletle karşılanmıştır.

Türk efkar-ı umumiyesi ve matbuatı bu kararı bir haksızlık gibi ad ve telakki edilmekte müttehideler iyi idiler. Birkaç gün zarfında Cenevre mahkemesi hakkında en şiddetli zem\zemm ve takbihlerin kendiliklerinden ittihad eylediği görüldü. Cumhuriyetin en iyi kalemleri bu mücadeleye iştirak ettiler. Kars mebusu Ağaoğlu Ahmed Bey bu müessesenin bir beynelmilel mahkeme-i adalet sıfatını takınarak alemi aldatmak vazifesini haiz olduğunu " söyleyerek hakimiyet-i milliye de iki sütunluk bir makale ile müessesesinin aleyhinde bulundu. Yunus Nadi Beyde[272] *Cemiyet-i akvamı" bir entrika ari ve istibdad aleti" olarak bildirdi.*

O Avrupa emperyalizminin perdesinden başka bir şey değildir. Teşkilat hazırasıyla o beşeriyete en ufak bir iyilik yapmaya gayrı salihtir. Mevcudiyeti adalete susamış cihan için bir lekedir. "

Makaleleri burada büyük bir tesir icra eden Sard mebusanı Mahmud Beyde[273] *"bu saatte milletlerin düçar olduğu manevi hastalıkların cümlesi Cemiyet-i Akvamda daha ziyade tekasüf etmiş* ***(S.2645)*** *gibi görünmekte olduğunu" tasdik eyledi. Müteaddid heyet\heyat müteşekkile protestoda bulundular. İstanbul'da Darülfünun gençliği suret mutantana da tezahüratta bulundu.*

Hülasa burada efkar-ı umumiye Cemiyet-i Akvamın Türkiye hakkında hakiki bir düşmanı sıfatıyla hareket eylediği merkezindedir.

Cenevre mahkemesi sadece İngiliz nokta-i nazarı kabul ve tasdik etmiş gibi göründü. Burada evvelce de izah eylediğimiz üzere yeni Türkiye (Sevr) muahedesinin eski fikrini,

---

[271] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Ankara Cenevre" Nr: 166, 17 Ocak 1926, ss.2644-2647.

[272] Yunus Nadi Abalıoğlu, Gazeteci ve siyasetçi.

[273] Mahmud Soydan, Gazeteci ve siyasetçi.

memleketin cumhuriyetin bütün mevzularını mevzu bahis eden haiz muhtariyet bir kürdistan tesisi fikri İngiltere'nin yeniden takib ettiğini görmek endişesiyle müteessir ve mütehevvir olmaktan hali kalmamaktadır. Bu vaziyet karşısında Ankara Moskova ile akd eylediği muahedeyi bir ihtiyat hatta zaruret tedbiri ad ve telakki eylemiştir.

*Maa- haza bu satırları size yazdığım saatte İngiltere ile müzakerat düçar ta'lik olmamıştır. Hatta Tevfik Rüşdü Bey avdet eder etmez Büyük Britanya'nın Türkiye'deki sefiri Mösyö **Lindzey'in** [274] iki memleket arasında yeni esaslar üzerinde bir itilaf vücuda getirmek için Ankara'ya gideceği muhtemeldir. Son saatlerdeki bu müzakeratın neticeleneceğini ümid edelim. Filhakika içtimai sahada Bolşevizmi kabul etmeyen ve garb prensiplerinden her gün daha ziyade mülhim\mülhem olan yeni Türkiye'nin kendi yanında ahiz\ahz mevki etmesinde kabul ettiği medeniyeti müdafaaya nihayete alamaz muavenet edilmesinde Avrupa için her türlü menafi mevcuttur.*

*Bu babda en başta Cemiyet-i Akvamın Türkiye'deki vuku bulan ve ilk **(S.2646)** defa olarak bir Müslüman cemiyetini Avrupa modeli üzerine düçar istihale edilen derin tebeddülün ehemmiyetini hissetmesi ve menafini taktir etmesi lazım gelmektedir. Bunun içindir ki bu güne kadar Cemiyet-i Akvamın daire-i faaliyetini İstanbul'a veya Ankara'ya kadar tevsi' etmek esbabını daha ziyade taharri etmemiş olması şayan tesadüftür. Filhakika Cenevre taazzuvunun , siyasi manevi sahada olduğu gibi siyasi sahada da faaliyetini Asya'yı şark karibden ve bilhassa Türkiye'den ziyade kerh\kerre\küre|kürre arzın diğer mıntıkalarında, vasati\vusta Avrupa'da Balkanlarda hatta (Nesan? komitesiyle) Rusya'da hissettirdiği şüpheden varestedir. Cemiyet-i Akvam ifade-i maneviyatının olduğu beynelmilel tesanüd fikrinin Yunanlı, Ermeni veya Rus halkları veya Bulgar milletçileri hakkında olduğu gibi Türk halkı hakkında da tezahür etmek için vesile bulmasına ahval ve hadisatın katiyen muavenet etmemiş olması badi telehhüftür.*

Diğer taraftan genç Türk cumhuriyeti siyasi sahada Cemiyet-i Akvam ile (burada Musul meselesi mevzu bahis edilmeksizin) Lozan muahedesinin akalliyetlerin\ekalliyyet hukukuna, mübadele-i ahaliye boğazlardan mürur veya boğazların ağır askeri hale ifrağata terakkiye hududunun tehdidine ilh-mütedaire bazı maddelerinin tatbiki suretiyle temasa girmiştir.

Hulasa Cenevre burada ancak bir beynelmilel itilafın tatbiki ve esasen tamamıyla bilvasıta bir surette müdahale eylemektedir. Yani Cemiyet Akvam Türkiye'de ancak bir icra veya nezaret (merakıba) memuri, en nihayet bir hüküm siması altında arz vücud

---

[274] Sir Ronald Sharl *Lindzey*, İngiliz memur ve diplomattı.

***(S.2647)** etmektedir. Binaenaleyh bu memleket halkına ancak sadece menfi, kuru“hayatsız bir hak kaza gibi mahsus” olmaktadır.*

Bir ihtiyar Türkün dediği gibi: “O bize lüzumundan fazla fikir ve hukuk düvel şekli altında arz cehre eylemektedir. “

Hülasa Cemiyet-i Akvam Türkiye’de katiyen milletler arasındaki bir halet-i ruhiye yeni bir ahlak ihdas etmekten ibaret olan en mühim vazifesinin kendisine vermesi lazım gelen şekil ve surette görünmemektedir. Bu vaziyet karşısında Cemiyet-i Akvam badema Türkiye’de ve Asya-i şark karibde onu tanımağa matuf her türlü teşebbüsü evvela emirde ittihazda tereddüt etmemelidir. Müdafaa ettiği efkar çerçevesi dahilinde bütün havalide atılacak iyi bir –matbuatıyla müdiran umur ile edilecek bir temas, ihdas olunacak bir cereyan efkar mevcuttur. Mevzu bahis halkların ahval ruhiyesi esasen işaret ettiğimiz eserin muvaffakiyeti için ilk teşebbüsatı Cemiyet-i Akvamın icra eylemesini arzu etmektedir. Şark milletleri Cenevre kendilerinden evvela bu babda teşebbüste bulunmazsa katiyen ellerini uzatmayacaklardır ve kalblerini vermeyeceklerdir. Nihayet cihanın bütün mıntıkasında yalnız zayıf bir sınıf münevveranın okumak bildiğini ve asar matbuatın halk kitlelerini katiyen kımıldatmayacağını unutmayalım. Yalnız faaliyet her şeyden evvel doğrudan doğruya siyasi bilcümle mesail haricinde mesail içtimaiye insaniyenin haline icra-i muavenet edecek bütün halklara meri müsbet şahıs yani bir faaliyet bu hedefe vasıl olacaktır.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

“Karışık Balkanlar, Numara: 166, (17 Kanunusani 1926/ 17 Ocak 1926), ss.2648-2652

Karışık Balkanlar[275]

Times gazetesinin 2 Kanunusani 1926 tarihli nüshasından:

Balkan şebeh\şibh\şübeh ceziresi kendisine has heyecanlarla yeni seneyi takdim ananesine rücu’ etti. İstanbul’da Türk matbuatı adem itimad turlarıyla katiyen Musul hakkındaki karara cumhuriyetin tabi olmayacağı ahd ediyor.

Yunanistan’da komünist emini intihab etmiş olan Selanik Venizelistlerin hafif meşreblikleri geçen sene Sırbistan ile Yunanistan niyetindeki müzakeratın adem muvaffakiyetle neticelenmesi dolayısıyla teşeddüd eden Sırbistan’ın Selanik üzerinde beslediği niyet hakkındaki Yunanlıların kökleşmiş şüpheleri heyecanlı neticeler tevlid etmiştir. “Eski siyasiler” in muhalefetiyle gazaba gelen General Pangalos[276] kendi kendini Yunanistan diktatörü etmiştir.

Muhalifleri, bilhassa komünistler bu ateşin generalden pek az merhamet beklemedir. Çünkü üçüncü enternasyonalin panbalkan komünist komitesi merkez umumiyesinin Viyana’dan yeni Yunanistan’ın Akropoli ve Yunan azamet askeriyesinin merkezi olacak olan Selanik şehrine nakil edildiğini Plyos pekala bildiği şüphesizdir.

Bulgaristan’da mahdud şöhretin afvlından sonra mevki iktidarda baki kalan Çankof kabinesi, genç Bulgar kralının gayet meşruti bir rol oynadığı kısa bir buhrandan sonra sükut etmiştir. Onun yerine tecrübeli ve cesur bir rical siyasi olan **(S.2649)** (Liyaçpof) riyasetinde daha demokratik bir kabine kaim olmuştu.

Romanya’da veliahd sultan iki defa hukuktan feragate teşebbüs ettikten sonra nihayet esbab hususiye dolayısıyla katiyen vaz geçmiştir. Bu suretle bu hukuk sağır bir çocuğa, prens (Mihail) geçmekle ve hükümet uzun vesaitle idarenin tevlid edeceği mahazire maruz kalacaktır.

Balkan hükümetlerinin en kuvvetlisi olan Yugoslavya’da, hükümet bloğunu teşkil eden radikal ekseriyetindeki ayrılık alaimi tezayüd etmektedir. Hakkında pek çok şeyler fısıldanan fakat büyük siyasi tesir sahibi olduğundan başka bir şey bilinmeyen ve ekseriyetle askerlerden müteşekkil olan (beyaz el) teşkilatı da aynı ihtilafat tahtında

[275] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, “Karışık Balkanlar” Nr: 166, 17 Ocak 1926, ss.2648-2652.

[276] Theodoros Pangalos, Asker ve siyasetçi.

dağılmaktadır.

Hesapsız hareket eden Hırvat lideri Mösyö (Radic)[277] birçok defalar refiklerini müşkül vaziyetlere düşürmüş ve maarif nazırı sıfatıyla darülfünunlar hakkındaki ihbaratı ve Slovenya ve Hırvatistan ruhbanı ile atıldığı münakaşat birçok tehlikelere meydan vermiştir.

Balkan hükümetlerinin dahili siyasetlerinin karışık vaziyeti siyaset hariciyelerine fena bir surette icrai tesir etmektedir. Romanya, Sovyetlerin Besarabya üzerindeki daimi iddiayı hakları meselesiyle meşgul bulunurken Yugoslavya'nın münasebat hariciyesi de mühtelif cereyan efkar ile karışmaktadır. Belgrad matbuatı tedkik olunursa bilhassa, Hırvat ve Slovenler arasında kuvvetli bir İtalya aleyhtarlığının ve Bulgarlarla **(S.2650)** daha samimi münasebatın tesisi hususunda mübhem arzularının mevcudiyeti tezahür eder. Bu cereyan ise harb umumiyede Bulgar istilasının Sırplarda bıraktığı acı hatıralarla tesadüm etmektedir.

Gayet tabii olarak Yunanistan'ın Selanik kokulu şimendifer hattının murakabesi\ mürakabe herhangi altında olursa olsun, Sırb hükümetine etmeğe adem muvaffakiyeti Yugoslavya matbuatının bir kısmının, Selanik şehir ve vilayetinin Slav olmasına rağmen bu limanın bir Sırp limanı olması hakkındaki davalarını şiddetlendirmeye saik olmaktadır. Bu şerait tahtında General Pangalos idaresindeki Yunanistan faşist İtalya'ya, ve Sovyet Rusya'sı ile Türkiye Cumhuriyeti de Belgrad hükümetine yaklaşmaktadır.

Yugoslavya hükümeti son günlerde Türkiye cumhuriyeti ile bir muahede akd ve yeniden münasebat siyasiye tesis etti. Sırbistan Lozan muahedesini imzadan imtina etmesi, Makedonya'da Türkiye hükümetine halef olan Balkan hükümetlerine tahmil edilen bazı mali taahhüdatı kabul etmediğinden tevellüd ettiği cihetle şimdiye kadar devam eden gayrı tabii vaziyetten kurtulmak hakkındaki kararı muhtaç izah değildir. Fakat Tevfik Rüşdü Beyin Belgrat'taki son faaliyeti garbi Avrupa hükümetleri tarafından gösterilen teyakkuza şayandır. Garbi Avrupa'da Türkiye hariciye vekilinin Yugoslavya hariciye nazırına Balkan mesailinde Türk Yugoslav iştirak siyasetini teklif ettiği iddia olunmaktadır.

Türk hariciye vekilinin birlikte Türk Sovyet muahedesini imza ettiği Mösyö Çiçerin'den Yugoslavya ile Sovyet **(S.2651)** Rusya'sı beyninde resmi münasebat siyasiyenin tesisi için teklifatı hamil bulunduğu her aklı selim sahibi ayan ve bariz bir keyfiyettir. Böyle bir teklif dai' endişe değildir. Müteaddid diğer Avrupa devletleri Sovyetler ittihadını tanımış

[277] Stjepan Radic, Hırvat siyasetçi.

olduklarından Sovyet hükümetini tanımak keyfiyetinin ne dereceye kadar menafi' milliyesine hıdmet edeceğini Yugoslavya herkesten fazla sıhhatle taktir edebilir.
Fakat bu Rus – Türk teklifi için şark karib ve Balkan siyasetinde bu nazik anın intihabı bir manai mahsusa maliktedir ki bunun mahiyeti Roma ve Atina'da anlaşıldığı gibi Londra ve Paris'te anlaşılmıştır.
Sovyetler hariciye komiseri ve hükümeti kendi işlerine yaradığı zaman safiyyet ibraz edebilirler. "Asla" kelimesi siyasette tehlikeli bir kelimedir.
Fakat hali hazırda Sovyet Rusya'sı Cemiyet-i Akvama iştiraki "asla" niyeti olmadığını izhar etmiş ve meclis akvam kararının reddi için de Türkiye'yi teşcih etmiştir. Buna ilaveten Mösyö Çiçerin, Balkan hükümetlerini garb devletlerinin tabiiyetinden kurtarmak ve Locarno itilafını, birincisi Türklerle akd ettiği mesken\müsekkin muahedename olmak üzere, bir (şark misakları) silsilesi ile karşılamak arzusunu açıktan açığa ilan etmiştir.
Sovyet hükümetinin hali hazırda Balkan devletleri beynindeki kıskançlık ve ihtilafatan istifade hususundaki niyeti Moskova'nın Ankara'ya teklif ettiği manevi muavenetin pek çok **(S. 2652)** ehemmiyetlidir. Sovyet hükümeti, Musul meselesini Balkan hükümetleri beyninde şüphe ve rekabetten mütevellid ve henüz hal olunmamış mesail silsilesine rabt ederek karıştırmak ve iğlak etmeyi ümid etmektedir. Ankara'da tabiatıyla Moskova tarafından gösterilen istikameti takib etmektedir.
Bu siyaset müntic muvaffakiyet olduğu taktirde Sovyet Rusya'sı bir Besarabya sergüzeştini göze alabilecek ve araları ayrılmış Balkan hükümetlerinin Versay muahedenamesinin 16. Maddesinin tatbiki için harekete gelemeyecekleri ümidiyle Türkiye'de Irak ve Suriye hudutlarındaki metalibini\ mutalib temin için atılacak bu vaziyet ve halkın tevlid edeceği birçok nahoş netaic meyanında Cemiyet-i Akvamın kudret ve şevketinin zıya'ı zaya' de dahildir.
Filvaki Mösyö (Pasiç) ve Mösyö (Nitiç)'in veyahut diğer Balkan rical-i sisyasiyenin böyle müşkül bir vaziyetin ihtilatatı anlamamaları gayrı muhtemeldir. Hadd bir Balkan gerginliği ihtimali, garbi Avrupa hükümetleri hariyice nezaretlerinin bir (Balkan Locarno) su tesisi hususunda temenniyet ile iktifa etmeyerek Balkanlarda umumi bir itilafın akdine teşebbüs etmelerine saik olacak derecede haiz ehemmiyettir.
Son Balkan tarihi bir haber ise garb tashihat ve muaveneti olmaksızın böyle bir itilafın dolaysıyla bir Balkan sulhu ihtimalinin mümkün olduğu temin edilemez.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
Rusya'da Anonim Şirketleri Hakkında Yeni Bir Kanun Layıhası, Numara: 167, (18 Kanunusani 1926/ 18 Ocak 1926), ss.2663-2664

Rusya'da Anonim Şirketleri Hakkında Yeni Bir Kanun Layıhası[278]

5 Kanunusani tarihli "Virtşeftlihe Naherihten Blat" dan:

Halk komiseri encümenine anonim şirketler hakkında yeni bir kanun layıhası arz olunmuştur.

Böylece bu ana kadar muteber olan hisse hukuku esasını muhafaza eylemekte, fakat anonim şirketleri tanzimatında bir sıra tebdilatda icra eylemektedir.

Layıha mezkure bu ana kadar hisseler için teşebbüs olunan asgari 100 ruble kıymet muharrereden muharrere\muharrire daha aşağı bir kıymetle hisse verilmesine müsaade etmektedir. Bu müsaade mesaisi yalnız menafi devleti mü'min\müemmen halkın tehvin ihtiyacına medar olan şirketlere bahş olunmuştur. Mesela fahri donanma, veya da halk iaşesine medar bütün tesisat gibi.

Layıha-i kanuniye anonim şirketleri idaresinin müşterek olmayıp muhtelif müdürler tarafından idare olunması imkanını da bahş etmektedir.

(S.2664) Mürekkep anonim şirketleri bu yeni layıhayı anonim şirketlerin hususi bir nev'i olarak telakki ediyor ve bunlar için hususi bir kanun bulunmasını istilzam eyliyor. Bu mürekkep anonim şirketlerin hususiyeti hisseleri kısm i'zamının devlet tesisat ve teşebbüsatına aid bulunmasıdır.

Layıha kanuniye mürekkep anonim şirketlerin devlet tesisat ve teşebbüsatıyla müsavi\mesavi tutulması için lazım gelen şeraiti tafsil ve izahtan sarf nazar edilmiş ve bu husus için hususi nizamat neşr ve ilanı tensib olunmuştur.

Bununla beraber mürekkeb anonim şirketlerin rüsum, mahakim hukukiye ve medeniye ve amele kavanin ve nizamatı sahasında devlet tesisat ve teşebbüsatıyla müsavi tutulması muhakkaktır.

.

[278] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Rusya'da Anonim şirketleri Hakkında Yeni Bir Kanun Layıhası" Nr: 167, 18 Ocak 1926, ss.2663-2664.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
İtalyan - Rus Münasebatı Ticariyesi, Numara: 167, (18 Kanunusani 1926/ 18 Ocak 1926), ss.2665-2666

İtalyan - Rus Münasebatı Ticariyesi[279]

5 Kanunusani tarihli "Virtşeftlihe Naherihten Blat" " dan:

Son zamanlarda Sosyalist Sovyet Cumhuriyetleri birliğiyle İtalya arasında münasebat ticariye sahasında canlı bir inkişaf görülmektedir.

İtalyan sermayesi Maverayı Kafkas için hususi bir alaka göstermektedir.

Şirak[280] (Gürcistan'da) ovasındaki petrol mıntıkalarını istismar için teşekkül eden İtalya – Belçika anonim şirketi buralarda vasi' ve şumuli bir istikşafda bulunmaktadır. Bu faaliyet oradaki menabi'nin ne dereceye kadar kabil olduğunu tedkik eylemeyi istihdaf eylemektedir.

İstikşafat müsaid bir netice verirse şirket sermayesini mühim bir miktarda tezyid edecektir.

Vasi' bir miktarda ipek kozası iştira eden diğer bir İtalyan şirketi de tevsi' faaliyet etmiştir. Garbi Gürcistan'da ipek böceği tenemmi\tenmi İstihsali için büyük bir müessese tesis olunmuştur. Gürcistan'ın geçen seneden kalma bütün ipek **(S.2666)** kozası istihsalatını bir müessese satın almış.

Aynı müessese Neft Sendikasıyla akt ettiği hususi bir mukavele mucibince mühim bir miktarda petrol de sevk etmiştir.

Kömür ihracatı dolayısıyla İtalya'nın "Tuna" havzasından mühim bir miktarda kömür iştira' ettiği calib dikkattir.

Geçen sene İtalya'ya "90000" ton kömür ve 23000 ton antrasit ihraç olunmuştur. Bütün istihsalat 178000 ton kömür ve " 47000" ton antrasite baliğ İtalya'ya ihraç olunan kısmı çok mühim bir miktar mahiyetindedir.

1925 senesindeki zengin ve bereketli İtalya Rus buğdayına karşı alakasını tezyid eylemiştir. İtalya'ya buğday ihracı sahasında ehemmiyetli ticaretler yapılmıştır.

Rusya'ya idhalatta gittikçe inkişaf eylemektedir. Ticaret hariciye komiseri az evvel İtalya ile Rusya'ya yüksek bir miktarda metsuc muamelat pamuk, kumaş, vaz'i ipek ihracı

[279] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "İtalyan –Rus Münasebatı Ticariyesi" Nr: 167, 18 Ocak 1926, ss.2665-2666.
[280] Ermenistan'ın kuzeybatısında yer alan bir vilayettir.

hakkında bir mukavele akd etmiştir.

Burada İtalya otomobilleri de çok mergubdur. İtalya'nın Maverayı Kafkas'ta otomobil ihracatında birinciliği ihraz etmiş bulunması da şayan kayd bir keyfiyettir.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
Musul- Rapallo- Atina, Numara: 169, (20 Kanunusani 1926/ 20 Ocak 1926), ss.2691-2694

Musul-Rapallo-Atina[281]

"Slovo" gazetesinin 14 Kanunusani tarihli nüshasından:

İngiltere ile Türkiye arasındaki Musul ihtilafı Balkanlardan dünyanın en uzak mahallerine kadar aks etmektedir. Bu mesele nasıl neticelenecektir? Harben mi? Yoksa sulhen mi? Henüz tahminatta bulunmak zamanı hulul etmemiştir. Tarafeyn her ihtimale karşı gelebilmek için istihzaratta bulunmaktadır.

Cemiyet Akvam meclisinin Musul meselesi hakkında verdiği karar ve bu kararı tanımaktan istinkaf ettiğinden başka Cemiyet Avamın bu hususta karar vermek salahiyetini bile kabul etmeyen Türkiye'nin ita eylediği cevab çoktan malumdur. Düvel muazzama nazarlarının meclis bu içtimaında hazır bulundukları halde yine Cenevre'de bulunan Türkiye hariciye vekili bu içtimalarda bi'z-zat isbat vücud etmektense mukım bulunduğu otluk penceresinden Cenevre gölünün seyr etmeği tercih etti ve tarafından meclis azasının sınıfından pek don mertebede olan kendisine tabi iki vekili göndermekle iktifa eyledi. Tevfik Rüşdi Bey Cenevre'den Paris'e gitti ve oradan avdetinde Berlin'de ve Belgrat'ta **(S.2692)** etti**.** *Bu aralık Rusya ile Türkiye mün'akid bitaraflık muahedenamesi Ankara'da neşredildi.*

Hasm taraf da şah mat hareketinden geri kalmadı İngiltere Hariciye nazırı Chamberlain ile İtalya başvekili Mussolini arasında Rapallo mülakatı vuku buldu. Bu hususta beynelmilel matbuat hakikatten uzak olmadığı anlaşılan bazı tahminata bulundu. "Teriyona" ismindeki nim\nüyyem resmi faşist gazetesi bu mülakat münasebetiyle en ziyadde samimiyet gösteriyor. Ve İtanya'nın atide oynayacağı rol itibariyle her Balkanlının hatırında aynı mahfuz kalması icab eden şu satırları yazıyor: Balkanların bu günkü hal ve vaziyetinin tebdili içün teşebbüsatta bulunulmamasına ihtimamatta bulunmak için Balkan hadisatı yakından takib eylemek hususunda düvel muazzama arasında İtalya'nın müsait vaziyette bulunduğu fikir ve mütalaası bu mülakat ve mükaleme ile kesb kuvvet edilmektedir."

---

[281] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Musul- Rapallo-Atina" Nr: 169, 20 Ocak 1926, ss.2691-2694.

“Kuryeditelya“ namındaki faşit gazetesi şu suretle yazmaktadır: Chamberlain ile Mussolini beynindeki mükalemeden bir devlet muazzama rolü oynayacağını İtalya’nın derin ve teyakkun ettiği ve her nerede olursa olsun kendisini alakadar eden mesailin hal ve müdahaleye karar verdiği anlaşılmaktadır.”

Times gazetesi de yukarıda beyan edildiği vecihle vuku bulan mülakat ve mükalemeyi inkar etmemekle beraber Türkiye’yi Rusya’dan **(S.2693)** ayırmaya ve bu suretle Rusya’yı tecrid etmeye çalışmaktadır. “Daily Herald” nam merfrat\mufarrit gazetesi bu mükaleme perdesini tamamen kaldırmakta ve Türkiye’ye veled\velid el haca ilhaca Rusya’ya karşı bir İngiliz İtalyan – Yunan gurubunun teşkili mevzu bahis olduğunu yazmaktadır. Mezkur gazete bu ittifak planının Musul melesi hakkında bir ittihaz karar eden Cemiyet-i Akvam perdesi altında tertip edildiğini ilave eylemektedir.

Şarktan bir tecavüz siyaseti mevzu bahis olunca Avrupa ile Asya arasındaki köprünün mühim bir kısmını tutan Bulgaristan her ne kadar zayıf olsa dahi ihmal edilemez.

Tahakkuk her iki taraf bugün silahtan tecrid edilmiş olan Bulgaristan’ın hukuki muavenetine değil, hahana bitaraflılığa güvenmektedir.

Türk gurubuna iltihaka davet olunan Bulgar hükümeti Cemiye-i Akvam ahidnamesi ahkamına sadık kalacağını ve bu hususta takib edeceği siyasetin Yugoslavya siyasetinden farklı olmayacağını Londra’ya ihsas ettirdiği şehir mezkureden mehuz bir telgrafnamede beyan olunmaktadır.

Eğer Bulgaristan’dan böyle bir şey sorulmuş ve onun tarafından bu yolda cevab verilmiş ise bu cevabı Bulgaristan’ın takib etmek istediği müsalahane\musalaha siyasete ve kendisi gibi idame-i sulhu perverde eden komşularının arzusuna muvaffaktır.

(S.2694) İki rical devlet arasında Rapallo’da vuku bulan müzakere ve İtalya’fa faşistlerin muvaffakiyeti Yunanistan’ın siyaset dahiliyesine icra-i tesirden hali kalmadı. General ? serbesti matbuatı tamamen ref’ ettiğinden biraz sonra yeni sene münasebetiyle Yunan milletine yeni bir şekil idare hediye etti. O da askeri diktatörlüktür.

Düvel ecnebiyeden herhangi birisinin umur dahiliyesine karışmak bizim işimiz değildir. Yalnız Locarno ve Londra mukarreratından ve umumi bir terk teslihat cereyanı hasıl olduktan sonra General Pangalos Yunanistan’ı kime karşı teçhiz etmek istediği suali tevcih edilebilir. Londra ve Ankara’dan vürud eden telgrafnameden nazaran maharet hususunda yekdiğerine rakib eden İngiliz ve Türk rical devleti vasi’ bir esas üzerine müzakerata ibtidar etmek üzeredirler. Binaenaleyh General Pangalos gecikmiş istihzarat askeriye ve bahriye namhameldir o halde?

Bu suale ancak istikbal cevab verecektir. Husumet ve adem itimat, koğulan ve yeniden

vardarın sığ sahilinden koğulacak muhacirlerin sefaleti, ve Yunanlıların bahr sefid sevahilini kaybedecekleri endişesi gibi ahval ve mevad müştaile üzerinde Petriç'de [282] şahid olduğumuz bir diktatörlük gayr kabil teskin halet ruhiyesi bulunmaktadır. Maalmemnuniye diyebilir ki bütün bu tehlikeler varid değildir. Çünkü tarihin bize yirmi asırdan fazla bir zamandan beri verdiği derse nazaran Yunanistan'da payidar olan şey yalnız payidarsızlıktır.

[282] Petriç, Bulgaristan'ın güneybatısında bulunan bir şehirdir.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

İngiltere Nokta-i Nazarına Göre Türk-Rus Mukavelesi, Numara: 170, (21 Kanunusani 1926/ 21 Ocak 1926), ss.2707-2710

İngiltere Nokta-i Nazarına Göre Türk-Rus Mukavelesi[283]

13 Kanunusani tarihli "Pester Lloyd" gazetesinden:

Bir ay evvel Chicherin ileTevfik Rüşdü Bey arasında imzalanan Türk- Rus dostluk mukavelenamesi, bunun sırf bu iki Asya garbi devletinin siyasi bir donanma nümayişi mahiyetinden başka bir şey olmadığı şeklinde meskun el asab teminata rağmen İngiliz efkar umumiyesini büyük bir itmi'nan içinde bırakmaktadır.

Bazen bu dostluk mukavelenamesinin garb devletleri Locarno siyasetine bir ilan harb mahiyetinde olduğu iddia edilmekte bazen de bunun Cemiyet-i Akvama karşı bir "meydan okuma" hüviyetini arz ettiği ileri sürülmektedir. Diğer taraftan yine bu muahedenin kapitalist devletlere bir ihtar ve ikaz ve bütün şarkın sulh ve müsalemetten ari garp devletlerine karşı ittihadını istihdaf ettiği beyan olunmaktadır.

Rusların Locarno siyasetiyle arası hiç iyi olmadığı şüphesizdir. Onlar açık bir surette Locarnoda sulh vasıtası görmediklerini ve bunun daha ziyade Rusların tecridine vasıta olduğunu izhar ettiler.

(S.2708) Bu tecrid siyasetinin Sovyet ricaline hiçte memnuniyet bahş olunmayacağına gelme bekleme inanırız.

Bunlara rağmen bu Rus- Türk muahedesi yakından tedkik olunduğu taktirde onu kendisini bütün cihan matbuatının ihata ettiği hayalatın mühim bir kısmından silkinmiş görürüz.

Malum olduğu üzere muahede-i mezkure şimdilik, akid devletlerden biri vaktinde ihbar lüzumunu his ettiği taktirde her sene bir sene daha kendiliğinden tecdid edilmek üzere üç sene için muteberdir.

Bütün mesele bilhassa üç noktada telhis olunabilir:

1- Taraf devletlerden beri taraftan yapılacak bir taarruz halinde diğer taraf akid bitaraf kalacak.

2- Her iki taraf diğeri aleyhine hiçbir siyasi, mali, ve iktisadi birlik veya itilafa iştirak etmemeyi teklif edecek.

---

[283] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "İngiltere Nokta-i Nazarına Göre Türk – Rus Mukavelesi" Nr: 170, 21 Ocak 1926, ss.2707-2710.

3- Bu iki karardan maada mesailde her iki taraf aiyaset hariciye mesailinde seerbesti hareketini muhafaza eyleyecektir. Bundan maada hafi hususi bir madde hakkında mevcud olmadığından, bu şaiyaların sıhhati teyid etmedi.

Hadisenin yekdiğerine olan münasebeti dolayısıyla Rusya ile dostluk mukavelenamesinin bununla, hat ricatini takviye etmek **(S. 2709)** isteyen Türkiye lehine icabında Musul meselesinde bir dostluk izharını bais bulunması gayet aşikardır. Bununla beraber Rusya'nın mukavelenameyi aynı şekilde telakki etmesi de şüphelidir. Çünkü Moskova'nın Türk Musul'u için para ve kan sarf etmesi ihtimali pek azdır.

Aynı zamanda Moskova malum Türk siyaset dahiliyesindeki Bolşevizm aleydarlığı karşısında Türkiye'de Marksizm'in Moskova telakkisi lehine temayüller uyandırmak hususunda fazla bir ehemmiyet atf etmeyecektir.

O halde Chicherin'in bu oyuna iştirakı için daha ehemmiyetli diğer saikler bulunması lazımdır.

Ve İngiltere'nin de bu noktaya rabt kelam etmesi bir sahada tezahür eden endişelerin hakikate pek yakın olduğuna delalet eder. Bu saikde Rusya'nın Ankara'yı cenube doğru götüren bir "köprü" suretinde kullanması meselesidir.

Rusya "hasta adam" ın evvelce sahibe olduğu memleketlere Ankara cumhuriyetinden maada Suriye, Filistin, Irak, nüfuz etmek ve Asya garbi de bir himaye kudreti olarak isbat vücud etmek istiyor. Tabiki Çarlık Rusya'sının Balkanlarda oynadığı rol gibi.

Daha fazla değil İngiltere'nin Asya garbideki planlarına bir hadd tayin edecek siyasi bir kudret olmak emelini beslemektedir.

(S.2710) Meselenin merak –aver\avar ciheti İngiliz matbuatının ilk kısmının bu çok açık tehlikeye karşısında tam İngilizce bir vaziyet almalarıdır.

Bu matbuata göre bugünkü Rus usul idaresince Moskova sosyalizminin tevessü' nü istihdaf eden prensib şeklinde bir siyaset takibi mevzu bahis değildir.

Bugünkü Sovyet birliğinin en ileri safta bulunan zaruret hayatiyesine emperyalist rüyalara idhal edilemez.

Burada asıl mesele kapitalist memleketlerle ticaretin tesis ve Rus hayat iktisadiyesinin inkişaf ve taazzuvunu temin edecek mühim bir istikraz akdinde mündemicdir. Çünkü Sovyet kudret dâhiliyesinin istikrarı her şeyinden evvel buna bağlıdır.

Halbuki münasebat ticariyenin tesis ve Rusya'ya mühim bir istikrazın itasına mahud harbden evvelki istikrazlar mani olduğundan evvela bu mesailin Rusya lehine bir tarzda ortadan kalkması lazım gelmektedir.

Bu hususta saha serbest olduktan sonra Rus Asya garbi planlarının zehirli dişi zararsız kalacak ve Asya'da Bolşevik tehlikesinin mevzii kalması daima mevzu bahis olabilecektir.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

İngiltere'nin Balkanlar İçin Endişesi, Numara: 171, (23 Kanunusani 1926/ 23 Ocak 1926), ss.2731-2733

İngiltere'nin Balkanlar İçin Endişesi[284]

2 Kanunusani "Döyçe Allgemeine Çaytong" dan:

Baldwin'in dün Türk sefiri mükalemesinde İstanbul'daki İngiliz sefirinin Türk Hariye Nazırı Tevfik Rüşdü Bey ile görüşmek üzere Ankara'ya gitmesinde itilaf edilmiştir. Matbuat bu müzakeratın neticesine karşı şüpheli bir vaziyet almıştır. Daily Telegraph'ın siyasi muhabiri Türklerin, Sovyet Rusya'sının hali hazırdaki vaziyet askeriyesi dolayısıyla ve İtalya ile Yunanistan'dan korktuğundan müzakerata girişmeğe amade olduğunu bilmek istiyor. Fakat buda yine Cemiyet Akvam kararı esasına istinad olunarak değil kabil kabul bir hudud esası yani Musul **(S.2732)** şehrine sahibiyet esası üzerine mümkün olabilecektir. Bu öyle bir nüfuz meselesidir ki Türk hükümeti bunun tesirlerinden 10 milyon liralık bir İngiliz istikrazı cazibesi karşısında bile kolayca kurtulamamaktadır.

"Times" e göre böyle bir istikraz Baldwin tarafından teklif olunmuştur.

Times gazetesi Balkanlardaki vaziyet ile Belgrat' da Türk- Rus teşebbüsünü endişe ile tedkik etmektedir.

Yunanistan Diktatör Pangalos taht idaresinde faşist İtalya'ya yaklaşmakta, fakat buna mukabil Selanik üzerindeki iddiası hakkında sarf nazar etmeyen Sırbistan Ruslar ve Türkler tarafından ihata olunmaktadır. Çünkü vaziyet pek elim olmasa bile, Belgrad'a yapılan Rus- Türk teklifinin asıl ehemmiyeti bunun şark karib ve Balkanlarda çok gürültülü bir zamana tesadüf etmesindedir.

Rusya Türkiye'nin Cemiyet Akvama girmekten imtina etmelerinden daha avahim bir keyfiyet "Çiçerin"in Balkanları garb devletlerinden ayırmak ve onları Rus-Türk mukavelenamesiyle başlayan şark ahidnameleri sistemine idhal eylemek hususunda açıkça izhar eylediği arzudur.

Çiçerin bununla Musul meselesini büsbütün karıştırmak halledilmeyen büyük Balkan mesaili teşvişine rabt eylemek ümidindedir.

---

[284] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "İngiltere'nin Balkanlar İçin Endişesi", Nr: 171, 23 Ocak 1926, ss.2731-2733.

(S.2733) Bu ümid tahakkuk ettiği takdirde Rusya Besarabya'da Türkiye'de Irak ve Suriye'de sergüzeştlere atılmayı göze alabileceklerdir. Bunu men için Times gazetesi bütün garb devletlerini bir Balkan Locarnosu vücuda getirmek teşebbüsüne ve böylece Çiçerin'in bir şark ahidanamesi planını tatbikinden daha evvel davranmağa davet ediyor. Mezkur gazete garbin yardımı olmadan Balkanların buna tevessül kudretine malik olmadıklarını ilave ediyor.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Bir Hülasa-i Siyasiye, Numara: 172, (24 Kanunusani 1926/ 24 Ocak 1926), ss.2743-2745

Bir Hülasa-i Siyasiye[285]

14 Kânunusani tarihli " Near East Yakın Şark" Mecmuasının her hafta yaptığı hülasa-i siyasiye:

Bir Balkan Emniyet Ahidnamesi:

Yunanistan'ı Bulgaristan'la olan Akliyetler Ahidnamesi teklifini redde icbar ve Yunanistan'ın teklif ettiği Balkan emniyet ahidnamesi teklifini adeta haşinane red eyledikten sonra, henüz pek az bir müddet geçirir geçirmez Yugoslavya hükümeti civan merdane bir hatve atarak bir Balkan itilafının mevcudiyetini görmek fikrinde olduğunu bildiriyor. Sabık Yunan Sefiri Mösyö (Zimtis) bir Balkan emniyet ahitnamesine ait olan teklifini izhar ettiği zaman Belgrad hükümeti, Balkanda bugün faaliyette olan bir takım mesail hal ve **(S.2744)** edilmedikçe "Balkan emniyet ahidnamesi" nin mevzu bahis bahs olamayacağı cevabını vermişti. (Selanik Köklü?) hattı meselesinin vaziyet hazırasına nazaran Belgrad hükümetinin cevabındaki bu ima, Yunan hükümeti tarafından teklif vakıanın terk olunması için kafi gelmişti. Binaenaleyh, Atina hükümeti şimdi Belgrad hükümetinin bu tarz beyanı, mebhus emniyet ahitnamesine bir mukaddime –i ihzariye olmak üzere Yugoslavya'nın Yunanistan'ı aradaki mesail muallakayı hala daveti mahiyetinde telkidde tereddüt eylemeyecektir. Yunanistan'ın bu davete itilafkar bir vaz'\vuzıa ile cevab vereceğini ümid eyleriz. Her iki memleketin de büyük inkişafat iktisadiye arifesinde oldukları aşikardır; bu inkişafatın emniyetle imkan husulü bütün mevani' dahiliye ve hariciyenin hal ve ref'ne tevakkuf eyler. Müşkülat mevcudenin ref'ine sarf mesai için Yugoslavya'nın vaziyeti Yunanistan'ınkinden daha müsaid bulunmaktadır. Bundan başka Yugoslavya dahi vaziyetinin selametiyle beraber ihtilatat beynelmiyeyi men edecek böyle bir "Balkan Emniyet Ahidnamesi" nden azmi derecede müstefid olacaktır.

[285] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Bir Hülasa-i Siyasiye", Nr: 172, 24 Ocak 1926, ss.2739-2746.

Gladston[286] ve Balkanlar:

Gladstone hakkında bütün Balkan memleketlerinde muhafaza edilen hatıra tazir ve tekrim ile diktatörlük fikri arasında bir cihet tekarüb ve itilaf bulabilmek müşkül görünür; fakat hadisat ***(S.2745)*** *Gladstone tarafından Balkanlılara yapılan iyilikler diktatörlükle idare edilen memleketlerde dahi taziz ve takdir olunmaktadır. Yunanistan'da Gladstone namı (Czeser seb'a?)nın Yunanistan'a itasına sebeb olması münasebetiyle tekrim olunur. Bulgarlar ise eski Osmanlı imparatorluğuna karşı kendilerini himaye ettiği için ta'zim gösterirler. Bundan otuz sene evvel Yunanlılar Gladstone namına bir heykel rekzine kıyam etmiş oldukları halde o esnada vukua gelen Girit hadisesi münasebetiyle Yunanistan'ın abluka edilmesi heykelin rekzine mani olmuş. O zaman heykel bir mahzene vaz'\vuzıa olunarak İngiltere'nin Yunan izzet nüfusunu kesr etmekten fariğ olacağı bir güne kadar saklanması tensib edilmişti. Bu defa Bulgaristan'da Gladstone namına merasim icra olunduğu gibi, Yunanistan'da da Gladstone heykeli mahal mahsusa vaz'\vuzıa edilmiştir.*

[286] William Ewart Gladstone, Birleşik Krallık Başbakanı.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Mister Baldwin Doğru Yolu İntihab Ediyor, Numara: 172, (24 Kanunusani 1926/ 24 Ocak 1926), ss.2747-2749

Mister Baldwin Doğru Yolu İntihab Ediyor[287]

Daily Mail Gazetesinin 12 Kânunusani tarihli nüshasından:

Dün neşr olunan telgrafta İstanbul muhabirimiz hariciye vekili Tevfik Rüşdü Bey Ankara'da irad ettiği bir nutku bildirmektedir. Müşarünileyh Musul meselesini mevzu bahis ederek bu meselenin Mösyö Baldwin ile Türk sefirinin müzakeresinden sonra yeni bir safhaya girdiğini beyan etmiştir. Bu hafta zarfında Türkiye'deki İngiliz Sir Ronald Lindsay Ankara'yı ziyaret edecektir. (Daily Mail) in ciddi ihtaratını nihayet İngiltere hükümetinin nazar itibare alması ve Türkiye ile müzakerat dostaneye mübaşeret eylemesi pek ziyade mucib memnuniyettir. Hiç olmaktansa geç olması müracahadır. Müzakeratın dostane bir suret tesviyeye müntic olmasını ümid ederiz.

Ali-cenab-ane ve makul mesaidat ile Türkiye'nin hüsn niyetini temin etmek iki cihetten haiz ehemmiyettir. Birincisi Cemiyet-i Akvam hududlar komisyonunun da beyan eylediği ve bizim de müteaddid defalar ihtar eylediğimiz vecihle hak\hakk itibariyle Musul'un Türkiye'nin bir cezvi olmasıdır. İkincisi de İngiltere hükümetinin mübhem şerait tahtında yirmi beş seneyi geçmemek şartıyla Irak'ın emniyetini müteahhid **(S.2748)** mesuliyetinden mütevellid omuzlarına yüklendiği yükü Türk dostluğunun tahfifiye medar olacaktır.

Bundan başka diğer bir noktada nazar itibara alınmalıdır. Türkiye'ye haşinane muamele ettiğimiz taktirde onu en büyük gayesi her tarafını karıştırmak olan Bolşevikler kucağına atmış olacağız. Çin'de cereyan eden vakayı' dan asayişi temin etmek mecburiyetinde bulunduğumuz kürdistan'ın ve hatta Dağlık mıntıkasında Türklerle Bolşeviklerin bize karşı vücuda getirecekleri vaziyeti pekala tahmin edebiliriz.

Sir Austen Chamberlain Cenevre'de Türklere dostane niyet ile müracaat etmek arzusunu ihzar ve onları tarafınca mucib memnuniyet olabilecek teklifatı yapmaya davet etmiştir. Bu iyi bir başlangıçtır. Ve müzakerata aynı sükunetle devam edildiği taktirde neticeden ümid var olmağa mahall vardır. Yegane tehlike iki hükümeti son günlerde bir harbe

[287] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Baldwin Doğru Yolu İntihab Ediyor", Nr: 172, 24 Ocak 1926, ss.2747-2749.

yaklaştıran tesiratın yeni bir müdahalesidir. Ve tesiratı sıkı bir tarassud altında bulundurarak onların yeniden bir fenalık icrasına mani olunmalıdır. Türkiye ile iyi bir anlaşma meydana getirildiği taktirde Musul ve Irak'taki vaziyetimizin tehlikesi azalacaktır. (General Sir Robert Hutchison) Avam kamarasında geçen ay beyan ettiği vecihle Cemiyet Akvamın tayin eylediği hudud askeri nokta-i nazardan gayet fenadır. Muhasım Türkiye'ye karşı bu hududun uzun müddet **(S.2749)** için muhafazası meşkukdur. Bu hudud ancak Irak kıtasının mühim miktarda kıtaat muavene ile takviyesiyle muhafaza edilebilir. Bu ise memleket için müdhiş masarife mütevakkıf olacaktır. Bu millet, hiçbir zaman harb, bilhassa bulunan İngiliz menafinin mevcud olmadığı Irak hükümeti nam ve hesabına harb fikrinde değildir. Donanma ve ordunun pek uzak bulunduğu ve kuvai havaiyemizin zayıf olduğu Anadolu'nun merkezi olan bu noktada bu kadar vasi' taahhüdatın deruhte edilmesi tehlikesi bizi daima Musul'da bulunmamıza itiraz ettiriyor.

Fakat bütün bu endişelerden ve mütarekeden beri Irak'ta sarf olunan İngiliz parasından sonra İngiltere ve Türkiye anlaşacak olurlar ve acı mazi unutulursa sulh davası büyük bir şey kazanmış olacaktır.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Rusya'da Ticaret Ümid ve İhtimalleri, Numara: 173, (25 Kanunusani 1926/ 25 Ocak 1926), ss.2763-2768

Rusya'da Ticaret Ümid ve İhtimalleri[288]

Sosyalist Rus cumhuriyeti ve onun tesis ettiği nizam iktisadı mevcudiyetinin sekizinci senesi hitama ayırıyor. Bu zaman zarfında Sovyet Birliği ile garbi Avrupa arasındaki münasebat Rusya'nın hariç dünyasından tamamen tecridi keyfiyetinden tekarar siyasi veticari münasebatın tesisine değin çok istihaleler geçirdi. Münasebatın tekrar tesisi ticaretsiz ve işsiz Avrupa'da azim ümidler uyandırdı.

Bilhassa geçen sene yaz mevsiminde oldukça iyi mahsul münasebetiyle Rusya'nın hububat müstahsil ve sınaat imalatın en mühim müşterisi sıfatıyla tekrar saha-i temaşa çıkması çok mevzu bahis oldu ve umumiyetle Avrupa iktisadiyatının Rus iktisadiyatı olmadan rasanet ve selamet bulmasına imkan olmadığı ve Rus meselesinin gerek siyasi ve gerek iktisadi sahada halinin bu iktisadi selamete takaddüm\tekaddüm etmesi zaruri bulunduğu iddia olunuyor.

Avusturya ticaret aleminde bu meseleye karşı edindiği halet ruhiye Anglosakson dünya aleminden çok daha farklıdır.

***(S.2764)** Rus ticaret mümessillerinin, mahsul ihtimallerine istinaden küçük Avusturya oldukça fazla siparişlerde bulunması keyfiyeti karşısında mali ve sınaat muhafili Rusya ile münasebat ticariye ye canlı bir alaka gösterdi. Mali banka buna dolar üzerine muharrer Rus tahvilat ve sandatının terhinine müsaade ile mukabele eyledi. Viyana borsasında "Çuruvneç?" ın (Rus altını) kayd vaziyeti de esas itibariyle takarrür etmiştir. Bütün bu tedabir Avusturya muteber muhafilinde Rusya ile münasebat ticariye ehemmiyetini çok yüksek takdir ettiğini ve mesela İngiliz bankalarının misali gibi endişeler ihzar etmediğini gösterir bir delildir.*

Avusturya'da Rus hükümetinin fiilen makul, maddi, ameli, bir iktisadi siyaset yoluna girmiş bulundu ve son seneye kadar Avrupa ile Rusya arasında mevcud olan zıddiyetlerin izalesine çareler bulunduğu hissi hakimdir.

Acaba bu fikir hakikate tevafuk ediyor mu? Bu mesele hakkında bir hüküm vermek için

---

[288] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Rusya'da Ticaret Ümidi ve İhtimalleri", Nr: 173, 25 Ocak 1926, ss.2763-2768.

yalnız iktisadi sahada kalalım. Rusya'nın belki garbi Avrupa'dan daha fazla harici pazarlara iltihak mecburiyetinde bulunması doğrudur. Bu iltihak Rusya için, Rusya'nın ihraç edilecek birçok hazır hububat mahsulü bulunulduğundan değil Rusya'nın sınaat imalatı ihtiyacatını tatmin etmek zarureti dolayısıyla elzemdir.

(S.2765) *1Teşrinievvel 1924'den 1 Temmuz "1925" e kadarki dokuz ay zarfında Rusya 170000 ton yani 15,5 milyon ruble kıymetinde hububat istihsalatı ihraç etti.*

Harb umumiden bir sene evvel Rusya 10 milyon tondan fazla, o halde aynı devre zarfında 7,5 milyon ton ihraç ediyordu.

Bundan Rusya'nın hububat istihsalatının harbden evvelki senelere nispeten daha çok büyük bir tenakusa uğradığı ve hububat ihracatının ancak harbden evvelki ihracatın yüzde ikisine baliğ olabildiği istihraç olunabilir.

Çok garip bir keyfiyet; Rus hububatı ticaretinin bu düşüklüğünün büyük çiftlik ve emlaka tasarrufunun ilgası ve Rus köylü sınıfının tahminen 50 milyon hektar yeni ziraat sahasına sahib olduğu zamanlardan sonraya müsadif\ musadif olmasıdır.

Sovyet hükümetinin bu sene hububat ihracatını esas ittihaz ettiği planın adem muvaffakiyete uğramış bulunması takarrür etmiştir. Köylü hububatı tesbit edilen fiyattan teslim etmekten imtina ve bu suretle bu sene hububatın harice çok yüksek fiyatla satılmasını istihdaf eden Sovyet hükümeti ümid ettiği kazancı kayb etmektedir.

İhracatın tenkıs programa nazaran yüzde on yediye baliğ olmaktadır. Buna mukabil Rus köylü halkı acilen sınaat ***(S.2766)*** *mevadına muhtaçtır. Rusya'da hükümran olan komünist fırkası dahi tezyide yegane medar olabilecek dahili istihsalatın tezyidi keyfiyetinin ancak makine, alet ve edevat fabrikaya teçhizatı ve saire idhaliyle mümkün olabileceği hakikatini inkar etmemektedir. Halkın lüks ve mübrem olmayan emtiaya ihtiyaçları kuvvetle boğulmaktadır. Bununla Rusya fakirleşmiş, harb ve daha fazla ihtilale harab olmuş büyük serbest ve müstakil hususi teşebbüsleri gasb olunmuş bir memleket için zaruri bir faaliyette bulunuyor.*

Rus iktisadiyatının müşterek iktisadi tecrübelerle tamamen inhilali onları ilk ihtilal seneleri artık geçmiştir. İstihbaratımıza nazaran birçok sınaat şubelerinde harbden evvelki seviyeye vasıl olunmuştur. Bununla beraber bu keyfiyetin müdhiş sınaat emtiası açlığını tahfif etmemesi ve Rusya'da emtia yokluğunun harb zamanındaki kadar his olunacak derecede büyük bulunması garibdir. Bu sahada en iyi çare-i hal ticaret hariciye inhisarının ilgasıdır. Buda tabii garbi Avrupa hususi ve kredi iktisadiyatından gerek keyfiyet gerek kemmiyyet\kümeyt itibariyle çok geride bulunan Rusya'daki sosyalist iktisadiyatın sonu demek olur.

Fakat ticaret hariciye inhisarı Rus Sovyet hükümetinin elden kaçırmak istemediği çok yüksek bir kazanç teşkil etmektedir. Halbuki bu hiç şüphesiz ferdi teşebbüsün bu sahada ***(S.2767)*** *faal olmasını istilzam etmektedir ve böylece bütün dünya iktisadı selametini tesri' edecek birçok zengin imkanları izale eylemektedir.*

Rusya ile mevcud ticaret imkanlarından istifade etmek isteyen bir tüccar yanız iki yoldan yürüyebilir. O emtiasını Paris Rus mümessillerine veya da mürekkeb şirketlere teklif edebilir. Müteaddid ithalat ve ihracat ameliyeleriyle iştigal edecek müstakil teşkilat tesisine bu az zaman evvel Rus komünist fırkası tarafından ilan edilmişti yukarıda bahs olunan yolun az veya çok ehemmiyetsiz bir iki tecvile uğramasından başka bir şey değildir. Çünkü bu teşkilatta resmi mümessiller murakabesi murakabe\mürakabe tahtında çalışacaklardır.

Bolşevikler Rus sınaatını, dahili ihtiyaçları tamamen tatmin edecek bir seviyeye eriştirmek istiyor. Gerçi bu fikir Marksizm nazariyeleri ile çok güç kabil telif ise de Rusya'nın sınaat sahasında tamamen müstakil bulunmak istemesi bir hakikat olarak kalmaktadır.

Lenin tarafından takib edilen imtiyazlar itasıyla haric sermayesi idhali siyaseti akim kalmıştır. Bu güne kadar ancak 88 imtiyaz mukavelesi akdedilmiş ve batırılmış ecnebi sermayesinin mecmuayı ancak 38 milyon ruble tutmaktadır ki bu Rusya'nın milyarlara baliğ bu düccesinde hiçbir şeydir.

Şimdi Rusya'da ecnebiler tarafından sınai tesisat kurulması ***(S.2768)*** *himaye edilmektedir. Bu siyasetin ne kadar devam edeceği henüz meçhuldür. Herhalde bazı sınaatcıların Rusya'da şubeler keşad eylemeleri veya da büsbütün yeni teşebbüslere girişmeleri imkanı vardır. Almanya'ya bu hususta imtiyaz ve tercih hakkı veren ve bundan biraz evvel akd olunan Rus ticaret muahedesini tedkik edersen bunu görürüz.*

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası:

Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Asya'nın Ruhu, Numara: 175, (27 Kanunusani 1926/ 27 Ocak 1926), ss.2790-2793

Asya'nın Ruhu, Numara[289]

16 Kanunusani tarihli " Pester Lloyd" gazetesinden:

Pester Lloyd gazetesininmemalik ecnebiye muharrir\ muharrer Doktor (Gazasobka) bu nam altında bir konferans verdi. Hatib bilhassa bu en vasi' ve azim kıta-i arzın binlerce senelik hüviyetini son on beş sene zarfında siyasi nokta-i nazardan tamamen değiştiren yeni Asya tarihinin malum hadisatını izah etmiştir.

Çin imparatorluğunun teb'idi ve imparatorluğun cumhuriyete tahavvülü, "Hind" kast sistemlerinin milli bir mefkuresi uğruna feda edilmesi "Dalai Lama" nın kendi mezhebine mensub Çin askerleri önünden Hindistan'a, İran şahının hilai\hal ile milli bir krallık tesisi, çar kudretinin mahvedilmesi, Osmanlı sultanlarının teb'idi ve dini ahkam ile çok az kabil telif bir cumhuriyetin tesisi ve nihayet hilafet mefkuresinin kalkması ve bu suretle İslam'ın milli bir cereyan altında parçalanması gibi hadisat hatibin mevzuunu teşkil ediyordu.

Bu hadisatın Avrupa'da Napolyon devresiyle Marttan evvelki devreye müşabehet en sathi müdekkikin bile gözünden kaçmayacaktır.

(S. 2791) Buda Avrupa'da "Liberalizm"i doğuran ferdi ve milli istiklal gayeleri istihdaf eden milli hareketlerin inkişafını tevlid eden aynı romantik azim ve temayül hüvviyetini taşımaktadır.

Bunlar esasen yüz sene evvel Avrupa'da icrai nüfuz eden bugün Asya'da müesser\ müessir olan aynı müselsel ve müteakkib hadiselerdir:

Vasi' halk sınıfının kendi hükümetleri tarafından teslih edilmesi – ki bu millete kendi kudret şuurunu bahş etmektedir – sonra uyuyan kudret ve kuvvetleri derin bir ataletten kurtaran onlara yeni ve ateşli bir sürat veren asil ihtilal amili sınaatlaşdırma cereyanları.

Bu ise bir iftirak ve muhafazakarlar terakkiperverler arasında daima içtimai felaketlşere sevk eden aleni bir gerginlik vücuda getirmektedir.

Nasıl ki 100 sene evvel Napolyon eserini Britanya imparatorluğunun akade\ukde hayatı kesmek için mevki tatbike vaz\ vuzıa eylediyse bugünkü Asya hareketindeki tahammür de Sovyet ricalinin Britanya hükümetini en hassas noktasından, müstemlekelerinde ve

[289]E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Asya'nın Ruhu", Nr: 175, 27 Ocak 1926, ss.2790-2793.

vurmak hususundaki haşiş ve iştiyakında mündemicdir.

Esasen 1918 'de Lenin'in programı "garbe geçmek için şarkı alt üst idek" sözü değil miydi?

"Zinovyev" de 1920 senesinde Asyalıların şayan dikkat ***(S. 2792)*** *Bakü Konferansında "bir dünya ihtilali 1100 milyon Asyalı hariçde bırakılarak vaz'\vuzıa' sıhhate edilemez!" Sözlerini haykırmıştı.*

Rusya'ya Çarlık" ve ne de "Marksizm" şeklinde Avrupa'ya nüfuz edemeyeceğini anlayınca şimdi artık kendini Asya'nın halas- karı olan şark ile garb arasında bir terkib olarak görmektedir.

Onun bütün azim ve emeli bugün Asya milletlerine ecanib düşmanlığı mayasını aşılamaktadır. O kendi Marksist esası prensiplerini bir tarafa bırakarak onların milli hislerini tahrik ve onları sınaat sahasında Avrupa hükümetinden istiklale sevk etmek istiyor.

Moskova'nın bu teşebbüsünde muvaffak olub olmayacağı henüz bir mesele muallakadır.

Kati olan bir şey varsa oda bu cihan planına itilaf devletlerinin bi'z- zat bir zemin hazırlamış bulunmalarıdır.

Harbde müstemleke halkına silah isti'malini öğreten ve şarkta muhalif sınaat tesisatı kuran yine onlardır.

Buna rağmen bu meselenin semre vermesi biraz güçtür.

Çünkü Avrupa siyaset hariciyede milletlerin kendi mukadderatlarına sahib bulunmaları (milliyetperverlik) esaslarını tatbik ve bundan sınaatleştirme faaliyetine geçerken binlerce senelik Avrupalı ferdiyetinin de bunun için ruhi bir ünsiyyet vardı. ***(S. 2793)*** *Fakat Asyalıya bu fikir meçhuldür.*

Asyalıya insani ve devlet "kolektivizm" i yeni doğuyor.

O, ne bir tarih ne bir sınaatkar ismi ne de bir iki kahramandan fazla bir şey tanımaz.

O halde Avrupa'nın az bir zamanda meydana getirdiği tahavvül için dahili istidad kabileyet onda inkişaf etmemiştir.

Bu sebeple bugünkü Asya'daki bu tahavvülat davası çok ağır felaketengizdir.

Asya'nın ruhu hastadır. Ve kimse bu hastalığın bir istikbal doğum ıstırapları mı, yoksa mazinin ihtilalcilerle malamal bir zulüm mücadelesi mi olduğunu şimdilik söyleyemez.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Sovyet Kabinesinde Tebdiller, Numara: 175, (27 Kanunusani 1926/ 27 Ocak 1926), ss.2794-2796

Sovyet Kabinesinde Tebdiller[290]

20 Kanunusani tarihli "Morning Post" gazetesinden:

Sovyet kabinesinde vuku ihbar olunan tebdiller ahiren Moskova kongresinde komünist fırkası dahilinde mevcudiyeti tezahür eden ihtilafın neticesidir. Tebeddül vaki' ise hal muhalefette bulunan (Zinovyev) e taraftar komiser (Kamanev) ile komiser (Suku Linkof?) un tebdiliyle elde hazır bulunan bir iki mutavassıt alakatdar adamın daha yüksek mevkilere tayininden ibaret kalmıştır.

Sovyet usulüne göre bazen komiserler mevkilerinden azl olunarak daha küçük memuriyetlere tayin olunurlar ve onların birine o mevki sabıkan işgal etmiş olan memur tayin edilip kendisinin bütün mesail muallakayı temizlemesi taleb olunur. Sabık memur eski yerine gelub işleri düzelttikten sonra bir karışıklık daha vukua gelir, ve bu defa azl olunan komiserler tekrar yerine gelub bu defa orada baki kalır.

Bu defa azl olunan komiser (Kamanev) Sovyet hükümetinde iki komiserlikte bulunmuştur. Bu komiserliklerin her ikisi de mühim olub kendisine oldukça büyük bir kudret salahiyet bahş **(S. 2795)** eylemiştir. Kamanev mebus başvekil olduğu gibi amele ve müdafaa-i maliye Sovyetlerinin de reisi idi ki: Bu sonuncusu lisan resmiyede (stü) kelime-i muhtasırasıyla (muhtasıra\muhtasara ifade olunur. (Kamanev) bu sonraki iki memuriyeti hasebiyle gerek amele ve gerek müdafaa-i milliye işlerinde adeta diktatörcesine bir hüküm ve salahiyete malik idi. Ve arzu ederse diğer komiserlikler tarafından verilen o emri yahud vaki' olan mukarreratı ihlal eyleyebilirdi. Şimdi (Kamanev) ın vazifesine Ahali Komiserleri Meclis Reisi yani Başvekil demek olan (Rikov) bakmakta olup bundan sonra da (stü) yalnız başvekile tevdi' olunacaktır.

Aynı vecihle (Suku Linkof) un da tebdili lazımeden idi; Çünkü bu zat Sovyet maliye komiseri olduğundan, eğer arzu ederse ellindeki kuvve-i nakdiyeyi muhaliflerinin aleyhine istimal etmek fırsatına malik bulunuyordu. (Suku Linkof) maliye komiseri bulunduğu müddetçe (Çervonç) parasının hamisi olmakla şöhret almış olup Rus altınının

---

[290] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Sovyet Kabinesinde Tebdiller", Nr: 175, 27 Ocak 1926, ss.2794-2796.

ve Platinin kıymetinde istikrar hasıl olması mahza (Suku Linkof) idare-i umur maliyede gösterdiği maharet neticesidir.

Şurasını da söylemek lazımdır ki: (Suku Linkof) (Zinovyev) taraftarı olmasaydı dahi bugün Rusya'da mevcut olan mali buhran mumaileyh bi'z – zarure istifaya mecbur eyleyecekti.

(S. 2796) (Suku Linkof) bugün mevcut olan müşkülattan kurtulmak için ancak iki tarik görüyordu; ya (NEP) in tevsi'i, yahud harb zamanındaki komünizm şekline avdet birinci tarike gidildiği halde kredi usulüne bir takım teceddütler yapmak ecnebi sermayesinde bir takım teslihat irae eylemek icab ediyordu. Fakat bu teklif Sovyet kabinesi tarafından şayan kabul görülmediğinden bi'z – zarure oda (Zinovyev) e iltihal ile proletaryanın diktatörlüğü "mefhumunu daha sıkı ve şedid surette tavsiyeye başladı.

(Suku Linkof) bu günkü memuriyetini sadece bir istatistik dairesi müdürlüğünden ibarettir.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Bulgaristan – Sovyet Rusya'sı Münasebat Siyasiyesinin Tesisi, Numara: 177, (30 Kanunusani 1926/ 30 Ocak 1926), ss.2830-2832

Bulgaristan – Sovyet Rusya'sı Münasebat Siyasiyesinin Tesisi[291]

"Mayr" gazetesinin 23Kanunuevvel tarihli baş makalesinde:

Bulgaristan'ın bütün devletlerle münasebat siyasiye tesis etmiş şayan arzudur. Ancak bunun için yalnız Bulgaristan'ın hüns niyet ve rızası kafi değildir.

Bu cümlenin ifade ettiği manadan bahs etmeksizin idare-i kelam etmek icab ederse hakikat halde Sovyet komiserlerinin münasebat siyasiyeyi düşünmediklerini itiraf ve teslim İktiza' eyler. Sovyet Rusya'sı komiserleri bütün dünyada Bolşevik zaferini teemmül etmektedirler. Sovyet komiserleri mubah ve gayr mübah olan ve mesaide Macar kraliyet tarafdaranının\taraftar irtikab ettiği sahtekarlıktan aşağı olmayan Bil- umum vesaitin isti'maliye Rus milletinin senelerden beri mütelezziz olduğu Sovyet idaresinin muhassenatını bütün milletlere cebren tattırmak istiyor.

Bolşevik propagandasının en ziyade mutazarrır olan küçük ve zayıf Bulgaristan'ın Bolşevik Rusya'sıyla tesis münasebat etmemiş olmasına nasıl teessüf edilebilir? Böyle bir şeyi benim havsalam kabul etmiyor.

Fi-l – hakika miyanelerinde büyük ve kuvvetli devletler olduğu halde birçok hükümetler Sovyet Rusya'sını tanımışlardır. Sovyet Rusya'sı ile müesses\müessis münasebat siyasiyesi olan devletlerden Bolşevik propagandasına maruz kalmayan hiçbir devlet olmadığı kimsenin meçhulü değildir.

Sovyet Rusya'sını tasdik eden devletlerden hangilerinde Bolşevik propagandasını yer ve sadaları\seda işitilmemiştir. Bolşeviklerin bütün mesaisi propaganda yapmak için açık kapı bulmaktadır.

Sovyet Rusya'sıyla olan münasebat siyasiyenin kıymeti anlaşılmak için İtalya'da zabıtanın Bolşevik hükümeti mümessillerinden birkaç kişi propagandacıyı habs etmek mecburiyetinde **(S.2831)** kaldığını zikir etmek kafidir. Büyük Britanya'da ise nazar sırçirçil dünyanın her tarafında işitilmek üzere bugün Rusya'nın beynelmilel sergüzeştiler idare edildiğini yüksek seda ile söyledi.

---

291 E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Bulgaristan Sovyet Rusya'sı Münasebat Ticariyesi", Nr: 177, 30 Ocak 1926, ss.2830-2832.

Bunu Bolşevik Moskova düvel-i muazzama da yapıyor. Payitahtcılarında Bolşevik mümessilleri tarafından iğfal kastıyla tertib olunan balolar ve resmi kabuller rical ve eşhas marufe tarafından ziyaret olunmaktadır.
Sovyet Rusya'sı ile tesis münasebat edildiğinde Bulgaristan'da ne olacağını tasavvur etmek hiçte müşkül bir şey değildir.
Bulgaristan küçük vazifedir. Bizde Bolşevik Rusya'sının propagandacı mümessilleri ile boy ölçecek ne Mussolini ve ne de Churchill vardır. Bulgaristan sürat mümküne ile bir Sovyet cumhuriyeti haline vaz'\vuzıa' etmek için eski ve yeni müttehid cepheciler de (komünistlerden ve müfrit\müfrat\müferrit çiftçilerden) mürekkeb "cenkçiler "in mantar gibi yine biteceği kanaatiyle söylenebilir.
Fikir acizaneme göre Sovyet Rusya'sı ile tesis münasebat meselesinin hal ve faslında Rus muhibliği hissinin hiçbir tesir olamaz. Biz Slav olduğumuzdan ve Rus kanıyla tahlis eylediğimizden Moskova'nın Bolşevik propagandası bizim için iki üç defa daha ziyade tehlikelidir. Evimizi tutuşturmak için bu gün kıvılcım sıçradığı için Slav kabinenin, uhuvvetin ve halasımızdan dolayı hüsn mukadderatın manası ve kıymeti olabilir mi?
İmza: P. Ayraşof

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Şarki Avrupa'da Sulh, Numara: 178, (27 Kanunusani 1926/ 31 Ocak 1926), ss.2839-2842

Şarki Avrupa'da Sulh[292]

23 Kanunusani tarihli "Manchester Guardian" gazetesinin baş makalesidir:

(Locarno) konferansından tevellüd eden neticenin umum tarafından bu derece meserret ve takdir ile telakki edilmesinin sebebi yalnız Fransa ile Almanya arasındaki münasebatın bir mahiyet hissine almasına hıdmet etmiş olması değil, dolayısıyla bütün Avrupa'da beynelmilel bir müsalemet ve itidal havası da yaratmış olması mülahazası idi. Şimdi Mösyö (Benes) küçük itilaf ile Macaristan arasında bir Şarki Avrupa (Locarno) su yapmaktan bahse başlamış olduğundan birinci (Locarno) nun neticesine dair beslenilen fikirlerin lüzumundan fazla nikbinane olmadığının tezahür etmesi çok muhtemeldir. Avrupa düvel muazzaması gerek iyilik ve gerek fenalık nokta-i nazarından, el- an muhitlerinde şayan ehemmiyet bir nüfuz ve tesire maliklerdir; Binaenaleyh bu büyük Avrupa devletleri eski hayat hasise ve adavekaraneden cidden tearri\taarri ederek samimi bir halet fikriye sahibi oldukları halde diğer küçük Avrupa devletlerinin bu tahavvüle karşı lakayt kalmaları imkanı yoktur. Bugün samimi şerait tahtında Avrupa'da icrai faal eden müsalemetkar kuvvet vakit *vakit ve* arızı olarak **(S.2840)** ortaya çıkacak manalara galebe edebilecek bir mahiyettedir. Bununla beraber Avrupa'nın saadet ve istirahatini isteyen her iyi Avrupalı Macaristan'da büyük mevaki' işgal eden, fakat ahlak ve mesuliyet ve cüdaiyeden yoksun tasabbidar olmayan bazı eşhasın yalnız kendi vatanları için büyük mazarratı dai' olmakla kalmayıp bütün Avrupa için de muzırr olan bir kabahati irtikab etmiş olmalarından dolayı pek büyük bir teessüf hissetmelidir. (Budapeşte) harita dairesinde bu müessese müdürü tarafından Prens (Vedişgrach?) teşviki ve polis müdürü (Nadosi) nin müsamaha ve muaveneti ile büyük kıymette kalıb Fransız banknotları yapıldığı iddia olunuyor. Bu hadise mücrimler tarafından (Lahey)e gönderilen adamların orada tevkifi sayesinde meydana çıkmıştır. Bunun neticesi olarak Macaristan'da hepsi yüksek mevkilere mensup yirmi kişi tevkif olmuş, bunların da bugün Macaristan'daki "beyaz" idareyi kendi istedikleri derecede "beyaz" add etmeyen müferrit\müfrat\müfrit

[292] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Şarki Avrupa'da Sulh", Nr: 178, 31 Ocak 1926, ss.2839-2842.

mertebeler sınıfına alaka ve merbutiyyetleri tahakkuk etmiştir. Filhakika bugün Macaristan'da menafi zatiyye için kalbazanlığa süluk etmelerine ihtimal verdirecek kadar getir- eladır. Müfelles\müflis sabık uzemai millet mevcut ise de tahkikat vakıadan mezkur kalbazanlığın sarf şahsi intifa' için irtikab olunduğu da münfehim olmaktadır. Çok muhtemeldir ki: bu hareket bazı fırka harekatı için para tedarik etmek fikriyle ihtiyar edilmiş olsun.

(S.2841) Mesela bir darbe hükümet yapabilmek icab edecek mebaliğ külliyenin tedarikine böyle bir çare tasavvur edilmiş olması ihtimalinden hiçte baid değildir.

Bugünkü Macaristan hükümetinin böyle bir ihtimale inanıp inanmadığı bizce meçhul ise de bu meseleden dolayı tevkifatda bulunurken polis kuvvetlerini tahşid ederek ciddi bir vaz'\vuzıa' ihtiyat almış olması da bilhassa şayan dikkattir. Diğer cihetten Macaristan hükümetinin bu suret hareketi anlatıyor ki:

Hükümet mezkure, kendisinin hükümet münecbavre tarafından kalbazanlıkta müşterek olduğu yahud memleket dahilindeki hadisata hakim bulunmadığı tarzda dermeyan bulunması muhtemel müddeayatı faaliyet cediyesiyle tekzib etmeğe azm eylemiştir.

İşin en fena ciheti şudur ki: bu kalbazanlık hadisesi esasen sırf Macaristan'a aid bir mesele-i dahiliye olub diğer zarar gören devlette ancak Fransa olduğu halde, civar memleketler ve bilhassa (Çekoslovakya) matbuatı bu hadiseyi ele alarak Macaristan aleyhine eskiden beri mevcud olan ve tarafın rical hükümetinin teskin için o derece mukaddemata mukaddemat\mukaddimat çalıştıkları hissiyat adavetkaraneyi tekrar uyandırmağa çalışmakta ve Macaristan'ın hüsn niyetinden her tarafı şüpheye düşürmektedirler.

Macaristan'a karşı beslenilen bu his adavetkaranenin daha 1923 senesinde Cenevre'de Cemiyet-i Akvam tavsitiyle Macaristan'ın iktisaden ihyası için bir plan ihzarına teşebbüs olunduğu zaman **(S. 2842)** terk edilmiş olduğu zan olunuyordu. Bu ihya-i iktisadi programı münhasıran Almanya'ya tatbik olunan (Dawes) planının bir eşi idi. Binaenaleyh Dawes planı nasıl bir Locarnoya müncerr olmuşsa ihyai\ahya' iktisadi programı da öylece bir şarki (Locarno) vücuda getirmek lazım gelirdi; Fakat maa't- teessüf görülüyor ki : şarki Avrupa'da gerek muzaffer devletler ve gerek mağlub devletler eski hissiyat adavetkaranelerinden bir türlü vaz geçmek istemiyorlar.

Çekoslovakya'nın siyasi muktediri olan Mösyö (Benes) Çekoslovakya matbuatında Macaristan aleyhinde vaki' olan bed\büd\büdd\bed' hahana neşriyatı takdir edenlerden olmadığına eminiz. Ahiren Çekoslovakya'nın Londra sefareti de kalbazanlık hadisesi dolayısıyla hükûmetin Fransa nezdinde müdahale talebinde bulunmadığı katiyen

bildirmiştir. Çekoslovakya hükümeti sadece Romanya ile Yugoslavya hükümetine Macaristan'daki tevkifat ve tahkikatın nihayet bulmasına kadar bir gune harekette bulunmayacağını işar eylemişti. Bugün vaziyet işte bu merkezde bulunuyor.

Macaristan kalbazanlıkları devletin itibar siyasiyesi üzerinde hiçbir suvi tesir hasıl edecek mahiyette değildir. Macaristan ahval maliyesi Cemiyet-i Akvamı hımmeti Amerika müşavir maliyesinin, Macaristan hükümetiyle Macar milletinin tevhid mesaisi sayesinde bugün bütün nikbinane ümidlerden ileri geçecek derecede sulh kesb etmiş bulunuyor. Bugün vatanperver Macarlar için en mukaddes vazife memleketlerinin ahval siyasiyesini de ahval maliyesi gibi bir derece-i mükemmeliyete getirmektedir.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
İktisadi Şarkta Harb Endişeleri, Numara: 180, 2 Şubat 1926, ss.2873-2878

İktisadi Şarkta Harb Endişeler[293]

22 Kanunusani tarihli "Daily Express" gazetesinden:

Rusya hükümetiyle bugün Çin'in en kuvvetli generallerinden bulunan (Chang Chulin) arasında şarki Çin şimendiferlerine aid zuhur eden bir şiddetli ihtilaf birden bire Aksa-yı Şark afakında harb bulutları alametleri göstermeğe başlamıştır. Mançurya'da vasi' ve mühim menafie malik olan Japonya hükûmeti, bu ihtilaf neticesi olarak Rusya ile Çin arasında bir harb zuhur edeceğinden ve mahza bu yüzden ve Mançuya'da tarafından birinin hükümetini hakimiyetini temin için Japonya ile Rusya'nın vukui çoktan beri tefe'ül olunan ikinci bir harbe girişmeğe mecbur olacaklarından endişe etmektedir.

Şimali Mançurya boyunca (Vladivostok)'a[294] müntehi olan şark Çin şimendiferi bu limanın adeta anahtarıdır. Bu şimendifer Rus sermayesiyle inşa edilmiş ve Ruslar tarafından idare edilmekte bulunmuş olmakla beraber Çin hükümetinin nezaret ve murakabesi murakabe\mürakabe altındadır. Bu defa Sovyet Rusya ile Çin arsında zuhur eden ihtilafın sebebi Çin kıtaat askeriyesinin bu hat ile serbest bela\bila icra nakli meselesidir.

(S.2874) Çin diktatörü olan Mareşal (Chang Chulin) el-an cenub cihetinden Sovyetlerin taht nüfuzunda bulunan Çin orduları tarafından tehdid edilmektedir.

(Chang Chulin) (5- 1904) harbi esnasında Japonlar tarafından harbe iştirak etmişti.

Gazetemizin (Tokyo) muhabir mahsusu bir gün evvelki tarih (21 Kanunusani) ile gazetemize atideki telgrafı çekiyor:

Şarki Çin demiryolu memuriyeti ile Çin ordusu arasında zuhur etmiş olan ihtilaf hususunda Çin hükümeti der-akab Rus matalibini is'af etmediği taktirde (kızıl ordu) Mançurya'yı istila eyleyecektir.

Tokyo'daki Rus sefarethanesi (Harbin) Rus konsolosu (Grandet) ihtilaf vakıa aid tafsilat telgrafını almasını müteakib balaya (bala) derç ettiğimiz beyanat katiyede bulunmuştur. Sebeb ihtilaf olan hadise (Çangçun)[295]mevkiinde vukua gelmiş Çin kıtaatının serbestçe taklimine şimendifer memuruni tarafından mümanaat gösterilince Çin kıtaatı şimendiferi

---

[293] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "İktisadi Şarkta Harb Endişeleri", Nr: 180, 2 Şubat 1926, ss.2873-2878.
[294] Vladivostok, Rusya'nın Primorski Krayı'nın merkezi olan şehir.
[295] (Changchun\Çangçun), Çin'de bir şehir ve Jilin eyaletinin başkentidir.

zabt edip nakliyat ticariyeyi de ınkıta uğratmışlardır.
Bu vaziyetin beynelmilel bir buhran şekline gireceği, hatta Rusya Çin arasında harb tevlid eyleyeceği hususunda korkulmaktadır. (Tokyo) sefarethanesi ilaveten beyanat atide bulunmuştur:
Rusya şayet lüzum görülürse ordusunu da kullanarak, **(S.2875)** ba muahede iktisab etmiş bulunduğu hukukunu müdafaa ve temin için tedabir esasiyeye tevessül edecektir. (Pekin) ve (Mukun?) a protestolar irsal olunmuş, bunlar da Çin kıtaatı tarafından zabt edilmiş olan trenlerin hemen iade olunarak tazminat lazıme ita edilmesi talep olunmuş ve ve icab ederse Rusya'nın askere askerle mukabeleye hazır olduğu bildirilmiştir."
Japonya hükümeti hadisatın inkişafını alaka ile takib eylemektedir. Hükümet mezkure, bir Sovyet istilası neticesi olarak Mançurya'daki menafii halleder olduğu halde kendisinin de münazaaya karışmağa mecbur kalacağından endişe etmektedir. Eğer iş bu mertebeye gelecek olursa, çok zamandan beri tefe'ül edilmiş olduğu vecihle, nihayet Mançurya'da ihraz hakimiyet için Rusya ile Japonya arasındaki ikinci harbe bir mukaddime vücud bulması çok mümkündür.
Japonya'da (Çin – Sovyet) ihtilafına ne derece ehemmiyet verildiği, bugün Japonya Hariciye Nazırı Mösyö (Şidehara)[296] nın mecliste beyanatta bulunduğu esnada kendisine hükümet Çin- Rus ihtilafı hakkındaki nokta-i nazarının ne olduğu sorulmuş bulunmasından münfehim olur.
Buradaki Sovyet sefiri Mösyö (Kop?) mühim bir tecrübe balonu olmak üzere Japonya ile Sovyet Rusya arasında bir muahedename zilliye imza edilmesini teklif ediyor ki:
(S.2876) Bu muahedename gerek Japonya ve gerek Rusya Çin hükümetine karşı mütekabilen hiçbir hareket tezavüzkaranede bulunmayacaklarını, Çin'in tamamı mülkiyet ve hakimiyetini tanıyarak Çin hükümetini tanıyarak Çin milletinin tekamülat ve terakkiyat dahiliye ve milliyesine muavenet eyleyeceklerini taahhüt edeceklerdir.
Sovyet elçisi, bir itilaf mütekabil esasına müstened olmak üzere tarafın nokta-i nazarının açık ve samimi surette ortaya konulması taktirinde muahede –i mezkurenin akdi taht imkana gireceği itikadatda olunduğu ve kendi nokta-i nazarını son derece açık ve samimi olarak beyana hazır bulunduğunu bildirmiştir.
Mumaileyh demiştir ki:
Şarkta münasebat müsalemetkaranenin temini için Rusya, Japonya ve Çin devletleri arasında daha sıkı bir teşrik mesai tesis edilmesi noktası siyasetimizin esasını teşkil

---

[296] Baron Şidethara, Japonya Hariciye Nazırı.

etmelidir. Bu nev' teşrik mesai bir ittifak hususuyla başkaları aleyhine akd edilmiş bir ittifak demek değildir. Rusya'nın Çin hıttasının hiçbir parçası hakkında tecavüzkar veya istilai bir meyl ve maksadı yoktur. Rusya Çin'in istiklalini, hak hakimiyetini ve bugünkü hududlarının tamamiyetini hiçbir şart ihtiyatı dermeyan etmeksizin – mutlak surette kabul ve tasdik eyler.

Diğer cihetten Rusya Japonya'nın Aksa-i Şarktaki menafine karşı da hiçbir guna tehidid vaziyeti kabul etmiş değildir. Rusya Japonya'nın ihtiyacatını bildiğinden bu menafii asla halledar edemez.

(S.2877) Buna mukabil bende Japonya'nın muhafaza-i menafi vesilesiyle Çin'in hukuk hakimiyetini ihlale veyahut Çinlilerin milli terakki ve inkişaflarını men' ve takviye teşebbüs etmeyeceğini umur müselleme\müslime add eyliyor.

Japonya hükümeti de dediğim nikat nazarı takib ediyorsa Moskova hükümetinin beynelmilel ahidname şeklinde böyle bir itilaf akdine teşebbüs etmeğe hazır olduğuna eminim.

"Bundan sonra Çin arazisi üzerinde menatık nüfuz tesisi hakkında bütün fikirler ve maksadlar terk edilmeli, artık Çin toprakları ecnebi devletleri siyasetinin matmah nazarı, mıntıka-i tatbiki add olunmamalıdır…"

Rusların iddiasına göre ahiren Çin kıtaat askeriyesi tarafından ihtiyar olunan hareket Rusya ile Çin ve Rusya ile Mareşal (Chang Chulin) arasında mün'akid bulunan muahedenameleri doğrudan doğruya ihlal eder bir mahiyettedir. Rusya şarki Çin şimendiferi Sibirya üzerine vaki' olacak bir hücum için en mühim ve süheyl bir vasıta – i nakliye olduğundan kendisince hayati ehemmiyeti haiz bulunduğunu, binaenaleyh ani müdafaa ve muhafaza uğrunda son fedakarlığı ihtiyar edeceğini ileri sürmektedir.

Diğer cihetlerden Çinlilerde Rusların şimendiferle Çin kıtaatının mümanaat salahiyetini haiz bulunmadıklarını iddia ediyorlar.

(Harbin)[297] den alınan telgraflar orada meseleyi hal için akd olunan konferansların akim kaldığını ve Çinlilerin (Harbin)'e fazla kıtaat askeriye sevkine teşebbüs etmiş olduklarını bildiriyorlar.

(S. 2878) Bütün münakalat tecrübe tevkif etmiş ve posta çantaları (Chang Chulin) ile (Harbin) arasında bulunan ve haydutlarla dolu bir memleket içinden nakledilmekte bulunmuştur.

Şimendifer işaretleri, diğer taraftan da trenlerin gelmekte olduğunu göstermesine rağmen

---

[297] Harbin, Çin'de bir eyalet.

Çin askerleri şimendüfer makinistlerini süngü ile tehdid ederek trenleri cebren tahrik eylemişlerdir. Çin nefreti Rus şimendifer memurlarına taarruz ettikleri gibi şimendiferlerin işletme müdürü olan Mösyö (İvanof) un haishane hücuma kalkışmışlar ve hat mekanizmasını ele alarak hattı iptal eylemişlerdir.

Bugün (Dayrn) den (Asahi) gazetesine varid olan bir telgrafa göre Mareşal (Chang Chulin) şarki Çin şimendiferi müdürü Mösyö (İvanof)'un tevkifini emretmiştir.

Bir harbin telgrafı da vaziyetin gittikçe vahamet kesb etmekte olduğunu ve Çin kuva-i askeriyesinin (Harbin) de tahaşşüde (tahaşşüd) başladığını bildiriyor.

[Son alınan telgraflar Sovyet Rusya'sının ihtilaf vaki'i sulhen tesviye etmek üzere Çin hükümetine tekrar müracaatta bulunduğunu haber vermekte olduklarından Aksayı Şark hadisesinin bugün, Daily Express muhabirinin yukarıki telgrafta bildirilen vahametini bir dereceye kadar gaib etmiş olduğuna itimad edilebilir.]

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Yugoslavya, Türkiye, Rusya Şarkta İngiliz Siyasetine Karşı, Numara: 181, 3 Şubat 1926, ss.2888-2892

Yugoslavya, Türkiye, Rusya Şarkta İngiliz Siyasetine Karşı[298]

21 Kanunusani tarihli 926 (Curnale Ditalya) dan:

Coğrafi vaziyeti nokta-i nazarından daima büyük devletlerin coğrafi vaziyeti nokta-i nazarından daima büyük devletlerin politikasına tabiiyet etmeğe mecbur olan Balkanların, İngiltere'nin Musul için olan mücadelesinin tevlid ettiği Türkiye – Rusya muahedesi neticesinde fevkalade ehemmiyeti haiz hadisat siyasiyeye bir defa daha sahne olduğunu ve Yugoslavya efkar umumiyesinin Musul için Yunanistan'ın İngiliz siyasetine alet oluşunu çoktan beri kemal ehemmiyetle takib ettiğini kayd ettikten sonra diyor ki:

İngiltere, Türkiye ile müsellah bir mücadeleye karşı durmak için şüphesiz hazırlanmış olduğundan Yunanistan'da açık olmasa bile gizli bir müttefik aramağa mecburdur. Buraya yeni vürud eden malumata nazaran İngiltere oldukça bir zamandan beri Yunanistan'da Musul için muhtemel bir harbe karşı, ücretli bir ordu teşkil etmektedir. Ve ifradı\efrad bilhassa Asya'yı Suğra Rumları arasından almaktadır ki bunlar eski vatanlarına avdet etmek ve bu suretle **(S.2889)** şimdi Yunanistan'da yaşamak mecburiyetinde oldukları sefaletten kurtulmak hayaliyle kolaylıkla kanmaktadırlar. Silah altına alınmak üzere Yunan bu Rumların müktarı takriben yirmi bine baliğ olacak ve bunlardan iki fırka teşkil edilecektir. Yugoslavya istihbaratına nazaran bunların mahall tahşidi müdellelli atası olmalı imiş.

Bu hadiselerin, Yugoslavya'nın hayati menafine taalluk eden Selanik meselesiyle alakadar gibi göründüğü nazar itibare alınırsa, burada o kadar ehemmiyetle takib edildiği kolayca anlaşılıyor. Malum olduğu üzere Yugoslavya, ticareti için tahkikken pek mühim olan bu mahreçte mahreç\muhrec vaziyeti takviye etmek maksadıyla senelerden beri muvaffak olmaksızın Yunanistan'la siyasi mücadelelerde bulunmaktadır. Bedihidir (bedihi) ki daha pek zayıf olan Yunanistan'ın bu husustaki hamisi Yugoslavya'nın

[298] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Yugoslavya, Türkiye ve Rusya Şarkta İngiliz Siyasetine Karşı", Nr: 181, 3 Şubat 1926, ss.2888-2891.

Selanik'e malik olması neticesinde çok kuvvetli olmasını hiçbir suretle kabul etmeyen İngiltere'dir.

Bu mesele ile beraber İngiliz matbuatının çok tavsiye ettiği Locarnodakine müşabih bir (Balkan Misakı)[299] vardır ki hükmi\hikemi ba'z\ba'zı mecburiyetler mukabilinde aralarında sulhu muhafaza etmek Balkan hükümetlerine tahmil etmektedir. İngiltere'nin sahabeti (sahabet) altında Yunanistan için çok okşayıcı olan fikir kolayca anlaşılabilen esbab dolayısıyla Yugoslavya tarafından red edilmektedir. Buna müşabih bir misak geçen ilk baharda ihbar edilen Yunanistan'ın Yugoslavya **(S. 2890)** ile ittifakın Yunanistan tarafından hiçbir tavizi mutazammın olmaksızın kendisine bıraktığı bütün menafii arz ederek Yugoslavya ise ittifakın tecdidine mükafaten atalar denizinde serbest bir mahreç\muhrec ve binaenaleyh Selanik'te kuvvetli bir mevki taleb ediyor.

Bu ihtilafattan Yugoslavya'nın İngiltere'ye karşı adem emniyeti doğmuş ve bu adem emniyetin en parlak tezahürü Türkiye Hariciye vekili Tevfik Beyle Nincic[300] arasında Belgrad'da vuku bulan mülakat suretinde tebarüz etmiştir.

Türk vekilinin üç gün kaldığı Belgrad'daki ziyareti fevkalade bir ehemmiyeti haiz bir hadise teşkil eder. Çünkü Tevfik Rüşdü Bey Belgrad'a, Mösyö Çiçerin ile malum olan ittifak muahedenamesini imzaladığı Paris'ten doğrudan doğruya gelmiştir. Bunun için nam ile söylenebilir ki bu ziyaret Yugoslavya'nın İngiltere'ye karşı bir gösteriş mahiyetini haiz olmuştur. O İngiltere ki Yugoslavya'nın Balkanlarda hakimiyetine – bunun temini için ise Selanik'e tesahub etmek kafidir. Mani olmak ve Yunanistan'ı himaye etmekle müttehemdir\müttehim.

Diğer taraftan gazetecilere vaki' olan beyanatta ve bilhassa Yunanistan'da bitaraf bu surette bahs edilen "Balkan devletlerinin tahliyesi" isbat eder ki Rüşdü Bey meslektaşı

---

[299] Balkan coğrafyası 19. Yüzyıldan itibaren Avrupa için problem teşkil eden bir bölge olmuştur. Avrupa devletlerinin anlaşmazlıklarının önemli bir kısmı bu bölgede başlamış ve nihayetinde savaşla neticelenmiştir. I. Dünya Savaşı'nın ardından Romanya, Rusya'dan Besarabya'yı, Macaristan'dan Transilvanya'yı, Bulgaristan'dan ise Güney Dobruca'yı almıştır. Bulgaristan ise Gümülcine ve Dedeağaç'ı Yunanistan'a, Makedonya'nın belli bir bölümünü ise Yugoslavya'ya kaptırmış, Ege Denizi ile bağlantısı kesilmiş ve kara devleti haline gelmiştir. Balkanlar Türkiye'nin güvenliği açısından önem arz etmekle beraber bölgeye yapılan dış müdahalenin engellenmesi de yine bizzat Balkan devletlerinin iş birliği neticesinde olacaktır. Bu bağlamda Türk dış politikasının hareket ekseni yine Balkan devletleri ile dostluk üzerine olmuş, 1923 Arnavutluk, 1925'te Bulgaristan ve Yugoslavya, 1930'da ise Dostluk ve işbirliği anlaşmaları yapılmıştır. Bu gelişmeler doğrultusunda Balkanlarda güvenin ve asayişin temin edilmesi için Türkiye ve Yunanistan azami çaba sarf etmiş, bütün bu çabaların neticesinde ise "Balkan Misakı" kurulmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz. İsmail Özer, "Türk Dış Politikasında Balkan Misakı ve Önemi", *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* 10\3 (2020), s.720-721.

[300] Momcilo Nincic, Siyasetçi ve Ekonomist.

Nincic ile daha ehemmiyetli şeylerden konuşmuştur. Filhakika Yugoslavya, en ehemmiyetli emelinin tahkikine o kadar şiddetle mani olan İngiltere'de **(S.2891)** başka kimden kurtulmak mecburiyetinde olabilir? Rüşdü Bey'in Belgrad'ı ziyareti ve Türk muahedenamesinin İngiliz aleyhtarlığı arasındaki münasebet vazıhdır. Nitekim Asya'dan başka Avrupa'da da İngiliz aleyhinde bir blok teşkil etmeğe pek hahiş-kar olan Rusya siyasetinin hutut asliyesi dahi aynı suretle vazıhdır.

Bu hususta, Yugoslavya için katii bir netice mevzu bahis olmasa bile, Yugoslavya ve Türkiye mukareneti tevlid eden ve bilnetice Rusya ile yeni münasebat rabıtalarını ortaya koyan Rüşdü betin ziyareti Balkanların, hal hazır vaziyet siyasiyesinde Yugoslavya'nın ser-bestiyetine tahdidat vaz'\vuzıa etmek isteyen İngiltere'ye karşı Yugoslavya'nın harici siyaseti için yeni bir istikamet milli arz etmekten hali değildir.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
Rus- Çin İhtilafı, Numara: 182,4 Şubat 1926, ss.2899-2904

Rus- Çin İhtilafı[301]

26 Kanunusani tarihli "Pester Llyod" gazetesinden:

Aksayı Şarkta Rusya ile Çin arasında tahaddüs eden ihtilaf hakkında hala yalnız zahiri maluma vakıf bulunuyoruz.

Fakat hadisatın saikaları, amilleri hakkında henüz hiçbir şey bilmiyoruz.

Her iki tarafta da meseleyi daha ziyade teşviş faaliyetine devam olunuyordu.

Yalnız Çin kıtaatının mevzu bahis demir yolunu mahal\muhal tarzda elde etmesiyle iktifa olunmadı. (Çang Solin) Sovyet Rus demiryolları müdürü "İvanof"ı diğer Harbin Bolşevikleriyle birlikte tevkif ettirdi.

Diğer taraftan Sovyet Rusya gerek Pekin'de gerek (Mukden) [302] de kudretli siyasi adımlar atarak 1924 senesi Çin mukavelesinin ihlalini şiddetle protesto etti.

Pekin ve Tokyo'daki Sovyet sefirleri üstü kapalı izahatla şayet 1924 mukavelenamesi ahkamı yerine getirilmezse memleketlerinin icabında şimali Mançurya'yı işgal etmekte hazır bulunduğu hakkında şüphe bırakmamışlardır.

(S.2900) Hatta dünya matbuatında Mançurya hududlarında kıtaat tahşidatı hakkında da haberler şayi' oldu.

Bütün bu vakaların ehemmiyeti doğrudan doğruya ihtilaf mevzuatından istihraç olunabilir.

Bu çıtayı Vladivostok[303] ile "Amur"[304] şimalinden yolu çok fazla kısaltarak rabt eden şarki Çin demir yollarıdır. Bu hat hakkında evvelce de birçok mürekkeb sarf olunmuştur. Rusya buna ta Çarlık idaresi zamanında sahib olmuştur. Fakat Çarlık Rusya'sı "Port Artur" kadar tevsi' nüfuz ettiği zaman Japon harbi ortaya çıktı ve Çarlık Rusya'sı

[301] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Rus Çin İhtilafı", Nr: 182, 4 Şubat 1926, ss.2899-2904.
[302] Mukden\Shengay, Çin'de bir şehir.
[303] Vladivostok, Rusya'nın Primorski Krayı'nın merkezi olan şehir.
[304] Amur Oblast, Rusya'ya bağlı bir oblast.

(Portsmouth)[305] sulhundan beri eski hattın Harbin ile "Mukden" arasında ilk irtibat istasyonlarıyla iktifaya mecbur kaldı. Bu yüzden ari "Port Artur" ve "Dairen" limanlarıyla Mançurya hazineleri mahiyetinde iksam münbite Japon murakabesi murakabe\mürakabe altına girdi.

Harb umuminden sonra Sovyet Rusya'sı eski Çarlık mevkiini tesahub etmesiyle beraber Mançurya hakkında yeni itilaflar akd etti.

31 Mayısta Pekin ile mukavele akd olundu. Bu mukavele mucibince Rusya bütün Mançurya mıntıkasını Çin idaresine tevdi' ediyor, Fakat buna mukabil eski beynelmilel idare tarafından idare olunan şarki Çin demir yolları Sovyet Rusya **(S. 2901)** idaresi altına almak hakkını kazandı.

Mukavele akdları idareye ticari bir zemin hazırlamak imkanına sarf gayret eylemeyi mütekabilen taahhüd eylemişlerdir.

Mukden o zaman bile Pekin'e tabi değil gibi idi. Bu sebeple Çang Solin ile ayrıca itilafa lüzum vardı. Birçok çabalamadan sonra 30 Eylülde bu da meydana geldi. Çang Solin Pekin mukavelesini tanımakla Sovyet Rusya tarafından Mançurya istiklalinin tanınmasını temin etmişti.

Bununla Çang Solin aynı zamanda da gerçi oldukça Bolşevikleşmiş olan Pekin üzerine yürüdüğü anda Sovyet Rusya'ya karşı hat ricatını muhafaza hususunu temin etmiş bulunuyordu.

Diğer taraftan Rusya Japonya ile de 20 Kanunusani 1925'de imza olunan yeni bir mukavele akd etmiştir. Bu mukavele Portsmouth sulhunun tesbit ettiği ve Rusya'nın bu mıntıkanın idaresini terk ettiği zamandan beri bi mana mahiyetinde bulunan Mançuya'da Rus - Japon nüfuz mıntıkaları hududunu kaldırmıştır.

O zamandan beri Japonya demiryolları inşaatına başlamış, bunlar eski mıntıka-i nüfuzu da tecavüz etmekte bulunmuştur. Bu şarki Çin demir yolları ticaretini şiddetle tehdid eylemektedir. Rusya buna karşı protestoda bulunmayacak bir vaziyettedir. Çünkü Japonya aynı mukavelede tesbit ve kabul olunan, Çin'in **(S.2902)** tamamiyyet melekiyye\mülkiyye riayet keyfiyetine itina etmektedir. Japonya bu gibi demiryolları inşaatını teşebbüsünde Pekin'den imtiyazat alıyor. Ve şirketlerini Çin şirketi hüviyetinde

[305] Japon-Rus Savaşları 1904 tarihinde Japonların kessin galibiyeti ve Rusların bir dizi yenilgisi neticesinde imzalanan Portsmouth Antlaşması ile son bulmuştur. Bu anlaşmaya göre Japonya Sahalin Adasının denetimini eline geçirmiş ve buna ek olarak Rusya'nın sahip olduğu çeşitli imtiyazlarında yeni sahibi olmuştur. Rusya ise Japonya'nın Kore üzerindeki egemenlik haklarını tanımış ve Çin'de elde ettiği imtiyazları Japonya'ya devretmiştir. Niyazi İpek, "Rusya- Japonya İlişkilerinde Kuril Adaları Sorunun Analizi", *İnternational Journal of Social Inquiry* 13\2 (2020),s.652.

tesis ediyor.

(Çang Solin) kıtaatı şarki demiryolları trenlerinde icraat vermeden ve Sovyet Rus demiryolu memurları tarafından tesbit olunan tarifelere ehemmiyet vermeyerek hatta bir defa vukua geldiği gibi Rus memurunun verdiği işaretleri de nazar dikkate almadan seyahat etmeleri hakikaten 1924 mukavelenamesinin çok kaba bir tarzda ihlali mahiyetindedir.

Rusya Pekin'de de protestoda bulunmuştur. "Çang Solin" in Pekin ile münasebat siyasiyeyi kat' etmesi meselesi ise kendine göre başka bir meseledir.

Gerçi bugün Pekin'de bir Sovyet idaresi mevcud değilse de merkez idareyi ihata eden Ç--- vilayetinin Rusya ile çok sıkı münasebat dostanede bulunan milli orduların taht işgalinde bulunduğu nazar dikkate alınırsa "Çang" ile Moskova arasındaki ihtilafın derin saikalarına bir dereceye kadar nüfuz imkanı hasıl olur.

Bir Sovyet dostu hükümetin mevki iktidara getirilmesindeki teahhur Pekin'de Çin gümrük idare-i müstakıllesi (müstakılle) ve ecanib hukuk mümtazesinin eklenmesinden mütevelliddir. Şayed konferans mesaisi **(S. 2903)** hitamına kadar milli ordular Pekin etrafında kalabilirse o zaman her halde Rusya'ya tabi olmaktan sabık "Kanton" dan geri kalmayacak bir merkezi hükümet re's kara getirilmesi tecrübesi yapılacaktır.

Esasen "Yen", "dolar" ve "lira" gibi muhtelif şekillerde te'diye eden "Toçunlar" lar (askeri valiler) "Feng Yü Hsiang" ın Moskova'ya dost milli ordularına merkezi bir taarruza hazırlanıyor.

İlk yürüyüş bugünlerde başlayabilir. Bu sebeple tam bu sırada Ruslar için Çang Solin ile bir ihtilaf ortaya çıkarmak keyfiyeti zamanı gelmiş bulunuyor. Bu suretle Ruslar Çang Solin Mançurya'nın şimalinde işgal edecekler ve cenubda Çili ve Hunak üzerine taarruz için perleşen guruplara karşı Rusya'nın dostları kendilerini daha kolay müdafaa edebileceklerdir.

Bu şekilde bütün ihtilaf Moskova'nın akid devletlere karşı Çin'de hakimiyet uğrunda ihtiyar ettiği büyük harbin yalnız bir safhası fakat şiddetli bir safhası add olunabilir.

Bu sırada Sovyetlerin Çin'in tamamiyyet mülkiyesi\ melekiyye zemini ve Çin milliyetperverliğinin dostu rolünü feda etmeyeceği de bir hakikat olarak add olunabilir.

Harbçi ihtilatatı her halde mevzu bahis olamaz. Bunu **(S. 2904)** Çin generalleri kendi aralarında hal edeceklerdir. Hatta Çang " İvanof" u serbest bıraktı.

Bununla beraber bu hadisatın devletler menafini üzerinde de kuvvetle müesser olduğu vazıhan gözükmektedir.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Rusya Çin'e Vadeli Bir Ültimatom Veriyor, Numara: 182,4 Şubat 1926, ss.2904-2907

Rusya Çin'e Vadeli Bir Ültimatom Veriyor[306]

24 Kanunusani tarihli "*Hamburger Fremdenblatt*" gazetesinden:

İktisadi şarkta ahval o kadar gergin bir şekil aldı ki artık ecnebi devletlerinin de iştirak edeceği harblerin hudusu gayrı mümkün görünmemektedir. "Feng" in siyaset hayatından çekilerek Moskova'ya seyahatini ve "Çang Solin" siyasetten el çekmesini bildiren şayialar muvacehesinde bir muamma karşısında bulunuyorduk. Fakat bu aralık tekzipler ve bazı yeni hadiseler vaziyeti tenvir etmiştir.

"Çang Rusuin" in mevki kendi maiyet rüesasından birisine karşı mevkiden\mukad\mukıd kapıları önünde istihsal ettiği zafer anından itibaren her\herr\hir vaktinden fazla kuvvetlidir. O daima, kendisine en son zamanlara kadar hiç olmazsa bilvasıta zahir olan Japonya'nın gözdesi kalmıştır.

(S.2905) Yeni general zaten artık "Çang"ın i'tilasından ecnebi kudretlerin gönüllü bir hıdmetkarı olan "Wu Peifu" un henüz bilinmeyen sebepler taht tesirinde Mançurya'daki eski rakibine karşı duyduğu kini unutarak harbi de muvakkaten bertaraf ederek onunla "Feng" e karşı müştereken hareket arzusunu güttüğünü şüphesiz gösteriyor. Halbuki daha kısa bir zaman olana kadar "Feng" bir dereceye kadar Pekin hükümet merkeziyesiyle müsavi tutabiliyorduk.

Bunların her ikisinin de mıntıka-i nüfuzu vasıtı Yang-Çe-Kiyang da Wu Peifu ile Mançurya'da "Tiyenzin" e kadar uzanan "Çang Solin" mıntıkası arasındadır. "Çang Solin" in sahib olduğu mıntıka bugünkü ihtilafın merkezi noktasında bulunan şark demir yolunu ihtiva etmekte ve cenub hattıyla hem hudud bulunmaktadır. Bu hat marşandiz sevkiyatını doğru "Vladivostok" a imtidad ettireceğine cenube doğru nakl eylemektedir.

Son zamanlarda General "Feng Yü-hsiang –Feng Yuxiang" Hristiyan general namıyla maruf olan, gittikçe fazla bir emniyetle Rus menafii mümessili olarak add edildi.

Hakikaten de son zamanlarda vaki' hadisattan ancak "Feng " in Moskova ile çok sıkı bir

[306] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Rusya Çin'e Vadeli Bir Ültimatom Veriyor", Nr: 182, 4 Şubat 1926, ss.2904-2907.

münasebette bulunduğu istihraç edilebilir.

(S.2906) Halbuki Çin milletinde hükümetten maada bir de amele ve asker meclisi tarafından idare edilen Kanton'un cenub şarki köşesini istisna edersek, Bolşevik fikirlerinden ricat emareleri vazıhan tezahür etmektedir.

Hatta bu ana kadar Rus yardımlarını hoş gören milliyetperver mahafil bile Moskova muharrik\mahrek müşevvikleri aleyhine bir hükümet teşebbüsünü tenmiye etmektedirler.

Tam bu sırada Çiçerin'in Pekin hükümet merkeziyesine, "Çang" tarafından Rus Şark demiryolu müdürünün tevkifi dolayısıyla, verdiği kısa vadeli ültimatom bu kaynayan vaziyet içinde bir bomba gibi patlıyor.

Her ne kadar bu ültimatomu derhal Rusya'nın askeri müdahalesi takib edeceği iddia olunmazsa meselenin müsalemetkar bir tarz tasviyeye müncer olması, mesela usulüne müracaat keyfiyeti de çok baid –l –ihtimal bulunuyor.

Pekin'de "Tuvang Şy Yuvis" hükümeti mareşallerin müzaheretinden mahrum olduğu taktirde askeri hiçbir kuvvete sahib bulunmayacaktır. Çang Solin ise Rusya'ya mesa – sahib bulunmayacaktır. Çang Solin ise Rusya'ya müsaade-karlıktan başka herşey beklenebilir.

Fakat en haiz ehemmiyet mesele bir taraftan Moskova hükümet merkeziyesine kırmızı kıtaatın müdahalesini temin edecek bir tesadüfün gayrı müsaid gelmemesi, diğer taraftan da Japonya'nın resmen icabında Mançurya'daki menafi ticariyesini muhafaza hususunu bi'z- zat deruhte edeceğini bildirmiş bulunmasıdır.

(S.2907) Bu sebeple Rusya ile Çang arasında müsellah bir ihtilaf imkanlarını kayd ihtiyatla telakki etsek bile Çin kargaşalığı arasına sokularak faal ecnebi müdahaleleri şeklinde tebarüz büsbütün yeni bir vaziyet mevcudiyetini de unutmayacağız. Bununla beraber Japonya ile Rusya'nın ne dereceye kadar el ele çalışabilecekleri meselesini son imkan olarak bir tarafa bırakalım.

Çünkü Çin'de Karahan'ın inkişaf faaliyetinden maada "Kop" Tokyo'da ateşli bir faaliyete geçmiş bulunması şüphesiz add olunabilir.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
Çek- Slovakya ve Sovyet Rusya, Numara: 184, 7 Şubat 1926, ss.2941-2942

Çek- Slovakya ve Sovyet Rusya[307]

"Mir" Gazetesinin 1 Şubat 1926 tarihli nüshasından:

Çek-Slovakya mevcut fırkalarının hemen kafesi Sovyetlerin tanınması lehine beyan mütalaada bulunmuşlardır. Sovyetlerin tasdiki neden ileri geldiğine dair çok – Slovak halka (Katolik) fırkasının naşir efkarı olan "Lidovelisti" nam gazetesi berveciati esbab ve delail serd etmektedir:

Tasdiken adem vukui için gösterilen esbab ihtilakiye esassızdır. Hukuken Rusya'yı tanımak hakikaten ve fiilen mevcut olan bir şey kabul ve tasdik etmek demektir. Komünistlerin Moskova'da mevki iktidarda bulunmasına teessüf edebiliriz. Fakat bundan bir şey çıkamaz mademki biz Rusya ile temas etmek istiyoruz zaman idareyi elinde bulunduranlarla görüşmeliyiz. Sovyetlerin sükût etmesi günden güne duçar za'f\ zı'f olmaktadır. Bolşevikler, programlarından büyük fedakârlıklar yaparak hayat ameliyenin ihtiyacatına tevafık hareket etmek, sermayeye, Mülkiyet ferdiyeye ve serbesti-i ticarete müsaadatda bulunmak suretiyle harsi (hars) iktisadi vaz'iyyetlerini kafi derece tarsin ettiler. Askerlik nokta-i nazarından bugün Rusya dünyanın diğer devletlerinden çok **(S. 2942)** daha iyi hazırlanmış olduğundan bir müdahale-i ecnebiye varid değildir.

Diğer cihetten memalik ecnebiyede ve gerek Rusya'nın dahilindeki muhalefet pek zayıf ve müteferrik bir halde bulunduğundan ciddi bir şey, yapmaktan tamamen acizdir. Sovyet hükümeti bugün her zamandan ziyade kuvvetlidir. Hesabımıza gelsin gelmesin o idame-i mevcudiyet edecektir.

Rusya ile münasebette bulunmak ister isek ona müracaat etmeliyiz. Tasdik keyfiyetine aleyhtar olanların muhalefeti de samimiyetten aridir. Rusya'nın en büyük düşmanları İtalyan diktatörlüğüyle iftihar edenler değil midir? Muhtaç olduğu memleketlerle temas ve münasebatta bulunmak için bizim tasdikimize müftekır olmadığı gibi biz Moskova'ya bir sefir göndermekle onun mevkiini hiçte tahkim edecek değiliz. İktisadiyat nokta-i nazarından ise Rusya'dan ziyade biz münasebat siyasiyenin tesisinde menfaattarız. Tasdiki ta'lik etmek, Avrupa'nın iktisaden ihyasına mani olmak ve memleketimizin

[307] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Çek- Slovakya ve Sovyet Rusya'sı ", Nr: 184, 7 Şubat 1926, ss.2941-2942.

amele sınıfımızın menafini ihlal ve azrar\ızrar eylemek demektir.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Şark Meselesi, Numara: 186,9 Şubat 1926, ss.2963-2970

Şark Meselesi[308]

Son gelen "Döyçe Allgemeine Çayton" dan:

Türklerin er geç Avrupa'dan atılması ve Ayasofya'ya hilal yerine salib asılması keyfiyetini üç buçuk asır kadar beynelmilel siyasetçe bir kaziyye ve mütearife şeklinde telakki olundu.

Yalnız ne "zaman" ve "nasıl" şüphelerle halini\halli bekleyen bir muamma idi. Sonuncu sual çok daha ağır bir mukadderat meselesi ihtiva ediyordu.

"Türk mirasına kim konacaktı?"

Halbuki bu günkü vaziyet meselenin çok yanlış telakki edildiğini ve bunun bir mütearife olmaktan çok uzak bir hayal olduğunu isbat eyledi.

Yine bugün tahtında tercihen baladaki mana görülen "mesele-i şarkiye"nin mebde-i çok eski zamanlara kadar rücu' eden ve bugün de hala hallini bekleyen "şark meselesi" binlerce senelik inkişafına yalnız bir safha olduğunu gösteriyor.

Yunanlılar uzun zaman atalar denizi sahillerinde Atalar Denizi sahillerinde İranlılarla bahr sefid adalarında Kartacalılarla mütebeddil bir tali' harble çarpıştılar.

Ancak Makedonyalılığın "Helas?" kudret ve medeniyetini **(S.2964)** birleştirildiği zaman İskender seferinde şark meselesinin şümulü bir halli tecrübesi ilk defa yapıldı.

Bu bilhassa bir şark- garp tevhidi şeklini alan bir tecrübe olmuştu.

İskender hakimiyetine iki yüzlü bir hüviyet vermek istiyordu. Bu garbe doğru Yunanca ve şarka doğru "oryantal" bir veçheye malik bulunacaktı.

Gerçi İskender'in çok genç vefatı ibdanın çok az müddet yaşayabilmesini mucib oldu ise de bu siyaset medeniyette asırlarca bir "İskendercilik" suretinde müesser oldu ve müteakip devre-i tarihiyelerde daima akisler buldu.

Şark meselesinin ikinci safhası "Hamilkar\Hamilcar"[309] ve "Hannibal\Annibal"[310] ın geçici faaliyet ve muvaffakiyet azimelerinden sonra Yunanlılar Cumhuriyetinin ? nihayet bulan Roma-Kartaca harbidir.

[308] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Şark Meselesi", Nr: 186, 9 Şubat 1926, ss. 2963-2970.
[309] Hamilcar Barca Kartacalı komutan ve devlet adamı.
[310] Kartacalı politikacı ve general.

“Diadoklar” Romalılara arz teslimiyeti takip etti.

Esasen Roma imparatorluğu şark meselesinin bir halli tecrübesi hüviyetini taşımıyordu.

O daima silah elde şarkın durmaz bilmeyen taruzlarına mukabele etmek mecburiyetinde bulunan bir hüküm\hikem\hakem vastut imparatorluğu idi.

Mamafih o şarka değil Hristiyanlığın fikri kudretine ve Cermenliğin gençlik cevvaliyetine mağlup oldu.

(S.2965) Fakat şarkta iki defa evvela Hunlar sonra Araplar vasıtasıyla dünyanın tebdil şeklinde amil ve müesser oldu. Şelon Dile Sur? “Puvatya“ ve “Japonya” harb sahalarının hemen hemen 300 kilometrekaredir. Birbirinden uzak bulunduğu düşünülürse Avrupa’yı istila eden Gündüzler memleketi kitlelerinin dehşeti bütün azimetiyle göz önüne gelir.

Kovin Vasti? ibtidalarında şark meselesini Bizans devletinin yardım şark yardım garp siyaseti ile hal etmek için yaptığı yeni teşebbüs te ancak bervech bala hakikat ile münasebetdardır.

Şarki Romalılar bilhassa bir taraftan İslam’a diğer taraftan garb Hristiyanlığına vaki2 zıddiyet taht tesirinde bu tecrübe esnasında daima muvaffak akl ve hakimiyet hareket etmediler.

Fakat belki de asıl bu sebeple onlar çok mahir, çok mütehammil ve mukavim bulundular. Onlar siyasetlerinde fevka’l – hadd “elastiği” idiler. Ve bu sebepledir ki hükümdarlığı, bir taraftan Avrupa tacdarlarıyla peydayı sıhriyyet diğer taraftan kızlarını Müslüman sultanlara tezvic eden bu devlet hemen hemen bin sene zamanın fırtınalarına mukavemet ve hiç olmazsa kendi hududları dahilinde şark meselesine oldukça bir sükunet bahş edebildi. Tabii bu sükûnet hiçbir zaman tam değildi.

Çünkü garbde İspanya’da Hristiyanlarla Müslümanlar dehşetli **(S.2966)** bir mücadeleye girişmişler ve bu harb cenubi İtalya ile bahr sefid adalarına nakil olunmuştu.

Bu ise yalnız T Sicilya’ya uzanılmasını değil Norveç muharebelerinin Bizans hizmetine girmesini de mucib oldu.

Toromanlığın ve İtalyan cumhuriyetçileri salibcilerin çok az yaşayabilen ve İslam’ın iftirakından istifadeyi istihdaf eden tecrübelerinde amil ve mahrek\muharrik unsurlar oldular. Kurun ve saltanatın son iki asrında iki yeni şark kudreti garble temasa geldi.

Evvela hemen hemen bütün Asya ve Avrupa’da Rusya ile Macaristan’ı istila eden Moğollar saniyen Osmanlılar taht idaresinde bir sıra vasati\vusta ve garbi Asya devletlerine yüzlerce sene icrai nüfuzdan sonra Bizans ile ağır bir mukadderat harbine giren Türkler.

Çengiz Han ihtilafının "Sarmatya" kısım memleketlerinden Rusya meydana geldi. Esasen Rusya'nın ileride İskender ve Bizanslıların iki yüzlü siyasetini tekrar canlandırması ve bu vasıta ile Avrupa ve Asya'nın büyük bir kısmını taht hakimiyetine girebilmesi her halde ancak bu asale raci' bulunmaktadır.

Diğer taraftan Türkler nihayet İstanbul'u zabt etmişler ve bu suretle uzun bir zaman Avrupa'nın cenub şarkiyesi hilal hakimiyeti önünde boyun eğmişti.

İkinci Mahmud'un bu muvaffakiyetinden az sonra son Endülüs **(S.2967)** krallığının El Hamra'yı[311] terk mecburiyetinde bulunması ve İspanyalılarla Portekizlilerin ilk defa olarak muzaffer silahlarını karşıki Afrika sahillerine nakil etmeleri ve Sokıncıların? Ümid Burnu etrafındaki deniz yolunda kah müsalemetkar ashab ticaret hüviyetinde kah da harbci teşebbüslerle bahr muhit Hindi sahillerinde mühim mevaki' üzerinde ihraz hakimiyet eylemeleri garib bir tesadüf idi. Bu suretle kurun cedide ibtidallerinde ibtidallerinde şark meselesi tuhaf bir şekle girmişti.

Bir taraftan Portekizler ki sonraları onun ayak izlerini Felemenklileri, Fransızlar ve İngilizler takib ettiler. Gündüzler memleketine satvetde eserini gölgede bırakacak bir taaruz siyaseti mukaddimesi yapıyor, sonraları Rusya tarafından şimali Asya'nın azm istilası vaki' oluyor. Ve Avrupa'nın bütün diğer kısmı ise ancak bütün kuvvetinin sarfıyla Türk tehlikesine karşı devirerek bunları nihayet Viyana kapılarında durdurabiliyor.

Viyana'nın ref' muhasarası ve bunu kısa bir zaman sonra takib eden durdurulmaz zannolunan Türk kudretinin bükülmesi sonra "Rus" " Janos " un Avrupa veçhesini Asya'ya tercih gayesini güden veya da tasarlayan "Büyük Petro'nun" ortaya çıkması bizim mukaddimede "mesele-i şarkiye" namını verdiğimiz şark meselesi devresine bir mukaddime teşkil etmiştir.

Slav ittihadı, Balkan milletlerinin halası hep bunun alamet fırkalarıdır.

(S. 2968) Bunun yanında garb devletleriyle Rusya'nın Afrika ve Asya'da gittikçe ilerleyen istilaları, bazen tehlikeli rakib devrelerine dahil olarak, devam ediyor ev nihayet harb umumiyeden biraz evvelki zamanlarda Almanya'da bir taraftan Türkiye'nin hamisi diğer taraftan Bağdat demir yolu projesinin müessesesi ve yükselen bir deniz kudreti olarak plana dahil oluyor. Fikirleri için de büyüdüğümüz ve zihniyeti elan çok defalar zaman telakkilerinde aksi bulan şark meselesinin bu devresi artık nihayet bulmuştur.

Esasen bu bir taraflı olarak harb umumiyeden evvel vaki' olmuştu. Çünkü Balkan harbleri bu kanlı şebeh\şibh\şübeh ceziresi şark meselesi daire-i hududundan ihraç ve oradaki

---

[311] El-Hamra Sarayı, İspanya'nın Endülüs bölgesindeki yer alan saraydır.

milletleri tamamen Avrupalılığa iade etmiş ve şark ile son rabta olarak yalnız Türkiye'nin Terakkiye ve İstanbul'daki mevkii bırakılmıştı.

Tabii harb umumiyenin neticeleri çok daha şümulidir oldu.

Bununla yalnız rakib Habsburg Romanov hanedanları sıkılmadı. Garb devletlerine de çok faik bir mevki hazırlanmış oldu.

Mamafih bu sonuncu, şarkta şamil olan beyaz ırkın kesr itibar ve nüfuzu ile çok halel-dar oldu.

Harbi takib eden onlar bu son vakıayı kudretle tezahür ettirdi. Hatta bizzat İngiltere epey bir zaman kendi Hindistan'ında muhatarada gözüktü. Mısır'ın istiklali de bu vakıanın semresini teşkil eder.

Nihayet Mustafa Kemal'in Yunanlılara karşı kazandığı kahir zafet **(S.2969)** ve Lozan sulhu ile Türklerin Avrupa'dan atılması ve Ayasofya'ya tekrar salib telakki itikadlarının katiyen birer hayal ham olarak tezahürüyle Avrupalılığın şarktaki mevkii ciddiyetle muhataraya (muhatara) girmiş göründü.

Bu defa dünya ihtilali mefkuresini takib ederek Çarlığın "Avrupa- Asya " iki yüzlü siyasetine rücu' eden Rus Bolşevizm'i garb devletlerinin bilhassa İngiltere'nin mevkiini sarsmak her şeye tevessül etti ve hala ediyor.

Bugün Avrupalılık şarkın neresinde mevkii uğrunda çarpışmak mecburiyetinde bulunuyorsa, misal Fas, Mısır, Suriye ve Çin düşünülsün, orada Bolşevik mümessillerinin az veya çok roller oynadığı sabit oluyor.

Bu iki vecheli Bolşevik siyaseti yanında her ne kadar bununla daima el ele yürümüyorsa da, Ankara'da dahi Avrupa ve şark meselesinin aynı şekilde bir muamelesine adem temayül gösterilmemektedir.

Mustafa Kemal ile refika-i mesaisinin garblileşme siyaseti herhalde tamamen ciddi bir mahiyet almıştır. Bunu eski Türklüğe karşı alınan şiddetli vaziyette göstermektedir.

Aynı zamanda hilafetin ilgası ve Osmanlı hanedanının iskatıyla\ıskat Abdülhamid ittihad İslam yer ve jullerinin feda edilmesine de şüphe etmeğe bir sebep yoktur.

Yalnız şayet İngiltere ile Musul ihtilafı yakında mütekabil bir müsaade karlık hal edilemezse Türklerden, kendilerine **(S.2970)** Gündüzler memleketinin her tarafından el uzatan İslam istiklali taraftarlarını red etmek kolay kolay beklenemez.

Yahud da diğer taraftan bilakis İngilizlerle bir anlaşma Rus münasebetini ihlal ederse ve bu taktirde Türk siyasetinin Asya veçhesi evvelkinde fazla tebarüz etmek mecburiyetinde bulunacak olursa Türk milliyetperverliği Turan ittihadı programı ile daha açık bir tarzda meydan siyasete atılacaktır.

Bu sebeple bugünkü şark meselesinin merkez seklemt bir taraftan Londra–Ankara münasebatında, diğer taraftan Rusya ile Türkiye ve diğer müstakil Asya devletleri bilhassa Çin, Afganistan ve İran gibi son zamanlarda mağlum canlı hadisata sahne olan devletler arasındaki münasebatda mevzudur.

Bu anda Fas'taki vaziyet askeriye müstesna olmak üzere birçok hadisat artık şark istiklal hareketi inkişafının daha yavaş bir seyre tabi olduğunu göstermektedir.

Bu suretle müdafaa vaziyetine sokulan garb devletleri kudret amilleri az evvel gözüktüğünden daha iyi bir surette kendilerini taarruzdan vikaye edebileceklerdir.

Bununla beraber bu hususta henüz emniyet kesb\kisb olunamaz. Çünkü hali hazırda şark meselesi müteaddid meçhuli muadeledir.

Burada meçhulleri Moskova, Ankara kabil\kabul ve Tahran rical siyasiyelerinin amal ve maksadından sarfı nazar çok güç edilebilen Çin ve garp sınıf muhtelifesinin halet ruhiyesi ve sonuçlarından bilhassa Mısırlılarla Vehhabilerin mefkureleri de teşkil eylemektedir.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Çin'de Sovyetler Aleyhine Tedabir, Numara: 186,9 Şubat 1926, ss.2974-2976

Pekin'de Sovyetler Aleyhine Tedabir[312]

1 Şubat tarihli (Times) gazetesine bir gün evvelki tarih ile Pekin muhabir mahsusu tarafından gönderilmiş telgrafnamedir:

Pekin:

Kızıl emperyalistlik aleyhine federasyon ünvanlı bir heyet teşekkül etmiştir: Bu heyet tarafından neşredilen beyannamede (Kızıl emperyalistlik), (Beyaz emperyalistlik) daha mı az layık muahezedir suali soruluyor. Bu beyannamede dermeyan olan müddeayata göre Kızıllar Mançuya'yı ele geçirmişle, (Kwun Tong?) da mevki' iktidar ve nüfuzu zabt etmişler, Katon hükümetini Sovyet hükümetinin bir şubesi haline koymuşlar ve Çin'deki ameleyi, talebeyi baldırı çıplak takımını adeta satın almışlar. Beyanname Mançurya ahvalinden de bahs ederek "Kardeşler" haydi her birden kıyam" kızıl emperyalizmi" başımızdan atalım çünkü bu esma sığınılarak Çin'de birçok kabahatler icra olunuyor. " denilmektedir.

Çin talebesinden bir kısmı üzerinde bu kuvvetli sözlerin icrai tesirler görülmüştür. Bazı Çin talebesi, ahiren İngilizler **(S.2975)** aleyhine zuhur olan çok şiddetli husumetin de merkez vazifesi görmüş klasik darülfünun civarında toplanarak, Çin milleti Japon Rusya tecavüzatı tehlikesine karşı intibaha davet eden birçok beyannameler neşr edilmişlerdir. Aynı zamanda Rusya'nın Çin elçisi (Karahan) ile Japon elçisi Mösyö (Puşizava) ya da müracaat edilmesi takarrür eylemiştir. Fakat bu tekalif reye konulunca hazır bulunan Çin radikalleri (yani Bolşevik taraftarları) Sovyet Rusya'yı Japonya ile aynı sınıftan id\ idi. İle mümkün istinkaf eylemişlerdir. Radikaller içtimaından çekilmek teşebbüsünde bulunmuşlar, bunun üzerine talebe arasında iyice büyüyecek bir münazaa zuhur edip radikal güruhundan dört kişi yaralanmış ve tekalif vakıada kabul ve tasvib edilmiştir.

Filhakika Çin matbuatı Ruslar hakkında geçen sene İngilizler aleyhine vuku' olan son derece şedid neşriyatta bulunmamakta iseler de bütün Çin milliyetperverlerinin Rusların şarki Çin demir yolları hakkındaki muamele ve protestolardan dolayı son derece münfail bulunduklarını gösteren alaim eksik değildir. Çin milliyetleri Rusya'nın da diğer garb devletleri gibi Çin hükümetini hakimiyet altına tutmak istediği neticesine varmakta ve

[312] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Çin'de Sovyetler Aleyhine Tedabir", Nr: 186, 9 Şubat 1926, ss.2974-2976.

Sovyetlerin evvelden beri Çin'e karşı her türlü menfaat hususiyeden ari muavenet gösterecekleri hakkında vermiş oldukları teminatı **(S. 2976)** şüphe ve teredüdle telakki etmektedirler. Bu sebepten –Bolşeviklik haiz oldukları itibardan haylice kayıb etmiş (Kuomintang) yani ihtilal fırkasının yalnız cenahı tarafından muavenet ve muzaheret görmekte bulunmuştur. Mazahirlere \mezahir\muzahir\müzahir ilaveten Rusya'dan muavenet nakdiye gören daha bir takım anasırda zikir olunabilir.

Birkaç gün evvel "Pekin" de işitilen boru ve askeri li çiaskeri muzika sesleri ümid edilen netice-i faaliyeye vasıl olmadı. (Chang Chulin) biraz geri çekildi. (Li Çing Lin) ise de ileri gitmedi. (Wu Peifu) de küçük bir mağlubiyete uğradı. Mamafih ahvalden haberdar olan Çinliler hükümet idaresini kurtarmak ve umur hükümeti tanzim edebilmek için müttehid bir hareket askeriyenin karib el-vuku olduğunu söylüyorlar. Hareketin b u ana kadar teehhürü milliyetperverler ordularının fazla kan dökülmesine verilmeksizin dağıtılabilmesi için uzun uzadıya müzakerat cereyan etmekte olmasına atf ediliyor.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
Moskova'da Na Kühhani (Kühhan\Kihan) Bir Tahavvül, Numara: 188, 11 Şubat 1926, ss.3000-3003

Moskova'da Na Kühhani (Kühhan\Kihan) Bir Tahavvül[313]

29 Kanunusani "Pester Lloyd" gazetesinden:

Zinovyev ve rüfekasının hezimeti neticeleri günden güne resmi Moskova gazetesi! "İzvestiya" sahifelerinde tebliğ edilmektedir. Sovyet hükümetinin en mühim tam ve kühhani\kiha bir tahavvül vukua gelmektir. Bu ana kadar "Zinovyev" gurubu tarafından işgal olunan Stalin - Troçki, gurubu samimi fırka dostlarına tevdi' olunmaktadır. Bu en kibar nazır mevkilerinin yeniden işgali ile üçüncü beynelmilel nüfuzunun biraz daha tezel ettiği ahsas\ehsas\ihsas ve garbın komünist **(S.3001)** komünist fırkalarına bu günden itibaren daha fazla kendi kuvvetlerine istinad etmek mecburiyetinde bulunduğu ima edilmektedir.

Şahsi kudret sahasında en mühim bir tebdil Zinovyev'in en samimi dostu ve kanaat arkadaşı " Kamenev 'in mesai ve müdafaa komiserliği riyasetinden uzaklaştırılmasıdır. Bu memuriyet bir Avrupa nazırı mevki ile aynı seviyede tutulamaz. Bu daima proleter diktatörlüğünün merkez teşkilatı olarak telakki olunur, daima diğer halk komiserliklerinin fevkinde bulunuyor ve bunun reisinin elinde Sovyet devletinin dahili ve harici siyaset istikametlerini temin eden ipuçları bulunuyordu. Böylece mevki Sovyet birliğinin en yüksek devlet mevkii olarak ad olunabilir.

İlk zamanlarda "Troçki" nin bu mevki ihraz edeceği söylendi. Fakat Rusya'da faik şahsiyetlere karşı adem itimad Troçki'nin eline bu derecede bir kuvvet teslim edilemeyeceği derin kökleşmiş gözüküyor. Bu sebeple şimdilik bu mevkiinin işgal edilmesi ve idare-i merkeziye riyasetinin halk komiserleri meclis reisine havale olunması karar-gir oldu.

Kamenev harici ve dahili ticaret komiserliğine tayin edildi. Bu onun bu ana kadar malik olduğu kudretin zıya'na\zaya mukabil çok zayıf bir tazmindir. Bu hakikat bilhassa kendisinin aynı zamanda da halk komiserleri meclis reisi vekilliği mevkiini de gaib etmiş olmasıyla daha fazla tebarüz eder. "Rikov" 'un **(S. 3002)** diğer iki vekilde vazifelerinden afv\afüvv edilere Berlin'e Troçki, Stalin gurubuna mensup iki zat getirilmiştir. En çalib

---

[313]E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Moskova'da Na Kühhani (Kühhan\Kihan) Bir Tahavvül", Nr: 188, 11 Şubat 1926, ss.3000-3003

dikkat ve hayret bir keyfiyet dahili Ticaret Komiseri "Şaynman?" ile Sovyet hükümeti maliye nazırı "Sokolnikov"[314] un da terk vazife ettirilmeleridir. Çünkü "Şaynman?" ve "Sokolnikov" bu ana kadar Sovyet devletinin en muktedir mütehassıs iki iktisadiyatçı siyasiyesi olarak tanınmıştı. Bilhassa "Sokolnikov" Rus komünistleri tarafından Sovyetlerin "vita" sı namıyla tevsim olunmuştu.

Bu iki şahsiyetin ani sukutu bilhassa her ikisinin de "Zinovyev" taraftarı olması ve daha fazla Rusya'nın da iktisadi selametinin ticaret ve sınaate yüklenen bağlardan tedrici kurtarılmasıyla olacağı kanaatini açıkça izhar etmeleri hasebiyle çok daha fazla hayret uyandırmıştır. Hususuyla Sokolnikov son kongrede ticaret hariciye inhisarının en fazla tazyik eden talimatın ilgası lehine hararetle idare-i kelam etmişti.

Mumaileyhin bu teklifi kongrede ekseriyete boyun eğmek mecburiyetinde kaldı. Ve bu suretle bu mağlubiyetin neticeleri tezahür etmek zaruretinde bulundu. En mühim hükümet mevkilerinin bu iki taraflı yeni işgali Rusya'da komünist fırkasının en yakın bir atide takib etmek istediği yolu çok bariz tenvir etmektedir. Köylü sınıfın siyaset mevzuu muvakki'nden muvakki'\mevki' siyaset amilliğine irtikası Moskova zimam-daran kudretçe gayrı kabil ictinab **(S.3003)** gözükmektedir. Mamafih bu hadisenin tahakkuku oldukça uzun bir zamana mütevakkıfıdır. Elyevm "Kremlin?" de bunun mümkün olduğu kadar tehir ta'vikine çalışılmakta, bununla beraber köylülerle açık bir kat' bir münasebetten ictinab edilmektedir.

"Zinovyev" düşmeğe mecburdu. Çünkü o ve rüfekası zengin köylü ce çiftçi sınıfına karşı açık bir harb vaaz ediyorlardı. Fakat köylü aleyhine bir siyaset ise, geçen senenin bütün tecrübelerinin açıkça gösterdiği vechle, çok kolay umumi bir köylü isyanını intaç edebilirdi.

Sokolnikov sukuta mahkumdu. Çünkü ticaret hariciye inhisarı, muzırr netaici bütün Kremlin siyasilerince çok iyi takdir edilmekle beraber Sovyet hükümetinin dahili piyasaya hakim bulunmasında ve köylü iktisadiyatını amil olan en kuvvetli bir silahı mahiyetinde bulunuyor.

Ticaret hariciye inhisarının ilgası ise köylü ve çiftçi iktisadiyatını iktisadi merkezlerinden ve yoldaşlar merkezinden müstakil bırakacak ve Sovyet kudretinin felaketengiz bir surette zayıflamasına sebebiyet verecektir.

---

[314] Grigori Sokolnikov, SSCB Maliye Komiseri, siyasetçi.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Zinovyev "Garbi Avrupa'da Komünizm" Hakkında, Numara: 189, 13 Şubat 1926, ss.3016-3019

Zinovyev "Garbi Avrupa'da Komünizm" Hakkında[315]

Son Gelen "Döyçe Allgemeine Çaytong" dan:

Moskova'nın "Pravda" gazetesi "Zinovyev" in 14. Fırka konferansında garbi Avrupa'da komünizm hakkında irad ettiği noktaya dair mafsal\mafsıl\mufassal\mufassıl bir tebliğde bulunmaktadır.

Zinovyev nutkunun başlangıcında 1920 -21 senelerinde garbi Avrupa'da en yüksek noktasına vasıl olan ihtilalci inkişaftan sonra kapitalizmde bir müddet devamı şeklinde bir tahminatla bed-bi-ane mütalaada bir hata oldu. Çünkü garbi Avrupa'da bir sıra iktisadi ve siyasi amiller bu istikrarın 1913 istikrarına nisbetle tam olmadığını göstermektedir.

İktisadi şarkta sermayedarlık nüfuzunun tenezzülü İngiltere'de iktisadi vaziyetlerin gayrı müsaid bir surette inkişafı, Fransa'da milli bir buhranın teşeddüdü, Almanya'da Dawes Planı tesiri ile münasebet-dar iktisadi bir tedenni ve nihayet Lehistan'daki iktisadi felaket bu hususta büyük ehemmiyeti haiz en şayan dikkat amillerdir.

Son zamanlarda bilhassa Almanya'da sermayedarlığın istikrazından **(S.3017)** çok bahs olundu. Bu ise Almanya'nın 1923'de doğrudan doğruya ihtilalci bir inkılab tehlikesiyle tehdid edilmesi nazar-ı dikkate alındığı takdirde gayet tabiidir. Aynı zamanda bugünkü vaziyetle 1921-23 enflasyon devreleri fark bu mukayese ile Almanya'da iktisadi bir inkişaf teşebbüsünü mümkün kılacak derecede barizdir.

Fakat 1925-26 sene döneminde iktisadi ihtimaller ne mahiyettedir? Sualini soralım. Almanya'nın hali hazırdaki müdhiş bir iktisadi buhran alameti taht tesirinde bulunması keyfiyeti çok vazih bir surette görülmektedir. İşsizlikte günden güne tezayüd edilmekte bulunuyor.

Bunlara Locarno ile münasebet-dar hükümet buhranı ve siyasi fırkalar dahilindeki iftirakta inzimam edilmektedir. Almanya'da bundan maada gelecek senenin ağır kış mevsiminin gayrı müsaid iktisadi vaziyet taht tesirinde birçok gürültüleri mucib olacağı da açıkça mevzu bahis olmaktadır.

Bu sebeple Almanya'da sermayedarlığın istikrarı katiyen zan olunduğu gibi kuvvetli bir

---

315 E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Zinovyev "Garbi Avrupa'da Komünizm" Hakkında", Nr: 189, 13 Şubat 1926, ss.3016-3019.

zemine istinad etmemektedir. Binaenaleyh bu noktaya da kemal sükûnetle bir istifham işareti vaz’\vuzıa’ olunabilir.

Zinovyev, komünist fırkasının garbi Avrupa’daki vaziyetini atideki adedlerle de tesbit etmiştir.

Komünist enternasyonali elyevm 55 fırkaya maliktir.**(S.3018)** Bunlardan “25”i meşruiyet kesb etmemiştir.

En kuvvetli komünist fırkası Almanya’dadır. Mezkur fırka Almanya’da 100 elli 160 binin a’zaya maliktir.

Tahminen 2500 sınaat müessesesinde fırka locaları vardır. Almanya’da komünist hareketinde hususi ve mühim bir rol oynayan al cephe mücadeleleri cemiyeti “100,000” azaya maliktir. Bunun yüzde ellisi komünist fırkanın mukayyed\mukayyid azasıdır.

Fransa’da komünist fırka azası tahminen “80, 000” baliğdir. Bununla beraber ihtilalci amele ittihadı “500, 000” azaya maliktir.

Buna mukabil teceddüd sınaatcilerinin ancak “400,000” azası vardır. İngiltere komünist fırkası azası “600” i bulunmaktadır.

Fakat bu fırkanın siyasi nüfuzu bu adet azlığına istinaden yapılacak tahminin çok fevkindedir.

İngiltere’de komünist fırkası azası geçen seneye nispeten”2000” nisbetinde tezayüd etmiştir. İtalya’da komünistlerin miktarı “25,000” bin ise de burada fırkanın faaliyeti meşruiyet kesb etmemiştir.

Fırkanın kuvvetlenmesi son intihabatta mensucat amelesinin yüzde “30” nun komünistlere ita’i rey etmeleriyle de tebettir.

Elyevm Çekoslovakya’da “100,000” teklifat tediye eden **(S.3019)** fırka azası mevcuddur. Fırka sınaatte de tahminen 1300 ve ziraatta 2500locaya maliktir.

Son fırka kongresine iştirak eden 230 murahhasdan yüzde seksenini fabrikalarda çalışan amele teşkil eylemektedir.

Komünist enternasyonalin kapitalizmin hali hazırdaki bu istiklal devresindeki en mühim ta’biyevi vazifesi, Zinovyev’in izahatına göre bir kitle fırkası olmak üzere mümkün olduğu kadar taraftar kazanmaktadır. Buna götüren en salim yol, bilhassa Almanya’da muvaffakiyetlere isal eden, birlik cephesi tabiyesidir.

Çünkü komünistleri sosyal demokratlardan ayıran divar aşınmağa başlamıştır. Sosyal demokrasinin inhilali gerçi yavaş yavaş vaki’ oluyorsa da gayrı kabil inkar terakkiler göstermektedir.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Çin Herc ve Merc, Numara: 190, 14 Şubat 1926, ss. 3038-3040

Çin Herc ve Merc[316]

1Şubat tarihli (Daily Telegraph) gazetesinden:

Pekin'den Bildiriliyor:

Çin bankerleriyle Çin hükümeti arasında bir itilaf vukua geldiği bir müddetten beri anlaşılıyordu fakat Çin bankerlerinin yeni sene masrafına karşılık olmak üzere Çin hükümetine 6,000,000 İngiliz lirasına baliğ olan bir istikrazda bulunmağa ne gibi şerait tahtında rıza gösterdikleri bugün bile suret katiyede mağlum değildir. Ancak şurası malumdur ki: istikraz senedatı yeni seneden sonraya kadar ihraç olunmayacak, o zaman da şimdi Çin itibar milliyesinin düşmüş olduğu müdhişdir ki müşkilatı açıkça gösterecek bir fiyatı yüzde sekizden iki senelik **(S. 3039)** faizi ihraç olunmuş olduğu halde yüzde 66'dan ziyade yüzde 60'a yakın bulunacaktır.

Çin ahval umumiye siyasiyesi hakkındaki malumat hiç muayyen\muayyin değildir. Burada bir müsademe, şurada bir muharebe vuku bulduğu hakkında zuhur eden şayialar ertesi günü pek nadir olarak teyid ve tasdik olunabiliyor. Fakat her hafta nihayetinde Sovyet aleyhtarlarının General (Wu Peifu) Mareşal (Chang Chulin) maiyetinde birleşmeye başladıklarını ilan eden işaretler daha ziyade nazar celb ediyor. İhtimal yakında Çin'de kızıllar propagandası aleyhine şiddetli bir aks amel göreceğiz ki: buda kısmen ihtilalin kuvve-i hafiyesini teşkil eden Moskova muavenet nakdiyesine nihayet verilmiş olmasından ve kısmen de Rusların Çin şark demir yolları meselesinde ittihaz ettikleri çok garip ve muğayir siyaset hareketinden tevellüd eyleyecektir. Bu hususta, doğrudan doğruya Sovyetlerin idaresinde bulunduklarına inanılan Çin kumandanlarının kuvve-i askeriyeleriyle bir şeyde muvaffak olamamaları büyük bir amil teşkil etmektedir. Elhasıl esbab hakikiye ne olursa olsun mesela Kanton gibi Sovyetlerin Çinlileri alet ittihaz ederek İngiltere aleyhine doğrudan doğruya adeta bir harb kesad etmiş oldukları bazı menatık müstesna olmak üzere bugün Çin'de Sovyetler aleyhine fark olunur aks bir amel vardır. Ve bu hareketinden dolayı İngiltere için bir ümid beslemekte tabiidir.

(S.3040) Elveyvm hükümferma olan mu'dil vaziyetin fark olunabilen amili işte budur. Bugüne kadar Çin'in en nihaye Rusya'ya tabi Sovyetler hükümeti halkasına girebilmek

[316]E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Çin Herc ve Merc", Nr: 190, 14 Şubat 1926, ss.3038-3040.

için nasıl hazırlanacağı Rusya tarafından adeta emr ediliyordu. (Rikov) yahud onun emriyle hareket edenler bütün Avrupa'yı ayaklandırmak ümidi kesince bütün saylarını ve ümidlerini şarka tevcih eylemişlerdi. Tabii şarkın her noktasında karşılarında en büyük düşman olarak İngiltere'yi buldular. İngiltere'yi örmek en zayıf noktanın ticaretine mümanaat olduğu fikrini taşıyan Sovyet hükümeti Çin'de bütün kuvvetiyle İngiliz ticaret aleyhine mücadeleye girişti.

Bugün Çin'de yeni bir aks amel başlamış olduğundan yakın zamanda Çin'de menafi ticariyesi olan bütün Avrupa devletlerinin ve ecnebi müessesat iktisadiyenin bu aks amel ile Rusya aleyhine mesaiye girişmekte vakt etmeyeceklerdi ümid olunuyor.

Bundan altı ay evvel bütün ecnebi devletleri Çin'de bu mahiyette bir tevhid mesaiye girişmeğe sevk ve ikna olunamazlardı ve belki o zaman bunun imkanı da yoktu. Rusya'nın asıl hücum noktası ad ettiği devlet İngiltere olduğundan şimdi hükümet ecnebiyeyi Rusya'ya karşı Çin'e muavenete ikna ve sevk vazifesi de İngiltere'nin uhdesine terettüb eder.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
Şark'ta Yıl Dönümü, Numara: 194, 18 Şubat 1926, ss. 3100-3104

Şark'ta Yıl Dönümü[317]

Son Gelen "Döyçe Allgemeine Çaytong" dan:

Geçen sene içinde Türkiye'den maada İran'da da eski vaziyeti alt ve üst eden inkılablar vaki olmuştur.

Osmanlı hükümdarlarının iskatından\ıskat tam iki sene sonra o zamana kadar başvekil mevkiinde bulunan Rıza Han'da Kaçar Hanedanının iskat\ıskat ve taht-ı Davos'u ele geçirmek hususunda kati adım attı.

Rıza Han işe daha ihtiyatkar başladı ve bilhassa 1925 senesinde onun İran'ın hakim mutlakı olmak gayesine adım adım fakat emniyetle yaklaştığını görüyoruz.

Son şah, hükümdarlık vazifelerini hafif meşreb bir surette suiistimal ile evvela " Sanremo" sonra da Paris'te ikameti tercih ve memleketi kendi mukadderatına ter etmesi dolayısıyla şayan itandır.

Esasen 1925 senesi Şubatında parlamentoda aldığı tedbirlerden Rıza Han'ın tedricen icrai kudreti şahsında cem' hususundaki arzu ve ameli tezahür ediyordu.

İsyan ile hükümete tehlikeli olmaya başlayan asi mahmure **(S.3101)** şeyhi aleyhine tevessül olunan tedabirin muvaffakiyetle neticelenmesi başvekil itibar ve kudretini takviye etti.

14 Şubatta Rıza Han parlamento tarafından başkumandanlığa irtika ederek sardar sepah unvanını ihraz eyledi.

Mahmure? emiri Şeyh Gazal Han habse girdi, şimal İran'da isyan eden Türkmenler süratle te'dib ve böylece kısa bir zaman içinde büyük zararlar ika' edebilecek Sovyet tahrikat faaliyeti izale edildi. Bunu müteakip Türkiye numunesine göre ıslahat birbirini takib etmeğe başladı. Haziran sonlarına doğru mükellefiyyet askeriye tebit ve bütün sunufun hukuk şahsiyelerini zamin kanunlar neşr ve yeni mikyaslar hakkında kanunlar yeniden tanzim edildiği bunlardan maada daha bazı ıslahat hakkında düşünülmektedir. Merkez idare Tahran'ı 24 Eylülden "27" ye kadar gürültülere boğan ve ve gözüktüğüne nazaran Bolşevik tahrikatına istinad eden tehlikeli şehir isyanı Rıza Han'ın azim ve kudretini ağır bir tecrübeye vaz'\vuzıa' etti. Bununla beraber müşarünileyh iğtişaşat

[317] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Şarkta Yıl Dönümü", Nr: 194, 18 Şubat 1926, ss.3100-3104.

sebeblerini vesile ittihaz ederek Kaçar Hanedanı iskat\ıskat ile bir hakimiyet temin edebilecek derecede tahkime muvaffak oldu.
Bu 21 Teşrinievvel 1925'de vaki' oldu. Ahmed Şah Paris'ten itirazda bulunuyordu.
(S.3102) Bundan birkaç hafta sonra Rıza Han kendisini Şah Rıza Pehlevi unvanıyla kral ilan etti.
Asıl veliaht son şahın biraderi Muhammed hasen\hüsn memleketten hariçte kalmağı ve Bağdat'a gitmeyi tercih etti. Sene nihayetinde vaziyet bu merkezde bulunuyordu. İran'ın iki hükümdarının mevkiinde kendisini nasıl bulacağını ve tahtı temin edip edemeyeceğini 1926 senesi gösterecektir.
Yeni şaha suikastlar yapıldığına dair İran'dan gelen haberlerle hakikate istinad eden etsin etmesin Rıza Pehlevi'nin ciddi\cedi\cedy ve bilhassa mutaassıb\müteassıb ruhani mahafil tarafından tenmiye edilen mukavemetlere maruz kalacağı şüphesizdir.
Kazaklıktan İran şahlığına çıkmak hakikaten gündüzler memleketinde bile bu kadar kısa zamanda vukui nadir bir tesadüf edilen bir hayat sürer.
1925 senesinde İran'dan daha az olarak hem hudud Afganistan'da iyi bir alaka celb etti. Memleketini kısa bir zamanda Avrupalılaştırmayı vazife ad eden teceddüd meraklısı emir azmine yerli halkı nezdinde bilhassa memleketin ücra köşelerinde tevellüd edecek adem memnuniyeti tehlikesini hesab etmemişti.
Hakikaten 1924'de Teşrinievvelde Host[318] mıntıkasında felaket -amiz bir tevessü' namzed bir isyan türemişti.
Emir Yakub Hanın oğlu Abdülkerim Han kendisini taht varisi olarak ilan etmiş, fakat hükümdar hazırın hüns tali'i **(S.3103)** eseri "Pencab[319]" polisi tarafından tam zamanında tevkif edilmişti.
Abdülkerim hanın planlarının icrası için İngiltere'den muavenet nakdiye elde ettiği şayialarının hakikat olup olmadığı bir tarafa bırakılsın.
Herhalde İngiliz matbuatı isyanın suret cereyanını büyük bir alaka ile takib ediyordu. İsyan nihayet kadiyaniler tarikati rüesasından bazılarının taşlanması ile hatime ermişti yukarıda da denildiği vecihle Emir han memleketine garbın müsmir medeniyetini sokmak hususunda sarf gayret eylemektedir. Müşarünileyh memlekete mühim bir miktarda Avrupalı mütehassıs getirtmişti bunlardan kısm a'zami birkaç seneden beri Afganistan'da çalışan mühendis ve doktor sınıfına mensubdur.
Bütün bunlar karşısında muhalla\muhalli mahakiminin İtalyan "Piperno" ve bu defa

[318] Afganistan'da bir vilayet.
[319]Pencab\Pencap, Hindistan'da alan eyalettir.

Alman “Stratil[320]“ mesailinde ihtibar ettiği tarz hareket çok hayretler uyandırmıştır. Bunlardan birincisi gaddarane usullerle öldürülmüştür.

İkincisi iki aydan beri mahbusunda inlemekte ve belki de emin olmayan bir at yolunda bulunuyor.

Bu istrasil Radi? meselesinde vaziyet hakkında bütün matbuat ve bilhassa gazetemiz oldukça tennure yarayan malumat vermişti.

Afganistan her halde mümkün olduğu kadar süratle müslim ve gayrimüslimi kanun önünde bariz bir surette tefrik eden, eski, **(S. 3104)** gayri mümkün şeriat kukuku yerine medeni devletlerin zaman hazır hukuku teamüllerine\teamül tetabuk edecek bir kanun meydana getirmekle çok iyi hareket etmiş olacaktır.

Afganistan bunu yapmadığı taktirde Afgan hükümetinin medeni dünyaya iltihak hususu için gelen bir kanaatle değil doğrudan doğruya çılgınca bir ihtirasın tatmini saikasıyla istiyor tarzında bir şüpheyi takviye etmiş olacaktır.

Her halde “Piperno” meselesinde İtalya hükümeti teşebbüsünden sonra İspanya’nın İstrasil Zavir? meselesine sulhçu bir suret hal arayarak az bir zaman zarfında Alman-Afgan semasındaki tehdidkar fırtına bulutlarını dağıtacağı farz olunabilir.

Bu iki vaziyetten sarf-i nazar İran- Afganistan muhatralı bir vaziyet mevzu bahis olamadığı taktirde buradan İran–Hind hududlarından Suriye- Filistin, Arabistan, Mısır hatta şimal Afrika’ya bakacak müdekkikin gözü önündeki levha büsbütün canlanacak ve başka bir şekil arz edecektir.

İslam dünyasının bu azim sahnelerinde geçen sene içinde çok ehemmiyetli inkılaplar tebdiller vukua gelmiştir.

Vasati Asya’da değil buradan bugün oldukça bariz bir şekle girmeye başlayan vakayi’ ihzar edilmektedir.

Bu vakayi’n teşkil ve tesirleriyle şark sene tetkikatimizin üçüncü ve sonuncu mukavelesi iştigal edecektir.

[320] Gustav Stratil-Sauer, Avusturalyalı coğrafyacı.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Türkiye'nin Cihan Siyasetinde Vaziyeti, Numara: 195, 20 Şubat 1926, ss.3112-3116

Türkiye'nin Cihan Siyasetinde Vaziyeti[321]

12 tarihli "Pester Lloyd" gazetesinden:

Dün siyaset hariyice Macar cemiyetinde sabık general konsolosu Peter Fon Moris bir vech bila\bela mevzu üzerinde bir konferans vermiştir.

Hatip evvela Türk ve Macar milletleri mukadderatındaki müşabehete celb dikkat eylemiştir.

Her iki memlekette hem derddir. Çünkü her ikisi de harb umumiyede gerek arazi, gerek nüfus itibariyle zayiat vermiştir.

Her iki memleket bugün hemen hemen devlet hayatına başlarken, **(S. 2113)** malik oldukları mıntıka-i asliyeye çekilmek mecburiyetinde kalmışlardır. Fakat yine her ikisi içinde, Türk milletinde inkişafı şimdiden başlamış olan yeni ve kudretli bir millet hayatına irtika ümidleri çok fazlasıyla mevcuttur.

Kücük Asya vaziyet coğrafyası cihan siyaseti nokta-i nazarından gayrı müsaiddir.

Çünkü o düvel muazzamanın alakadar olduğu sahalara sokulan bir – teşkil etmektedir.

Türkiye mukadderatıyla alakadar büyük devletlerin başında Rusya bulunmaktadır Petro zamanından beri buzdan ari denize mahreç\muhrec bulmak gayesi görmektedir. Bu sebeple harbden evvel Türkiye'ye karşı kah dostane kah düşmannane bir vaziyet almıştır.

Yakın şarkta Rusya'nın en mühim rakibi, şark siyasetinin en büyük gayesi Süveyş kanalı üzerinden Hindistan'a götüren yola hakim olmak keyfiyeti teşkil eden İngiltere'dir.

Bu yol Rusya'nın İstanbul'a doğru ilerlemesi halinde şimalden ve diğer bir devlet muazzamanın Basra körfezinde ihraz hakimiyet eylemesi ihtimaline binaen şarktan tehdid edilmektedir.

İngiltere Lozan muahedesinin şark karibdeki bütün rakib ve hasımlarına karşı muzaffer kaldı. İngiltere Mısır ile Hindistan arasında kara köprüsünün bir kısmını vücuda getirmeğe muvaffak **(S. 3114)**olmuş ve burada yalnız mütekabilen müstakil bulunan İran ve Afganistan devletlerinin teşkil ettiği kısım kalmıştır.

Türkiye mukadderatına müdahale arzusu güden devletlerden üçünsü Fransa'dır.

Süleyman Kanuni ile kapitülasyonları akd eden Birinci Fransuva zamanından beri Fransa

---

[321] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Türkiye'nin Cihan Siyasetinde Vaziyeti", Nr: 195, 20 Şubat 1926, ss.3112-3116.

Türkiye'de nüfuz ve hususi bir mevki kazanmağa çalışmaktadır.
Harbden evvel Türkiye'de "53000" talebeli 600 Fransız mektebi vardı. Bundan maada Fransızlar birçok şimendiferleri "komisyoner" sıfatıyla idare ediyordu.
Bir dakika bile hayat eseri göstermeyen Sevr Muahedenamesinde Fransa'ya Türk devletinin vasi' arazisi üzerinde, bunlarla beraber Kilikya'da da manda hakkı verilmişti.
Fakat Mustafa Kemal Paşa kılıncına müracaatla Fransızları bu mıntıkadan sarfı nazar etmeğe icbar etti.
İskenderun limanı ise Ankara muahedesi mucibince Fransız idaresinde kaldı. İtalya'da Sevr muahedesinde Türk Asya'sının bahri sefid ile nokta-i müntehası Aydın ve Konya hattı arasında bulunan bir kısmı üzerinde işgal ve idare hakkı kazanmıştı.

Fakat Mustafa Kemal Paşanın Fransız ve bilhassa Yunanlıları uğrattığı hezimete şahid olan bu devlet muazzama kıtaatını kati olarak menatık mezkureden geri çekti.
(S. 3115) Lozan muahedesinde İtalya On iki Ada ile Trablus'u muhafaza etti. Şimali Amerika da bazı teşebbüsler ve dini misyoner dolaysıyla Türkiye ile alakadardır. Hükümet müttehide esasen umumiyet itibariyle Türkiye'ye karşı dostane bir vaziyet almıştır. Almanya Türkiye'nin hem derdi olup mezkur memleketin harbden evvel iktisadi sahada, harb esnasında arazisinin müdafaası zemininde müttefiklerle birlikte yaptığı büyük mücadelede büyük bir alaka ile mütehassis bulunmuştur.
Hatib mumaileyh bundan sonra harb esnasında Rusya'daki Türklerde görülen çok yüksek hareket milliyeyi mevzu bahis etmiştir. Mumaileyh bir Türk paşasının Türkistan'daki seferlerini izah ve Bakü ve Sivas kongrelerini mevzu bahis etmiştir bunlar kendilerini Türkiye'ye çok yakın duyan milletlerin canlı ruh millilerine şahid ve delildir. Bu cazibe, nazarları şarka mün'atıf olan Türkiye'nin kurtulması ile tezayüd edecektir. Türkiye'nin tabii dostları olan Afganistan'a ve İran'a götüren yol serbest kalmalıdır. İşte bu noktada Musul meselesinin ehemmiyeti ve buna merbut Türkiye'nin iktisadi ve cihan nakliyat ve münasebatı alakası tenevvür\ tennur etmektedir.
Hatib nutkunun hitamında Türkiye'nin kendisini en asri medeniyet tesisatı ile medeni milletler camiasına sokmak hususunda gösterdiği bi misal hayret, gayret ve azmi takdirkar **(S.3116)** bir lisanla ifade etmiş ve sözlerini atideki kelimelerle nihayete erdirmiştir. Daima ileri giden Türkiye'nin kahramanı dür-bin dahi devlet reisi, reis cumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa'dır.
Müşarünileyh vatanını en büyük bir müzayakadan kurtarmış, devlet kimisinin dümenini demirden bir el ile kavramış ve onu yıkılmaz, na-mesbuk bir cesaretle gayesine doğru

tevcih eylemiştir.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
Küçük İtilaf ve Rusya, Numara: 195, 20 Şubat 1926, ss.3118-3120

Küçük İtilaf ve Rusya[322]

11 Şubat tarihli (Morning Post) gazetesinden:

Romanya'nın (Tamışvar) şehrindeki muhabir mahsusumuzdan bildiriliyor:

Romanya hariciye nazırı Mösyö (Duca)nın talebi üzerine Çekoslovakya hariciye nazırı Mösyö (Benes) ile Yugoslavya hariciye nazırı Mösyö (Nincic), küçük itilaf arasında vuku olan içtima hazırım "fevkalade bir içtima" add **(S.3119)** olunmasına muvaffak etmişlerdir. Çünkü Romanya'da yakında vaki olacak milli ve siyasi intihabat yüzünden mevcut olan vaziyet dahiliye Mösyö (Duca)nın Tamışvar içtimaına uzun müddet iştirakını gayrı mümkün kılmaktadır ve işte bu arz ettiğim sebebpten dolayı Mösyö (Duca) ile diğer iki hariciye nazırı bugün burada yalnız bir günlük bir içtima akdiyle iktifa ettiler. Mösyö (Benes), Sovyet hükümetinin hukuken tasdikine dair (Prag) ile (Moskova) arasında henüz katii bir şey cereyan etmemiş olduğunu söylemiştir. Müzakerat elan cereyan etmekte ise de iki tarafta yenik cihette bazı müşkilata tesadüf etmektedirler. Binaenaleyh ahiren bu hususta meydan almış olan bütün şayialar esassızdır.

Diğer cihetten Yugoslavya ricali de hükümetlerinin şimdilik bu hususta Moskova ile müzakerata girişmek niyetinde olmadığını söylemektedir.

Bu zevatın beyanatına nazaran, küçük itilafı teşkil eden devletlerden her birinin Rusya'ya aid olan taarruz harekatında tamamıyla müstakil bulunması hakkında mezkur devletler arasında takarrür etmiş olan şart elan tamamıyla mer'i bulunmaktadır.

Macaristan'da ahiren cereyan eden vakayi'i gelince küçük itilaf devletleri hariciye nazırları bu içtimada, Macaristan'da **(S.3120)** cereyan etmekte olan adliye ve parlamento tahkikatı bir neticeye müncerrtr bir harekette bulunmamağa karar vermişlerdir.

Şu kadar var ki: Macaristan'daki tahkikat resmiye Cemiyet Akvamın önümüzdeki içtimata kadar nihayet bulmazsa, o zaman Çekoslovakya hariciye nazırı Mösyö (Benes), Macaristan'ın (Trianon) muahedenamesini şimdiye kadar müteaddid hususatda ihlal etmiş olmasına Cemiyet Akvamın nazar dikkatini celb eyleyecektir

[322] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Küçük İtilaf ve Rusya", Nr: 195, 20 Şubat 1926, ss.3118-3120.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
Türk zaman\zeman ve Hall\Hill Hazır, Numara: 199, 24 Şubat 1926, ss.3171-3180

Türk zaman\zeman ve Hall\Hill Hazır[323]

Türkiye'den gasb edilen memleketler üzerinde bir tedkik

Son Gelen "Döyçe Allgemeine Çaytong" dan:

1904 senesinde Avusturya Macaristan ile Rusya arasında programı üzerinde itilaf olunmasına ve Makedonya teceddüd eserinin Avrupa'da tevlid ettiği canlı alakaya rağmen bunların Hristiyan milletlerin birbirini parçalamağa başlamışını bila\bela ihtiyar ve gayrı muntazır\muntazar bir surette bahs olunduğu zaman beynelmilel teceddüd anasırının vaziyeti hiçte şayan gıbta değildi.

Çünkü bu hadise çok iftiraya maruz kalan Türklerin umumiyetten umumiyete açtığı mücadeleye mani olmasa bile herhalde Avrupa murakabe anasırından çok daha metin bir birlikle kudretini zayıflata bildiğini göstermiştir.

İşte bu vaziyet ve bu his o zamanlar Makedonya'da faal bulunan ve katiyen mübalağalı bir Türk dostu olmayan bir Rus diplomatına ve Luther'in maruf sözünü "Türk olmadığı yerde onu icad etmelidir" tarzında tefsir ettirmiştir. Fransız Gabriyel Şarl tarafından zikir olunan diğer bir cümle de **(S. 3172)** büsbütün başka ve bazı nikatda daha yüksek ve vasi' fikir muhalifinden "Trier"[324] den nakil olunmuştur:

"Türkiye ölebilir fakat cesedi elli Avrupa'yı bir alt sariye gibi musalleb edecektir."

Tabii Fransız rical siyasiyesi bunu söylerken zamanında çok taraftar bulan Türkiye'nin, İstanbul'un Ruslaşması ile haritadan silineceği fikri ve kanaatini taşıyordu.

Fakat başka türlü oldu. Türkiye şimdi saf, milli bir Türk devleti olarak idame hayat eylemekte ve mülkünün Avrupa'daki bakiyesi fevkalade bir emniyet içinde gözükmektedir.

Gerçi bu hakikatle "Trier" iddiasının kaziyyesi münkazi olmuş veya da kuvvetinden kayb etmiştir. Fakat tali kısm yalnız Avrupa'da değil Asya ve Afrika'da da kısm a'zami itibariyle tahakkuk etmiştir.

Çünkü Türkiye'den ayrılan memleketlerde vaki' bazı hadiseler insana gayr ihtiyari "Türkler buralarda bulunsa idi bu veya şu mahazir tevellüd etmezdi " fikrini getiriyor.

Hakikatte bu tezahürde garib görünen "Türkler olmadığı yerde onları icad etmeli" sözü

---

[323]*Ecnebi Matbuatı Hülasaları*, "Küçük İtilaf ve Rusya", Nr: 199, 24 Şubat 1926, ss.3171-3180.

[324] Almanya'da bir şehir.

birçok hakikatler izhar etmiştir.
Bu evvela Balkan şube ceziresinde tezahür etmiştir. Türkiye'yi Balkan harbinde mağlub eden dört devletten zaferin semresini tamamen toplayabilen yalnız Sırbistan bulunuyor. Bu bile harb umumi **(S.3173)** sayesinde olabilmiştir. Harb umumi "Trier"in sözünü bariz bir surette tasdik etmiştir. Bugün bile Yugoslavya muvaffakiyeti arkasında ağır ve derin Makedonya meselesi yarası takayyuh\tekayyuh etmekte bir devamdır.
Bulgaristan'dan Bükreş ve "Nuvii?" de Balkan harbi zaferinin semreleri tamamen gasb olunmuştur.
Eğer 1913'de Makedonya'dan hilal uzaklaştırılmasıydı. Bulgaristan'ın istikbal ümidleri çok daha iyi ve Makedonya muhacereti dolayısıyla zebuni olduğu yön çok daha hafif olacaktı. Yunanistan Sırbistan'la birlikte Balkan harbinde herhalde ganimetin arslan payını almıştı. Yalnız bu muvaffakiyet, Yunanistan'ı hala fevkalade muzdarib eden ve Asya, felaketli küçük Asya sergüzeştini doğuran milliyetperver bir cereyana sevk etmiş ve bununla on seneden beri Yunanistan dahili siyasetler ve içtimaii karışıklıklar altında zebun olmuştur.
Dördüncü Balkan devleti, Karadağ'a gelince Türkiye'nin komşuluğunu gayb etmesi keyfiyeti kendisinin de inkırazını takib etmişti.
Arnavutluk için de, rüşde vasıl oluncaya kadar Türk himayesi devam etse idi çok daha iyi olurdu. Bu keyfiyet Arnavutların milli mülklerinin bir çoğunu acı bir surette gayb etmelerine ve birçok muzırr dahili ve harici ihtilafların husulüne mani olacaktı.
(S.3174) Balkan şebeh\şibh ceziresinde milli fırtınalar çok şiddetli bir devrededir. Bu sebeple bu, herhangi bir kimsenin Türki tekrar istediğini açıktan açığa izhar etmesine mani olmaktadır. Fakat bu menatıktaki ihtiyarlarla görüşenler eski iyi zamanların hazin akislerini duymuşlardır. Ve bu eski zaman kanlı şebeh\şibh cezire için birçok noktalarda Türk zamanıdır.
İngilizler ve Fransızlar Türklerden zorla aldıkları Asya menatıkında da vaziyet düvel muazzamnın Mezopotamya, Suriye, Filistin, Maverayı, El Şeria'[325]yı almağı kararlaştırdıkları ve buralarda Cemiyet-i Akvamdan himaye hakkını aldıkları zaman tasavvur ettikleri tarzda inkişaf etmemektedir. Fransa'nın Suriye'de maruz kaldığı müşkilat, ve az zaman evvel şahidi olduğumuz ve Paris'in fevkalade komiserinin tebdiliyle önüne geçmek istediği buhranlı vaziyet düşünülürse bila-\bela ihtiyar bunları Türklerin Cezal? Saraydan tamamıyla sarf-ı nazar sıkı sıkı değişen Fransız

[325] Şeria Nehri -Ürdün Nehri-Erden Nehri, Orta Doğu'da bir nehir.

kumandanlarından çok daha mahirane vaziyete hakim olabilecek bir surette halledebilecekleri meselelerden başka bir şey olmadığı kanaati gelir.

Yüzlerce senelik tecrübe ve bürokrasi ve militarizm hodperesti enaniyet ayrılmak hususi Türk vilayetlerine büyük, orta, küçük dini ve milli sınıf ve ünsiyyet ve itilaf ve bunlar başında bulunan dini ve dünyevi rüesayı şeyhleri, emirleri gayrı kabil taklid bir hilm\hulm\hulüm ve mahir bir usul ile **(S.3175)** idare ve ekseriyya kazanmak hususunda büyük bir kabiliyet bahş etmiştir.

Tabii bütün Türk valileri bila-\bela istisna bu kabiliyeti haiz ve bu raddeye malik değildi. Bu raddede ağır karışıklıklar, ve kanlı isyanlar intaç eden bazı azim hatalar yapılmıştı.

Fakat Suriye'nin Türkler idaresi altındaki tarihini umumiyet itibariyle göz önüne getirirsek bu idare bu gibi hadisat arasındaki fasılanın çok uzun olduğunu ve herhalde vasati\vusta olarak Fransa'nın da Suriye mandasını almasıyla husule gelen karışıklıklar arasındaki zaman gayrı kabil kıyas uzun fasılalar göze çarpacaktır.

İngiltere ön Asya hakimiyet mıntıkasında Fransızlar tarafından yapılan hataların bir çoğundan ictinab etmiştir. Bilhassa İngilizlerin Hindistan'da topladıkları tecrübe neticesindedir. Bununla beraber bu raddede Türk zamanını ile bir mukayese daima İngilizlerin lehine bir netice vermez. Birçok mesailde Türkler lehine fırkalar görülür.

Gariptir ki bu hakikat mali ve askeri meselelerde şamil bulunmaktadır. Halbuki yek nazarda bu sahada İngilizlerin Türklere çok faik olduğuna hükm edilir.

Mezopotamya vilayetleri Türkler zamanında Türk devlet hazinesi ile sultanlık mülkü idaresinin en mühim menba' varidatını teşkil **(S.3176)** eylemekte idi. Türkler bu memleketleri İran, İngiliz, Vehhabi düşmanlığına birçok asi Arap ve Kürt akvamına rağmen dahilen gülünç denecek derecede yine bir kudret askeriye ile idare usulünü kavramışlardı.

Abdülhamid zamanında altıncı Bağdat ordusu bütün imparatorluk ordularının en zayıfı idi. Bu ordu Osmanlı imparatorluğu ordusu hesab olunurken mevzubahis bile olmazdı.

Türkiye'nin Mezopotamya'yı taht nüfuz ve idaresinde tutmasında vasıta ve amil siyasiye muharat\maharet – yada arzu edilirse kurnazlık idi. Buna rağmen orada da mevzubahis isyanlar Suriye'deki kadar nadir ahvalindeydi.

Buna mukabil İngiltere Mezopotamya'nın zabtının daha ilk senelerinde orada kuvvetli kur'a silah ifradı\efrad muhafaza etmek mecburiyetinde kaldı. Öyle ki bu nihayet İngiliz maliye nezareti ve parlamentosunda müstemlekat nezaretine bunun böyle devam edemeyeceğini izah ettirecek kadar müdhiş masarif tahmil etmekte idi.

Irak krallığı ise mevcudiyetini bu bu dücce mülahazatına medyundur.

Bu suret hal herhalde Cemiyet-i Akvam esası düşüncesine istinad etmekte ise de mali nokta-i nazardan da eski idare-i askeriyeden çok daha az masrifi\musrif badı olmaktadır.
(S.3177) Buna rağmen buda bir zamanlar Türk idare makinesinin işlediği gibi hayr\hayyir kevrden ari bir tarzda faal olamamaktadır.
Türkler idaresinde kah burada kah şurada Bağdat'tan çok uzak mahallerde (şimdide olduğu gibi) ufak mikyasta Bedevi ve Kürd isyanları olurdu.
Fakat 1,5 sene evvel İngilizler ile yeni intihab olunan Bağdad meclis mebusanı arasında hadis ve Irak- İngiliz itilafının akdiyle Musul meselesinin hulle\hille tabi olan itilaf gibi bir ihtilafı Türk idaresi tarihi zamandan beri kayd etmemiştir.
Çünkü vali Davud paşanın 1830 senesindeki büyük isyanından beri Irak'ın Bağdad etrafında kısm vasatisi\vusta muti ve mütevekkil bir Türk vilayeti kalmıştır.
Ufak tefek karışıklıklar ve mukavemetler ise yalnız muhitlere münhasır\münhasır kalmıştır.
Mazi ile bugün arasındaki farkı gösteren bu günün karakteristik bir meselesi de vehhabi tehlikesidir.
Bu tarikatlar esasen ancak Türkiye'nin en kudretten düştüğü zamanlar (18) inci asırla (19) uncu asır bidayetlerinde o zaman Bab-ı Ali valileri birbiriyle mücadelede bulunduğundan bilistifade ortaya çıkabilmiş ve büyüyebilmişlerdir.
Bunlar sonraları kudretleri Muhammed Ali idaresinde Asya'ya kadar tevessü' eden Mısırlılar tarafından inhizama uğradılar.
(S.3178) Sonraları Suriye tekrar Türkiye'ye geçtikten sonra teceddüd perver ve merkezi Osmanlı imparatorluğu merkezi Arap rüesasının rekabetinden çok büyük kiyaset istifade ederek Vehhabileri çok güzel idare etmişti.
Fakat Arabistan'dan Türk bayrağı çekilir çekilmez vehhabiler "100" seneden beri gayb etmiş oldukları nüfuzu kazandılar. Onlar İngilizlerin bi'z-zat kendilerini himaye etmelerini katiyen nazar dikkate almayarak İngiltere'nin diğer bir mahmiyesini\mahmiyye Hicaz'ın Haşimi olan kralı tahtından mahrum ettiler. Onlar bugün Mekke ve Medine'ye sahib ve gerek şimal gerek cenubdaki komşu Arap devletlerine endişe veren mühellik\mühlik bir kuvvet oldular.
Büyük Britanya'nın Ön Asya himaye mıntıkasında, Türkler idaresinde akim kalacağı muhakkak birçok hadiselerin vuku bulduğuna ve bunlardan iyi bir müzayaka tevellüd ettiğine dair misaller getirilebilir. Hatta Filistin'de Arap ile Siyonizm arasındaki zıddiyeti de bu daire-i mülahazata idhal edersek bunlar tezayüd eder.
Mamafih Türklerin bütün müşterek amiller arasında, hatta İngiltere'de dahil olmak üzere

muvazeneyi muhafaza eden bir unsur olduğunu en karakteristik bir surette Afrika komşu memleketinde, Mısır'da görürüz.

Bu mesele, malum olduğu üzere Türkiye'nin Mısır'daki hakimiyeti senelerinden beri yalnız ismen baki kaldığını ve Türkiye'nin **(S.3179)** Mısır'da nazar-ı hakimiyetinin idamesi keyfiyetinin İngiltere ile Nil? Memleketi arasındaki hakiki münasebeti zerre kadar değiştirmediği dolayısıyla daha fazla garabet kesb eder.

Eğer harb umumi olmasaydı bugün o, Mısır'da elan mevcud bulunacaktı. İngilizler – Abbas Hilmi Paşayı hal' etmekle ve memleketi ile İstanbul'u birbirine bağlayan tarihi rabıtayı çözmekle artık Mısır ile Sudan'ın kendiliğinden Britanya himaye menatıkı olacakları kanaatini taşıyorlardı.

Malum olduğu üzere kısa bir zaman içinde büsbütün başka bir vaziyet hadis oldu. Mısır'da milli cereyanların baş göstermesi ve o zamanki liberal hükümetin bu gibi müşkilattan itilafperverane kaçınmak temayülü Mısır istiklalinin İngiltere tarafından tanınmasını intaç etti.

O zamandan beri dört sene geçti ve hala o zaman İngilizlerle Mısırlılar arasında İngilizlerin yukarı ve aşağı Nil ve Süveyş kanalı üzerindeki alakalarına dair iddia ettikleri hukuk muhfuzanın temini için bir itilaf meydana gelememiştir. Bu tehlikeli vaziyet muallaka kim bilir daha ne kadar sürecek ve ne gibi hadisat edecektir. Bütün bunlarda yine Türkiye'nin ismi hakimiyetinin zail olması neticesidir. Mısır milliyetperverleri Hiçbir zaman buna karşı durmamışlar ve hatta bunu İngilizlere karşı bir koz olarak kullanışlardır.

(S.3180) Eğer bu hakimiyet bugün idame edilmiş bulunsa idi, Mısır istiklali meselesi de mesail mevcudeden birini teşkil etmeyecekti.

Hatta İngiliz rical siyasiyelerinde bile bazen, Türk hakimiyetinin idamesi kendilerini birçok müzayakalarından sıkıntılardan şaşkınlıklardan kurtarmış bulunacağı fikri hasıl olmaktadır. Ve bu fikir ise Makedonya'daki Rus diplomatının, "Türkler olmadığı yerde onları icad etmelidir." Sözü ile bir nevi mukarenet ve mutabakat teşkil etmektedir.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
Hindistan'da Bolşevik Mesaisi, Numara: 202, 28 Şubat 1926, ss.3217-3224

Hindistan'da Bolşevik Mesaisi[326]

[Bir müddetten beri Hindistan'da tetkikatta bulunan (Daily Mail) muhabir mahsusu (Persival Filip) tarafından yazılıp (Daily Mail) 16 Şubat tarihli nüshasında neşr olunan mektubun tercümesidir.]

18 Kanunusani – Delhi.

Hükümetinde daimi basireti sayesinde Rus Bolşevik propagandası Hindistan'da pek az bir terakkiye mazhar olabilmiştir. Moskova hükümeti ajanları Hindistan'a girmekte son derece müşkilata duçar olmuşlar ve sahildeki kordondan kurtulmağa muvaffak olanlar er geç mutlaka polisin eline geçmişlerdir.

Bununla beraber Sovyet idaresinin, imparatorluğunu yıkmak için deruhte etmiş olduğu vazife icabatından olmak, üzere Hindistan'da hükümet nüfuzunu mahv ve izmihlale uğratmak mesaisinde ve ümidlerinden vaz geçmiş olduğunu zan eylemek hatadır. Bolşevikler Hindistan'a memur kızıl teşkilatının üs\üss- l – hareke ve merkezi (Berlin) olub bu teşkilatın başında maruf Hindli komünist (Roy\ Revi?) bulunmaktadır. Bu teşkilat **(S.3218)** Hindistan'daki ihtilalci anasır ile temas ve rabıta hasıl etmek üzere para ve fikir sarf eyleyen (komintern) ile pek yakından münasebette bunuyor.

Bolşevikler İngiliz Hindistan'ı hududları dahilinde veyahut isimlerinin ihtiraz ve adem hoşnudi ile yad olunduğu Hindistan yerli hükümetleri toprağında kendileri için emin bir merkez edinemezler. Binaenaleyh Bolşevikler cenubda Fransız müstemlekesi olan (Pondiçeri)[327] ile Kalküta[328] civarındaki (Şandigar)[329] mevkilerinden komünistlik mayesini Hindistan'a idhale çalışmakta idiler. (Pondiçeri) komünist (Roy\Revi?)'ın Berlin'deki Prosi? arasında doğrudan doğruya irtibat mevcud idi. Fransız hükümeti memurları daldıkları gafletten uyanıncaya kadar oraya iltica etmiş olan komünistler Hindistan'da epeyce ta'cizatda bulundular:

(Şarmi) isminde bir (Medrese) li İngiliz Hindistan'ı aleyhindeki faaliyetlere memur bulunuyordu; Bu adamın faaliyeti kendisinin Fransız memurları tarafında taht tevkife

---

[326] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Hindistan'da Bolşevik Mesaisi", Nr: 202, 28 Şubat 1926, ss.3217-3224.
[327]Pondiçeri, Hindistan birlik bölgesi.
[328] Kalküta, Hindistan'ın Batı Bengal eyâletinin başkentidir.
[329] Şandigar (Chandigarh), Hindistan'da bir şehir.

alınmasıyla nihayet buldu. (Şarmi) muahharen tahliye bulunduysa da elan zabıta nezareti altında bulunmakta ve Moskova'dan aldığı talimatı mevki icraya vaz'a\vazife muktedir olamamaktadır.

Rusya'da Hindistan' a gönderilmiş olan Bolşevik pek memurin hafiyesi başlıca bir İngiliz'den ve Moskova'da Bolşevik propaga **(S.3219)**ndası tahsili görmüş dört Hintliden mürekkeb bulunurdu. Bunlardan kısm a'zami Hindistan'a vasıl olduklarından pek az sonra zabıtaca keşf olunmuş, bazıları memleketten tard ve bazısı da tevkif edilmiştir.

Moskova'dan gelen son propagandacı (Gopta) isminde bir Hindli idi. Bu Hintli vazifesini ifa için ta Moskova'dan Hindistan'a kadar karadan gelmiş olduğu halde polis tarafından yakalanıp hidemat şakkaya mahkum olmak suretiyle zahmetlerinin mükafatına mazhar olmuştur. (Gopta) Moskova'dan hareketle Orta Asya'yı geçerek bu şeyler (Bender Şehr) gelmiş ve orada, Hindistan'da faaliyette bulunmak üzere teşkil edilmiş Bolşevik propaganda borusuyla münasebette bulunduktan sonra (Gracia) ye gitmekte olan bir İngiliz gemisiyle ateşçi olarak girmişti. (Gupta) böylece medrese ve Orta Hindistan'a gitmeye muvaffak olmuştu.

Münhasıran bu adam, sırf Bolşevik teşvikatından mütevellit olan (Gavnpor?) fesadı meselesinde alakadar olmak üzere tevkif olunmuş ve beş sene mahkumiyetine hükm edilmiştir. Bu hadiseden sonra Moskova Hindistan'da doğrudan doğruya bir mümessil bulundurmak teşebbüsüne girmişti. Bütün mesaisi Bolşevik matbuat ve neşriyatının limanlar vasıtasıyla gizlice Hindistan dahiline sevke masruf olmaktadır.

(S.3220) Fakat bu mesai neticesi de sarf olunan para ve zaman ile nisbet kabul etmeyecek derecede ehemmiyetsizdir; Çünkü Hindistan limanları zabıtası o kadar şiddet ve basiretle ifai vazife ediyorlar ki: Bolşevik edebiyatının Hindistan'a idhal ve neşri adeta imkan haricine çıkıyor. Her hafta (deniz gümrüğü kanunu) mucibince bu neşriyattan birçoğu tutulub müsadere olunuyor. Berlin'de komünist (Roy\Revi) tarafından vaki olan bütün neşriyat matbuatının Hindistan'a duhulü memnu' bulunduğundan mumaileyh gazete ve kitablarını Hindistan'da kendi fikrinde bulunanlara isal ve tevzi' deçok büyük müşkülata düçar olmaktadır.

Hakiki Tehlike Nerededir?

Hakiki Bolşevik tehlikesi Hindistan'ın içinde değil, fakat şimal hududundadır. Moskova hükümeti Asya'nın o kısmında Sovyet hükümet ve idareleri zincirini temdid ve tevsi' eylemek ve yekdiğerine rabten takviye etmek için sakin-ane ve sebatkarane çalışmaktadır. Mesela Sovyet hükümetinin Afganistan'daki faaliyeti ciddi endişeyi mucib oluyor, Çünkü Rusya'nın elnihaye bu memleket tarikiyle Hindistan'a vasıl olabileceği

fikrini taşıdığına şübhe edilemez. Moskova'da Afganistan'ı heyet mecmuasıyla Sovyet daire nüfuz ve tesiri altına girmeğe çalışmakta olub Afganistan emiri ile tabası üzerinde şayan dikkat bir nüfuz itibar **(S. 3221)** kazanmağa da muvaffak olmuşlardır. Sovyet hükümeti sefiri Mösyö (Stark)[330] bugün Kabil'de[331] mühim bir mevki işgal etmektedir. Geçenlerde Sovyet hudud kıtaatının yanlış bir hareket yaparak Amuderya nehri üzerinde kain ve Afganlılar tarafından kendilerine aidiyeti iddia olunan bir adayı zabt etmeleri üzerine Sovyet sefirinin mevki ve nüfuzu haylice sarsılmıştır. Bu münasebetle Afganistan emiri Kabil'deki büyük camide minbere çıkarak gayet ateşin bir nutuk irad etti. Ve bu noktada Rusların daima nahoş bir komşu itimada gayrı layık bir millet olduklarını ve bu fıtratlarının asla değişmediğini söyledi. Ve bu nutku müteakip Bolşevikleri işgal ettikleri topraklardan çıkarmak üzere tertib olunan bir kıta-i askeriye sancakları uçarak, davullar çalınarak Kabil'den hareket eyledi. Sovyet sefiri bu hadise üzerine duçar telaş oldu ve hummavi bir faaliyet göstermeye başlayarak hiddetli emir ile üç saat süren bir mülakattan sonra emiri hudud hadisesinin sırf bir yanlışlıktan mütevellid olduğuna ikna edebildi. Bunun üzerine Afgan kuvve-i mertebesi geri çağırıldı ve Kabil'deki heyecan zail oldu.
Kabil'de bu hadise neticesi olarak hala bir şübhe ve bed-binı havası mevcuttur ki: Ruslar bunu izaleye kemal gayretle çalışıyorlar ve bir dereceye kadar muvaffak da oluyorlar.
Bugün Kabil sefiri olan Mösyö (Stark) evvelce (Estonya) **(S. 3222)** sefiri olup orada Bolşevik entrikaları çevirmiştir. Ve kızıl Rusya diplomasi heyetinin en muktedir ve fatın bir uzuvudur. Mösyö (Stark) Kabil'de bulunduğu iki sene müddet zarfında sefaret erkanı maiyyeti adedini tezyid etmiş olduğundan bugün Kabil'de la-akall\ekall yüz Avrupalı Rus bulunmakta ve propaganda ile iştigal eylemektedirler.

Afganistan'ın Hava Kuvveti:

Bugün Afganistan mürettebatı tamamen Rus olmak üzere bir kuvve-i havaiyeye (havai\havaiye) maliktir. Mösyö (Stark)'ın sefaret vazifesi dolayısıyla elde ettiği en mühim neticelerden biri de budur. Bu kuvvet son usulde 29 tayyareden mürekkeb olub 50 kişi tecrübeli ve mahir makinistlere ve pilotlara maliktir. Ahiren emirin Kandahar'ı[332] ziyareti esnasında bu tayyareler bir ay müddet Kandahar ile payitaht arasında Havai-i posta tesis eylemişler ve bi'l-iktiza muhaberatı temin etmişlerdir.
Afganistan'ın beş noktasında inecek istasyonlara malik bulunan bu Afgan kuvve-i havaiyesi ta (Lahor) şehrine kadar Hindistan'a bu meba hücumu yapabilir ve bunun için

[330] Leonid Nikolaevich Stark, Diplomat.
[331] Kabil, Afganistan'ın başkenti.
[332] Afganistan'da bir şehir.

istasyon olan (Celal- Abad)ı[333] kullanması kafidir.

Hindistan'ın şimal hududu civarındaki diğer nevadan (neva) Bolşevik faaliyetleri de ehemmiyet mahsusayı haizdir. Haber geçidinden mürur **(S.3223)** edip (Landi Hane) ye münteha\müntehi olan İngiliz şimendiferinin itmamından (itmam) ancak bir iki hafta sonra heyet feniyesi de Kabil'den şimdiki şimendifer müntehası (Ternitz) imtidad edecek bir şimendifer keşfiyyat evveliyyesini etmişlerdir. Yine Ruslar (Herat)[334] şehrine kadar telgraf hattını ikmal edip bunun Kandahar'a temdidiyle iştigal etmekte bulunmuşlardır.

Bundan başka Ruslar kolordularından birinin merkezi olan (Varini)[335] den Çin'in (Kansu) vilayetindeki (Lanço) hadisesini de açmağa çalışıyorlar. Ruslar bu vilayeti nihayet Bolşevik- Sovyet cumhuriyetlerinden biri haline vaz' etmeği ve ileride Afganistan'da Çin içerilerine doğru uzayacak Sovyetler zincirinin bir rabıta halkası yapmağı tasavvur etmektedirler.

Bundan daha birkaç ay evveline kadar Çin Türkistan'ı Bolşevik nüfuzundan azade idi. Halbuki: Ruslar (Kaşgar) ve (Urumçi) şehirlerinde gayet galebenin general- konsolosluklar tesis etmişlerdir. Elyevm burada general- konsoloslukların görebileceği bir vazife bulunmadığından bu Rusların vazifesi Çin Türkistan'ını da Moğolistan gibi bir Sovyet devleti haline getirmekten ibaret olduğu istidlal edilebilir. Bundan başka vilayete girmeğe hazır kuvvetli Bolşevik kıtaatının hudud üzerinde tahşid edilmekte olduğu da tağşid edilmekte olduğu da söyleniliyor.

Sovyet Rusya'sı asıl niyet mezmere ifa etmek için **(S. 3224)** muhtelif ve müteaddid amal milliyetlerinin tahakkukuna taraftar bulunduğunu iddia etmektedir. Özbekistan, Tacikistan, Kırgızistan ve Türkmenistan'dan mürekkeb olan yeni Sovyet devletleri coğrafya nokta-i nazarından ziyade etnografya nokta-i nazarından tertib ve teşkil edilmiş bulunuyor ve bunların Hint–meselesi cibaline doğru inen Afganistan arazisinin de ilhakıyla tevsi' olunmak istenilmesi bid- l- İhtimal değildir.

Eğer Türkistan'da bir Sovyet devleti vücuda getirilecek olursa Hindistan için tehlike mühim derecede tezayüd edecektir. Çünkü bu taktirde Rusya ile Hindistan arasındaki tampon hükümetler aradan kalmış oluyor ve Hindistan'ın şimalinde 800 mil imtidadında bir Bolşevik Rusya hududu meydana geliyor. Filhakika bu vecihle husule gelecek Hindistan- Sovyet hududu hattı harekat harbinde bulunacak ordulara büyük müşkilat iras eyleyecek derecede manalı ve \sarb\serb ise de Bolşevik propagandacılarının Hindistan'a

[333] Kırıgızistan'da bir şehir.
[334] Afganistan'da bir şehir.
[335] Varịni Yunanistan'da bir şehir.

akub gelmesine çok müsaiddir.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Komünist planları, Numara: 202, 28 Şubat 1926, ss.3229-3230

Komünist planları[336]

22 Şubat tarihli (Daily Telegraph) gazetesine (Riga) muhabir mahsusi tarafından bildiriliyor:

Sovyet matbuatı Moskova (Zinoviev) tarafından (Komintern) komitesine arz olunan gayet mafsal\mafsıl\mufassal\mufassıl raporu neşrediyorlar. Bu rapor, komünist erkan harbiye umumiyesinin önümüzdeki birkaç sene için tertib etmiş olduğu bir harekat planı mahiyetindedir. Bu plan komünist fırkası icra merkezi tarafından tasvib edilmiş olduğundan mevki' icraya konulacak demektir.

Mösyö (Zinoviev) bu raporunda, komünist fırkalarının bir proletarya ihtilali sayesinde Avrupa'nın halasını temin etmek ve bir sosyalist Avrupa hükümet müttehidesi yani (amele ve köylüler hükümet müttehidesi) teşkil eylemekten ibaret olan planının mevki' faale vaz'i için daha vasi' mikyaslarda ve daha sebatkarane bir surette sarf mesai eylemek lüzumunu ileri sürmektedir.

Raporda deniliyor ki: biz İngiltere müstakil amele fırkasına ve diğer amele teşkilatlarına, mütekarib el- hulul olan kömür amelesi ve kömür madenleri sahibleri arasındaki mücadelede patronlara karşı müttehid bir cephe teşkil etmelerini tavsiye etmeliyiz. İngiliz amelesinin bu müstakbel mücadelesi fevkalade mühim bir hadise teşkil ettiğinden "ikinci beynelmilel" de bunun kuvvetleri ve anasırıyla **(S.3230)** bir hususta müttehid bir cephe vücuda getirmek icab eder. Bu müttehid cephe esasen sırf amele ittihadına istinad etmek lazım gelirse de şerait mesaid olunduğu halde komünistler yarı proletarya ve küçük burjuvazi sınıfını da daire-i ittihadları dahiline almağa gayret etmelidirler. Büyük sanayi' ve ticaret merkezlerinde komünist fırkasının faaliyetleri daha fazla dikkat ve ehemmiyetle tertib eylemek lazımdır. Büyük Avrupa sanayi' merkezlerinde bugünlerde işsizlik yeniden baş göstermiş olduğundan komünist fırkasının buralarda işsiz amele teşkilatları ve propagandaları yapmaları çok mühim bir vazifedir.

Müstakbel mücadele için gaib edilecek vakit olmadığından propagandacılarımızın fikriye ve iknaiyelerini bütün himmetleriyle yükseltmek lazımdır. Mahiyet siyasiyeyi haiz olmayan bir takım teşkilat da maksadın istihsalinde mühim olabilir; Mesela beynelmilel

---

[336] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Komünist Planları", Nr: 202, 28 Şubat 1926, ss.3229-3230.

mensub ameleye muavenet için vücuda getirilecek beynelmilel cemiyetler bu kabildendir. Bugün her amale kuvvet ve şidddet istimal etmeksizin burjuvazi sınıfını baştan atmak ve kapitalizme galebe etmek imkanı mevcud bulunmadığına kanaat eylemişlerdir. Beşeriyeti kapitalizmin zillet ve hakaretinden kurtarmak ancak silah kuvvetiyle olacağından komünistler şark memleketlerine, latin Amerika'ya dediği kıtalarla şimal Amerika'ya diğer yeni kıtalarla şimal Amerika'ya şimali şimdikine nazaran daha çok ehemmiyet etmelidirler. Mesaimiz köylüler, amele ve küçük burjuvazi arasında müsmir olur.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
Kanton Limanı Kapandı, Numara: 204, 2 Mart 1926, ss.3255-3257

Kanton Limanı Kapandı[337]

(S.3256) İkinci bir telgrafta ajans şu malumatı vermektedir: Kanton'da bulunan konsoloslar heyeti Kanton gümrükleri komiserinin (Kanton) ve (Vahampova?) limanlarının sedd olunmasını infak\ittifak ara ile tasvib ve tasdik eylemiştir. Bundan sonra Kanton yolcuların emita-i ticariyenin duhulüne müsaade olunmayacaktır.

Kanton limanı bir milyonu tecavüz eden nüfusuyla Çin'in üçüncü büyük şehridir. Birinci ve ikinci büyük şehirler Pekin ve Şanghay'dır. Kanton aynı zamanda ba muahede ticaret ecnebiyeye açık olan beş limandan biri bulunuyor.

(S.3257) Kanton semavi imparatorluğun (Çin) cenubi payitahtıdır." Son zamanlara kadar memleketin en zengin " en müreffeh\müreffih merakızından biri idi. Fakat müteveffa Doktor (Sun- Yat- Sen) ile onun (Kuomintang) fırkası nüfuzu altında Bolşeviklik tesiri altına girmiş ve bugünkü hükümet memurininden bir takımlarının (Lenin) in şakirdi olduğu şüphesiz surette malum bulunmuştur. (Hampova) limanı da Kanton'a pek yakın olub adeta Kanton'un bir kısmını teşkil eder. Burada bir Çin tersanesi vardı.

---

337 E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Kanton Limanı Kapandı", Nr: 204, 2 Mart 1926, ss.3255-3257.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
Terk-i Teslihat ve Cihan Sulhu, Numara: 204, 2 Mart 1926, ss.3258-3261

Terk-i Teslihat ve Cihan Sulhu[338]

23 Şubat tarihli "Novaya Faraya Presa" gazetesinden:

Yeni Belçika Hariciye Nazırı Vandervelde'nin vazifeye mübaşeretinden beri samimi fırka yoldaşı Senatör Louis de Brouckere[339] Belçika siyaset hariciyesi idaresinde faik bir hisse-i mesai deruhte etmiştir.

Terk teslihat Cenevre'de müzakeresinde yeni Belçika kabinesi Brokkeri Austen Chamberlainve Pol Bonikkor ile Locarno mukavelenamesini mümzi\mümza devletler tarafından edilen konferansın umumi hat hareketlerini bi'l – müşavere tesbit etmeğe memur etmiştir.

Senatör Louis de Brouckere muhabir mahsusumuzla bir mülakatında terk teslihat meselesiyle cihan iktisadiyatı arasındaki münasebatı ber vech ati teşrih etmiştir:

"Ben vusta\vasati Avrupa'da makul bir siyaset takibi ile hal hazır iktisadi müşkilatın izalesi beklenebileceği kanaatindeyim.

Böyle bir siyaseti düstur\destur –el amel ittihaz etmek bilhassa hükümetlerimize düşen bir vazifedir. Ben her devletin siyasi istiklalini sıyanet ve muhafaza uğrundaki şeref hırsını tabii bulur. Fakat elyevm çok defa tatbik olunan ta'rife ve gümrük rüsumunun siyasete **(S.3259)** tabi kılınması usullerini gayrı tabii görmekteyim. Hiç olmazsa birbirine zıd mesaiden ictinab ve bazı iktisadi gayeler birleştirilerek birbiriyle daha iyi bir surette telif edilemez mi?

En büyük bir misal olmak üzere Çekoslovakya ile Avusturya münasebatını nazar dikkate alalım.

Çekoslovakya'da büyük sınaat kuvvetleri toplanmıştır. Buna mukabil Avusturya'da gizli vesait muavine ile mücehhezdir. Çekoslovakya Avusturya'ya müşkilat göstermemekle çok iyi hareket etmiş olur. Çünkü gerçi Avusturya elyevm çok mühim sermayelere malik değilse de onu teşkilat maliyesi ve büyük banka müesseseleri bütün vasati\vusta Avrupa'ya mali sahada hidmetler ifası hususuna kadir kılabilir.

İtiraf ederim ki maliye cihanda demokratın bir hükümetten ziyade idare-i mutallakaya sahib hükümet lehine cereyan vardır. Fakat esas itibariyle idare-i mutallakaya müstenid

---

[338]E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Terk-i Teslihat ve Cihan Sulhu", Nr: 204, 2 Mart 1926, ss.3258-3261.
[339]Louis de Brouckere, Politikacı ve gazeteci.

bir hükümet, ibtidalleri beynelmilel muamelat maliyede demokrayasi karşı daha az itimad gösterildiği halde demokrat bir hükümetten zayıftır.

Buna misal olarak kendi memleketimi göstereceğim. Belçika'nın böyle zayıf bir hükümeti vardır. Fakat bu yarım milyar kıymetinde yeni vergi ihdasına muvaffak olmuştur.

Hali hazır kabinenin dörtte üçü sosyalist, biri demokratındır. Ve bunlar 150 milyonluk bir dolar istikrazıyla **(S.3260)** kamuoyu istikrar ettirebilmişlerdir. İstikraz kısm a'zami itibariyle kaleminin, İngiltere ve Amerika'da ve ufak bir kısmı da İsviçre'de taht temine alınmıştır.

Bugün Belçika frangı Fransız frangına nazaran yüzde yirmi nisbetinde yüksek bir kıymete maliktir.

Umumi terk teslihatın bi'l - vasıta ve en şümulli bir neticesi Avrupa'nın iktisadi teşrik mesaisi olacaktır. Locarno mukavelenamesinin imzası terk teslihat meselelerinin tasfiyesini kolaylaştırmıştır. (8). Madde vazıhan artık terk teslihata mübaşeret olunabileceğini izah etmektedir. Versay muahedesinin Almanya'nın terk teslihatı nisbet eden adımı aslen umumi tecrid silahın bir mukaddimesi ve terk teslihat Almanya'ya vaktiyle edilen bir vaadin incazıdır.

Garbi Avrupa bugün Amerika ile gayr mütecanis bir müsabakada bulunuyor.

Bu, belki ileride Rusya ile de olacaktır. Kuvvetlerimizi parçalamaklığımız mahvımızı intaç edebilir.

Garbi Avrupa'da bir yakınlık değil yalnız gayr-ı mümkün olmayan hatta vücuda getirilmesi güç olmayan bir keyfiyettir.

İngiltere Locarno'da, bütün memleketlerde tatbik edilmesi lazım gelen mıntıkavi itilafları ilzam etmiştir.

Maa'l – esef Cenevre protokolü adem muvaffakiyete uğramıştır.

(S.3261) Aksi taktirde bu Avusturya ve Macar devletleri üzerinde müsaid tesirler yapacaktı. Fakat Cemiyet Akvam (Ren) itilafını tercih etti.

Locarno tercihen Ren ile hemhudud memleketlere şamildir. Burada tekrar Avusturya meselesine temas ediyorum. Buna benzer müteaddid mukaveleler akd olunabilir.

Ren itilafı Tuna memleketlerine de tatbik etmekte hiçbir sebep yoktur.

Yunan- Bulgar ihtilafı hala da aynı suretle bütün Balkanlara teşmil edilebilirdi.

Locarno muahedesinin diğer bir neticesi de Fransa'da bir senelik mükellefiyyet askeriye olacaktır. Belçika'da bu mükellefiyyet bir seneden zaman zaman 9,8,7 ve altı aya kadar tenzil edilecektir.

Terk teslihat meselesi bilhassa milel muhtelife tesanüdüne tabidir.

Umumi bir cemiyet hissinin meydana getirilmesi ise samimi iktisadi bir teşrik mesaiye mütevakkıftır.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası:
Ecnebi Matbuatı Hülasaları
Asri Moğolistan, Numara: 205, 3 Mart 1926, ss. 3272-3278

Asri Moğolistan[340]

Son Gelen "Döyçe Allgemeine
Çaytong" dan:

Harb umumi netaicinden doğan yeni fikir dalgaları henüz bugün durmadan hecra memleketlere kadar nüfuz etmekte ve bilhassa Asya milletleri cihanın fikri inkılabları cereyanına sürüklemektedir.

Moğolistan asri göçebe çocukları Berlin'de ziraat ve fen tahsil ediyorlar. Ve Moğol ressamı "Kolesnikov" "Amsler" ile "Rutherd nezdinde kendi resimlerini bir sergide teşhir ediyor.

Uyanan Moğolistan'ın çok zeki ve sevimli bir tipi olan "Sampilon\sampbilyon" elyevm Berlin'de Moğol hükümeti ticaret mümessil bulunuyor.

Mumaileyh muharirlerimizden muharrer\muharrir birine Moğolistan'da bütün kıymetlerin tahavvülü hakkında verdiği tafsilat ve izahattan en mühim teceddüd hareketlerini kısa bir surette ber- veci- ati tasvir ediyor:

Cengiz Han, Kubilay ve Timur gibi mehib\mühib tarihi simalar yetiştiren (14). Asırların ortalarında Çin'deki Moğol **(S.3273)** hanedanın inkırazı ile beraber Moğolistan cihan sahnesi arkasında gizlenmiş ve müteakkib asırlarda kendi hududları dahilindeki vaha ve çöllerde esrarengiz bir münzevi hayatı geçirmekte idi. Moğolistan'ın şimal ve garb hududlarını vasi bir kavsla kavrayan Sibirya demir yolları memleketin inkişafında çok az müesser oluyordu. Ancak Çin Maçu hanedanının sukutu ile harb dalgaları Rus ordularının bir kısmını memlekete attığı zaman Moğolistan tekrar siyasiyeti mıntıka-i nüfuzuna alındı.

Harbi müteakip zamanın hadiseleri harici Moğolistan münasebat ve vaziyet siyasiyenin tam bir tebdiline saik olmuş Sovyet Rusya nüfuzunun ilerlemesi iktisadi ve ictimai sahalarda inkılablar vücuda getirmiştir.

Göçebeler memleketi 1924 senesinde kendisine asri esaslara istinad eden bir kanun esası yapmıştır. Her yirmi yaşını tecavüz eden Moğol her sene merkez idare olan Urgaş şehrindeki halk meclis intihabatına\ittihabat iştirak hakkını haizdir.

---

[340] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Asri Moğolistan", Nr: 205, 3 Mart 1926, ss.3272-3278.

Halk meclis, reisi intihab eder buda meclis nazarı tayin hakkına maliktir. Meclis nazar halk meclisleri içtimaları arasındaki devreler müddetince hem teşri' ve hem de icraii kuvveti istimal ve temsil eder.

Dahili idare nokta-i nazarından memleket kazalara münkasımdır. Bu kazalar eski şekilde olduğu gibi "oymak" ve "oba" lara ayrılmıştır. Kaza idareleri masrafı\masrif\musrif mahali vergilerle kapatılır.

(S.3274) Merkezi hükümetin başlıca varidatı vergi ve istihlak rüsumundan ibarettir. Hükümet merkeziye bundan maada ispirto inhisarından ve bilhassa numune\nümune çiftlikleri ve otlak mahalleri olarak kullanılan arazi ve emlakdan da temin irad eylemektedir.

Moğol hükümetinin teceddüd ıslahatı başladığı zamanın kısalığına ve sükkanı bugün bile kısm a'zami itibariyle göçebe bir halkta kışlaktan kışlağa ser eden memleketin garib ve kendine has vaziyetlerine rağmen bugün maarif sahasında bütün muvaffakiyetler elde edilmiştir.

Seri' bir inkişafın en büyük haili muktedir talim ve terbiye kuvvetlerinin noksanında mündemicdir. Burada şimdiye kadar milletin terbiye ve talimi, tedrisata yalnız "Lame" manastırına duhule ihzar husussunda ketb\kütüb atika-i mukaddeseyi esas ittihaz eden ruhani sınıf elinde bulunuyor ve maarif bu yolda inkişaf ediyordu.

Bugüne kadar bütün memlekette yirmi mekteb açılmıştır. Urga'da, üç ibtidai halk mektebi, bir orta mekteb, bir halk darülfünunu, bir askeri idadisi ve bir harbiye mektebi vardır.

Bunlardan maada tedris ve talim ve kuvvetlerinin noksanı mümkün olduğu kadar az bir zamanda telafi edebilmek bir muallim mektebi tesis olunmuştur.

(S.3275) Moğolistan iktisatının esasını çiftçilik ve mevaşi yetiştirme yetiştirme teşkil eder.

Şimal ve garb menatıkında zengin ma'denler vardır. Bunlar arsında bilhassa altın damarları da bulunmakta ise de münakalat vesaitinin fıkdanı dolayısıyla hafriyat pek müfid olamamaktadır.

Moğol hükümeti her sene memalik ecnebiyeye bilhassa ziraat ve fene vakıf nefes\nefis\nefs eden gençler göndermektedir.

Numune çiftlikleri ve hareler tesisi ile hububat zirai usullerinin ihyası ve mahalli\muhalla hayvanatın eecnebi hayvanatıyla tesalübi ile mevaşi neslini ıslah tecrübeleri yapılmaktadır.

Moğolistan bir ziraat memleketidir. Burada sınaat daima tali bir mevki' tutacaktır. Sınaat

burada ön safta memleketin ihracat mevadının işlenmesinde mevzu bahistir. Bütün memleket yirmi mevaşi mıntıkasına mıntıkasına ayrılmıştır.

Bugün bu mıntıkaların her birinde yük yıkama, deri ve post debağat tesisatı vücuda getirilmesi istihdaf olunmaktadır.

Moğol mümessili Sampilon Almanya'da Moğol hükümeti namına kerestecilik ve elektrik makineleri ile Urga'da son sistem bir tuğla fabrikası için makineler ısmarlamıştır.

Bunlardan maada kuvve-i mahrek şirketine traktör siparişlerinde bulunmuş ve bir Alman şirketine tayyareler ısmarlamıştır.

(S.3276) Son sistem tayyareler henüz yol sistemleri inkişaf etmemiş ve demir yollarıyla kavranmamış olan Moğolistan için bilhassa haiz ehemmiyettir.

Tayyare istasyonları vesaire tesisatı ekseriye hali ve gayr münbes ovalar hüviyetinde bulunan Moğol arazisinde müşkülat tevlid etmemektedir. Memleketin daha az meskun vaki' asliyesine ise motorlu arabalar ile bile günlerce süren seyahatlerle muvasalat bulunabilir.

Moğolistan'da münakale ve sevkiyat vasıtası bugün de umumiyetle deve ve bargir ise de Urga ile Çin hudud şehri Kalgan arasına muntazam bir emita ve eşhas otomobil nakliyatı inkişaf etmiştir.

Az masrifi\musrif badı arazimizin imarı ile müsaid otomobil yolları yapılabileceğinden burada kuvve-i muhareke nakliyat vasıtalarının büyük bir istikbal vardır. Devre devre kopan kum fırtınalarının yapacakları haşarat\hasaret dolayısıyla buralarda demir yolu tesisatı vücuda getirmek yüksek sermayelere mütevakkıf bulunacaktır. Muktezi mühim tesisat sermayeleri dolayısıyla demiryolu hududunun sermaye tahsisi çok az mümkün olacaktır.

Moğol hükümetinin hedefi ticareti teşkilata rabt ve ıslah etmek ve memalik ecnebiye üzerinden yapılan bi'l vasıta ticareti izale eylemektedir.

(S.3277) İhracatın Urga'dan Sibirya demir yolları üzerinde "Verhage Odinski " ve şark Moğolistan'dan Hailar'a sevki düşünülmektedir. Buradan emita Vladivostok limanına sevk edilecektir.

1924 senesinde Moğolistan ticaretinin yüzde ellisi Çinlilerin, Yüzde yürmi beş Moğolların, ve diğer rubi de Ruslar ile diğer devletler tebaasının elindeydi.

Merino koyunları ve İsviçre hayvanatının idhali ile birkaç sene zarfında daha büyük bir miktarda yün, et ve deri verdi. Deniz aşırı ihracatı da yapılabileceği ümid olunmaktadır.

Moğolistan'da makul bir ticaret az veya çok fakat yalnız itibar esasına istinaden tatbik olunabilir.

Bu hususun teminine üç seneden beri müesses\müessis bulunan ve sermayesi kısmen Rus ve kısmen Moğol sermayesi olan Moğol ticaret bankası hidmet etmektedir.
Moğol hükümetinin teceddüd hareketi Moğol halkında beklenebilmeyen müsaid aksler buldu. Memlekette bir amale meselesi mevcud olmadığı gibi bir proletarya sınıfı da yoktur.
Bu memleketin dörd milyon nüfusundan mürekkeb gayet az miktar sakinlerinin hayvanat yetiştirme inkişafını temin edecek mu'zam\muazzam ve vasi' otlak ve kışlakları vardır. Bundan maada son **(S.3278)** zirai makineler vasıtasıyla ziraat sahasında büyük mikyasda inkişafa müsaid vasi' arazi mevcuttur.
Rusya, Japonya ve Çin Moğolistan mevad ibtidaiyesinin tanımı ve inkişafıyla en fazla alakadar bulunmaktadır. Halı ve kaba dokumalara çok elverişli bulunan Moğol yükü de senelerden beri deniz aşırı gitmek yolunu bulmuştur.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları

Romanya ve Sovyet Rusya'sı, Numara: 207, 6 Mart 1926, ss.3306-3308

Romanya ve Sovyet Rusya'sı[341]

27 Şubat 926 tarihli Le Mede Pandis Romen gazetesinden:

Varşova'da işar olunduğuna göre 16 Şubat tarihinde İzvestiye gazetesinin "Universal" gazetesinin vermiş olduğu na tamam haberleri tagyir ederek Lehistan–Romanya ittifakı hakkında bir mukavele neşr etmiştir.

Benim resmi Sovyet matbuatının kimseyi mütehayyir etmeyen takib ettiği usul Varşova ve Bükreş arasında tedafü'i ittifakın tecdidi meselesi mevzu bahis olduğu vakitten beri Sovyetlerin istimal ettikleri ta'biye ye tevafuk ediyor.

Filhakika bu son zamanlarda Romanya aleyhine Sovyet faaliyetinin teşeddüdi tezahür edebilmiştir.

Moskova'da Odesa'da olduğu gibi, Besarabya Romanya'ya avdetinin sene-i devriyesi münasebetiyle "Romanya istilası" na karşı **(S.3307)** protesto etmek ve Besarabya ile bütün Balkanlarda komünist inkılabını iltizam etmek için içtimaalar akd edilmişti.

Paris sefiri "Rakovsky" bu içtimaa en iyi kelimelerini hasr ederek Besarabya'da ba'dehü Romanya ve nihayet bütün diğer "Balkan memleketleri" ne teşmil edilecek bir komünist ihtilali zaruriyetinden bahs etti. Bu suretle bütün bu memleketler Sovyet Rusya'sına. Mösyö "Rakovsky" ve şüreka mı için aziz olan bir nevi federasyon şeklinde, avdet edecektir.

Sovyet matbuatı Romanya'ya karşı lanethuvvan oldu. Romanya aleyhine mahirane bir surette tertib edilen bu gibi tahrikâtın hedefi… Varşova'da icrai tesir etmekten ibarettir. Dha bir defa Sovyet diplomat mesleğinden yetişmiş olan Mösyö Çiçerin'e yakışmayacak sade-dilane bir surette tecelli ediyor. Fakat mesele burada değildir.

Benim resmi Sovyet matbuatı Romanya'ya istila –makasid isnad ederek Sovyetlerin nazarında Romanya'nın vaziyetini mevki' münakaşaya koymaya çalışıyor.

Diğer memleketler inkılabcı Rusya'ya karşı bir müdahale siyasetini kabul ettikleri vakit bile Romanya sıkı bir bitaraflık hududları içinde kapatmıştır. Diğer memleketler dahili işlerine karışmamak **(S.3308)** prensibine sadık kalan Romanya hiçbir vakit, kendi hududları tatbike beynelmilel hakayık sahasına avdet edecek bir Sovyet hükümetiyle akd

[341] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Romanya ve Sovyet Rusya'sı", Nr: 207, 6 Mart 1926, ss.3306-3308.

münasebat etmeği red etmemiştir. Bütün milli arzularını tahakkuk ettirmiş olan memleketimiz sulh ve müsalemet içinde ahval dahiliyesini ikmal etmekten başka bir şey düşünmüyor. Bu “tecavüzkarane bir siyaset” in Romanya’nın menafi hayatiyesine muhalif olduğunu söylemek istiyoruz. Bütün bu ittifakların mahiyet esasiyesi tedafüidir (tedafüi). Sovyet matbuatı bunu pekala bildiği halde aksini teyid etmekten bir zorlu sarfı nazar edemiyor.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
İtalya Bahr Sefaininde İngiliz Nevbetcisi, Numara: 208, 7 Mart 1926, ss.3317-3320

İtalya Bahr Sefaininde İngiliz Nevbetcisi[342]

23 Şubat tarihli "Pester Lloyd" Gazetesinden:

Fransa Skokopola İtalyan gazetecilerinin en kıymetlilerinden bu nispeten genç gazeteci adım adım "Teribona" muharirliğine, "Drukko" hissedarlığına irtika etmiş ve bugün "Alfredo Rocco"[343] ile birlikte İtalya'nın en mühim mecmuası "politika" nın da muharirliğinde bulunmaktadır. Mumaileyhin yazıları memlekette siyasi bir ehemmiyet ve kıymet kazanmıştır. Bu sebeple kendisinin 1916'da tertib ettiği ber- vech- ati programın bugün on sene evvelkinden çok fazla mer'a\mer'i – el hüküm olmasına taaccüb edilemez: İtalya'nın hayat ve istikbali tedkik olunduğu zaman mutlaka ilk anda gayr ihtiyari bahr sefid mevzu bahis olur. İtalya'nın tarihi zaruretleri üzerinde görüşüldüğü zaman yine bila ihtiyar bahr sefid hatıra gelir. İtalya'nın cihandaki ehemmiyeti İtalya'nın bahr sefiddeki ehemmiyet ve mevkii ile mütenasibdir. Akdeniz tarih siyasiyemizin en azim ve ehemmiyetli bir meselesidir."

Kopulanın" küheni\kehaneti boşa çıkmadı. Birkaç gün evvel "Doluici" Avrupa siyasetinde Akdeniz namında kalın bir kitabı intişar etti. Bu asırda şüphesiz olarak İtalya'nın bahr **(S.3318)** sefid hakimiyeti lehine idare-i kelam ve İtalyanlar şarki Akdeniz'de şarkta bu öncü olarak telakki edilmektedir.

Musolini diktatörlüğü İtalya'sı bir emperyalist siyaseti takib ettiğini açıkça izhar ediyor. Roma'nın güç zabt edilir hayat siyasiyesi sathına her gün hemen hemen hiç setr\sitr olunmayan birçok matlablar emeller gözükmektedir.

Bugün bunlar bir taraftan "fiyuma" idareler denizi şark sahillerini istihdaf ediyor. Afrika müstemlekatının tevsi'i hususuna geçiyor. Diğer tarafta "Brener'in " şimalinde keskin ve haşin sesler, aks ediyor, "Veniş" ve "Savuyan" etrafında yeni bir "iradete" parıldıyor. Diktatörlük yevmi kurbanlara ihtiyacı olan kadim mabudlar hüvviyetini taşıyor.

Dahilde bütün mukavemetleri kırdıktan sonra aldığı vaziyet kahramananeyi idame için harici zıddiyetlere ihtiyacı vardır.

Bununla beraber İtalya'nın tevessü' amalini yalnız diktatörlük hesabına kayd etmek

---

[342] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "İtalya Bahr Sefaininde İngiliz Nevbetcisi (Nevbet)", Nr: 208, 7 Mart 1926, ss.3317-3320.

[343] Alfredo Rocco, İtalyan Politikacı.

doğru olmaz.
Hakikaten İtalya'nın nüfusu günde dört yüz nisbetinde tezayüd ediyor. Gayr kabil inkardır ki bu insan fazlalığına bir mecra bulmak lazımdır.
Halbuki İtalya insan ihracatının en mükemmel bir sürüm sahası olan şimali Amerika, kapılarını tamamen kapadı. Bunun üzerine **(S.3319)** Musolini anıtı Bolşevik temayüllerine rağmen aynı zamanda İtalyan milletçilerine Cenubi Rusya'da arazi temin etmek ümidiyle Sovyet Rusya'sıyla iktisadi mukavelata girişti.
Fakat bütün bu ihtimalatın fazla bir demeviyyet mahsulü olduğu tezahür etti. Çünkü sınaatci İtalyan basit be ibtidai bir ziraat hayatı ile kaynaşamazdı. Afrika'da mıntıka-i bir nüfuz tevsi'i de sınaat sahasında bir tevessü' mahiyetinde değildir.
Denizden çok uzak bir köşede yolsuz bir arazi kuru ve nisbetsiz denecek derecede fazla işgal masrafı\musrif bu cenub emperyalizmini de gayr müsaid göstermektedir.
Kısaca İtalya için, İtalya milletçileri için klasik bir hüviyet arz eden şarka, bahri sefidin ulu zaviyesine atf nazardan başka çare-i hal yoktur. Öyle bir yer ki orada İtalya en kuvvetli rakibini alaka menatıkında taciz etmeyeceğini zan ve ümid etmektedir.
Burada "Churchill –Volbi" İtalya bu ricalarını meselesini ve bunun İngiliz hazine dairesince mazhar olduğu ulüvv cenab etrafında dönen ve alakadar mahafilin hiçbiri tarafından tekzib edilmeyen şayialar tekrar göz önüne gelir.
Bu şayiat nim resmi bir tebliğle tasdik olundu. Buna göre İtalya bu ricaları meselenin tanziminden sonra artık çok samimi siyasi bir İngiliz, İtalyan teşrik mesaisine hiçbir hail kalmıyordu.
(S.3320) Mamafih bununla İngiltere'nin İtalya'ya bahri sefidde tam bir serbesti vereceği mevzu bahis olamayacağının tabii olduğunu Britanya siyaseti gayelerine nüfuz edebildiğimiz nisbette vazıh görürüz.
Bu sebeple bu cihetten İtalya'nın en tekin emperyalisti bile sukut hayale uğramak istemeyecektir. Buna mukabil İtalya'nın şarkta tevessü' imkanlarının temin ve tahakkuku ve adına mukabil bazı vaziyetlerde bahri sefidde İngiliz nevbetcisi ve vazifesi ifa hususunu deruhte etmesi farz olunabilir.
Avrupa kıtaatının İtalya'nın şimal garbi, şimal ve şarkında bulunan kısımlarında İtalya'nın emperyalizminin bu şekilde bir tebdil istikameti bir nevi rahatlık hissi ile karşılanacaktır

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
Rusya'da Buhran İktisadiyesi, Numara: 227, 29 Mart 1926, ss.3615-3620

Rusya'da Buhran İktisadiyesi[344]
10 Mart 926 tarihli İl\eyl Curnale Ditalya Gazetesinden:
Sovyet Rusya'sı vahim bir buhran iktisadi geçiriyor. Yapılan bütün gayretlere rağmen şimdiye kadar ona karşı gelmeye muvaffak olamamış zimam-daran umuride bunu biliyor. Bununla beraber herkesin malumu olan bir keyfiyeti yani bütün Rusya iktisadının memleketin başlıca servet ve refah menbaını teşkil eden toprak üzerine müesses\müessis olduğunu söylemek iktiza eder. Toprak mahsulat verdiği veya senelerin fena gittiği veyahud çiftçiler mahsullerini terk etmeği red ile kollarını bağladıkları vakit Rus iktisadının bütün sistemi gayr kabil ictinab bir buhrana maruz kalır.
Bu sene Rusya ovası pek az mahsuldar oldu. Buda iki sebebden: anasır ve müstahsiller. Sene-i ticariyenin en mühim hadisesi olan buğday iştira' ve ihtikarı en mutedil istidlallerin bile tahtına indi.
Birçok yerlerde ve bilhassa Rusya'nın buhranı olan Ukrayna'da **(S.3616)** hasad pek mahdud kaldı. Fakat eğer köylü muhtekirlere her tarafta menfi\menfa ibraz etmeseydi, ihtikar büyük neticeler elde edecektir. Şunu tahattur etmek lazımdır ki Sovyet hükümeti millileştirilmiş arazi gibi – kabil zira bütün arazinin ancak yüzde üçüne maliktir. Gerek memleketin idhar\iddihar ve gerekse Rusya'ya ecnebi altınını akıttıracak büyük ihracat cereyanları ahdas\ihdas etmek için hububatı kolaki (büyük zerra'lardan\zürra' bilhassa servet milliyenin hakiki mümessilleri olan orta köylülerden (seredenyak) tedarik etmek mecburiyetindedir.
Halbuki Lenin'in arzu etmiş olduğu küçük arazi sahibi köylülerle "teşrik mesai" ümid edilen netaici şimdiye kadar vermedi. Marksist kaziyyeleriyle müttefikan küçük arazi mülkiyeti ne kadar küçük olsa bile Lenin'in muhafazasına cevaz vermiş olduğu sermayedarlık şekli diktatörlük ümidlerini tahakkuk ettirmedi. Küçük arazinin müşterek sosyalist arazi şekline tahviline intizaren Lenin mahsulat ziraiyenin yüzde yirmisinin köylülere kalmasını ve yüzde sekseninin peşin para veya mani?- fatura mukabilinde hükümete itasını kabul etti. Acaba kendilerine tayin edilen mikdarı tamamıyla ita eden kaç köylü?

---
[344] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "Rusya'da Buhran İktisadiyesi", Nr: 227, 29 Mart 1926, ss.3615-3620.

Bu vaziyetin vahametinden “Nekonemiçya Skaryaçizu“ de bahs eden Kurumin? şunları yazıyor: Memleketin en mühim **(S.3617)** iktisadi muamelesi olan “hububat” iştira’sı daha iyi neticeler vermiyor.

Buğdayın fiyatı yüksek olduğu gibi iştira’larda zayıftır. Ba’dehü sanayi’e atf nazar ederek: İnkişaf sanayi sahasında sermayenin noksanlığı had bir derecede his edilmektedir. Milli müşkülat hal hazır vaziyet sanaiyyenin başlıca saffet\sıfat mümeyyizesidir.”

Rusya’da iktisad zirai ve iktisad sınai arsındaki sun’i tesanüd nazar itibare alırsa zirai istihsalatda bir buhran sanayide bir buhran tevlid ettiği kolayca anlaşılır. Rus iktisadının esas keyfiyeti sanayi ve ziraat arasındaki nisbetsizlikten İstihrac edilir.

Nisbetsizlik öyle bir dereceye geldi ki kambiyo mukabilleri iktisad zirai için vahim bir şekil alıyor. Bunun için de piyasada buğdar ve sair mahsulat ziraiye teklifleri vaki’ olmadığı gibi hububatın fiyatları inmiyor. Sermaye fıkdanından dolayı sanayi dahili ihtiyacata ve ba husus köylülerin verdikleri toprak mahsulatına karşı mübadele rolünü ifa edecek eşya sanaiyenin a’maline\i’mal kafi gelecektir.

İnkişafına mukteza\muktezi sermayeyi bulamakta gayrı muktedir olan bu sanayi buhranı “Sovyet sanayi mesai şubesi” tarafından tedarik edilen mutiyelerde\mu’ta de teyid bulunmaktadır. Bu mutiyelerden\mu’ta **(S.3618)** müsteban olacağı vechle Rusya Sovyet hükümetleri ittihadı sanayini 1924-1925 sene-i maliyesinin üçüncü trimesterindeki vasati\vusta istihsal bu mu? Kredisi harbden evvelki 6,04 ruble dördüncü trimesterde 5,89 ruble ve 1920-1926 senesinin ilk trimesterinde 5,78 rubledir.

Görüldüğü vechle kabiliyet istihsalin sukutu his edilir. Derecede devamlıdır.

“Amele Gazetesi” muhabirlerine beyanatta bulunan Troçki istihsalatın bu tedrici tenakusuna işaret ettikten başka Rusya sanayinin keyfiyet nokta-i nazarından ıslah lüzumunu tarih etti. Rekabetle alakadar olan bu son meseleden uzun uzadıya bahs etti, çünkü fena cins emita-i ticariye ecnebi emitasının iyi nev’lerine rakib edemez.

Troçki aynı zamanda istihsalatı terk eden ameleleri yoklama etti. Fi-l hakika mey’alarının tesiyesinin sonraki günlerde amelelerin fabrikalardan tağayyüb ettikleri zahir olmuştur.

İstihsalat sanayiyenin bu mutalebatı o kadar yüksektir ki buna ancak memlekette mevcut olmayan azim sermayeler çaresiz olabilir. Diğer taraftan Rusya sanayi sanayinin inkişafına hadim olacak makinelerin a’maline\i’mal gayr muktedir olduğundan mezkur makineler ecnebi pazarlarından celb edilmektedir.

Ecnebi pazarlarından satın almak için altın ve itibra malik **(S.3219)** bu hariçten altını celb etmek için ihracat yapmak lazımdır; Fakat bunun için ihracat fiyatlarının diğer ihracat eden memleketler fiyatlarıyla rekabet edebilecek bir seviyede tutulması muktezidir.

Fiyatlar rekabet seviyesine indirmek zararına olarak Rusya'nın ihracatta bulunması demektir. Çünkü onun kömür, buğday, neft gibi istihsalatın medar olacak alet ve edevatın hariçten celbi ise peşin paraya mütevakkıftır. Binaenaleyh fiyatları yükselten bu vaziyet önünde müşteriler neft ve buğdayı Amerika'dan kömürü İngiltere'den satın alır.

Fakat haricin parası Sovyet hükümeti kasalarına celb etmek için her şeye rağmen hatta zararına olarak ihraç etmek lazımdır.

Gittikçe memleketin vaziyetini vahimleştiren ve onu bir enflasyona doğru sevk etmeği tehdid eden bu halin önün geçmek için bir "telafi edici idhalat" sayesinde Sovyet ihracatının bir himaye sistemine rabtı cereyan zaruretinin Moskova'da elzem edildiği görülüyor. İhracatın ziyanını telafi etmek için hariçten iştira edilecek havaic zaruriye emtiası mezkur zayiatı telafi edecek fiyatlarla Rusya dahilinde satılacaktır. Bilhassa zayiat siyasi celb edecek ve yüzde beş yüz karla halkın zengin tabakalarına satılacaktır. Böyle bir **(S.3620)** telafi siyaseti mi ihracatı teşci' edecek hükümetin kasasına hiçbir zarar getirmeyecek ve ağırlığı ancak sahib malik ahali sınıflarına çökecektir. Bu keyfiyetten bahs eden Pravda Gazetesi çok istimal olunan bu gibi emitanın memlekete getirdiği kardan "sermayedar memleketlere bir fikir bile yoktur" diyor. Mezkur sistemi elzem edenlerin fikrince lüks eşyanın tezyid edeceği bu gibi karlarla ihracatçılara hariçten satış yapabilmeleri kudreti temin edilecektir.

Telafi fikri yanlış gibi görünüyor: İtalya'da 60-70 lirat olan olan bir ipin çorabın Rusya'da 180-200 satıldığı ve bir metre pamuk yahud yük kumaşın orada piyasalarda kendinden 8-10 fazla ettiği düşünülürse hükümet kazancının temin edilmiş olduğu görülür.

Mesele dikkatle takip edilmektedir: Çünkü Rusya lüks eşyası ve mani- fatura emitasını azim miktarda idhal etmeğe karar verdiği anda sanayimiz vasi' ve mikyasta istifade etmekten hali kalmayacaktır.

Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi Neşriyatından, Ankara Yenigün Matbaası: Ecnebi Matbuatı Hülasaları
İran'da Vakayi' İktisadiye, Numara: 227, 29 Mart 1926, ss.3621-3627

İran'da Vakayi' İktisadiye[345]

18 Mart tarihli (Near East) mecmuasından:

Mart ibtida' sına doğru İran muhabir mahsusu tarafından yazılıb Near East - Yakın Şark) haftalık mecmuasının 18 Mart tarihli nüshasından inşar eden Tahran mektubunun tercümesidir:

Bu esnada İran'da en ehemmiyetli telakki Şubat ayı içinde başlıca mevzu mükaleme olan hadise Sovyet Rusya'sı tarafından Pamuk müstesna olmak üzere bütün İran emitasına vaz' olunan ambargodur. Bu ambargo şimali İran ticaretini adeta büstün durdurmuş, gayet vahim bir vaziyet iktisadiye ihdas\ahdas eylemiştir.

İran memleketinin ticareti başlıca Sovyet Rusya devlet ticaret teşkilatı ile vukua gelip adeta bir ihsar şekli irae ettiğinden bu vahim vaziyetin hudusı tabiidir. Sovyet Rusya muamelenin mahza nefs\nefes\nefis Rusya'nın menafi iktisadiyesi nokta-i nazarından ihtiyar edilmiş olub İran'a karşı bir gune maksad hasımane ve bed-hahane mevcud bulunduğu temin etmekte ise de efkar umumiye bu hareketin İran hükümetini müşkil\müşekkel bir **(S. 3622)** mevkii düşürerek kabine tarafından meclise arz olunan bir kanun layihasının süratle tasdikini temin eylemek fikriyle yapıldığına itikad etmektedir. Bu kanun layihası çok mühim olan bahr hazer dalyanlarına aid olub Ruslar bu dalyanları çok kıymetli ad ederek ba imtiyaz üzerlerine almak istemektedirler.

Dalyanların işletme imtiyazı umumi harbden birkaç sene evvel (Liyanozof) ismindeki Rus'a verilmiş olub bu mukavelenin henüz fesh edilmemiş olduğuda söyleniyor. Hükümetin yeni yaptığı imtiyaz kanun layihasına nazaran bu balık? mevkileri İran ve Rusya hükümetleri tarafından müsavi nisbetde işlettirilecek ve Ruslar İran hükümetine hak\hakk miri olarak muayyen\muayyin bir meblağ senevi ita ettikten başka hasılat safiyyede bir hisse vereceklerdir. Fakat asıl düşünülen nokta imtiyazın itasını müteakkib İran'ın bahr hazer limanlarına azim mikdarda Bolşevik Rus balıkçı ve amelesinin gelub birleşeceği ve bunların agleb ihtimal olarak İran toprağında Bolşeviklik propagandaları yapacaklarıdır. Bu nokta kanun layihasına karşı başlı başına bir sebeb itiraz teşkil ediyor. İkinci olarak düşünülen Rusların balık mevkilerinin işletilmesi için iki devlet tarafından

[345] E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, "İran'da Vakayi İktisadiye", Nr: 227, 29 Mart 1926, ss. 3621-3627.

mütekabilen batırılacak meblağ miktarının tayine edilmeyerek sonraya ta'lik edilmesidir. Muahharen Rus hükümeti bu iş için gayet azim bir meblağ yatıracak olursa İran hükümeti **(S.3623)** kendisinin de bu mikdarda para tedarik edip yatıramayacağından korkmaktadır. Bu hususa aid kanun layihası dağılmasından bir az evvel meclise tevdi' edilmiş ise de reye arz edilmeğe vakit kalmadığından tekrar nafia nezaretine iddia olunmuştur. Hükümet meclisin son yevm içtimaında layihayı, ali\aley – el istical tasdikte lüzum olduğu mütalaasıyla tekrar mebusana getirdi; Fakat Rusların, Rusya'ya İran'dan idhalatda bulunulmaması için vaz' ettiği memnuniyet mebusanları bir kat daha igzab eylediğinden kanun layihasına karşı gösterilen itirazlar ve muhalefetlerde o nispette tezayüd eylemiştir. Layiha meclisin bu son gününde filhakika hükümetin ibramıyla mevki müzakereye kondu, fakat geç vakitte kadar devam eden müzakerat bir neticeye iktiran etmediğinden müzakerat meclisin gelecek içtimaına ta'lik edildi.

Hükümet tabii, memleketin her tarafındaki İran tüccarlarından Rusya'nın bu ambargo kararını protesto eden birçok telgraflar alıyordu. İran hükümeti tarafından Tahran'daki Sovyet sefaretine bu hususta müteaddid defalar vaki' olan müracaatlara karşı sefir, ambargo muamelesinin İran ticaretine vereceği zararı hadd asgariye indirebilmek için bütün gayretiyle çalışmakta olduğu ve Rusya'nın ahval iktisadiyesi müsaade **(S.3624)** eder etmez Sovyet hükümeti tarafından bu ambargonun ref' edileceği cevabını vermiştir. Meclisin dağıldığı günün akşamı İran kabinesi şaha istifasını takdim eylemiş ve mazeret olarak milletin itimadını gaib ettikleri kanaatında bulunduklarını bildirmişlerdir. Fakat Rıza Şah istifayı kabul etmeyerek kabinenin vazifesine devamı emrini vermişti.

Mesaisi İran gazetelerinde medh edilen ve bütün evvelki meclislerden daha çok iş gördüğü söylenilen bu son meclis dağılmadan evvel mühim birkaç kanun çıkarmıştır. Bu kanunlar arasında evvelki mektuplarımdan birinde bahs emiş olduğum şimendifer kanunu vardır. Ve bundan başka (Yonkers) şirketiyle beş senelik bir hat hevai mukavelenamesi de yapılmıştır. Yonkers şirketi İran'ı, bugün (Pehlevi) namı verilmiş olan (Enzeli[346]) Bakü hat hevaiyesine rabt eyleyecektir. Aynı zamanda Tahran Mezopotamya hududunda (Hankin?) ile Basra körfezi üzerinde (Bendar Buşehr) e de irtibat kesb eyleyecektir. Yonkers şirketi haftada bir kere bu hatlar üzerinde hükümet postasını taşıyacak, böylece Avrupa ve Hind postalarının İran'a ve savlı müddeti son derecede taksir olunacaktır.

Millet meclisinden geçen kanun layihalarından biride İran'da pek **(S.3625)** fena bir adet ve kanun yol bacı ve yol vergisi namına yolculardan para alınmasının ilga edildiğine

---

[346] Bender Enzeli, Bender Enzeli, İran'ın Gilan Eyaleti'nde şehir.

dairdir. Bu kanunun tatbiki üzerine İran'da nakliyat ve seyahat masrafı oldukça tenakus edecektir.

Bu devre-i ictimaiye esnasında birde kur'a ile bir askerlik kanunu tasdik edilmiştir; bu kanuna nazaran 21 yaşına vasıl olan İranlı vazife-i askeriye ile mükellef olub bunlar iki sınıfa münkasım olacak ve bunlardan bir tasaffi 12 ahz\ahiz asker merkezinden kur'a ile alınacaktır. Bu vechle senevi daimi orduya 24 bin kişilik bir kuvvet ilhak olunacağı ümid olunuyor.

Birkaç gün evvel ısdar olunan bir irade-i şahı ile yeni meclis için intihabata başlanılması tebliğ edilmiştir. İdarede intihabatın serbest-i kamil içinde vukua gelmesi ve hükümet memurini tarafından katiyen müdahalatda bulunmaması ve müdahaleye cürret edenlerin çok şiddetle tecziye olunacağı bildirilmiştir.

Yeni meclise tevdi' olunacak kanun layihalarının – kuvvet gaib edilmemek üzere şimdiden tanzimine başlanılmıştır. Hususuyla yeni bu düccenin tertibinde büyük bir gayret gösterilmekte ve kur'a usulünün tatbiki neticesi olarak bu düccede icrası icab edilen tezyidat ve tevsiat bilhassa nazar mütalaaya alınmaktadır.

(S.3626) Sıhhat umumiye, mali oyunların ve sporların tesisi ve istikmali, neşr masarif, umur adliyenin ıslahı mesele-i mühimmesi, inkişaf iktisadı ve yolların ta'mir ve tecdidi vesait nakliyesinin ıslahı, ticaret ve ziraatın temin ve terakkisi gibi bütün mesail hayatiye nazar mütalaaya alınmaktadır. Bilhassa spor Rıza Şah'ın nazar himayesini celb etmekte ve bu yüzden İran gençleri arasından sporculuk büyük bir rağbet görmektedir.

Ahiren İran'da yağan fazla karlar münasebetiyle Tahran'a münteha\müntehi olan caddeler kapanmış olduğundan Hindistan'dan Rusya'dan ve Irak hududundan tedarik edilip kamyonlar ile payitahta sevk edilmekte olan buğday, arpa, vesair hububat ve mekulatın vürudı teahhur\teehhür edilmiştir. Binaenaleyh ekmek meselesi müşkilat arz etmeğe ve çıkarılan ekmeğin cinsi fenalaşmağa başlamıştır. Mamafih iaşe şube-i idariyesi bu müşkülatı iftiham için mümkün olan bütün himmetleri sarf eylemektedir.

Binaenaleyh: vaziyetin zan olunduğu kadar vahamet kesb etmeyeceğine inanılıyor.

Maliye nezaretinin her üç ayda bir neşr ettiği raporda bu sene İran'da mekulatın nedreti hakkında bilhassa işret vardır. Bu halde geçen sene mahsulün mikdar mu'tade nazaran haylice eksik zuhur etmesinden ileri gelmiştir.

Yağmurların ve karın kesretinden ve halk iaşesinin temini için **(S.3627)** bütün kamyonlar ve otomobillere iaşe idaresi vaziyet etmiş bulunduğundan memleket postaları muvasalatı (muvasalat) vakit ve zamanında mahallerine vasıl olamamaktadırlar. Mesela geçen ay zarfında Tahran'a Avrupa'dan yalnız bir posta vasıl olmuştur. Postaların ne derece

teehhürane\teahhur düçar olduğunu takdir edebilmek için aradaki mesafenin ancak 90 mil olmasına rağmen- postanın (Kazvin)[347] den Tahran'a dokuz günde gelebilmiş olduğunu öğrenmek kafidir.

[347] Kazvin, İran'da bir şehirdir.

SONUÇ

Osmanlı Devlet'i sınırları içerisine geç giren matbaa daha sonra bu topraklarda ivme kazanarak yaygınlaşmıştır. Gerek halk gerek devlet için yeri geldiğinde bir silah, yeri geldiğinde bir mektep olarak kullanılan basın yayın faaliyetleri Milli Mücadele Dönemimde de mücadelenin vazgeçilemez bir parçası olarak karşımıza çıkmıştır. Bu doğrultuda kurulan Matbuat-ı Ecnebiye Müdüriyeti ve Matbuat ve İstihbarat Müdüriyeti hem devletin, hem hükümetin hem de dış dünyanın sıkı takipçisi olmuştur.

7 Haziran 1925 yılında Matbuat ve İstihbarat Umumiyesi tarafından ilk nüshası yayınlanmış olan Ecnebi Matbuatı Hülasaları 10 ay kadar kısa bir süre yayın hayatını sürdürebilmiş olsa da dünya gündemi açısından dönemsel olarak son derece kritik bir devrede yayın hayatı içerisinde bulunmuştur.

Bu bağlamda tezimde transkripsiyonda bulunmuş olduğum Ecnebi Matbuatı Hülasaları Dergisine göre Sovyet Rusya 1925-1926 yılı gazete haberlerinde genel itibariyle uluslararası basında ve Rusya yerel basınında Sovyet Rusya'ya ait dahili ve harici haberler yer almaktadır. Çokça değinilmiş olan Rus dış siyasetine dair haberler 1917 ihtilalinin ardından yeni kurulan Sovyet Rusya devletinin diplomaside ve uluslararası alanda barış ve devrim nağralarına dair ön plana çıkan haberler mevcuttur. Buna ek olarak Çiçerin'in dış politikaya verdiği önem bu konuda gerçekleştirmiş olduğu seyahatler mevcuttur. Çiçerin bu seyahatlerinde genel itibariyle Sovyetlerin tanınmasını sağlamak ve dünyadaki konumunu sağlamlaştırmayı hedeflemiş bu doğrultuda çeşitli uluslararası politik anlaşmalar ve görüşmeler meydana getirmiştir. Bu anlaşmalar ve görüşmeler Avrupa'da dışlanan Sovyetlerin belli bir oranda uluslararası zeminde kendine yer kazanmasını sağlarken ilerleyen dönemlerde de Sovyet diplomatik ilişkilerinin daha sağlam daha iddialı politik eylemlerinin zeminini hazırlamıştır.

Buna ek olarak Sovyet iç savaşının ardından uygulamaya geçirilen Sovyet Rusya'nın yeni ekonomi politikalarına (Novaya Ekonomiçeskaya Politika) değinilirken bu politikanın Sovyet Rusya rejimine katkılarına da değinilmiştir. Bununla beraber Rusya'nın Asya politikalarına yönelik haberler çokça mevcutken bu durumun dış basın ve uluslararası boyutta nasıl karşılandığına nazaran haberler de çokça mevcuttur.

Ecnebi Matbuatı Hülasalarında Sovyet Rusya’ya dair haberler genel itibari ile incelendiği taktirde I. Dünya Savaşı gibi kritik bir sürecin ardından meydana gelen çeşitli antlaşmalar, uzlaşmalar ve bu antlaşmaların devletler üzerindeki etkilerine dair haberler mevcuttur.

KAYNAKÇA

Telif-Tetkik Eserler

ARMAOĞLU, Fahir, "Avrupa Politikasında Polonya". *Belleten* 57\218 (20 Nisan 1993).285-295.

AYDIN, Ayşe. "Türkiye- Almanya Dostluk Anlaşması (3 Mart 1924)". *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 19\1 (Haziran 2017), 107-121.

AYYILDIZ, Erol" Matbuat", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.* Erişim 09 Nisan 2023.

BABİNGER, Franz, *Müteferrika ve Osmanlı Matbaası*, Çev. Nedret Kuran Burçoğlu (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2004).

BENEK, M. Kazım, "Osmanlı'da Basının Doğusu ve II. Meşrutiye Kadarki Gelişimi". *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 4\6-7 (2016). 27-39

BENHÜR, Çağatay. "1920'li Yıllarda Türk- Sovyet İlişkileri: Kronolojik Bir Çalışma". *Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 24\227 (2008), 277-313.

BEYDİLLİ, Kemal, "Matbaa", *Türkiye Diyanet Vakfi İslam Ansiklopedisi. Erişim* 09 Nisan 2023.

BİRİNCİ, Ali, "Osmanlı Devleti'nde Matbuat ve Neşriyat Yasakları Tarihine Medhal". *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 4\7 (2006). 291-349.

BUSHKOVITHC, Paul, *Rusya'nın Kısa Tarihi*, Çev. Mehmet Doğan (İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2020).

BÜYÜKTAŞ, Canan Kuş. "Babür Şah'ın Varlık Mücadelesi ve Hükümdarlık Döneminde Sığındığı Kuran Ayetleri". *Asya Araştırmaları Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* 2\2 (2018), 145-168.

CEVİZLER, Erkan-ÖNCÜ, Ali Servet. "Birinci Dünya Savaşı'ndan Sonra Avrupa Barışı İçin Önemli Bir Adım: Locarno Konferansı". *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi* 5\9 (2013), 307-340.

ÇAĞLAK, Aykut, "Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umumiyesi Genel Müdürleri (1920-1931). Atatürk Yolu Dergisi 71 (27 Kasım 2022).85-104.

ÇAĞLAK, Aykut." Sovyet Rusya'da Bolşevik Devrimi Sonrasında Ordu İstihbarat Teşkilatı

Bağlantısının Oluşumu ve Kızıl Ordu'nun Sovyet İstihbarat Sistematiğinin Gelişim Sürecine Katkısı". *Harp Tarihi Dergisi* 3 (Haziran 2021), 43-81.

DEMİRKOL, Gökhan, "Tanzimat Mizahının Sonu: 1877 Matbuat Kanunu Tartışmaları ve Osmanlı'da Mizah Derilerinin Kapatılması". *Hitit Sosyal Bilimler Dergisi* 9\2 (2016).687-710.

DİKME, Hüseyin, Tanzimat Sonrası Türk Gazeteciliğinde "Halk" Kelimesinin Kullanımı ve Halka Yönelik Faaliyetler".*Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi.* 5\20. 2012.31-40.

DİLBAŞ, Gökhan. "Macar Tarihinde Bir Kırılma Noktası: Trianon Barış Anlaşması (4 Haziran 1920)". *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 9\17 (Ocak 2019), 80-104.

DUMAN, Hasan, *Osmanlı Türk Süreli Yayınları ve Gazeteleri (1828-1928).*1.Ankara: Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı, 2000.

HOSKING, Geofrey, Rusya *ve Ruslar*, Çev. Kezban Acar (İstanbul: İletişim Yayınları, 2015).

İNCE, Erdal. "1929 Dünya Ekonomik Buhranının Almanya'daki Etkisi ve Bu Etkinin İzmir Finans Piyasasına Yansıması". *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi* 7\16 (2008), 291-309.

İPEK, Niyazi. "Rusya- Japonya İlişkilerinde Kuril Adaları Sorunun Analizi". *İnternational Journal of Social Inquiry* 13\2 (2020), 645-680.

KERESNKİ, Aleksandr. *Kerenski ve Rus İhtilali*, Çev. Rasih Güran (İstanbul: Ağaoğlu Yayınevi, 1967).

KILIÇ, Sezen. "Musul Sorunu ve Lozan". *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* 24\71 (2008). 319-340.

KORKMAZ, Telli. "Türk Sovyet İlişkilerinde G.V Çiçerin ve Ermeni Meselesi". *Belleten* 80\288 (Ağustos 2016). 619-638.

KURAT, Akdes Nimet. *Rusya Tarihi Başlangıçtan 1917'ye kadar*. (Ankara: Türk Tarih Kurumu,2014).

KURŞUN, Zekeriya, "II. Abdülhamid Dönemimde Batı Basınında İmaj Düzeltme Çabaları: Matbuat-ı Ecnebiye Müdüriyetinin Kurulması ve Faaliyetleri".*Türk Kültürü İnceleme Dergisi* 1 (1999).101-114.

KURTULUŞ, Rıza." Rıza Şah Pehlevi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* Erişim 1

Nisan 2023.

KÜÇÜK, Cevdet. “On iki Ada”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* Erişim 02 Nisan 2023.

MAHİROĞLU, Adnan. “Fransa’da Sendika – Siyasal Parti İlişkileri”. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 18\1 (2003). 361-380.

MUTLU, Cengiz. “Boksör Ayaklanması ve Sultan Abdülhamid’in Nasihat Heyeti”. *Türk Dünya Araştırmaları* 123\243 (2019). 313-330.

ÖZ, Mustafa. “Metavile” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Erişim 3 Nisan 2023).

ÖZDEMİR, Burcu. “Troçki Muhalefeti ve Komsomol’a Yansımaları”. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Dergisi* 58\1 (2018). 283-300.

ÖZER, İsmail. Türk Dış Politikasında Balkan Misakı ve Önemi”. *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi* 10\3 (2020). 718-735.

ÖZKAN, Yasin. “İki Bölge, Tek Kader Paylaşılmayan Topraklar Bosna- Hersek ve Alsas-Loren”. *Yedi kıta Dergisi* 84 (Ağustos 2015). 53-72.

POLAT, Şafak Doğan. “Kuruluşundan Çöküşüne Milletler Cemiyeti Sistemi”. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 10\76 (15.10.2020).1950-1967.

SAYGILI, Hasip. *1905 Rus Devriminin Osmanlı İmparatorluğuna Etkileri*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlke ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Doktora Tezi 2012.

SUBAŞI, Turgut. “Cebel-i Lübnan’da Dürzi Maruni Çatışması ve Osmanlı Yönetiminin Aldığı Tedbirler (1840-1845)”. *İnternational Journal of Social And Humanities Sciences* 6\2 (2022). 198-216.

SUNA, Merve-ÖZCAN, Özel-TUTUŞ, Lütfi. “Nazi Almanya’sına Giden Süreci Yaratmak: Paris Barış Konferansı. Versailles Anlaşması ve Weimar Almanya’sı”. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD)* 14\27 (2022). 276-291.

ŞAHİN, İsmail- MÜEZZİNOĞLU Ersin. “Locarno ve Musul Kıskacında Türk Dış Politikası”. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi 5\4 (2016). 641-676.

TINAL, Melih. *Bir Siyasal Kişilik Portresi Olarak Dr. Tevfik Rüştü Aras* (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Doktora Tezi, 2001).

ÜNAL, Yenal. "Ahmet Ferit Tek'in Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri (7 Mart 1878 – 25 Kasım 1971)". *Tarih Okulu Dergisi* 1\19 (2008). 19-47.

V. RİASANOVSKY, Nıcholas- D. STEİNBERG-Mark, *Rusya Tarihi*, Çev. Figen Dereli. İstanbul: İnkılap Kitapevi. 2016.

YAPICI, İrem Merve. "Kronstadt'dan NEP'e Uzanan Süreçte Batılı Güçlerin Sovyet Politikası". *Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi* 13\6 (Aralık 2021). 1951-1966.

YURUKOĞLU, Rıza. *Proletarya Enternasyonalizmi*. Ankara: İşçinin Sesi Yayınları. 1979.

Süreli Yayınlar

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Âdem Tecavüz Ahidnamesi", Nr: 97, 27 Ekim 1925, s.1564.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Almanya – Rusya", Nr: 127, 2 Aralık 1925, ss. 2045-2047.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Almanya Locarno Muahedesi", Nr: 132, 8 Aralık 1925, ss.2125-2129.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Almanya ve Locarno", Nr: 104, 5 Kasım 1925, s.1681.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Almanya ve Sovyet Rusya", Nr: 9, 5 Temmuz 1925, ss. 140-142.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Almanya'nın Cemiyet-i Akvama Duhulü" Nr: 159, 9 Ocak 1926, ss.2542-2543.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Amerika ve Türk\Terk Teslihat Konferansı", Nr: 146, 24 Aralık 1925, ss.2348-2350.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Ankara Cenevre" Nr: 166, 17 Ocak 1926, ss.2644-2647.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Asri Moğolistan", Nr: 205, 3 Mart 1926, ss.3272-3278.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Asya Asyalılara Bırakılsın", Nr: 118, 22 Kasım 1925, ss.1895-1901.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Asya'da Komünist Tecavüz Planı ve Kızıl İstilasının Başlıca Dört Yolu", Nr: 60, 13 Eylül 1925, ss.957-963

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Asya'nın Ruhu", Nr: 175, 27 Ocak 1926, ss.2790-2793.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Asya'nın San'at Memleketi Olması Meselesi", Nr: 113, 16 Kasım 1925, ss.1814-1822.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Azerbaycan Cumhuriyeti", Nr: 4, 17 Haziran 1925, s. 62.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Baldwin Doğru Yolu İntihab Ediyor", Nr: 172, 24 Ocak 1926, ss.2747-2749.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Besarabya'da Rus Romanya Zıddiyeti", Nr: 136, 13 Aralık 1925, ss.2189-2190.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Besarabya'da Rus Romanya Zıddiyeti", Nr: 136, 13 Aralık 1925, ss.2189-2190.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Bir Asya Cemiyet-i Akvamı Yolunda" Nr: 160, 10 Ocak 1926, ss.2561-2562.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Bir Avrupa Hükümet Müttehidesi", Nr: 135, 12 Aralık 1925, ss.2172-2174.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Bir Avrupa Hükümet Müttehidesi", Nr: 135, 12 Aralık 1925, ss.2175-2177.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Bir Garip Vesika", Nr: 45, 26 Ağustos 1925, ss.714-716.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Bir Hülasa-i Siyasiye", Nr: 172, 24 Ocak 1926, ss.2739-2746.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Bolşevikler ile Almanya", Nr: 86, 14 Ekim 1925, ss.1389-1392.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Briand Luther Mülakatı", Nr: 87, 15 Ekim 1925, ss.1402-1405.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Bugünkü İran ve Moskova'nın Ticaret Usulleri", Nr: 114, 17 Kasım 1925, ss.1831-1836.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Bulgaristan Sovyet Rusya'sı Münasebat Ticariyesi", Nr: 177, 30 Ocak 1926, ss.2830-2832.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Cemiyet-i Akvam", Nr: 58, 10 Eylül 1925, ss.925-927.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Cemiyet-i Akvamın Tehlikeli Dostları" Nr: 160, 10 Ocak 1926, ss. 2554-2557.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Çek- Slovakya ve Sovyet Rusya'sı", Nr: 184, 7 Şubat 1926, ss.2941-2942.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Çiçerin ve Fon sekt" Nr: 158, 7 Ocak 1926, ss.2529-2531.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Çiçerin'in Balkanlar Hakkında Beyanatı", Nr: 129, 5 Aralık 1925, ss.2076- 2078.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Çiçerin'in Varşova Seyahati", Nr: 81, 8 Ekim 1925, ss.1314-1316.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Çin Herc ve Merc", Nr: 190, 14 Şubat 1926, ss.3038-3040.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Çin İçin Bolşevik Askeri", Nr: 17, 25 Temmuz 1925, ss.268-270.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Çin İğtişaşatı ve Sovyet Fiiliyatı", Nr: 11, 15 Temmuz 1925, ss. 163-165.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Çin ve Garp Düvel Muazzamasın", Nr: 69, 23 Eylül 1925, ss.1121-1123.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Çin'de Ecanib Krizine Tahrikat", Nr: 43, 24 Ağustos 1925, ss.689-692.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Çin'de İngiliz Sefainine Boykot Emr Edilmemiş", Nr: 65, 17 Eylül 1925, ss.1041-1043.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Çin'de Sovyetler Aleyhine Tedabir", Nr: 186, 9 Şubat 1926, ss.2974-2976.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Çin'de Vaziyet", Nr: 18, 26 Temmuz 1925, ss.284-288.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Değiş Çin", Nr: 129, 5 Aralık 1925, ss.2079-2083.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Emniyet Ahitnamesi ve Sovyet", Nr: 44, 25 Ağustos 1925, s.710.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları," Fon Tripiç"in Locarno Hakkında 10 Noktada Telhis Edilen İstidalalatı", Nr: 148, 27 Aralık 1925, ss.2380-2385.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Façistler ve Amele İhtilafları", Nr: 143, 21 Aralık 1925, ss.2295-2299.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Fas İhtilafatı ve Dahili Taksirat", Nr: 12, 19 Temmuz 1925, ss. 186-187.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “Hindistan’da Bolşevik Mesaisi”, Nr: 202, 28 Şubat 1926, ss.3217-3224.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “İki Cepheden Bir Hücum”, Nr: 38, 18 Ağustos 1925, ss.611-615.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “İktisadi Şarkta Harp Endişeleri”, Nr: 180, 2 Şubat 1926, ss.2873-2878.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “İngiltere Nokta-i Nazarına Göre Türk – Rus Mukavelesi” Nr: 170, 21 Ocak 1926, ss.2707-2710.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “İngiltere ve Sovyetler”, Nr: 14, 21 Temmuz 1925, ss. 216-221.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “İngiltere’nin Balkanlar İçin Endişesi”, Nr: 171, 23 Ocak 1926, ss.2731-2733.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “İngiltere’nin Sovyetlerle Münasebatı”, Nr: 11, 15 Temmuz 1925, ss.170-171

E*cnebi Matbuatı Hülasaları*, “İngiltere’ye Karşı Asya” Nr: 162, 12 Ocak 1926, ss.2592-2593.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “İngiltereye Gelen Komünist Heyeti”, Nr: 45, 26 Ağustos 1925, ss.717-718.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “İran Hanedanlığının İsakatı\ıskat”, Nr: 109, 11 Kasım 1925, ss.1761-1763.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “İran’da Hükümdarlık ve Cumhuriyetten Birinin Takarrürü”, Nr: 105, 7Kasım 1925, ss.1687-1692.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “İran’da Vakayi İktisadiye”, Nr: 227, 29 Mart 1926, ss. 3621-3627.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “İşçi Birlikleri İttihadı”, Nr: 71, 26 Eylül 1925, ss.1152-1156.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “İtalya Bahr Sefaininde İngiliz Nevbetcisi (Nevbet)”, Nr: 208, 7 Mart 1926, ss.3317-3320.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “İtalya- Sovyet”, Nr: 114, 17 Kasım 1925, ss.1840-1842.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “İtalyan –Rus Münasebatı Ticariyesi” Nr: 167, 18 Ocak 1926, ss.2665-2666.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “Kaçar Hanedanının Sonu”, Nr: 108, 10 Kasım 1925, ss.1741-1743.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Kanton Limanı Kapandı", Nr: 204, 2 Mart 1926, ss.3255-3257.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Kantun'da İğtişaşat", Nr: 53, 5 Eylül 1925, ss.854-855.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Karışık Balkanlar" Nr: 166, 17 Ocak 1926, ss.2648-2652.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Kestirme Yol", Nr: 127, 2 Aralık 1925, ss.2048-2050.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Komünist Planları", Nr: 202, 28 Şubat 1926, ss.3229-3230.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Küçük İtilaf ve Rusya", Nr: 195, 20 Şubat 1926, ss.3118-3120.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Küçük İtilaf ve Rusya", Nr: 199, 24 Şubat 1926, ss.3171-3180.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Leh- Rus Mukareneti", Nr: 91, 20 Ekim 1925, ss.1470-1472.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Locarno Ahidnamesinin Ruhu", Nr: 133, 9 Aralık 1925, ss.2143-2147.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Locarno Ahidnamesinin Ruhu", Nr: 133, 9 Aralık 1925, ss.2143-2147.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Locarno Muahedat ve Mukavelat İmzalandı", Nr: 132, 8 Aralık 1925, ss.2129-2132.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Locarno Muahedatından Sonra Avrupa'nın Vaziyeti" Nr: 151, 30 Aralık 1925, ss.2416-2419.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Locarno'da Alman Beyanatı", Nr: 86, 14 Ekim 1925, ss.1383-1389.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Locarnonun Semreleri ve İngiltere Meclisi Mebusanında Müzakerat", Nr: 122, 26 Kasım 1925, ss.1959-1963.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Moskova'da Na Kühhani (Kühhan\Kihan) Bir Tahavvül", Nr: 188, 11 Şubat 1926, ss.3000-3003

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Mösyö Çiçerin'in Seyahati", Nr: 80, 7 Ekim 1925, ss.1291-1296.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Musul- Rapallo-Atina" Nr: 169, 20 Ocak 1926, ss.2691-2694.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Pekin İçin Harp Tehlikesi", Nr: 127, 2 Aralık 1925, ss. 2039-2042.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “Romanya ve Sovyet Rusya’sı”, Nr: 207, 6 Mart 1926, ss.3306-3308.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “Romanya’nın Siyaseti”, Nr: 140, 17 Aralık 1925, ss.2257-2260.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “Rus Çin İhtilafı”, Nr: 182, 4 Şubat 1926, ss.2899-2904.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “Rus Hasadı”, Nr: 67, 21 Eylül 1925, ss.1085-1087.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “Rus Ticaret Hariciye İstatistikleri”, Nr: 101, 2 Kasım 1925, ss.1623-1626.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “Rus- Türk İtilafnamesi” Nr: 154, 3 Ocak 1926, ss.2455-2457.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “Rus- Türk Muahedesi” Nr: 157, 6 Ocak 1926, ss.2515-2516.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “Rusya Çin’e Vadeli Bir Ültimatom Veriyor”, Nr: 182, 4 Şubat 1926, ss.2904-2907.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “Rusya ile Münasebat-ı Ticariye”, Nr: 88, 17 Ekim 1925, ss.1415-1422.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “Rusya Matbuatı”, Nr: 20, 28 Temmuz 1925, ss.316-320.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “Rusya Matbuatı”, Nr: 21, 29 Temmuz 1925, ss.335-336.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “Rusya Matbuatı”, Nr: 22, 30 Temmuz 1925, ss.351-352.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “Rusya Türkiye Mukavele Akd Ediyor” Nr: 154, 3 Ocak 1926, ss.2458-2460.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “Rusya ve Afganistan”, Nr: 142, 20 Aralık 1925, ss.2286-2287.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “Rusya ve Afganistan”, Nr: 40, 20 Ağustos 1925, ss.647-648.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “Rusya ve Cemiyet-i Akvam” Nr: 156, 5 Ocak 1926, ss.2494-2497.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “Rusya ve Sovyet”, Nr: 56, 8 Eylül 1925, ss.904-906.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “Rusya’da Anonim şirketleri Hakkında Yeni Bir Kanun Layıhası” Nr: 167, 18 Ocak 1926, ss.2663-2664.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “Rusya’da Buhran İktisadiyesi”, Nr: 227, 29 Mart 1926, ss.3615-3620.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “Rusya’da İşsizlik”, Nr: 77, 4 Ekim 1925, ss.1250-1252.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “Rusya’da Ticaret Ümidi ve İhtimalleri”, Nr: 173, 25 Ocak 1926, ss.2763-2768.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “Rusya’nın Avrupa’daki Mevkii” Nr: 163, 13 Ocak 1926, ss.2601-2609.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “Rusya’nın Yeni Ziraat Siyaseti”, Nr: 1, 7 Haziran 1925, ss. 15-16.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “Seyr Sefainin Tatili İçin Komünist Teşebbüsatı”, Nr:50, 1 Eylül 1925, ss.807-808.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “Siyaset Hariciye” Nr: 157, 6 Ocak 1926, ss.2503-2512.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “Sosyalistler ve Müzakerat”, Nr: 20, 28 Temmuz 1925, ss.314-315.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “Sovyet Aleminde\Alim Kuvve-i Hevaiye ”, Nr: 137, 14 Aralık 1925, ss.2295-2207.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “Sovyet Buğday Siyaseti”, Nr: 47, 29 Ağustos 1925, ss.759-760.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “Sovyet Kabinesinde Tebdiller”, Nr: 175, 27 Ocak 1926, ss.2794-2796.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “Sovyet Memleketinde Amele Tesanüdü”, Nr: 27, 5 Ağustos 1925, ss.425-428.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “Sovyet Rusya’sı Mesail Siyaseti” Nr: 161, 11 Ocak 1926, ss.2565-2571.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “Sovyet Rusyası ve Şark”, Nr: 28, 6 Ağustos 1925, ss.446-448.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “Sovyet ve Hukuk Beyneldüvel”, Nr: 134, 10 Aralık 1925, ss.2157-2159.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “Sovyetler İttihadının Üçüncü İçtimaının Netayici”, Nr: 5, 20 Haziran 1925, ss. 67-69.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, “Sovyetler ve İran”, Nr: 94, 23 Ekim 1925, ss.1511-1518.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Şark Akvamında İntibah", Nr: 123, 28 Kasım 1925, ss.1975-1981.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Şark Karib Memleketlerine Aid iktisadi Haberler", Nr: 143, 21 Aralık 1925, ss.2300-1307.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Şark Meselesi", Nr: 186, 9 Şubat 1926, ss. 2963-2970.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Şarki Avrupa'da Sulh", Nr: 178, 31 Ocak 1926, ss.2839-2842.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Şarkta Sovyet Ameli", Nr: 111, 14 Kasım 1925, ss.1783- 1785.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Şarkta Yıl Dönümü", Nr: 194, 18 Şubat 1926, ss.3100-3104.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Tahran'da Gürültüler", Nr: 79, 6 Ekim 1925, ss.1283-1284.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Terk-i Teslihat ve Cihan Sulhu", Nr: 204, 2 Mart 1926, ss.3258-3261.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Teslihat Meselesi" Nr: 159, 9 Ocak 1926, ss.2543-2546.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Türkiye Cemiyet-i Akvamdan Çıkıyor Mu?" Nr: 165, 16 Ocak 1926, ss. 2633-2637.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Türkiye Rusya ve İran", Nr: 92, 21 Ekim 1925, ss.1479-1485.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Türkiye'nin Cihan Siyasetinde Vaziyeti", Nr: 195, 20 Şubat 1926, ss.3112-3116.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Washington Müzakereleri", Nr: 83, 11 Ekim 1925, ss.1335-1341.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Yugoslavya, Türkiye ve Rusya Şarkta İngiliz Siyasetine Karşı", Nr: 181, 3 Şubat 1926, ss.2888-2891.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Yunan Tecavüzü Hakkında Rus Nokta-i Nazarı", Nr: 114, 17 Kasım 1925, ss.1842-1843.

Ecnebi Matbuatı Hülasaları, "Zinovyev "Garbi Avrupa'da Komünizm" Hakkında", Nr: 189, 13 Şubat 1926, ss.3016-3019.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı	Şeyma OKUMUŞ
Yabancı Dili	İngilizce
Orcid Numarası	
Ulusal Tez Merkezi Referans Numarası	
Lise	Tophane Anadolu Lisesi 2011-2015
Lisans	Ordu Üniversitesi Tarih Bölümü 2015-2020
Yüksek Lisans	Ordu Üniversitesi, Sosyal Bililmler Enstitüsü, Cumhuriyet Tarihi Anabilim Dalı
Mesleki Deneyim	
Akademik Çalışmalar	